

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Platoni de Platone et de Platone
DIVINI

PLATONIS

OPERVMA MARSI.

LIO FICINO TRA-

LATORVM,

*

TOMVS TERTIVS.

Continens

Quaternitatem Quintam,
& Sextam.

LVGDVNI,

APVD IOAN. TORNAESIVM.

M. D. XXXX.

3

LIBRORVM TOMI TER-
TII INDEX.

QVATERNITAS V.

Theages : vel, De sapientia.

Charmides : vel, De temperantia.

Laches : vel, De fortitudine.

Lysis : vel, De amicitia.

QVATERNITAS VI.

Euthydemus : vel, Litigiosus.

Protagoras : vel, De moribus sapientia pro-
fessorum.

Gorgias : vel, De rhetorica.

Meno : vel, De virtute.

ARG. MARSILII FICINI IN

librum qui Theages inscribitur, vel
De sapientia.

DISTINGUITVR in hoc dialogo Sapientia, & vltimum distinctionis membrū sic inuestigandū assumitur, vt quo pacto acquiratur ab hominibus, pateat. Prima partitione Sapientia duplex dicitur, Vna absoluta, conditionalis altera. Absoluta, quæ simpliciter absq; additione aliqua sapientia nominatur. Conditionalis, quæ non simpliciter sapientia, sed sapientia quedam dicta est. Illa sic definitur, Cognitio earum rerum de quibus haberi scientia potest. Habetur autem scientia de ijs quæ semper eadem, & eodem modo sunt: huiusmodi sunt summa rerū principia, & æterna rerum omnium rationes: hæc autem diuina dicuntur, quo fit vt sapientia sit diuinarū rerum scientia: quæ quidem absoluta sapientia est. Conditionalis verò omnibus artibus & facultatibus est cōmunis. Nam summitas cuiusq; artis sapientia quedam vocatur, vt sapientia gubernatoria, sapientia aurigaria, sapientia militaris. Ex omnibus autem quæ cum additione sapientiæ nuncupantur, præcipua est, quæ ceteris vt ministris vtitur, cuiusmodi ciuilis sapientia est. Quæ quidem facultas

comm.

commune ciuitatis & gentium bonum con-
iectans, definitur. Hac tum ciuili tum etiam
regia disciplina vocatur. Cuius subiectum ci-
uitas est: finis commune bonum: ministra
artes omnes. Officia duo, leges condere, & con-
ditas exequi. Illud per prudentiam nomothe-
ticam, hoc per iustitiam legalem & iudicia-
riam agit. Verum quo pacto quis civilem sa-
pientiam nanciscatur, in plurimis eius dispu-
tationibus Plato dubitat: et in presenti Thea-
ge utrum ciuiles homines, an sophista, an con-
templatiui duntaxat philosophi eam doceant.
Quod à ciuilibus viris, aut sophistis, aut soli
contemplationi deditis discatur, in Menone
& hic quodammodo negat, quod illi ne filios
quidem suos vnquam docuerint, quod isti ra-
tionem boni non habeant, quod hi rerum hu-
manarum experti minimè sint. Restat igitur,
vt hac aut à philosophis & contemplandi &
agendi apprimè peritis percipiatur, aut di-
uina sorte contingat. Illi nusquam reperiun-
tur. Vnde in Menone & in Theage diuino
munere fieri asserit, vt in animos ciuiliū tem-
peratos Dei providentia boni ipsius intelligen-
tiam & leges ad id ducētes infundat. Quam
sanè notionem hic civilem sapientiam, in Me-
none pro priori vocabulo vaticinium quod-
dam nominat, ciuilesq; viros furentibus com-
parat.

parat. Sepe etiam ait nunquam à malis genus hominum cessaturum, nisi aut legitimè philosophi dominentur, aut ej qui gubernant rempublicam divina quadam sorte philosophentur. Hoc autem libro cum Socrates in sua membra sapientiam distinxisset, & hanc civilem sapientiam sub quadam ironia specie, nec à civilibus viris, nec à se ut à philosopho contemplationi dedito Thegem adipisci posse dixisset, subiunxit tentandam esse vim demonis, & denique voluntatem dei precibus exorandam, quasi illinc vsta discantur, & dei providentia per medios spiritus, sepe hominibus agendorum oracula pandat. Eos autem ministros, qui dei iussu bonorum civium & legitimorum principum mentes ad bene gubernandum illuminant, Dionysius Arcopagita Principatus nominat. Esset hic fortasse de Demone Socratis disputandum, sed argumenti brevitatis prohibet. Quinetiam Maximus Tyrius, & Hermias, & Apuleius de hoc abundè disseruerunt. Inducit autem hic tres Plato personas, Demodocum cinem Atheniensem unà cum filio suo Theage sapientiam affectante, & Socratem. Incipit verò à Demodoci petitione dialogus.

THE AGES, VEL, DE SA- PIENTIA.

DEMODOCVS, SOCRATES,
THE AGES.

Occasio
dialogi est
oratio De-
modoci: in
quo dialo-
go vt no-
men habe-
tur sapien-
tiaz, ita mō-
stratur per
alia studia,
quæ nō est
ita vt non
quæ sit, sed
quæ nō sit
declare-
tur.

P V S habebam ō Socrates,
quædā priuatim tecum com-
municare, si quidem otium
fit: vel etiam negotiū, modo
non omnino magnū, velim
enim mea causa otium agas. s o c. Equidē
otiosus & alioqui sum, sed tui causa maxi-
mē. Si quid ergo dicere vis licet. D E M O D.
Vin' secedamus hinc in proximum Iouis li-
beratoris porticum? s o c. Vt lubet. D E M.
Eamus ergo ō Socrates. Omnes quidē plan-
tæ eodē se modo habere videntur, & quæ è
terra nascūtur, animaliaq; omnia, & homi-
nes deniq; ipsi. Vt enim in plantis facilimū
hoc nobis est qui terram colimus, præpara-
re quidē omnia antequā plantemus, & ipsa
etiam plantatio: postquā verò quod plan-
tatum est, viuit, tunc cultus ipsius varius est
& difficilis, sic & in hominibus videtur. Ex
meis enim rebus cætera coniuncto. Etenim

hæc

hæc mihi mei filii siue plantatio, seu generatio appellanda sit, omnium facilissima extitit : educatio autem difficilis, & plena timoris semper, maximum metum ipsius causa subeunti, fuit. Et alia quidē multa de hoc dici possent, præcipuē verò cupiditas quæ huic nunc inest, vehemēter me sollicitat. Est enim non ingenerosa, verum talis, ut fallere possit. Cupit enim & Socrates, ut ipse ait, sapiens effici. Et ut mihi videtur, populares quidem eius æquales in urbem veniētes sermonibus suis hunc vehementer incitauerunt, quos æmulari cœpit, & mihi iam pridem molestus est, volens ut eius curam suscipiam, ac pecuniam sophistæ alicui qui ipsum sapientem reddat, persoluam. Mihi verò pecuniarum minor est cura : verum hunc existimo ob hoc eius studium in periculum non mediocriter incursum. Hactenus igitur huic obstiti, consolando. sed ubi diutius nequeo, operæpretium fore duxi ut ei obtemperem, ne sine me frequenter cum aliis viuens corrumpatur. Nunc autem ad hoc proficiscor, ut cum apud aliquem sophistarum sistam. Tu igitur peropportunē nobis obuiam factus es, quem quidē hac in re mihi consultorem maxime cupiebam. Itaque siquid habes quod mihi in iis quæ audiui, consulere queas, licet & expedit. s o.

Proverbium.

Quid praenire oporteat eos qui de re consulta re velint.

Cæterum ô Demodoce, consilium res sacra est: & si vñquam vllum aliud, hoc est imprimis de quo quæris. Non est enim diuinum aliquid quo de quis consulere queat, quàm de institutione sui atque suorum. Primum igitur conueniamus, quid'nam hoc esse putemus quo de consultamus, ne sæpenumero ego quidem aliud illud existimem, tu item aliud, ac deinde longè dissentiamus, ridiculi quidem existentes ambo, & ego qui do, & tu qui postulas consiliũ, quum nihil dum consenserimus. DEMOD. Rectè quidem mihi dicere videris ô Socrates. Itaque faciendum censeo. SOC. Rectè, inquam, non omnino tamen rectè: nam paulisper id mutato: dubito enim ne fortè hic adolescentulus alia quædã quàm quæ nos rebamur, cupiat: quòd si alia, nos quoque absurdus faciamus de alio consultants. Rectissimum igitur mihi videtur, vt initium hinc sumentes, ipsum quid maximè instituat, rogemus. DEMOD. Optimum apparet. SOC. Dic igitur mihi, quod pulchrũ nomen est puero: quo nomine ipsum vocabimus? DEMOD. Theages ô Socrates. SOC. Pulchrum ô Demodoce, filio nomen imposuisti. Sed tu dic mihi Theages, cupis'ne sapiens esset ac dignum existimas esse, vt pater hic tuus virum inueniat, qui te sua consuetudine sapi-

Pulchra nomina imponenda pueris.

piens

pientem reddat? **THEA.** Cupio. **SOCR.**
 Sapientes autē vtrum vocas homines scien-
 tiam habentes, quæcunque illa sint quæ
 scierint, nec'ne? **THEA.** Scientes equidem.
SOCR. Quid igitur, non'ne te pater edo-
 cuit, quæ hic nobilium virorum filii docen-
 tur? scilicet literas, citharam pulsare, palæ-
 stram, & alia certamina? **THEA.** Docuit.
SOC. Putas præterea te aliqua scientia in-
 digere, de qua curam suscipere tui causa pa-
 trem deceat? **THEA.** Puto. **SOC.** Quæ est
 igitur ipsa? dic nobis, vt tibi gratificemur.
THEA. Nouit & hic ô Socrates, quoniam
 penespe illi narraui, sed de industria hæc
 nunc tecum loquitur, quasi nesciat quæ cu-
 piam: hoc enim modo & in aliis multis
 mecum pugnat, neque vult alicui me trade-
 re. **SOCR.** Atqui quæ hætenus aduersus
 hunc abs te dicta sunt, testibus carent: nunc
 autem me adhibe testem, atque coram me
 denuo recense. Quænam est hæc sapientia
 quam appetis? Age si cuperes eam qua ho-
 mines nauigia gubernant, & ego te roga-
 rem, quænam ô Theages, sapientia indi-
 gens, patri succenses, quod te his à quibus
 sapiens reddi potes, non tradat, quam nam
 esse responderes? non'ne gubernatoriam?
THEA. Certè. **SOC.** Sin autem illius cuperes
 eruditum te fieri, qua currus reguntur, ac pa-

Hic conceditur si
pietia con
ditionalis
quæ multi
fariem ha
betur. Et
si sapien
tiae nomē
habeat il
la quæ p
prie & sim
pliciter est
sapiencia,
ab iis quæ
nō pprie
sunt seque
strata, mō
strat.

tri succēderes, ego verò rogem, quænam ea
esset, non ne aurigariam respondeas? **THEA.**
Utique. s o c r. Quam igitur nunc cupis?
Utrum illam quidem nosti, nomen autem
ignoras? vel nomen etiam tenes? THEA.
Etiam nomen. s o c r. Dic ergo quid est.
THE. Quod aliud nomen huic congruere
dicas ô Socrates, quàm sapientiae? **s o c r.**
Non ne etiam aurigaria sapientia est? An
ignorantia tibi videtur? THE. Nullo mo
do. **s o c.** An non sapientia? **THE.** Sapientia.
s o c r. Qua ad quid utimur? Num quæ sci
mus equorum iuga regere? **THE.** Profecto.
s o c r. At gubernatoria non ne & ipsa sa
pientia est? **THE.** Mihi quidē videtur. **s o.**
Num & ea est, qua naues gubernamus? THE.
Ea utiq. s o c. Ea verò quam nunc optas,
quænam sapientia est? quid ve ea ministrat?
THE. Mihi quidē videtur ea qua scimus ho
minibus imperare. **s o c.** Num qua ægro
tantibus? **THE.** Minimè. **s o c r.** Ipsa enim
medicina est, non ne? **THE.** Est. **s o c.** At qua
canentibus scimus in choris præesse? **THE.**
Nequaquam. s o c. Musica enim est. **THE.**
Ita. s o c. Sed utrum qua certantibus præ
esse? **THE.** Nequaquā. **s o c.** Gymnastica
enim est. **THE.** Est. **s o c.** Verum qua quid
facientibus, conare exprimere sic, quemad
modū superiora ego. **THE.** Mihi planè vide
tur

tur ea, qua his qui sunt in ciuitate. S O C R.
Non'ne in ciuitate ægroti etiã sunt? T H E.
Sunt quidem, sed non istis solum dico, ve-
rum omnibus qui in ciuitate versantur. S O.
Intelligo quam artem dicis. Videris enim
non eam qua præesse nouimus metentibus
aut vindemiantibus, aut plantantibus, aut
serentibus, aut triturantibus: ipsa enim per
quam iis imperamus, agricultura est. T H E.
Est. S O C R. Neque rursus qua vel secanti-
bus, vel perforantibus, vel polientibus, vel
torno aliquid facientibus: nam hæc ad fa-
bros pertinet. T H E. Certe. S O C. Verum
fortasse qua iis vniuersis, & agricolis, & fa-
bris, & artificibus omnibus, ac priuatis cum
ceteris mulieribusq; & viris imperitamus, eam
tu sapientiam dicis. T H E A. Istam ipsam
Socrates iam pridem dicere volebam. S O C.
Potes'ne dicere an Aegisthus qui Agame-
mnonem apud Argos interfecit, his omni-
bus imperauit quos dixisti, artificibus, pri-
uatis, viris, mulieribusq; vniuersis, an aliis
quibusdam? T H E. Non aliis, sed iis omni-
bus. S O C. Quid autem Peleus Acaci filius
in Phthia, non'ne iisdem dominatus est?
T H E. Eisdem. S O C. Periandum verò Cy-
pieli non'ne audisti apud Corinthios impe-
rasse? T H. Equidem. S O C. Non'ne eisdem
in ciuitate sua dominatus est? T H E. Certe.

S O C.

S O C. Quid verò Archelaum Perdiccae mu-
 per in Macedonia imperantem, num iisdem
 existimas dominatum? T H E A. Equidem.
 S O C. Hippiam autem Pisistrati in hac vrbe
 dominantem, quibus' nam praeuisse arbitra-
 ris? non'ne iisdem? T H E. Quid ni? S O C.
 Bacis verò, & Sibylla, & nostras Amphily-
 tus, quo' nam pacto tibi cognominandi vi-
 derentur? T H E. Non alio quàm vatum no-
 mine. S O C. Rectè dicis, eodem modo co-
 nare vt inuenias quo cognomine Hippiam
 & Periandrum propter eundem principa-
 tum nomines. T H E. Quis vocem quàm ty-
 rannos? S O C. Ergo quicunque cupit more
 istorum vniuersis suis ciuibz imperare ty-
 rannidem appetit, & esse tyrannus studet?
 T H E. Ita videtur. S O C R. Hanc tu optas?
 T H E. Videtur ex iis quæ dixi. S O C. Sce-
 leste, more tyranni nobis præesse cupis? Ac
 iamdudum succēses patri, qui te ad aliquem
 tyrannidis præceptorem non mittit? Et te
 Demodoce non pudet, qui dudū noris quid
 hic concupiscat? etsi habuisses quò ipsum
 mitteres, artificē sapientiæ illius quam pe-
 tit, fecisses? pōst adesses, cupiuissestq; nun-
 quam missum? sed nunc vides. Cum verò
 te coram accusauerit, cōsultemus simul ego
 & tu, est'ne quò mittamus, vt alicuius con-
 suetudine sapiens tyrānus efficiatur? D E M.

Pec

Per Iouem ô Socrates, consullemus. Est
nim vt mihi videtur consilio opus, & ma-
imo. S O C R. Sine bone vir, interrogemus
psim prius. D E M O. Interroga. S O C R.
Quid si Euripide ad aliquid vtamur ô The-
ges? Inquit enim ille, Sapiunt tyranni sa-
ientum consuetudine. Si quis Euripidem
oget, qua in re sapientum consuetudine
is sapere tyrānos? quemadmodum si cum
ixisset, sapientes agricolæ sunt sapientum
onsuetudine, percontaremur, qua nam in
e sapientum, quid putas ipsum dicturum?
n aliud quā in re rustica? T H E A. Nihil
liud. S O C R. Eodem modo si dixisset, sa-
ientes coci sapientum cōsuetudine, nosq;
ogaremur, quānam in re sapientum, quid
liud responderet, quā coquinaria? T H E.
dipsum. S O C R. Quid si dixisset sapientes
thletæ sapientum consuetudine, & nos in
quo sapientum interrogemus, non ne cer-
ando responderet? T H F. Imò. S O C R. Et
uia dixit, Sapientes tyrāni sapientum con-
uetudine, si rogaremur illum, qua in re ô
Euripides sapientū, quid eum responsurum
utas? T H E. Per Iouem nescio. S O C. Vis
ibi dicam? T H E. Vtlibet. S O C. Hæc sunt
quæ ait Anacreo ipsam Callicretem nosse.
Audisti carmen? T H E. Audiui. S O C. Quid
gitor, huiusmodi ne viri consuetudinem
cupis,

cupis, qui eam artem teneat quam tenebat Callicretes Cyane nata, quiq; sciret tyrannica quæ Callicreten nouisse poëta inquit, vt & in nos & ciuitatem tyrannidem exerceas? T H E. Iamdudum me mordet Socrates atque irrides. S O C. Quamobrem? nonne ais hanc te sapientiam optare, qua cunctis imperes? Atqui hæc faciens aliudne quam tyrannus sis? T H E A. Optarem quidem vel omnium hominum vel quamplurimorum tyrannide potiri, quod idem de te ac cæteris omnibus persuadeo mihi, aut etiam deus esse. Veruntamen non hoc appetere dicebam. S O C R. Quid tandem est hoc quod cupis? nonne ciuibus præesse? T H E A. Non vi quidem, neque vt tyranni, sed volentibus, quemadmodum alii in ciuitate rationis compotes homines. S O C. Dicis ergo qualis Themistocles fuit, & Pericles & Cimo, & quicunque alii in administratione reipublicæ floruerunt? T H E. Per Iouem istos inquam. S O C R. Quid verò si nobilis eques esse studeas, & in ea arte sapiens, ad quosnam alios accederes quam ad equites? T H E. Ad nullos alios. S O C R. Quippe ad hos ipsos qui equestri arte polleant, & qui equis tum nostratibus, tum alienis quamplurimis vtuntur. T H E. Scilicet. S O C. Eodemq; modo si sapienter iaculandi

artem

artem adipisci cupias, ad eos qui optimè iaculantur, & qui multis tam alienis quàm propriis vtuntur spiculis proficisceris. T. H. Mihi quidem videtur. S. O. C. R. Age itaque postquam in ciuilibus erudiri vis, vt in iis sapiens fias, ad alios accedendum putas, quàm ad hos ciuiles homines, qui disciplina ciuili summopere valent, & vtuntur ea, tum patria, tum aliarum ciuitatū & Græcarum & barbararum? An putas ab aliis sapientiam earum rerum posse consequi, quas isti soli norunt? T. H. E. A. Audiui Socrates sermones quosdam, quos tuos asserunt, ciuiliū virorū liberos nihilo meliores quàm cerdonum esse. Et mea quidem sententia vera dicis. Insipiens ergo sum ego, qui de illorum numero esse possum, si mihi persuadeam, aliquem istorum suam mihi sapientiam traditurum, qui quidem suos filios ipsorum minimè iuuent, putemq; vel mihi, vel vlli mortalium ad hanc rem posse prodesse. S. O. C. Quid tu igitur optime hominum agas, si cum tibi filius esset, huiusmodi negocia exhiberet, ostendens cupere in optimum pictorem euadere, succenscatq; tibi quòd nullam in se pecuniam eius gratia collocares, sed ipsos pingendi artifices paruipenderet, neque ab eis aliquid vellet discere, tibicines item tibicen effici vo-

lens,

lens, vel etiam citharædos, habes quod cum eo agas, vel quod tandem illum mitteres, nolentem ab iis discere? T H E. Minimè profecto habeo. S O C. Nunc igitur eadem hæc faciens, miraris atque succenses patri cum dubitat quid tecum agat, & quod te mittat, quem Atheniensium in administranda Republica præstantissimorum cuicunque voluisses commendaturi eramus, qui tecum sine precio versatus fuisset: simulq; & sumptibus pepercisses, & ab huiusmodi consuetudine plus nominis quaesivisses quam omnium cæterorum. T H E. Quid igitur Socrates non ne tu ex bonis viris es? Si me susceperis, sat habeo, neq; alium quero. S O C. Quid hoc dicis? D E M O. Non male dicit & Socrates, neque mihi quicquam hoc incundius vtiliusq; ut arbitror esse posset, quam si huic tua consuetudo placeat, & si tu cum eo versari velis? & profecto pudore impeditior dicere quam vehementer affectem. Itaque ambos vos rogatos velim, & te ut velis hunc suscipere, & te ne alium quam Socratem quaeras, meq; maximis curis & formidine plenis obsecro liberetis, quoniam nunc vehementer timeo, ne hic cuiuspiam alterius consuetudinem quaerat à quo deinde perdatur. T H E A. Ne ulterius mihi timeas mi pater, si huic persuadere potes ut
me

me suscipiat. DEMO. Rectè loqueris, & ad te ô Socrates omnis posthac oratio conuertetur. Ego enim vt breuissimè loquar, me simul ac mea omnia vel charissima quocunque indigeas tibi libentissimè trado, si hunc Theagem susceperis, eiq; pro virili tua benefeceris. SOC. Equidem ô Demodoce studium hoc tuum non admiror, si quidem existimas maximè à me hunc iuari posse. Non enim video vbi maiore diligentia opus sit, si quis mentem modo habet, quàm vt filium optimum reddat. Sed vnde tibi hoc ita visum est, me videlicet tuum filium meliorem posse ciuem reddere quàm tute possis? Atque vnde hic sibi periuasit posse magis à me quàm abs te ad hanc rem iuari? Id enim vehementer admiror: tu enim primum me senior es, deinde multis ac maximis apud Athenienses functus es magistratibus, neque te magis quisquam à popularibus Anagyrus ac reliquis ciuibz honoratur. In me autem horum quicquam neuter vestrum vider. Verum si ciuiliu virorū consuetudines Theages iste contemnit, aliosq; querit qui instruere iuuentam profitentur, est hic Prodicus Chius, & Gorgias Leontinus, & Polus Agrigentinus, aliq; permulti qui adeo sapientes sunt, vt cum vrbes adeunt, nobi-

Nulli rei
masor dō
gentia
adhiben-
da quàm
suo insti-
tuendo.

Munus
sophista-
rum.

b lissim

lissimos & ditissimos alliciant ad se iuvenes : quibus cum vel optimorum quorumcunque familiaritate gratis vti liceret, eorum assuetudine relictâ, persuasi ad illos conferunt se, pretium, atque id ingens offerentes vltro, & gratiam insuper maximam habentes. Ex his ergo decebat te ac filium tuum aliquem eligere, me verò ad id elegisse non conuenit. Nullam enim ex istis beatissimis & pulchris disciplinis profiteor, velim tamen mihi illas esse notas. Verum semper nihil scire me dico præter exiguam quandam audiendi disciplinam, qua vulgo vehementior, tum superioribus, tum etiam præsentibus viris esse videor. T H E. Vides ne pater Socratem hunc non admodum familiaritatem meam recipere? Nam quod ad me attinet, paratus eram, modo ipse voluisset : sed hæc omnia ille ioco aduersus nos dicit. Noui enim meorum æqualium & aliquanto seniorum nonnullos, qui cum antea nullius essent æstimationis, postquam familiaritate istius vti sunt, breui omnium supremi eorum euaserunt, quorum infami prius erant. S O C. Nosti quale hoc sit ô Democriti fili? T H E. Noui per Iouem : si voles enim, talis fiam, quales illi fuerunt. S O C. Non ita ô optime, sed hoc te fefellit, quale sit : ego autem tibi dicam. Adest mihi diuina quædam

*Demon
Socratis.*

quadam sorte dæmonium quoddam à prima pueritia me secutum : hoc enim vox est quædam, quæ cum sit, semper eius rei quam facturus sum, dissuasionem innuit, prouocat verò nunquam. Quod si quis amicorū meum quādoq; aliquēd communicat, venitq; vox, hoc illa dissuadet, neq; facere sinit. Cuius quidem rei vobis testes dabo. Charmidem virum bonum Glauconis filium nōscitis, hic aliquando in Nemea stadio se exercitaturus mecum communicabat. Ac statim ubi dicere inciperet quod se exercitaturus esset, affuit vox : ego prohibui, edicens quemadmodum dæmonii vox extiterat, ne e exerceret. Ille verò, Fortasse, inquit, significat me victorem non euasurum, & si victoria non potiar, tamen me exercens, aliquid proficiam interim puto. Atq; ita locutus, in certamen abiit. Operæ precium igitur est audire quid ei ex eo certamine contigerit : Iam si vultis & Clitomachū Timarchi fratrē rogare quid ei Timarchus dixerit, cum iam moriturus esset. Is enim & Euathlus quidam cursor qui illum fugientē suscepit, referet vobis quid ille tunc dixerit.

THE. Quid nam? O Clitōmache, inquit, equidē quam primū moriturus venio, quoniam Socrati obtemperare nolui. Hoc quid ita dixerit Timarchus, ego exponam. Cum

b 2. enim

enim surrexissent ex conuiuio Timarchus, & Philemon Philemonidis filius, interfec-
turi Niciam Hiroscamandri filiū, soli enim
insidiarum ii conscii fuerant : hic Timar-
chus, Quid ais ô Socrates, inquit. Vos qui-
dem bibite, me verò oportet aliò ire, redibo
autem paulò pòst, si occasio erit. Tum mihi
aderat vox. Itaq; ne surgas inquam, solitum
mihi à dæmone signū datum ferens. Quie-
uit ille. Deinde paulisper commoratus arde-
bat iterum eundi cupiditate, dicēs, Eo iam
Socrates. Et quia iterum vocem audiui, rur-
sus illum cohibui, donec ille tertio latere
me cupiens clanculum, cum ego mentem
aliò aduertissem, se subripuit : & sic profe-
ctus ea patrauit, quæ mortis ei causa fuerūt.
Hæc eadem ille fratri quemadmodum nunc
ego vobis, dixit, se scilicet moriturum ve-
nire quod mihi credere noluisset. Audietis
præterea ab his qui in Sicilia sunt, quæ de
exercitus conflictu prædixerā. Et præterita
quidem ab his qui illa nouerunt, audire li-
cet. Experiri verò dæmonii signum siquid
fortè dicat, etiam nunc possumus. In expedi-
tionem nanq; exiit Neonus Cali filius. Mi-
hi autem signum adfuit, proficiscitur verò
nunc cum Thrasylo aduersus Ephesum &
Ioniam militaturus. Ego autem illum exi-
stimo vel interfectum iri, vel huiusmodi ali-
quid

quid incursum, & de reliquo negotio vehementer metuo. Hæc omnia ideo tibi dico, quia potestas omnis ad familiaritates cum his qui mecum sunt instituendas penes dæmoniū est. Multis enim aduersatur, neque licet his auxilium ferre, qui mecum inuito dæmone conuersantur: quare impossibile est mihi cum his viuere. Multis autem hæere non prohibet, sed consuetudine nostra nihil omnino iuantur. Quibus autem fauerit in ipsa familiaritate potestas dæmonii, illi sunt de quibus illud animaduertisti, breui enim proficiunt. Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atque durable, plerique verò quoad mecum sunt, mirificè pollent, at ubi discesserint, rursus nihil à cæteris differunt. Hoc quandoque accidit Aristidi Lyfimachi filio, eius qui filius fuit Aristidis. Nam mecū commorans, breui multum profecit: postea verò in militiam profectus est, rediens deinde offendit apud me agentem Thucydidem Melissi filium: hic autem Thucydides pridie mihi inter disputandum nescio qua de re obiecerat. Cum me salutasset, & quædā insuper collocutus esset Aristides, Thucydidem, inquit, & Socrates audio gloriari, & in quibusdam tecum etiam concertare, tanquā aliquid sit. Est inquā ut dicis. Tum ille, non meminist,

b j inquit,

inquit, antequam tibi adhæreret, quale fuerit mancipium? Nō videtur inquam per deos. At ego, inquit ille, ridiculus sum. Quidnam maximè inquā? Quoniam priusquam hinc abirem, cum quouis disputare audebam, neq; aliquo videbar in differendo deterior, adeò vt coetus præstantium virorum audacter adirem. Nunc autè contrà, fugio quemicunq; eruditū esse intellexi, adeò pudore abducor ob incitiam. Vtrum igitur inquā euestigio te reliquit illa vis? an paulatim? Paulatim, inquit. Quando verò in te incesit, vtrum accidit tibi aliquid à me discēti, an aliter? Dicam ô Socrates rem quidem incredibilem, veram tamē. Nihil vnquā à te, vt ipse scis, didici, proficiebam autem quotienticunq; tecum essem, & si in eadē solum domo essem, non tamen in eadē parte domus, magis tamen quotiens eadē in parte. Et mihi quidem videbar multo magis, quando in eadem parte existens, aliquid te dicentem intuebar, quàm cum aliò essem auersus. Sed lōge magis proficiebā, cū apud te sedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Est igitur ô Theages huiusmodi nostra cōsuetudo. Si enim Deo gratum est, permultū quidem & breui proficies: sin contrà, minimè. Vide igitur ne tibi tutius sit ab aliquo illorū erudiri, quibus

bus in sua potestate sita est utilitas qua cæteris profunt, quàm à me fortuna quadam id assequi. T H E. Mihi quidē sic faciendum Socrates videtur, vt consuetudine nostra de dæmonio intelligamus. Quod si nobis annuerit, rectè omnia sin minus, quid agendum sit consultabimus tum, alteri ne cuiquam adhæreamus, an hoc diuinum quod tibi insitum est, precibus & sacrificiis & alio quouis deniq; pacto, quo vates iubent, placeamus. D E M O. Nihil ad hæc ō Socrates huic adolescenti repugnes, bene enim dicit Theages. S O C R. Atqui si videtur oportere sic agere, sic agamus.

ARG. MARSILII FICINI

Florentini in Charmidem, vel, De
temperantia.

STudium Socratis in hoc dialogo est; omnes quidem ad temperantiam cohortari: Tres vero præcipuè, scilicet adolescentes, & nobiles, atq; pulchros. Adolescentes quidē propterea, quòd cita morbis adhibenda est medicina. Principijs obsta, serò medicina paratur, Cum mala per longas inualuere moras. Nobiles quoque, tum vt ostēdat veram in virtute nobilitatem esse ponendā, tum quia nobiles plerunque ceteri exemplo sunt, & quotidie ad rem publicam admittuntur, grauissimo, si malis

sint, humani generis detrimento. Formosos deniq; nam hi potissimum flagitiosorum consuetudine deprauantur: quo fit, ut magis egeant medicina. Præterea formosi studere debent, ut quemadmodum natura corpori breuem tradidit pulchritudinem, sic ipsi vicissim deo nature auctori, sempiternam animi restituant pulchritudinem. Neque verò permittendum est, ut cum exteriora nostra multis sua pulchritudine placeant, interiora interim sua deformitate displiceant. Etsi omnia in hoc dialogo mirificam habeant allegoriam, amatoria maxime, non aliter quàm cantica Salomonis, mutati tamen nonnihil, nonnihil etiam prætermisi. Quæ enim consonabant castigatissimis auribus Atticorum, rudioribus forte auribus minimè consonarent. Ideoq; Aristarchus quidam Homericus, immo verò Platoniscus, quæ minus consonant, diceret non Platonis esse, sed Chironi. Tria verò in ipso exordio notanda sunt in primis, quæ amorē ab hac forma corporis ad incorpoream transferunt pulchritudinem. Primum, quod inquit Socratei se inter pulchrum hunc, & pulchrum illum, nihil discernere, sed pulchros sibi cunctos æque placere: quasi dicat, non in vnius corporis forma sistendum, esse pedem, sed ad ipsam cœmunem speciei totius pulchritudinem ascendendum.

QUE

Quæ cum una sit in multis, ideam pulchritudinis unam refert super multa. Quemadmodum igitur ab individuo ad speciem, & à specie ad ideam cogitando transcendimus, ita et ab amore formæ huius, ad amorē communis formæ primo, deinde ad formæ idealis amorem pergere admonemur. His addidit Socrates corporis pulchritudinem non propter se amandam, sed tanquam divinæ pulchritudinis imaginem nobis existimandam. Iubet postremo nudare animum, corporisq; formam posthabita, decorem animi, iam naturalem inspicere, tum studio comparandum diligentius adhibere. Et interea corripit Charephonem qui nescio quid de nudando quasi in palæstra corpore dixerat. Neq; iniuria exhortationem ad temperantiam à pulchritudine corporis exorditur. Hæc enim temperantia quedam est linearum, atq; colorum. Sed ab hac proximè transit ad corporis sanitatem, quæ etiam est temperantia quadam, humorum scilicet atque membrorum. Tertio ab hac ad animi ipsius ornatum, qui & in affectu temperantia est, ipsa motuum scilicet moderatio: & in cognitione quadam similiter est temperantia, in quadam intelligentiæ cum rebus quæ intelliguntur cōcinna congruitate consistens, ut non immerito Pythagoras temperantiam

virtutem omnium esse dixerit saluberrimam, tam publicè quàm privatim humana societas conservatricem: præsertim cum & iustitia temperantia quædam sit, id est conveniens in commutando distribuendq; moderatio. Profecto quavis temperantia propriè circacohærendas vellemētes libidines voluptatesq; versetur, tamen similitudine quadam transferatur & ad cupiditates omnes amputandas, et ad actum quemlibet moderādū, ut etiam officium fortitudinis in audacia timoriq; moderatione versetur, similiter iustitiæ in præmiorum punarumq; modo, liberalitatis quoq; in erogandi modo, deniq; totius vite salus, ut nequid nimis. Hinc Pythagoricum illud, Mensura omnium optima. Sed memento illos in Rhedone negari temperatos esse, qui corporeæ voluptatis gratia à voluptatibus abstinere. Libet enim actiones mortales ad purgandam mentem referri, consequenda sapientiæ diviniq; similitudinis gratia. Tanta verò est excellentia temperantia, ut & eam omnes in operibus suis observēt artifices elegātes, & ipsius virtute non solum corpus sub luna quodlibet, verum etiā cælū ipsum univēsumq; servetur. Quod in Gorgia sapientum testimonio confirmatur. Huic illud simile, Disponit deus cuncta suavitè. Itē in numero, pondere, mensu-

ra cum

ta cuncta disponit. sed iam ad dialogum reuertamur. Socrates dum ex sententia magorum vetat curari corpus antequam curetur animus, manifestè eos improbat, qui minima curantes, maxima negligunt, veluti qui equis et canibus egrotantibus remedia queritant, in sui verò corporis et animi morbis medicos minimè consulunt. Minima quoque suppellectilia rite componunt, ipsi interim et animo et corpore incompositi. Intemperato animo citharam temperant. Quotidie aliena curiosè tractant, propria deserunt. Omnia verò præter animum ipsum nobis sunt aliena. Ideo corporis medicinam solum appellauit, rem leuè, fragilem, et omnino mutabilem, ac penitus contemnendam. Significat etiam multa nobis incòmoda tum corporis, tum fortune ab intemperantiam frequenter accidere, atque contra còplurima bona per temperantiam provenire. Itè animo perfectè còposito, quæcunque accidunt, tam et prudenter disponi, et equè tolerari, ut nihil tendè enadat in malum. Incompósito verò animo, nihil bene, vel in corpore, vel extra posse componi. Exponit autem in Cratylo nomen tēperantiæ Græcū Sophrosynen, quasi salutem quandam conseruationemque prudentiæ. Putat enim animo verorum lamina omnium innata fuisse, ideoque se

in scig

in seipsum prorsus inspiciat, vera in se omnia
 conspecturum. At verò quo minus inspiciat,
 in causa est immoderatus ad corpus corpo-
 rea; affectus: quo fit, ut temperantia opus sit
 in primis: per quam expulsa perurbationum
 caligine mens facta serenior, divini solis lumi-
 ne abundè circumfundatur, unde sapientiam
 primò recuperet, deinde prudentiam adipisca-
 tur. Quoniam igitur temperantia sapientia
 prudentia; coniuncta, ideo Plato saepe alibi,
 & in hoc dialogo sub ipso temperantiae no-
 mine sapientiam quoque vult, & prudentiam
 contineri. Monei autem Socrates Charmidem,
 ut respiciat in seipsum de temperantia verba
 facturum. nam hac ipsa in seipsum conversio,
 est huius virtutis officium: & quisquis in se-
 ipsum penitus conversus fuerit, in per ipsam
 temperantiae ideam innatam menti, humanam
 intelligit temperantiam, tum moderationem
 ipsam agnoscens, qua deus animae partes ab
 initio inuicem temperavit, cognoscet quae ra-
 tione sit affectus animi temperandus. Accedit
 ad haec, quòd in hoc præcepto significat nemi-
 nem nisi temperatū de temperantia loqui ad
 persuadendum vel debere vel posse. Præterea
 traditur in Timæo, ex consonanti quadam ani-
 me tam ad seipsam quàm ad corpus modula-
 tione, nobis prospera cuncta contingere. Quine-
 tiam

tiam Pythagorei, quos Romanus in hoc sequitur Censorinus ; si animus prudenter molitiones singulas, tum sui, tū corporis moderetur, perpetuam viriusque sanitatem, & diuturnam vitam corporis pollicentur. Quod quidem plerisque sapiētibus sanctiq; viris provenisse comperitum & Censorinus, & nos habemus. Ad eandem quoque causam aut similem diuturnas priscorū vitas nonnullis referrent. Sed additur his aliquid mirabilis : Magos carminibus suis immortalitatem corporibus polliceri. Magice Zoroāstris Plato in Alcibiade, nihil aliud quā divinum cultum esse dicit hic insuper addidit, non magicis tantum carminibus, verumetiam philosophicis rationibus & temperari animum, & corpus vel semper, vel diu saltem procul à morte servari. Profecto oratio illa que temperatiam audientibus omnino sit persuasura, atq; insuper effectura, duo potissimū exigit, & vim à deo infusam, & rationes à philosophis cōparatas. Atq; orationem è duobus his compositā Plato incantationem nominat magicam. Quat habus primo, deinde Pythagorici morbos ab animo & corpore mirabiliter expellebant. Neq; verò falsum putari debet, corpus sub anima penitus temperata immortale effici posse, & sub intemperata in morbos, & mala labi. Id

CDIM

enim Mosaicum de primi parentis statu atq;
 lapsu mysterium continet. Atq; Anicenna se-
 quutus Platonicos & Hippocratem, probat
 animum ex ipsa sui natura adeo materiam
 omnem exuperare, ut cū primum in seipsum
 fuerit restitutus, possit elementa mundi mira-
 quadā virtute mouere, atq; habere in corpora
 quavis imperiū: quod sit, ut multo magis pos-
 sit in proprium. Quod quidem & ab initio
 Adam poterat experiri, & quidam putant
 Enoch & Eliā, & nonnulli suspiciantur Evan-
 gelistam adhuc ratione quadam simili vive-
 re. Sed de his omnibus in Theologia nostra la-
 tissimè disputamus. Deniq; ut summam di-
 cā, mira in hoc virtutis tēperantia declaran-
 tur, quod animū infelicitè in deteriora pro-
 lapsum, feliciter sibīpsi restituit. Declaratur
 & mira potestas animi, à quo omnia tā bo-
 na, quā mala in corpus defluant, & quo
 volente corpus seruari valeat incorruptum.
 Quod quidem Mosaicis mysteriis ferè vndiq;
 consonat. Post hac sepius quid sit temperantia
 queritur, quod quidem neq; Charmides neq;
 Critias vnquam absoluit. Ille enim non tem-
 perantiam propriā, sed quæ comitantur eam,
 adducit in medium: hic autē quæ ad pruden-
 tiam magis pertinent: & id quidem semper
 inepte, videlicet ut declarētur nō esse cuiusli-

bet de

bet de virtute tam præclara differere. Interea nota præscos sacerdotes consueuisse in sacris tentiam libationis pateram Ioni seruatori præcipuè cōsecrare, vt declararent principia, media, fines omnium, vt in Legibus Plato refert, sub Ionis providētia disponi atq; seruari. Sed ad Critias ineptias redeamus, dicentis esse scientiam quandam qua tam se quàm scientias omnes sciāt: res verò ipsas quarum sunt scientiæ, nesciat. Quod quidem ideo est absurdum, quia veritas ipsa ratioq; scientiæ in ipso eorum que sciuntur quasi quodam contactu congruentiaq; consistit. Præterea neq; perfecte sciri potest scientia, nisi quæ scientia sit discernatur: Id verò nisi rei cuius sit habeatur, haberi non potest. Item confitetur Critias posse aliquem quæ nulla modo cognoscit, interim cognoscere se non nosse. Id autem Socrates idcirco non recipit, quoniam quæ nullo modo sciuntur, non possunt interim quodammodo sciri. Quisquis enim animaduertit se aliquid ignorare, eo ipso agnoscit & se carere. Si ita iudicat, ergo iam notionem ipsius, quandam in se ipso descripsit, per quam indicet & se carere, & quo præcipuè careat. Quo fit, vt quicumque rem aliquam se ignorare cognoscit, interea rem ipsam nō prorsus ignoret, immò generali quadā adumbratione describat, ge-

nerali

neralis inquam propterea, quòd in specialis rerum distinctione scientia perfecta consistit, quam in omnibus disputationibus suis Plato perquirat. Vbi verò Socratem inducit agnoscentem se nihil scire, indicat eum, & si non speciales, generales tamen rerum descriptiones habere, alioquin ignorantia suam non posset agnoscere: ideoq; dum sciebat nihil, sciebat quodammodo cuncta. Quoniam verò Critias sermonem de temperantia traduxerat ad prudentiam, & id quidem licentia quadam Platonica, Socrates prudentiam asserit, id est boni maliq; scientiam, auctoritatem summam ad beatitudinem obtinere, tum quia & bonum finem, & bona ad ipsum media ipsa demonstrat, tum quia omnes tam res quàm artes quatenus ab ipsa reguntur, nobis conducunt ad bonum, contra verò nequaquam. Postremo docet Socrates nihil difficilius vel definiri vel cõparari quàm temperantiã. Difficultas verò definitionis inde procedi, quòd vix à ceteris virtutibus, quarum ipsa cõsonantia quedam est, discerni potest. Adde quòd tãto difficilius intelligitur, verbisq; exprimitur, quanto difficilius intrinsecus possit detur. Profecto cum ex ipso corporis commercio maximè ad voluptatem intemperantiãq; proclives simus, in eaq; ab infantia nutriamur, difficilimè temperan

temperantiā adipiscimur. Præterea primi sensus affectus videtur non nihil interdum vel ad fortitudinem per iram audaciamq; conferre, vel ad prudentiā per timorē, vel ad patientiā per dolorē, vel ad iustitiā liberalitatemq; per amorem. Temperantiæ verò semper impetus omnis oppositur. cum enim in summa quadā tranquillitate solum collocari possit, à quovis affectu vndiq; impeditur. Auget quoq; difficultatem, quod sicut in corpore consonantem omnino humorum membrorumq; temperiem, sic in animo harmonicam suorum omnium temperantiā reperire omnium est difficilissimum. Quamobrem non iniuria Socrates tam in epilogo quàm in exordio, ad temperantiā cælesti harmoniæ persimilem consequendam opus esse ait cælesti virtute atq; diuina, tum animo, tum rationibus & verbis infusa. Vbi-que verò admonet contendendum esse potius, ut sub legitimis institutis tēperati efficiamur, quàm ut sub dialecticis rationibus de temperantia disputemus: quandoquidem summa quadā difficultate cognoscitur, & cognita sine usu non modo nihil prodest, sed & obest quàm plurimum, atq; id quod maius est, nisi re ipsa possideatur, perfectè cognosci non potest. Impuro enim rem omnium purissimam non licet attingere.

CHARMIDES, VEL, DE TEMPERANTIA,

*translatus è Græca lingua in Latī-
nam à Marsilio Ficino Flo-
rentino, ad Petrum Me-
dicem virum clarif-
simum.*

SOCRATES, CHÆREPHO, CRI-
TIAS, CHARMIDES.

POTIDEA cum vesperi Poti-
dæa ab exercitu rediissem,
protinus solita exercitia ut-
puta quibus diu abfuissem,
magna cum voluptate repe-
tui, ac Taurei palæstram, quæ ex opposito
regii templi est, siue ingressus. Vbi multos
cōperi partim notos, & eos quidem pluri-
mos. Qui cum me ex insperato vidissent
procul, subito congratulati sunt aliunde
alius occurrētes. Chærepho præcipuè, velut
insanus esset, è medio statim profiliens ac-
currit, ac manu meprehendens, ô Socrates,
inquit, quo pacto prælio superstes euasisti?
Nam paulò antè quàm abiremus, apud Po-
tideam pugna commissa est, quam hi nuper
istic audierant. At illi ego respondens. Ita,
inquā, ut cernis, euasi. Nunciatū est, inquit,
pugn

pugnam acerrimam fuisse, atq; in ea plurimos nobis notos homines occubuisse. Vera, inquā, vobis nunciata fuerunt. An tu, inquit, prelio interfuisti? Interfui. Sede hic, nobisq; enarra, nondū enim satis omnia intelleximus. His dictis, sedere me prope Critiā Callæschri filiū iussit. Sedēs itaq; Critiæ & aliis congratulatus sum primo, deinde quas in belli expeditione cōrigerant, quod quisque requirebat (alius enim aliud requirebat magis) recentui. Vbi verò hitce de rebus abundē locuti essemus, rursus ego illos interrogavi quænam esset his tēporibus philosophiæ conditio, & qui adolescentes, vel sapientia, vel indole, vel vtriusq; clari. Tunc Critias ad fores respiciens, vidensq; adolescentes quosdā ingredientiētes & inuicē altercantes, & post eos turbam aliam, Quod de honestis, inquit, ō Socrates percontabaris, videre mox cogniturus. Nam qui nunc ingrediūtur, præcuriores sunt amatoresq; cuiusdam qui omnium huius temporis honestissimus & speciosissimus iudicatur, ac videtur & ipse iam iam ingressurus. Quis nam iste? & cuius filius? inquā. Nosti, inquit, fortassis & tu. Sed cum hinc abiisti, nondū adoleuerat. Charmidem noueras filium Glauconis patrui nostri, patruelem meum? Nouit e quidē, neq; puer tunc contemnendus erat.

c 2 Nunc

Proner-
bium.

Nunc verò adultū esse illum iam arbitror. Statim intelliges, ait, quantus & qualis euaferit. Dum hæc ille dicit, Charmides ingreditur. Ad me quidē ō amice quod attinet, nihil perpendo. Profectō enim perinde sum erga honesta indole claros, vt alba amussis in albo lapide. Fermè enim omnes ætatis eius homines mihi pulchri videntur. Præcipuè verò tunc ille & corporis proceritate & egregia indole mirandus apparebat. Cæteri autem omnes capti eius amore videbantur, vsque adeo illius ingressu obstupuerunt turbatiq; sunt. Multi præterea post illum amatores sequebantur. Et quod ad viros attinet, nil mirum: verum & pueros etiā animaduerti, quorum nemo ne minimus quidē alium quenquā intuebatur, sed illum vnum cuncti tanquam imaginem quandam contemplabātur. Hic ad me conuersus Chærepho, qualis tibi ō Socrates adolescens videtur? an non specioso vultu? Mirificè, inquam. Atqui, inquit, si nudare se vellet, vultum præ illa quæ intus latet forma, deformem diceres. Eadem hæc Chærephōti cæteri etiam consenserunt. Insuperabilem hercle, inquam, virum narratis si paululum insuper quiddam huc adesset. Quid istud? inquit Critias. Si optimo, inquā, animi habitu natura decorus esset, qualē esse ō Critia consen-

~~consentaneum est vestra è stirpe progeneri.~~
 Imò certè quo ingenium spectatur, & pulcherrimus est & optimus. Quid igitur non nudamus, inquam, animum prius, interiorumq; formam potius contemplantur? Nam cum tantus iam sit, differere gaudebit puto. Certè, inquit Critias. Nam & sapiëntiæ studiosus est, & vt sibi cæterisq; videtur, valde poëticus. Longa, inquam, serie nobilitatem hanc Solon ex genere trahitis. Verum cur mihi iam adolescentem non monstras, huc accersens? Neq; etiam dedecet etiam si esset minor natu, cum eo differere, te patruelis simul & tutore presente. Probe, inquit. Vocandus est iam. Atque his dictis ad eum qui ponè sequebatur conuersus, Voca, inquit Charmidè. sed heus, dices illi, me velle medico se curidâ cõmittere ob valetudinem qua de conquestus est nuper. Ad me verò Critias, nuper, inquit, Charmides cum mane surgeret, caput dolere querebatur. Quid prohibet igitur simulare remediũ aliquod contra capitis grauedinem te habere? Nihil prohibet, inquam, modo veniat. At veniet. Quod & factum est: venit enim, risumq; ingentem omnibus concitauit: vnusquisque enim nostrum vnà sedentium, locum cedere Charmidi volens quo sederet, proximum dedita opera impulit. Quo fa-

Etum est ut eorum qui utrinque sedebant novissimi, alterum surgere cogeremus, alterum humi prostratum deiceremus. Ille vero accedens, me inter Critiamque consedit. Ego vero percontante illo utrum capitis medellam scirem, vix tandem me scire respondi. Quanam ista? inquit. Folium quoddam, inquam. At insuper addenda est incantatio quaedam, quam si quis adhibeat, folioque utatur, sanitas restituitur. Absque incantatione vero folium nil confert. Ad hæc ille: Exscribam equidem hanc te dictante incantationem. Vtrum si mihi persuaseris inquam: an etiam si non persuaseris? Ille surridens ait, Si tibi persuasero Socrates. Hem nomen, inquam, planè tu meum tenes. Teneo, inquit, equidem nisi iniurius sum. Frequens enim de te inter æquales meos serino habetur. Memini quinetiã cum puer adhuc essem, te cum Critia hoc versari solitum. Rectè tu quidem. Audentius enim incantationis tibi modum ostendam. Paulò verò antè nesciebam quo pacto vim illius tibi monstrarem. Est autem talis o Charmides, ut caput solum curare nequeat: quemadmodum sæpe experitis medicis audiivisti, qui quoties aliquis dolore oculorum affectus eos cõsulit, aiunt non posse oculis mederi, nisi prius capiti medeatur, neque caput absque totius corpo-

tis

*Fræcepta
quadam
medici-
nae.*

ris medicina posse curari. Hac de causa regulis quibusdā toti conferentibus vtuntur, & à toto ad partē transeunt restituendā. an non audisti ita dicere illos, & ita esse? Pro-
sus inquit. Recte ne loqui tibi videntur? in-
quam, sermonemq; hunc approbas? Maxi-
mè omnium, inquit. Enimuerò cum proba-
ri sibi hæc audirem, Talis est, inquā, ò Char-
mides incantationis quoq; huius potentia.
Quam didici ibidem in exercitu à quodam
medicorum Thracum Zamolxidis scētato-
rum, qui & immortalitatē asferre dicuntur.
Adiecit præterea Thracius ille medicus, etiā
Græcorum medicos quæ suprā narrata sunt
prædicare. Cæterum Zamolxis, ait, rex no-
ster ac deus tradit: quemadmodum oculos
sine capite curare non decet, neque sine re-
liquo corpore caput: ita neque sine anima
corpus. Eaq; causa est cur medicos Græcos
morbi corporum multi lateant, quia totum
ipsum ignorat, quod in primis curare opor-
tet: quo malè affecto impossibile est par-
tem aliquam bene valere. Omnia nanque
vel bona, vel mala ab anima in corpus, &
hominem totum manant, indeq; similiter
vt ex capite in oculos effluunt. Illam igitur
primū, & maximè curari iubet, si modo ca-
put & vniuersum corpus bene valere debeat.
Animæ verò medelas esse docet incanta-
tiones

tiones quasdā. Eas præclaris rationibus contineri, quibus animæ temperantia tribuatur: qua inserta atq; præsentē, facillē esse sanitatem capiti totiq; corpori tradere. Ille igitur cum medelam incantationesq; doceret, iussit ut nullis precibus motus alicui cōtra capitis dolorem remedium adhiberem, nisi prius animam incantationibus ipsis purgandam commisisset. Hunc sanē nostrorū temporū errorem dicebat esse, quod plerique absq; temperantiæ sanitatisq; studio, medici esse contendunt. Me itaq; mirum in modum præmonuit, mandavitq; cauere ne quis vnquā diues seu nobilis, siue pulcher, mihi ut aliter faciam persuadeat. Illi hoc ego iureiurādo interposito me obstringi: quamobrem necesse est paream. Tibi quoq; obsequar. Nam si voles secundum hospitis præcepta, animā tuam prius incantationibus omnibus Thracis illius subiicere, medicinā capiti adinouebo. Sin minus, non potero ō anice Charmides tibi prodesse. Cum igitur hæc audisset Critias, Lucro, inquit, erit grato hæc capitis adolescenti, si huius causa sanitatē mentis lucrabitur. Assero autē tibi Charmidem hunc æqualibus omnibus non specie tantum præcellere, verum etiam eo ipso præstare cæteris, cuius ipse incantationem habere dicebas. An non tēperantiæ su-
 præ

præ dixisti? Huius ipsius, inquam. Scito igitur omnium suæ ætatis adolescentum hunc videri temperatissimū, & in cæteris omnibus pro ætatis incrementō, nullo inferiorem esse. Consentaneum est ô Charmides, inquam, in his quæ dixit Critias, te cæteros antecellere. Neq; enim referre quisquā posset, ut arbitror, duarum apud Athenienses familiarum coniugium, quo verisimilius sit pulchram honestamq; prolem nasci, quam maiorū tuorum coniugio. Nam paternum genus huius Critiæ Dropidi, ab Anacreonte Soloneq; aliisq; poëtis permultis est illustratū, decore, virtute, & alia felicitate præcellens. Eadē quoq; est materni generis gloria. Nemo enim Pyrilampo auunculo tuo aut pulchrior, aut maior omnium qui continentem habitāt vilis est unquā, quoties ille vel ad regem magnū vel ad alium in continenti habitantiū legatus accederet. Ac summam vniuersa hæc domus nulla in re est inferior alia quacunq;. Quare probabile est te tali stirpe creatū primas partes in omnibus obtinere. Quantū igitur ad eam speciem quæ cernitur oculis attinet ô dulcis Glauconis fili, videris mihi nihil à superioribus tuis degenerasse. quod si & ad temperantiam, & ad alia, ut Critias hic testatur, natura es institutus, beatum te ô chare Charmi-

des mater peperit. Ergo sic se res habet. Si inest tibi, ut ait Critias, temperantia, & sufficienter es temperans, neque Zamolxidis, neque Abaridis Hyperborci incantationibus indiges, sed iam tibi medela est capitis admo- uenda. Sin autem deest temperantia tibi, incantatio medelam antecedere debet. Responde itaque ipse mihi utrum assentiaris Critiae, & asseras temperantiae te satis habere, an deesse aliquid recognoscas. Tunc ergo ipsius Charmidis genae rubore suffusae gratiorem speciem ostenderunt. Nam pudor eam aetatem decet. Deinde admodum generose respon- dit: Haudquaquam facile est quae in praesentia quaesita sunt, vel admittere, vel renuere. Si enim me temperantem esse negaui, primo quidem turpe videbitur quod ipse mihi derogem. deinde Critiae huius aliorumque multorum quibus temperans esse videor, tanquam falsam sententiam coarguam. Sin autem affirmauero, odiosa videbitur haec de me ipso iactantia. Quapropter quorsum me ver- tam, nescio. Probe loqui videris Charmi- des, inquam: itaque communiter inuestigan- dum puto, utrum quod quaero possideas, nec ne: ne vel tu aliter quam velis loqui co- garis, vel ego temere mederi festinem. Si ergo gratum tibi futurum est, cupio vna tecum inuestigare: sin minus, dimittendum arbitror.

*Pudor
adolescen-
tes decet.*

Inde

Imò certè gratissimum, inquit, omnium. Quamobrem ut ipse præstare putas, ita perquire. Hunc in modū, inquam, commodior indagatio futura videtur. Constat profectò si inest temperantia tibi, habere te aliquid, quod de hac opineris. Necesse est enim inherentē ipsam tibi si modo inhereret, aliquē sui sensum præbere, ex quo aliqua circa ipsam insurgat opinio, qua quid, & quale tēperantia sit coniectes, non ne putas? Puto equidē. Non ne hoc cētes? videlicet postquā scis loqui Græce, dicere utiq; possis quid nā id tibi videtur? Fortassis, inquit. Ut ergo coniciamus utrū tibi insit nec ne tēperantia, dic age, quid nam ex sentētia tua temperantiā esse dicis? Piguit eum primo, neq; libens ad respondendū venit, demum ita respondit: Temperantiam esse duco decenter agere singula, & quietē per viam incedere, quietē & loqui, ac summam quietē omnia facere, & ut breui complectar quod quæris, quietudo quædā esse mihi videtur. Rectē, inquam. Ferunt sanē quietos homines temperatos esse: sed videamus an vera loquantur. Dic igitur nunquid pulchrum aliquid temperantia fit. Est, inquit, prorsus. Vtrum in illa grammatici facultate pulchrius est easdē literas citò scribere, an quietē? Citò. Legere autem celeriter ne an tardē? Celeriter.

ter. Quinetiam pultare citharam velociter;
 & prompte certare pulchrius est, inquam,
 quàm quiete ac tarde? Est, inquit. Quid ve-
 rò in pugnorū brachiorumq; ludis non ne
 celeritas ipsa laudatur? Vtiq;. Currere autē
 atq; saltare, & cæteri corporis actus, non ne
 si properē & promptē fiunt, ad pulchrū spe-
 ctant? si ignave remisseq;, ad turpe? Appa-
 ret, inquit. Patet ergo quantū ad corpus at-
 tinet, non quod tardū, sed quod velox ma-
 ximē, esse pulcherrimum. Non ne? inquam.
 Omnino, inquit. Temperantiam verò pul-
 chrum quid esse constitit? Constitit. Non
 ergo circa corpus quietudo, imò celeritas
 ad temperantiā pertinebit, si modo pulchrū
 quid est temperantia. Videtur, inquit. Do-
 cilitas verò non ne pulchrior quàm hebetu-
 do? Pulchrior certē. Est autē docilitas, in-
 quam, cito perdiscere, hebetudo verò sēro
 atque lentē. Profecto, inquit. Docere aliū
 quàm ocissimē non ne pulchrius quàm tar-
 de? Proculdubio. Reminisci item, & memi-
 nisse sēro atque lentē, pulchrius ne, an facile
 atq; prompte? Prompte, inquit. Solertia ve-
 rò non ne celeritas quædā animi est, inquā,
 potius quàm tarditas? Est, inquit. Atqui &
 intelligere quæ dicuntur in grāmatici citha-
 ristæq; ludis, & cæteris omnibus non quàm
 tardissimē, sed quā ocysimē, pulcherrimū
 est.

*Solertia
 celeritas
 quadam
 animi.*

est. Et hoc, inquit. Quinetiam in ipsis indagationibus, & consultationibus animi non qui quiete, sero, & vix quæsitum inuenit est laudandus, vt arbitror, sed qui breui potius atq; facilmè. Vera hæc sunt, inquit. Ex his colligitur, inquam, ô Charmides, tam in iis quæ ad corpus, quàm in iis quæ ad animum spectât, velocia promptaq; tardis & quietis pulchriora videri. Sic apparêt, inquit. Non igitur quietudo quædam, inquâ, temperantia erit, neque vita quieta temperans, vt hæc ratione coniicitur. quâdoquidè quod temperatum est, & pulchrum esse debet. E duobus enim alterum est, aut nunquam, aut raro admodû nobis in vita quietæ actiones pulchriores quàm veloces & vehementes apparuerunt. quod si non pauciores quietæ actiones quàm veloces & vehementes pulchritudine præstare reperirentur, neque hac etiam ratione conficeretur temperantiâ esse quietè agere potius quàm vehementer atq; celeriter, neq; in ipso incessu, neq; in sermone, neque in alio quopiam: neq; vita quieta quàm inquieta decentior esset & temperantior: quippe cum in superiori sermone suppositum sit pulchrû esse aliquid temperantiam, pulchra verò non minus ipsa velocia quàm quieta esse cõstiterint. Rectè, inquit, dixisse mihi videris ô Socrates. Rursus igitur

tur ô Charmides, inquam, attentius teipsum
contuere, & cogita qualem te temperantia
præfens efficiat, qualis' ve sit ipsa, dum te ta-
lem efficit. hæc auté animadvertens omnia,
bene viriliterq; responde quid esse tibi vi-
detur. Ille protinus seipsum colligens, dili-
gentiusq; contemplatus, Videtur, inquit,
temperãtia mihi verecundum quendam ru-
borem inducere, verecundumq; hominem
facere, pudoremq; esse temperantiam arbi-
tror. Quid ais? inquam. an non pulchrum
aliquid paulò antè temperantiam esse dice-
bas? Dicebam equidem, inquit. Non'ne bo-
ni homines, inquam, ipsi temperati sunt?
Sunt, inquit. An bonum putas, inquã, quod
non bonos efficit? Nequaquam, inquit. Non
solum itaque pulchrum, sed & bonum est
inquam. Mihi quidem videtur, inquit. Non
credis, inquam, rectè Homerum loqui di-
centem, pudorem viro egeno bonum non
esse? Credo equidem, inquit. Est ergo, vt
apparet, inquam, pudor non bonum, ac bo-
num. Apparet, inquit. Temperãtia verò bo-
num duntaxat. siquidè bonos facit eos qui-
bus adest, malos verò nequaquam. Ita mihi,
vt loqueris, esse videtur, inquit. Ergo tem-
perantia pudor non erit. quandoquidem
temperantia bonum est duntaxat, pudor au-
tem nihilo magis bonum est quàm malum.

Rectè

Rectè quidem mihi, inquit, dici hoc videtur ô-Socrates. Verum attēde obsecro, quale tibi videtur quod rursus adducam. Modo enim recordatus sum quod mihi traditum est à quodam dicente temperantiam esse, ut sua quisq; agat, considera an rectè loqui videatur tibi qui hæc dicit. O fœde, ex hoc Critia illud audisti, vel alio quopiam sapientum? Videtur sanè, inquit Critias, ex alio, nam ex me nunquam audivit. Quidnam refert, inquit Socrates, ex quo audiverim? Nihil, inquam, profecto. neque enim id considerandū est quis dixerit. Sed vtrum verè dicatur, nec ne. Probe nunc loqueris, inquit. Rectè per Iovem, inquam. Mirabor tamen si quomodo hoc se habeat, inveniēmus. nam est ænigmatis cuiusdam persimile. Quamobrem? inquit. Quia non arbitror ita sensisse illum ut verba sonant, inquam, temperantiam scilicet esse, ut sua quilibet agat. Nihil ne putas grammaticum agere, quando scribit, vel legit? Puto equidem aliquid agere, inquit. Videtur ne tibi grammaticus nomen suum tantum scribere ac legere? vel etiā vos pueros erudire? Neq; enim minus inimicorum tunc nomina quàm vestra amicorumq; scribebatis. Certe non minus, inquit. An cum ageretur hoc, inquam, curiosiores eratis quàm deçet, & à tempe-

rantia

rantia lege discedebatis? Minimè, inquit. At verò non vestra agebatur tantum, si scribere ac legere, agere aliquid est. Est utique, inquit. Præterea mederi & amice, ædificare, texere, & cuiuslibet artis opus explere, agere aliquid est, an nihil? Aliquid prorsus, inquit. An videretur, inquam, tibi bene illa ciuitas instituta, in qua leges iuberent, ut vestem quisque suam texat, lauetq; , calceosq; conficiat suos, & strigilem, & vascula olearia, vel vnguentaria, & supellectilia quæq;? aliena quidem attingat nunquam, propria verò ipsemet peragat? Nequaquam, inquit. Veruntamen si temperatè disposita est ciuitas, bene instituta est, inquam. Quid ni? inquit. Ergo temperantia huius erit talia quædam agere, & hunc in modum agere sua? Non, ut apparet, inquit. Quare per ænigmata loquebatur, inquam, ut supra dixi, is qui prædicabat, agere sua temperantiam esse. Neque enim usque adeo fatuus fuisse putandus est, ut idem eius fuerit sensus, qui & verborum sonus. Num fatuus quispiam & Charmides hoc tibi tradidit? Minimè, inquit, omnium. Immo quidam meo iudicio sapientissimus. Omnino igitur sententiam suam obscuris verbis inuoluit, inquam, ut arduum cognitu sit, quid est agere sua. Fortassis, inquit. Potesne aperire nobis, agere sua

sua quid sit? inquam. Ignoro equidem, inquit. Fortè etiam qui hæc dixit, quid sibi vellet nō satis intelligebat. Dum ita loqueretur, subrisit Charmides, Critia nq; alpe-
xit. Critias autem licet antè ad differendum aduersus Charmidè aliosq; cupiditate gloriæ instigatus, se hætenus continuerat, sed vltèrius ad hæc se continere non potuit: visumq; est mihi verum esse quod fueram suspicatus, illam scilicet de temperantia superiorem sententiā à Critia Charmidem accepisse. Quare Charmides nolens ipse responsum tutari, & hunc in Critiam laborè reuicere cupiens, irritauit eum, & quasi redargutum ostendit. quod ille minimè tolerauit, immo aduersus eum haud secus indignatus fuisse videtur, ac poëta aduersus histriionem inepte sua poëmata recensentem. Ideoq; illum intuitus: Ita'ne putas, inquit, ô Charmides, si tu nequaquā intelligis quis eius fuerit sensus qui agere sua temperantiam esse asseruit, neque ipsum etiam intelligere? O vir optime, inquam, nihil mirum est hunc adolescentulum non intelligere. Te verò decens est hæc cognoscere, & propter ætatē, & propter studium. Si ergo affirmas & ipse temperantiam esse quod hic dixit, sermonemq; hunc suscipis, libentius tecum, vtrum id verū sit, nec'ne, indagabo. Affirmo equi-
d dem,

dem, inquit, & suscipio. Rectè facis, inquã. Sed dic obsecro: Vtrum quæ paulò antè quærebam, admittis? artifices videlicet omnes aliquid facere. Equidem, inquit. Videntur, inquam, tibi sua tantum, an aliena insuper facere? Aliena quoq;, inquit. Temperanter agunt itaq; qui non sua tantum faciunt? inquã. Quid prohibet? inquit. Quod ad me, inquã, spectat nihil. Sed vide ne quid apud eum prohibeat, qui cum supposuerit temperantiam esse agere sua, deinde tamen ait nihil ob stare quin & illi qui aliena agunt, temperati sint. Concessi equidè, inquit, eos qui aliena agunt, temperatos esse. An & eos qui faciunt, est concessum? Dic mihi, inquam Critia, non idem vocas agere atq; facere? Non certè, inquit, neque idem operari atq; facere. Nam id ab Hesiodo didici, qui ait, Opus nullum turpe esse. An censes ipsum, si talia quædam opera nominasset, operariq; & agere, qualia tu suprà narrabas, fuisse dicturum opus nullum cuiquam turpe, seu coria incidenti, seu cauponi condimèta obsoniaq; vendenti, siue in taberna sedenti? Haud ita censendum ô Socrates. Immo verò ille, meo quidè iudicio effectiõnè aliud quàm actionem & operationem existimavit, & effectiõnè quidem interdum opprobrio esse, quando quid præter honestum facimus,

cimus, opus autem nullum vnquam dedecori nobis contingere. Quæ enim honestè & vtiliter sunt, opera nuncupauit, operationesq; & actiones, effectiones quasdam huiusmodi. Existimandum præterea illum sola hæc propria esse censere: noxia verò omnia, penitus aliena. Quamobrè arbitrari oportet & Hesiodū, & alium vnumquenq; sanæ mentis virum, hominem ita sua agentem, temperatum vocare. Cum primum Critia loqui cœpisti, inquæ, percepi te propria & sua cuiusq; bona dicere, bonorumq; effectiones, actiones denominare. Etenim per sæpe Prodicum audiui hunc in modum nomina distinguentem. Concedo equidem tibi pro arbitrio nominibus vti, modo id declares, quid nomine quoque significare velis. Nunc igitur iterum à principio clarius definito, vtrum bonorū actionem, vel effectiōem, vel quomodocunq; velis aliter nominare, temperantiam esse dicas. Hoc ipsum, inquit. Non ergo temperanter agit, inquam, qui mala, sed qui bona potius agit. Tibi verò o bone vir non ne id videtur, inquit? Mitte istud in præsentia, inquæ: nondum quod mihi videtur, verum quod ipse dicis consideramus. Enimuero nunquam temperatè illum agere dicerem, inquit, qui nō bona, sed mala agat. Nam actionē ipsam

d 2. bonor

bonorum, temperantiam esse manifestè definitio. Fortè nihil prohibet, inquam, quin verè loquaris: hoc tamen admiror, si homines temperate agentes ignorare putas quòd temperate agant. Nequaquam puto, inquit. An non paulò antè abs te dictum est, inquā, quòd nihil artifices prohibet aliena etiā facientes, temperatè vivere? Dictū profecto, inquit, sed quid tum postea? Nihil aliud, inquam. Verum dic vtrum medicus tibi aliquis videatur, dum sanum efficit aliquē, vtilia sibi, & illi quem curat, efficere? Mihi quidem, inquit. Non'ne agit decentia, inquam, quisquis hæc agit? Certè, inquit. Qui verò agit decentia, inquam, non'ne & temperate? Et temperate, inquit. Nunquid medicū necesse est intelligere, quādo curat vtiliter, & quando non? & vnumquenq; artificē quando conducturum sibi est opus ipsum quod efficit, & quando non conducturum? Fortè non, inquit. Quandoq; igitur, inquam ego, cum medicus vtiliter operatus est vel contrā, seipsum non cognoscit vt operatus est, si tamen vtiliter operatus est, vt ipse fatebaris & temperate, an non ita dicebas? Equidem, inquit. Non'ne igitur, inquā, vt apparet, interdum vtiliter operatus agit quidem temperate, & temperatus est, ipse verò ignorat quòd temperatè agat, sitq; temperans?

Fieri

Fieri hoc, inquit, non potest o Socrates. Verum siquid est in superioribus dictum unde hoc sequatur, illud libentius retractabo: neq; me pudebit fateri aliquid aliud non rectè dixisse, potius quàm consentire, ut qui seipsum ignorat, sit temperatus. Fermè nanq; hoc ipsum temperatiâ esse arbitror, seipsum cognoscere, illiq; assentior qui præceptum hoc téplo Apollinis ipsius inscripsit. Atqui videtur hæc inscriptio tanquã dei salutatio quædã ad homines qui templũ ingrediuntur, eius loco quæ gaudere iubet: quasi non probe dicatur, Gaude, neq; iubere hoc inuicem deceat, sed temperate potius viuere. Ita homines templũ ingredientes singulari sententia deus alloquitur, aliterq; quàm homines nos salutat, ut sensit ille, meo iudicio, qui inscripsit. Et ingredienti nihil præcipit aliud quàm viuere temperate. Verũ obscuris hoc præceptũ verbis tanquã vates interserit. Quippe, Cognosce teipsum, idem est quod téperate viuere, ut literæ testântur, egoq; interpretor. Fortè verò aliud esse putabit quispiã quod quidẽ contigisse illis qui sequentia apposuerunt, existimo, hoc est, Nihil nimis, & Sponsioni non deesse iacturã. Nam illi quidem Cognosce teipsum, consilium quoddã esse putarunt, non dei ipsius ad eos qui ingrediuntur admonitiõẽ. Deinde ut

καίγει.

& ipsi nihilo deteriora cōsulerent, reliqua
 insuper adiecerūt. Ergo hæc omnia Socra-
 tes à me dicta sunt, hoc est quia superiora
 omnia absque controuersia tibi concedam.
 Fortè nanq; rectius de illis aliquid ipse di-
 xisti, forsitan & aliquid ego. nihil verò ex
 his quæ diximus, manifestū deinceps autem
 rationē huius tibi reddere volō, si non con-
 cesseris temperantiam esse seipsum cogno-
 scere. Sic mecū agis, inquam, o Critia, quasi
 ego quæ interrogo, nosse affirmē: offersq;
 mihi te, si voluero, concessurū. hoc autem
 non ita. Quæro enim tecum semper de eo
 quod in medium est adductū, idcirco quia
 illud ignoro. Videbo porrò, utrū cōcedam,
 nec ne. Consiste modo quoad ista confide-
 rem. Considera, inquit. Ecce considero, in-
 quā. Si temperantia cognoscere aliquid est,
 constat eam scientiā aliquā, & alicuius esse.
 Non ne? Est utiq; sui ipsius videlicet. Non-
 ne & medicina est scientia sani? Prorū, in-
 quit. Si ergo tu quæreres, medicina quum
 sit sani scientia, quid nobis confert? quid ve-
 efficit? responderē utiq; prodesse quamma-
 ximè. sanitatem porrò pulchrū opus nobis
 perficit. Accipis hoc? Accipio, inquit. Ac si
 rogares iterū, architectura cū sit ædificandi
 scientia, quod nam opus molietur, domos
 utiq; responderem, & eadem de cæteris ar-
 tibus

*Confuta-
 io quar-
 æ defini-
 tionis.*

tibus ratione responsum darem. Postquam igitur temperantiam sui ipsius scientiā esse dicis, tua interest respondere, si quis hunc in modum requirat. O Critia, téperantia quæ sui ipsius scientia est, quodnā pulchrū opus nobis efficit, æstimationeq; dignum dicas, anabo. Non rectè, inquit, interrogas Socrates: neq; enim aliarum scientiarū hæc est similis, neq; aliarū aliæ: tu verò perinde ac si similes essent, interrogas. Nam dic obsecro. Computatricis geometricæ scientiæ quædā tale opus est quale domus architecturæ, & textoriæ vestis opus est, aliq; per multa eiusmodi, quæ multis artibus quisq; tribuere posset? Potes'ne mihi tu harum eiusmodi aliquod opus ostendere? At nō poteris. Vera dicis, inquam. hoc tamen mōstrare tibi possum, cuius sciētia sit harū scientiarum quælibet, quod aliud est quā scientia quæq;. Quemadmodū computandi peritia paris & imparis multitudinis scientia est, quo pacto ad se, & inuicem habeant. an nō? Profecto, inquit. Nō'ne aliud est, inquam, par & impar quā ipsa computandi scientia? Est, inquit. Quinetiā ponderādi faculas grauioris leuiorisq; pōderis libratio est. Graue autē ipsum & leue aliud quiddā est, quā ars ipsa librādi. Assentiris? Assentio, inquit. Dic itaq; téperātia cuius potissimum

fimū scientia est, quod sit aliud quā temperantia ipsa? Hoc profecto, inquit, quod modo quæris, illud ipsum est quo temperantia ab aliis omnibus scientiis differt. Tu vero similitudinē aliquam huius ad alias exigis. Sed aliter se res habet. Nēpe cæteræ omnes alterius cuiusdā sciētiæ sunt, sui ipsarum minimè. Sola hæc & aliarū scientiarū, & sui ipsius sciētia est. Permultum abest ut hæc ignores: verū arbitror te quod paulò antè negabas efficere: nam me refellere tentas, & illud de quo sermo est, prætermittis. Quid agis, inquā? An putas si te redarguerō, alterius gratia me id facturū, quā cuius gratia meipsum examinarem, si quid dicam, metuens ne dum scire puto quod nescio, mea nīc ignorātia fallat? Et nunc quidem id summopere me facere assero, discernere videlicet & examinare sermonem nē ipsius gratia primum, fortè etiam meorum familiarium causa. An nō cōmune bonū est hoc omnibus hominibus arbitraris, virei cuiusq; cōditio omnibus innotescat? Maximè quidē ō Socrates. Audacter ita ō leate, ut tua fert opinio, ad interrogata respondens, ne cures Critias'ne sit an Socrates qui redarguitur, sed ad ipsum sermonem attende, quonam redargutus euadat. Sic facim, inquit, nam probe loqui videris. De temperantia

perantia quod dicis, age inquā, repete. Aio
 equidem, inquit, ex omnibus aliis scientiis
 hanc solam & sui ipsius & reliquarū scien-
 tiarum esse sciētiā. Nōne & incitiz scien-
 tia est? siquidē & scientiæ. Omnino, Solus
 itaq; temperans, inquā, se ipsum noscet, exa-
 minareq; poterit quid norit, quid ignoret:
 iudicare insuper ex aliis hominibus quod
 quisq; nouit, & nosse putat, si quidem no-
 uit, quid ve ignorat ipse & nosse putat: a-
 liorum aut nullus hoc poterit. Atq; hoc est
 esse temperatum, & temperantia, se ipsumq;
 cognoscere, intelligere scilicet quæ nouit,
 quæ ve non nouit. Sunt ne hæc quæ dici s?
 Sunt, inquit. Tertium igitur, inquā, ut di-
 citur, Seruatori velut à principio confide-
 remus. Principio utrū fieri hoc possit nec-
 ne, ut quæ quisq; nouit, & quæ non nouit,
 nosse itē & non nosse cognoscat. Deinde
 si id fieri possit, quānā intelligentibus sit
 futura utilitas. Quærendū, inquit. Animad-
 uerte, inquā, Critia, nū in his certi quicquā
 habeas: ego enim nihil: & qua in re dubito,
 si voles, aperiam. Imō volo, inquit. Sequen-
 tur hæc, si stabit quod ipse modo dicebas:
 Vna quædam videlicet sciētia, quæ nullius
 alterius quā sui ipsius, aliarūq; scientiarū
 sciētia sit: atq; incitiz rursus scientia eadē.
 Prorsus, inquit. Vide inquā, amice, quān

*Proner-
bium.*

d s absur

absurdus noster hic sermo sit. Enimvero si hoc idem in aliis quibusdam consideraueris, ut arbitror, impossibile tibi videbitur. Qua ratione? inquit, & ubi? Hic planè cogita vtrū videatur tibi visus quidam esse, qui non sit earū rerum visus, quarū cæteræ visiones: sui ipsius aut & cæterarū visionū, & item nō visionis sit visio: neq; colorem videat vllum cū visio sit, seipsam verò duntaxat & alias visiones inspiciat. Videtur ne visio tibi vlla talis esse? Nulla, inquit. Num et vim, inquā, aliquam audiēdi reperire posses confidis, quæ vocem audiat nullam, seipsam verò & auditus alios, & non auditus percipiat? Neq; istud possibile, inquit. In summa, sensus omnes percurrere, cōsideraq; vtrū sensus inueniri aliquis possit, qui seipsum, cæterosq; sensus percipiat, nihil tamen eorum sentiat quæ sensus alii sentiunt. Impossibile & hoc existimo, inquit. An fortè cupiditatem aliquā esse censes, quæ voluptatē affectet nullā, sui ipsius autē & reliquarum libidinum sit cupiditas? Nequaquā, inquit. Neq; voluntatem, inquam, ut arbitror, quæ bonum nullum exoptet, seipsam verò & cæteras volūtates expetat. Minimè, inquit. Amorem quinetiā aliquem talem esse dicces, ut pulchri nullius sit amor, imò sui ipsius, cæterorūq; amorum sit ardor? Non equidem.

equidem. Timorem ne aliquem excogitasti vnquam, qui seipsum & metus alios expauescat, terribile verò & periculosum nihil exhorreat? Nunquā prorsus, inquit. Opinionem præterea talē vt opinionū aliarum & sui ipsius opinio sit, nihil autē eorū quæ opiniones aliæ suspicantur, opinetur ipsa? Nullo modo. Veruntamen scientiam quandam eiusmodi esse diximus, quæ dogmatis nullius scientia est, sui ipsius autē & aliarū scientiarū scientia. Diximus certe, inquit. An nō mirum, inquā, quiddam, si est? nōdū porro esse negandum, sed vtrum sit cōsiderandum. Scite loqueris, inquit. Dic iam, Est ne scientia hæc alicuius scientia? habetq; vim quandam huiusmodi, qua alicuius sit? Proritus, inquit. Item maius ne dicimus eam vim habere, qua aliquo maius sit? Habet nimirum, inquit. Non ne minori aliquo maius, si maius erit? Necessarium est, inquit. Si maius quippiam reperiremus, quod maioribus aliis & seipso maius existeret, neque tamen maius esset aliquo eorū quibus cætera sunt maiora, omnino sibi hoc cōueniret, vt sicut maius est seipso, ita sit et minus? Necessarium est o Socrates. Quinetiam si duplum sit, inquā, aliquid ad alia dupla, & ad seipsum, certe ad seipsum dimidiū erit duplum, & ad alia dimidia duplum. Nempe quic

pe quicquid duplum est, non alterius est
quàm dimidii duplū. Verū est, inquit. Præ-
terea quod seipso plus est, non'ne & pau-
cius? & quod grauius, item leuius? quod' ve-
senius etiam iunius? & in cæteris omnibus
eodē modo, quicquid sui ipsius potentiam
ad seipsum habet, non'ne & illam habebit
essentiam, ad quam est eius potentia? Dico
autem tale aliquid. Auditū nullius alterius
dicimus esse quàm vocis auditū? Profecto,
inquit. An non si seipsum audiet, inquam,
vocem se habentē audiet? Neq; enim aliter
posset audire. Necessariò sequitur, inquit.
Visus quoq; ô vir optime, inquā, si seipsum
videbit, necesse erit cū aliquē colorem ha-
bere. Nā abiq; colore visus cernere nihil po-
test. Nihil potest, inquit. Vides, inquā, ô
Critia, ea quæ narrauimus, partim impossi-
bilia esse, partim incredibilia, quòd vim suā
habeant ad seipsa. quòd enim magnitudo
& multitudo ac cætera huius generis vim
suā habeant ad seipsa. penitus impossibile.
non'ne? Sic est omnino, inquit. Quòd verò
visus & auditus, inquā, seipsos percipiāt,
motus se moueat, & se caliditas calefaciat,
& cætera talia à quibusdam non creditur,
nonnullis fore credendum videtur. Magno
quodā viro opus est ô amice, qui satis per
omnia id distinguat, vtrum nihil omnino
vim

vim suam ad seipsum habere valeat præter scientiã, sed ad aliud: an queant alia, alia nequeant: & si aliqua sint quæ ad seipsa vim habeant. utrũ eorũ in numero hæc scientia sit, quam tẽperantiã nominamus. Equidẽ sufficere me ad hæc discernenda, nequaquã confido. Quocirca neque asserere possum utrũ fieri possit, vt sciẽtiæ sciẽtia sit. Quod & si detur, nõ prius tamẽ assentiar esse huiusmodi tẽperantiã, quã inuestigauero vtrum prosit quicquam nobis temperantia talis existens, vel nil prosit. Temperantiã enim conferens quiddã ac bonum esse vaticinor. Tu igitur Callæschri fili, quandoquidem temperantiã ponis scientiæ inscientiæq; scientiam, ostende primum possibile hoc esse quod supra dicebam: postea præter id quod possibile, esse & conferens atq; ita mihi circa temperatiã ipsius definitionem forsitan satisfeceris. Critias verò cum hæc audiret, meq; dubitantẽ videret, eorũ more qui oscitantes intuiti oscitant, ipsi quidem visus est hæsitante me, similiter hæsitare. Sed utpote gloriosus, præsentis veritus est, neq; confiteri voluit, se ad ea discernenda quæ obtuleram, non sufficere, neque apertẽ quicquam protulit, suamq; ambiguitatem occuluit. At ego vt disputatio nostra procederet: Si tibi, inquam, videtur, ô Critia, dabimus

dabimus nunc, scientiæ scientiâ esse posse. Vtrum verò possit nec ne, aliâs indagabimus. Veruntamē si quā maximē id possibile sit, quid magis possibile est cognoscere quæ nouit aliquis, & quæ nō nouit? hoc utiq; esse diximus seipsum cognoscere, temperatumq; esse. Non ne? Maximē, inquit, ac sequitur quodāmodo Socrates. Nam si quis eam habet scientiâ quæ seipsam cognoscit, talis & ipse fit, quale est id quod habet: quemadmodum cum velocitatē habet quis, velox: & quando pulchritudinem, pulcher: & quando cognitionē, cognoscens. Quare cum cognitionem ipsam sui ipsius quis habet, seipsum tūc cognoscēs efficitur. Haudquaquā id ambigo, inquam, quin si quis in seipso habet aliquid sese cognoscens, ipse quoq; sic nouerit. Sed quæ nā necessitas cogit hominem sic affectū, quæ nouit quæ ve non nouit cognoscere? Hæc videlicet, inquit, quia idē est hoc & illud. Fortē sic est, inquam. sed ego semper similis esse videor, neq; rursus intelligo quomodo idē sit, quæ nouit cognoscere, & cognoscere quæ non nouit. Qui isthuc ais? inquit. Ita, inquam. scientia ipsa scientiæ existens, nunquid ultra discernere poterit, quā quod ex his hoc quidē scientia est, illud inscitia? Non ultra, sed eatenus, inquit. Idem est igitur,

tur, inquam, scientia & inscitia sani, atq; ite
 sciētia & inscitia iusti? Nullo pacto, inquit.
 At verò hoc quidē medicina, hoc autē ci-
 uilis peritia inquam, hoc nihil aliud quā
 scientia. Quid nī? inquit. Nisi quis nouerit
 sanū infuper ac iustum, sed solā scientiam,
 utpote huius sōlius scientiā habens, quod
 quidem scit, quod' ve scientiā quandam ha-
 bet, agnoscat tam circa seipsum, quā circa
 alios. non'ne? Quòd verò cognoscat hac
 scientia, quā ratiōe intelliget? cognoscit
 enim sanū & salubre medicina, non tempe-
 rantia, ædificiū architectura, non temperantia,
 & similiter omnia. nō'ne? Apparet, inquit.
 Temperantia verò, inquā, si scientiarū scien-
 tia est duntaxat, quo modo intelliget quod
 sanum salubreq; cognoscit, vel quod ædifi-
 ciū? Nullo, inquit. Nō ergo intelliget quid
 cognoscat, hoc ignorans, sed quia cogno-
 scat tantū. Videtur, inquit. Non igitur tem-
 peratū esse erit hoc, neq; temperatū, intel-
 ligere quæ nouit, quæ' ve non nouit; sed ut
 videtur, quia nouit, & quia nō nouit solū.
 Apparet, inquit. Neque poterit etiam hic a-
 lium examinare alicuius scientiam profi-
 tentem, utrum sciat quod pollicetur, an ne-
 sciat. Imò hoc solū, ut videtur inquā, agno-
 scet, quòd scientiam quandam habet: cuius

aurem

autem rei scientiā, temperantia non ostendet. Nō videtur, inquit. Neq; igitur simultantem medicū à vero discernet, neq; alium quempiam scientē à nesciente. Sic autē consideremus. si temperatus, aut alius quiuis diiudicaturus est verū & falsum medicum, an nō sic faciet? De medendi quidē arte cū illo nihil differet. Nihil enim aliud, vt dicebamus, intelligit medicus quā sanū atq; ægrotū, salubreq; & noxium, an nō ita? Ita prorsus, inquit. De scientia porrò nihil novit, inquam. hoc enim soli tribuimus temperantiæ. Sic est, inquit. Neq; de medicina igitur medicus quicquā novit inquam. quando quidē medicina scientia quædā est. Vera loqueris, inquit. Quod quidē scientiā aliquam habet, temperatus agnoscet, sed alius quispiā medici peritiā considerabit, quænam, quorumve sit. Quod quidem tūc patet, cum scitur quarū sit rerum scientia. An non scientia quæq; determinata est, haud hoc tantū quod scientia est, sed quæ scientia, & quæ scientia sit, cognoscitur, his cognitis quorū scientia est? Sic prorsus inquit. Medicinæ, inquam; scientia ab aliis scientiis eo distincta est, quod salubris est insalubrisq; peritia? Nēpe inquit. An non in his considerare debet, inquam, quisquis medicinā cōsideraturus accedit, in quibus vide-

licet

licet ipsa versatur? Neq; enim in extraneis,
 in quibus non est, quærenda videtur. Non
 cerrè, inquit. In salubribus itaq; eorūq; con-
 trariis medicum considerabit inquantū me-
 dicum, quicumq; rectè hunc perscrutabitur.
 Videtur, inquit. Non ne in his ita vel dictis
 vel factis animaduertet, quæ verè dicantur,
 & quæ rectè agantur? Necessarium, inquit,
 est. An poterit vllus absq; medicinæ peritiā
 hæc conicere? Nullus, inquit. Neq; alius, vt
 videtur, præter medicū, neq; temperans igi-
 tur. Nam præter id quod temperans, esset &
 medicus. Vera hæc sunt. Omnino igitur tem-
 perantia, si scientiæ inscitia ve scientia est,
 neq; discernere medicum poterit medendi
 peritum, itemq; medicinæ peritiā simulan-
 tem, vel sese habere putantem, neque alium.
 quinquā eorum qui aliquid sciunt, præter-
 quam hominem artis eiusdem professorem,
 quemadmodum artifices alii. Sic apparet.
 Quæ nam nobis vltèrius ô Critia à tempe-
 rantia cum talis sit, est prouentura utilitas?
 Si enim quod in principio supposuimus,
 cognosceret temperans quæ nouit, quæ ve
 non nouit, illa quidem quod nescit, hæc ve
 rò quod ignorat, & alium sic affectū diu-
 licare posset, emolumentum ingens tempe-
 rantia præditi reportarem: quippe sine
 errore vitam ageremus, & nos quicumque

e temp.

temperatiæ participes, & cæteri omnes quicunque nostro imperio regerentur. Neque enim nos quæ ignoramus, agere aggredemur, sed scientes homines perscrutati illis utique cederemus: neq; aliis nostræ gubernationi subiectis agere cederemus aliud quicquam, nisi quod aggressi rectè forent acturi. id est autem, cuius haberent scientiam. Atq; ita per temperantiam, & domus instituta rectè gubernaretur, & disposita ciuitas optimè regeretur, & aliud vnumquodq; cui temperantia ipsa præesset. nam errore sublato, rectitudineq; ducēte in singulis actionibus necesse est, ita viros instructos honestè atque bene agere, bene autem agentes beatos esse. An non sic ô Critia, de temperantia dicebamus, dicentes quantū bonum sit nosse quæ nouit aliquis, & quæ non nouit? Ita prorsus, inquit. Nunc autem vides nullam scientiam talem esse nobis apparuisse. Video equidem. Nunquid bonum hoc continet eam quam nunc inuenimus, temperantiam esse scilicet & scientiam & inscientiam scire: quod quicquid discendum tentabit, qui hac armatus est, facilius perdisceat, clarioraq; omnia illi se offerent, utpote circa omnia quæ discenda sunt, scientiam ipsam prospicienti, aliosq; melius in his rebus examinabit quæ ipse discet? Qui autem
ab sq;

absque hoc examinabunt, imbecillius & in-
-prius facient. An eiusmodi quædam sunt, &
amicæ, quæ nobis temperantia confert? Nos
autem maius quiddam excogitamus, idq;
maius quam sit, esse requirimus? Fortè sic
est, inquit. Forsitan, inquam ego, fortas-
sis etiam nonnihil conferens indagauimus.
Quod quidem inde coniecto, quia absurda
quædam sequi videntur circa temperantiam,
si ipsa sit talis. Videamus ergo si placet, con-
cedentes fieri posse, ut constet scientiam sci-
ri: quodq; in principio posuimus, tempe-
rantiam videlicet esse, cognoscere quæ no-
uit aliquis, vel non nouit: ea re ne illam pri-
uemus, sed demus potius. hisq; concessis,
diligentius etiam inuestigemus, verum in
præsentia nos iuuat, si talis existat. quæ enim
dicebamus modo, quòd ingens quoddam
nobis esset temperantia bonum, si talis esset,
regens disputationem aliquam, domumq;
& ciuitatem, haud rectè ô Critia, concess-
isse videmur. Quamobrem? inquit. Quo-
niam facile nimium asseruimus bonum in-
gens fore hominibus, si nostrum singuli
quæ quidem cognoscunt, egerint: quæ vel
rò ignorant, scientibus aliis quibuldam di-
miserint. Nonne rectè hæc asserta sunt?
Nō, ut mihi videtur. Absurda reuera loque-
ris Socrates. Per canem ita in præsentia mi-

hi videtur, & nuper aduertens, inquā, absurda quædam occurrere, meq; timere ne minus rectè considerarem. Reuera enim si talis est temperantia, haud sanè video quid nobis afferat boni. Qua ratione? inquit: dicas, vt & nos quid sentias, cognoscamus. Nugaturum quidem me arbitror. Necesse tamen quod occurrit considerare: neq; frustra ac temere præterire, si quis ipsius quoquo modo habet curam. Scite loqueris, inquit. Audi iam meum somniū, siue per cornu, seu per ebur emerferit. Si enim nobis quàm maximā dominaretur temperantia talis existens, qualem modo describimus, utique secundum scientias ageret, neq; aliquis gubernatorem esse se iactans, cum minimè sit, nos falleret, neq; medicus, neq; dux exercitus, neq; alius vllius scientiæ falsus professor nos effugeret. His hunc in modū dispositis, aliud quiddā nobis contingeret: nam melius quàm nunc corporibus valeremus, & in maritimis militaribusq; periculis tutiores euaderemus. Vasa item & instrumenta, vestes, calceos, vniuersam denique supellectilē ex arte magis cōmodiusq; institutā possideremus, ex eo quòd veris artificibus vteremur. Concedamus quoq; si vis. vaticinium futuri scientiam esse, & temperantiam illi præcidentem vanos ostentatores vitare,

veroe

veros autem vates ad futurorū prædictio-
nem eligere. Ita profectò genus hominum
institutū, quod scite ageret viueretq;, assen-
tior. Nam custos vitæ hominum, temperan-
tia nonquam subrepere inscitiam, & viri-
bus vti suis permetteret. quod autem secun-
dum scientiam agētes, bene ageremus, esse-
musq; beati, nondum percipere possum, o
amice Critia. Haud facile alium bene agen-
di finem perfectionemq; reperiēs, inquit, si
actionem secundū scientiam spreueris. Pau-
lò diligentius inquam, explica secundum
quam scientiam. Num secundum scientiam
coriariam? Non per Iouem, inquit. An for-
tè ærariam fabricam? Neque istam, inquit.
Num secundum lanificium artificiumq; li-
gnorum, aut quiddam huiusmodi? Neque
istud, inquit. Haud vltèrius itaq; eo in ser-
mone standū videtur, quo asserēbatur bea-
tum esse illum qui secundū scientiam viue-
ret. nam hi secundum scientiam viuentes,
beatè viuere abs te minimè affirmantur. Ac
fortè è multis inscīenter viuentibus, vnum
quendā cexta ex scientia sciēter viuentem,
beatum determinas. Ac forsitan dicis, quem
ego paulò antè dicebam, vatem futurorum
omnium præsciū. Hunc ne, an alium inquis?
Et hunc & alium, inquit. Quem, inquam?
Nunquid eum hominē qui non futura so-
lū,

lum, verumetiam præterita præsentiaq; cognoscat, nihilq; ignoret? Fingamus eiusmodi aliquē: hoc tu neminem alium magis è scientia vivere dicas, ut arbitror. Neminē prorsus, inquit. Hoc item addatur, quæ nam scientiarum potissimū beatum facit, num similiter cunctæ? Non similiter, inquit. Verū qualis maximè illa qua quis nouit præsens, præteritum atq; futurum? Nunquid ea qua talis ludere? Quid talos memoras? inquit. An fortè qua computare? Nequaquā. Num qua salubria? Hæc quidem magis. Illa verò quam dico maximè, qua quid norim? Qua bonum ac malum. O improbe, iamdudum me clam circulo quodā reflectis retrahisq; ad id, ut beatum vivere non sit secundum vniuersas scientias vivere, imò secundum vnam quandam boni mali'ue scientiā. Porro si velis, ô Critia, ex aliis scientiis hanc excipere, minus & ipsa medicina sanos efficiet? & coriaria calceos minus suppedabit? minusq; textoria vestes? gubernatoria maritima pericula, militaris belli discrimina declinabit, seruabitq; minus? Nihil minus inquit. At verò ô amice Critia, inquā, sublata hac ipsa scientia boni scilicet, atque mali, nihil horū bene vtiliter'ue agetur. Vera loqueris, inquit. Haud hæc, ut videtur, temperantia est, sed ea cuius opus est nobis prod

prodesse. Non enim scientiarū & inscitiarū sciētia est, sed boni mali' ve cognitio. Quocirca si utilis nobis est temperantia, ad aliud quiddam confert. An non prodest & hæc? inquit. Nempe si scientiarū scientia est temperantia, cæterisq; scientiis præfider, huic quoq; scientiæ bonū malum' ve discernenti similiter imperās, nobis proderit. Nunquid bonam corporis valetudinem præstabit, inquam, hæc potius quàm medicina? cæteraq; artium aliarum opera hæc efficiet, artifices autem singuli à propriis cessabunt operibus? An non iam pridem inter nos constitit temperātiā esse scientiæ, inscitia' ve scientiam, nec ullius alterius facultatem? An non ita? Ita prorsus apparet, inquit. Non ergo erit opifex sanitatis, inquam. Non inquit. Alterius enim artis opus est sanitas. Alterius certè. Neque utilitatis igitur ô amice. Nam alteri hoc opus arti paulò antè tribuimus. non'ne? Maximè. Quo pacto itaq; utilis nobis temperantia erit, quum utilitatis nullius sit artifex? Nullo modo videtur ô Socrates. Vides'ne Critia, me suprà non iniuria timuisse, ineq; ipsum culpasse, quòd nihil magnum & utile de temperantia sciperem? Nunquam enim quod omnium habetur pulcherrimum, hoc nobis apparuisset inutile, si quo pacto ad rectè inquirendum

ipse utilis esset. Nunc autē passim succumbimus, neque inuenire valemus ad quid potissimum significandum temperantiæ nomen instituit ipse nominum auctor, quam multa concessimus à ratione tamen penitus abhorrentia. Porro scientiæ scientiam esse conuenimus, reluctante ratione, idq; protinus refellēte. Quinetiam hac ipsa scientia reliquarum scientiarū opera nosci concessimus, ratione similiter repugnāte: ut vir temperans talis esset, ut quæ nouit, sciat se ipsum nosse, & quæ non nouit, ignorare rursus intelligat. Hoc utique magnificè nimium libereq; concessimus, haud aduertentes impossibile esse, ut quæ nullo modo quis noscit, noscat quodammodo. In hoc autem nos consensimus, videlicet aliquē ignorantem aliqua, quod non cognoscat ipsa cognoscere: & si nihil est, ut mea fert opinio, quod hoc videatur absurdus. Veruntamen ita nos ineptos potius quam duos pertinacesq; hæc indagatio nacta, nihilo magis veritatem inuenire potest: sed usq; adeo se ipsam irrisit, ut quod iamdiu nos communis consensu confluximus, & temperantiā esse posuimus, hoc tandem inutile quiddam insolenter & contumeliosè nimium apparuerit. Tua quidem id causa potius quam mea ô Charmides ægre fero, si tu tam egregia iudole

Indole ac temperantia animi præditus, nihil tanta virtute iuueris, nihilq; ipsa in vita tibi proffit. Molestius quoq; fero incantationis gratia, quam à Thrace illo didici, si in re nullius pretii percipienda tantum studium posui. Hæc itaq; sic se habere haud satis credo. imò ignauum esse me inuestigatorem arbitror, quippe qui temperantiâ magnum quoddam bonum existimem: quod si habes, te beatum esse. Verum cogita utrū possideas, & incantatione non egeas. Nam si habear, tibi equidem consulam vt me delirum putes, & inuestigandæ veritatis impotem, te verò quo es temperantior, eo beatiorem. Et Charmides, Nescio per Iouem, inquit, ô Socrates vtrum habeam nec'ne. Nam quo pacto illud intelligam, quod vos, vt ais ipse, quid sit inuenire nondum potestis? Equidem tibi non multum credo Socrates. Imò indigere incantatione me arbitror, & quantū ad me attinet, nihil obstat quo minus quotidie mihi incantationibus medearis, quoad ipse satis habere me putes. Esto, inquit Critias: verū ô Charmides si sic egeris, argumēto istud mihi erit, quod temperatus sis, quia incantationibus Socratis te subiicias, nec ab eius latere vnquā discedas. Pariturū me & passim, inquit ille, sectaturum existimato. Nempe graniter peccarem,

nisi tibi tutori meo parerem, & quod iubes exequerer. Iubeo equidem, inquit Critias. Efficiam id sedulo, inquit, hodieq; incipiam. Quid nam hi, inquam, deliberant? Nihil amplius, Charmides inquit. Nempe decretum est. Vim ne inferes? inquam: neq; mihi vllum vicissim cōsultandi relinques arbitrium? Vim prorsus inquit illaturum putato, quandoquidem hic praecepit. Adhuc tu quoque quid acturus sis consulta. Nullus inquam restat cōsultandi locus. nam tibi agere aliquid affectari cogentiq; nemo resistere poterit. Neque tu ergo inquit repugna. Haud equidem aduersabor inquam.

A R G. M A R S I L I I F I C I N I

Florentini in Lachetem, vel, De
fortitudine.

Plato saepenumero magistratus optimos legibus antepone, quod leges absque illis omnino videantur inutiles: eas enim seruabit nullus: Magistratus autem optimi ipsae sint leges. Sed aut magistratus non posse optimos fieri, nisi ciues viros sint optimi: neque viros fore tales, nisi adolescentes quoque pueriq; sint tales. Quapropter in omnibus penè dialogis parentes in praeceptis ad rectè educandos filios adhortatur, sciens non posse genus humanum absque gubernatoribus optimis

optimis vel honestè vivere, vel feliciter gubernari. Præterea nunquam fore bonos in Repub. principes, nisi viri sint probatissimi, statim videlicet à tenera ætate diligenter exculti. Cum autē pueritia plerunq; sub domesticorū providentia satis fermè regatur, adolescentia verò licentiam nacta solutiorē passim absq; frenis oberret, merito Plato noster plurimū de adolescentibus corrigendis frenandisq; pertractat, graviterq; conqueritur eam ætatem, quæ cum mollitiæ lasciviæq; petulantiam superbiāmq; coniungit, ideoq; in summo discrimine posita est, tum à domesticis parum observari, tum à legibus, magistratibusq; infeliciter negligi, præsertim cum adolescentes tam se invicē coinquinent, quàm à grandioribus passim inficiantur. Itaq; in Legibus & Rep. magistratum inter ceteros proprium adolescentiæ præfuit. Qui tanquam, ut ita loquar, episcopus exploratores quotidie tam nocte, quàm die per totam mittat urbem, singulos singulorum adolescentium mores, verba, gestus observaturos, singulaq; eorum tum facta, tum dicta ad magistratum velut ad pastorem patremq; fidebiter delaturos. Nec tamen necessaria adolescentiæ diligentia soli ex omnibus latens fuit cura. quæ quidē in re nec Aristoteles ipse Platonē potuit non summopere comprobare. Sed

ad

ad dialogum veniamus. Lysimachus & Melesias de filijs cogitant educandis, de suis conquesti parentibus, quòd publica curiosius pertractantes, domestica filiosq; neglexerint, cum tamen prima Reipub. cura in curanda iuuentute consistat: & quamvis iam senes, tamen ut rectius ea de re deliberent, Niciam Lachetemq; etiam senes quibus & filii sunt, ad consultandum similiter cōvocant, ac ne quid minus prosperum sit Socratē consilio adhibent, non modo socium, sed & iudicem, Socratem, inquā, nihil aliud in omni eius vita tractantem, quā tum de omni etate, tum maxime de adolescentia ritè curanda. Tu verò considerabis interea miras Socraticæ vitæ laudes, item veras esse laudes quæ à viro laude digno profisciscuntur. At verò quoniam in alijs civitatibus institutio legum ad mansuetudinē magis declinat quā ad audaciā, in alijs verò contrā, Plato utrunq; arbitratus periculosum, & mansuetudinē audaciæ, & vicissim audaciam mansuetudinē iubet in Politico pariter cōmisceri. Si quis verò Charmidem Lacheti cōiunxerit, exhortationemq; tum ibi ad temperantiam, tum hic ad fortitudinem inuicem copulauerit, adolescentū animos ritè contemperabit. Mitto quòd in hac presentis dialogi ad fortitudinē exhortatione tam Nicias

quā

quàm Laches militarem fortitudinem vltra
 quàm deceat admirantur, & Nicias præter
 armorum ludos quasi ad militiam præludia
 summopere necessaria, laudibus supra modum
 extollit. Sed hunc non iniuria Laches emēdat.
 Post hæc sentētia transfertur ad Socratē. Vbi
 animaduerte nullam consonantiam delectare
 magis, quàm quæ in sapiente sit ex ipsa ani-
 mi sermonisq; concordia. Atq; contra nullam
 dissonantiam magis offendere, quàm vbi lin-
 gua mensq; dissonant. Deinde hominē perdi-
 tum etiam, si belle loquatur audiendum non
 esse. Neq; licere de moribus loqui nisi morato.
 Præterea Socratem semper consuevisse de qua-
 cunq; re disputaretur, disputationis socium eò
 perducere, vt totius vitæ suæ redderet rationē:
 quasi aliena frustra cognoscas, nisi te ipsum
 noris. Additur, necesse in primis esse seipsum
 alicui examinanti subiicere, cui sæpe rationes
 antea actæ vitæ reddantur. Quod quidem con-
 fessionem annuam à Christianis institutam
 valde confirmat. Additur & tandem discen-
 dum quandiu viuendum. Socrates autem o-
 mnium cautissimus iudicium sibi iniunctum
 ait traducendum in Seniores. Sed interea ob-
 secratus, à cunctis rem ipsam aggreditur, ante
 omnia quidem diligentiam in suis educandis
 probans, improbens negligentiam. Adiungit

non posse fieri ut quis ad fortitudinē aliquem adhortetur, nisi sciat quid ipsa fortitudo sit exprimere. Mox interrogatus Laches quid fortitudo sit, confidentius respōdet, esse virtutem per quam quis non deserens ordinē, expugnat hostem. Quod quidem ideo confutatur, quia potest aliquis Scytharū more non minus fugiendo quā permanendo hostem vincere, atq; aque fortis esse. Ideoq; Homerus eum appellat fortē qui opportunē audere scit atq; timere. Paulo pōst ad quamlibet materiam fortitudinis victoria trahitur, quasi fortē virum deceat nō modo formidines, verumetiam dolores, libidines, voluptates exuperare. Hinc queritur cōmunis ad hac omnia fortitudinis definitio. Ad hac respondet Laches, hanc esse quandam animi tolerantiam. At quoniā minus sufficienter est definitum, Socrates addere cogit, tolerantiam ipsam oportere honestam esse atq; conferentem. eiusmodi verò non erit, nisi prudenter id fiat. Ideoq; compellit Lachetem dicere, fortitudinem propriē tolerantiam prudentē esse. Siquidē fortitudo pulchrū quiddam est atq; bonū. Deinde queritur quam tolerantia, & ad quid prudens, id est circa quam materiam, quodve officium. Labitur autē Laches quando generatim interrogatur, utrū ubi audacia maior est, ibidem fortitudo

fit

fit maior, idq; concedit: rursusq; admittit necessario audaciam in eo esse maiorem, qui absq; rei ipsius peritia, cognoscens tamen periculum, rem ipsam aggreditur, quàm in eo qui peritia succedat instructus. Cautius enim tutiusq; is agit. Laches deniq; recipit, ubi plus audacia minus ve peritia prudentiaq; est, fortitudinem esse maiorem. In qua quidem concessione & sibi ipsi repugnat, & admittit falsum. Nam fortitudo quidem pulchrum quiddam est & conferens, audacia verò imprudens est, turpis & noxia. Inter hæc nota tritam Socratis Platonisq; sententiam. Ad illa quisq; bonus est, ad quæ est sapiens: ad illa malus, ad quæ ignorans. Profecto quemadmodum errores omnes, tum manus in apprehendendo, tum pedis in gradiendo ab ipso videndi defectu procedunt, sic errata hominum omnia, tum in eligendo, tum in agendo ex defectu intelligentiæ proficisci Socrates arbitratur. Nam ubi dux ipse cæcus est vel cæcitiens, omnia labuntur in præceps. Post Lachetem definit Nicias fortitudinem, metuendarum rerum & non metuendarum scientiam, qua videlicet ratione et quantum metuenda inuadendaq; sunt. Vocat utiq; fortitudinem habu quendam cum prudentia circa metuenda & inuadenda constantem. Audaciam verò sine prudentia temerariam

VOCAB

vocat ferocitatem. Socrates contra Niciam sic
 argumentatur, Quorumcunq; aliqua scientia
 est, non alia praeceptorum est ut facta sunt,
 alia praesentium ut fiunt, alia futurorum ut
 optimè fieri possunt, sed eiusdē scientia est haec
 omnia intelligere. Si ergo fortitudo scientia est
 audendi & metuendi circa bona atq; mala,
 videlicet ut futura sunt, nimirum est etiam
 scientia eorundem ut praesentia sunt, atq; prae-
 terita. omnium ergo simpliciter. Est igitur uni-
 versae virtutis. Nos autem fortitudinem ab ini-
 tio tanquam virtutis partem aliquam qua-
 rebamus. Obiectio haec non tam refellendi,
 quam tentandi. Nicias gratia facta est. At Ni-
 cias definitionem suam nesciuit defendere. So-
 crates autē inter seniores propter modestiam
 doctorem agere nolens, simulat se definitionem
 similiter ignorare: hortaturq; eos ut unā se-
 cum virtutum praeceptores sibi antè perqui-
 rant, quam facultatem erudienda iuventutis
 profiteantur, ostendens in omni state mora-
 lem disciplinam esse magnopere necessariam,
 ac sine rubore verecundiae semper esse discen-
 dum. Definitiones verò quas vel hic de forti-
 tudine, vel in Charmide de temperantia qua-
 rit, non hic, aut ibi, ubi exhortari & admo-
 vere duntaxat consilium est, sed in Repub. &
 Legibus absoluntur. Sed ut de fortitudine

simul

simul & temperantia quasi germanis sum-
matim dicam, Plato in Phaedro, Symposioq;
vitam hanc nostram itineri cuidam compa-
rat. In quo quidē dirigendo ratio referat au-
rigam : affectus verò partim superiores par-
tim inferiores, geminos referant equos, album
videlicet atq; nigrum. Atq; ut, quantum ad
propositam pertinet quæstionem, commodius
distinguamus : Divinā, inquit, providentiam
statuisse nos à turpibus reuocare : ad honesta
continuò promovere. Ideoq; pudorem magna-
nimitatemq; nobis ingenuisse: ut auriga noster
pudore quodam quasi freno, affectus nostros
velut equos à turpibus licet suavis cohibe-
ret : magnanimitatis verò calcaribus ad ho-
nesta quamvis ardua stimulare. Siquidem
malus quidam demon ad turpia lenocinijs
allicit voluptatis : ab honestis amaritudine
doloris absterret. Quamobrem & temperan-
tia pudoris vsa frenis, efficit ut à turpibus in-
uita voluptate semper abstineamus : & for-
titudo magnanimitatis freta calcaribus, dat
operam ut ad honesta viriliter contendamus,
spreta difficultatis dolorisq; formidine. Et
quanto difficilior est dolores superare, quàm à
voluptatibus abstinere : tanto forsitan alicui
videri posset fortitudinem temperantia ante-
ponendam. Denique temperantia quidem fa-
cie

cit'ne ex homine præcipitemur in bruta: fortitudo verò præter id, ut etiam quodammodo transferamur in deum omnia superantem. Ob hanc præcipuè virtutē omnis antiquitas Herculem in deorū retulit numerum: Herculem, inquam, dum terra victor cælestes scandere gradus, ita clamantē: *Ite nunc fortes vbi celsa magni Ducit exempli via: cur inertes Terga nudatis? Superata tellus Sidera donat.*

LACHES, VEL, DE FORTITUDINE,

translatus à Marfilio Ficino Florentino, ad Petrum Medicum virum clarissimum.

LYSIMACHVS, MELESIAS, NICIAS, LACHES, FILII NICIAE ET LACHETIS,
SOCRATES.

*Occasio
dialogi
à fortitudine.*

VIRVM spectatis armis dimicantē ō Nicia atq; Laches: quamverò ob causam spectare hunc nobiscū vnā ego & Melesias hic vos iussimus, hic quidem minime declarauimus. Nunc autem aperiemus: nam libere vobiscū loquendum existimamus. Sunt enim nonnulli qui hæc

deci

derident: ac si quis eis consulat, sententiam suam non exprimunt: sed illud quo de consultatur, simul & consultatis mentē tenere se putantes, alia præter ea quæ sentiunt, proferunt. Cum autē vos arbitremur & ad intelligendum sufficere, & quæ cognoscitis simpliciter explicare, socios ad eorū quæ referemus deliberationem asciumus. Est autem quo de altius sum exorsus, cuiusmodi. Hi nobis filii sunt, hic quidem huius filius, auito nomine Thucydides nūcupatus: meus item alter, ani similiter nomē seruans: nam Aristidem nominamus. Videturq; nobis quā diligētissima horum cura suscipienda, neq; agendum putamus quod multi solent, qui filios suos cum primū adoleuerint pro sua finunt libidine viuere, immo verò tunc studium diligentius adhibendum. Cum itaque esse vobis filios videamus, iudicauimus vos præ cæteris cogitasse, qua ratione educandi sint vt optimi fiant. quod si non multum animaduertistis, in præsentia admonemus vos id negligere non debere, exhortamurq; vt vnā nobiscum de filiorū educatione deliberetis. Quam verò ob causam nobis hæc videantur ô Nicia atque Laches, audire deest, quamuis paulò prolixiora sint, quæ sequuntur. Discumbimus enim vnā eodemq; conuiuio ego & Melesias hic, atq; hi nobil-

t. 2. cum

cum adolescentuli. Vnde quemadmodum in principio sermonis significavi, liberè vobiscum audacterq; loqui licet. Sanè vterq; nostrū multa potest patris sui præclara tum pace, tum bello gesta narrare, quibus illi vel Reipub. suæ, vel sociis profuerunt, à nobis verò gesta referre nulla possumus. Quare & horū nos pudet, eaq; damnamus, & patrum negligentia sæpe culpamus, quòd nos postquam adoleuimus, in mollicie quadā & deliciis vivere permiserunt, rebus aliorum interim intenti. Eademq; adolescentibus his ostendētes, edicimus, si seipsos neglexerint, nostraq; præcepta contempserint, ignobiles cos futuros: si autem curauerint, fortè dignos auitis nominibus euasuros. Ipsi verò parituros se nobis respōdent. Nobis autem de hoc inuicē consultantibus qua disciplina vel consuetudine potissimum optimi fieri possunt, exposuit quispiam operæ precium esse vt armis dimicare perdiscant, laudauitq; istum quem vos modo certantem spectastis, & contueri iussit. Optimum itaq; fore putauimus, vt & nos ad hoc spectaculum veniremus, & vos vnà conuocaremus, tum ad spectandum, tum etiam si vultis de adolescentulorū educatione communi consilio deliberandum. Hæc sunt quæ conferre vobiscū cupiebamus. Vestra nunc interest, tam

de

de hac re discēda sit nec ne consulere, quā
 de aliis siquam disciplinā vel studium ado-
 lescentis laude dignū habetis : tum de con-
 filio quid facturi sitis, prædicere. N I C. Sen-
 tentiam profecto vestram ô Lyfimache &
 Melesia probo, & vobiscum vnā inuestiga-
 re paratus sum, similiterq; affectū hunc La-
 chetem existimo. L A C. Rectè putas ô Ni-
 cia : profecto enim quod paulò antè refere-
 bat Lysimachus de suo & Melesiae patre,
 quā aptissimè dictum videtur aduersus il-
 los, & nos, & omnes quicunque ciuilia tra-
 ctant : nam, quod querebatur Lysimachus,
 illi tam filios quā cætera domestica ne-
 gligunt. In his itaque probè Lyfimache lo-
 queris. quod autem nos ad consultādum de
 adolescentū institutione accersis, Socratem
 autem istum non inuitas, admiror : primo
 quidem conciuē, deinde in eo crebro, quod
 vel disciplinam, vel studium iuuenū libera-
 le, quale tu requiris, habet, occupatū. L Y S.
 Quid ais Laches ? Socrates hic talia vn-
 quam curauit ? L A C H. Et maximè quidem
 Lyfimache. N I C. Ego quoq; huius rei non
 deterior quā Laches testis esse possum.
 Nuper enim hospitem ad me deduxit eru-
 diendi filii gratia Agathoclis discipulū Da-
 monem, musicæ præceptorem, vrbānū qui-
 dem virum præ cæteris, atq; peritum non in

musica solum, sed etiam in cæteris facultatibus, quibus certe dignus sit ut eius disciplinæ cōsuetudiniq; adolescentes eiusmodi cōmittantur. L X S. Haud amplius ô Socrates, Niciaq;, & Laches ego atque æquales mei, iuniores cognoscimus, utpote qui nos domi ob ætatem plurimū continemus. Verum si quid boni ô Sophronisci fili cōciui huic tuo cōsulare potes, cōsule. Decet enim: nam paternus nobis es amicus. Semper enim ego ac pater tuus familiares amiciq; fuimus, ac ille vita prius decessit, quàm vlla inter nos simultas exoriretur. Mihi quoq; quodammodo aures adhuc Socratis nomē circūsonat, quod hi pueri domi altercantes inuicem frequenter vsurpant, celebrantq; summopere. quos ego nōdum percontatus sum vtrum Socratē Sophronisci filium dicant, an aliū. Sed ô pueri dicite mihi, hic ne Socrates ille, quem adeo frequenter cōmemorare soletis? P V E. Iste proculdubio pater. L X S. Bene quidem per Iunonem ô Socrates, quòd patrem tuū imitando attollis virorū optimū, & quòd nobis propria tua erunt, tibiq; nostra. L A C. Ne virum hunc dimittas Lysimache: nam ego alibi ipsum quoq; animaduerti, non erga patrem tantum, verumetiam erga patriam, mirum in modū officiosum. porro in ipsa apud De-

lium

Itum fuga, mecum vnâ pedem retulit. Idq;
 ratum habeas velim, quòd si cæteri simili-
 ter se gessissent, haud tantâ perpeffa fuisset
 ciuitas nostra ruinâ. L Y S. Optima hæc laus
 est ô Socrates, quæ tibi nunc à viris fide di-
 gnis tribuitur, qui in iisdem laudâdi & ipsi
 sunt, in quibus te laudant. Scito igitur me
 tua existimatione lætari, tibiq; summa be-
 neuolétia esse deuinctû existimato. Opor-
 ret ergo te primû ad nos accedere, dome-
 sticosq; vt decet censere. Quare posthac,
 postquâ nos inuicē agnouimus, ne aliter fa-
 cias, imò beneuolétia quadâ domestica cõ-
 plectaris & nos & hos iuniores, vt mutua
 inter nos amicitia vtrinq; seruetur. hæc sanè
 & tu facies, & nos deinceps iterû in memo-
 riam reuocabimus. Ad id aut quod inqui-
 rere cœpimus, quid dicitis? Num cõducere
 putatis adolefcētib⁹ vt armis pugnare per-
 discant? S O C. Conabor equidē ô Lysima-
 che si quid potero de his consulere, & quæ
 postulas omnia facere: verum par esse mihi
 videtur, vt cum & iunior his, & ad hæc im-
 peritior ipse sum, audiam primo quid ipsi
 sentiant, discamq; , ac si quid præter illo-
 rum sententias habuero, tunc demum tibi
 hisq; aperiâ. Ac cur non ipse prior ô Nicia
 loqueris? N I C. Nihil prohibet Socrates:
 Videtur mihi peritia hæc pãssim prodesse

*Pueros di-
 scere de-
 bere ar-
 morû di-
 sciplinâ.*

f + iuueni

iuuenibus, neq; in his immorādum, quibus iuuenes ocium nacti sese dare consueuerūt, sed eā facultatem cōparare præstat, per quā habitus corporis robustus acquiritur. Nulla enim alia exercitatione inferior hæc est, aut minus laboriosa. Decet præterea liberū hominē maximè exercitatio talis & equestris peritia. Nā in eo certamine cuius non athlete sumus, & in his quorū nobis est certamen propositū, hi soli decertant, qui in eiusmodi belli instrumētis se exercent. Conferet quinetiam peritia hæc in ipsa pugna, quoties in acie ordineq; certandū. Maximè verò tunc proderit, cū acies dissoluentur, et singulari certamine oportebit vel insequi repugnantē, vel inuadentē repellere. Nunquam sanè qui hac facultate instructus est, vii succumbet, fortè verò nec etiam pluribus, immò hac passim exuperabit. Præterea alterius cuiusdā præclaræ disciplinæ facultas hæc desiderium affert. quilibet enim cū didicerit armis pugnare, disciplinam circa ordinandas acies, quæ statim sequitur, affectabit: hæc autē assequutus, & circa hæc cupiditate gloriæ inflammatus, ad exercitus præfecturam se cōferet, ac summatim ad omnia quæ circa hæc versantur instituta studiaq; præclara & cognitu vsuq; digna, sese prima illa ducente cōuertet. Adiciemus itē quiddam

quiddam non cōtemnendum, quod vnum-
 quenq; in prælio audentiorē fortioremq;
 mirum in modū hęc facultas redderet. Neq;
 illud insuper reticendū, quamuis leuius vi-
 deri possit, quòd & aptiorē ibi virum effi-
 cies, vbi maximè aptū promptumq; cōspici
 oportet. Ibidē certe ob ipsam dexteritatem
 hostibus terribilior apparebit. Mihi itaq; ô
 Lyfimache & operæ precii esse videtur, vt
 hęc adolescētes percipiant: & quā ob cau-
 sam ita putē, exposui. Veruntamen libenter
 audirem, siquid præter hęc Laches velit af-
 ferre. I A C. Absurdus profectō sermo existi-
 maretur ô Nicia, si quis aliquā disciplinam
 diceret minimè cōparandam. Prestare enim
 videtur scire omnia. Enimuerò facultas hęc
 circa arma, si disciplina quædam est vt fe-
 runt qui eam docent, & talis præterea qua-
 lem Nicias prædicat, discēda est. Sin autem
 disciplina nō est, sed nos decipiunt qui hęc
 pollicentur, vel disciplina est quidem, sed
 haud multi precii, quid hęc discere necesse
 est? Hęc vt dicam ex eo fit, quòd vt reor si
 alicuius hęc esset precii, nūquam Lacedæ-
 monios latuisset, quibus nihil aliud curæ
 est in omni vita quā ita se in omnibus cō-
 parare vt bello cæteros omnes exuperent.
 Quæ res si fortè illos latet, non tamen la-
 tuisset huius rei magistros quòd & Spar-
 tant

*Deprimō
 tur ratio
 nibus ar-
 morū di-
 sciplina.*

tani armis summopere studeant, & quoddam qui propter artem in precio sit, & apud illos, & apud alios pecunias facillè cumularret, sic quemadmodū tragicædiarum poeta apud nos honoratus. Népe qui tragicædiis cōfidit suis, haud foris Atticā oberrat, per vrbes alias ostētans, sed statim huc aduētat, & sua nō ab re iis vris ostendit. Eos verò qui in armorū exercitatione versantur, video Lacedæmonē putare quasi quoddam inaccessibile tēplū, neq; summo etiam pede ascēdere vnquam audere. Inò circumoberant, & apud alios se potius iactant, præcipuè inter illos, qui & ipsi se aliis multis in re militari inferiores esse cōfiterentur. Præterea nō paucis ô Lyfimache generis huius hominibus interfui dimicātibus, & quales sint noui. Quanquā apud sese vnicuiq; rem coniectare licet. Quasi enim dedita opera nullus vnquā in bello illustris euasit eorum qui his ludis incubuerunt. quāuis in cæteris omnibus ii proficiant maximè, qui se frequenter exercent, soli tamē hi præter cæteros ad hoc voti impotes sunt, vsqueadeo infortunati vidētur. Etenim Stefileu hunc, quem vos mecum tanta in turba sese ostentantem contēplati estis, & mira nimium profitentē, alibi quādoq; inspexi certitus reuera seipsum hand spōte intuentibus demonstrantem.

*Stefileus
gladiator.*

strantem. Naui enim in qua vheebatur, onerariam quandā aggrediente, falce cuspidata pugnabat, maxima quidē, maximus & ipse. Reliqua quidem viri huius gesta haud digna auditu sunt, hoc tamē non est silentio prætereundū, quid contigerit ex tam miro viri huius machinamento qui telo falcem addidit. eo siquidē dinuicante falx se nauius fuscimentis implicuit. Trahebat autē Stesileus vt explicaret, neq; poterat: naus autem transibat, interea nauem cursu comitabatur hastam tenens: cum verò naus nauem iam transiret, & is hastam tenens attraheretur, ad extremum teli manu deuenit. Risus ergo ac strepitus oneraria in naui concitus ob Stesilei habitū, & ob id insuper quia lapide iuxta pedes eius in tabulatū iacto, quidam coegit vt hastam dimitteret. Tunc ianē & illi qui triremi vheebantur haud vltorius risum continere potuerunt, cum cuspidatam illam falcem naui suspensam intuerentur. Fortē alicuius hęc precii sunt, vt Nicias asserit, veruntamen ea quibus interfuit talia fuere. Quamobrem vt iam à principio dixi, siue disciplina hæc est, parum prodest: siue nō est, sed simulant qui hanc profitentur, haud res studio digna videtur. Ita sanē arbitror, si quis timidus facultatem hanc sequatur, audaciorem ob hanc esse-

Stum,

Etum, clariore fore quam fuerit. Sin autem
 fortis quispiam eam sectetur, obseruatū ab
 omnibus si parum quid aberret, magnas ca-
 lumnias subiturum. inuidiosa namq; sciētiæ
 huius professio. quocirca nisi virtute mirū
 in modum cæteris præstet, qui hanc sibi
 scientiam vindicat, vitare nō poterit quin
 ridiculus habeatur. Eiusmodi videtur mihi
 Lyfimache huius disciplinæ studiū. Opôr-
 tet autem vt ab initio dicebam, summo pe-
 re hunc Socratem obsecrare, vt circa propo-
 sitam quæstionē pro sua ipse sententia con-
 sultat. L Y S. Rogo equidem Socrates: Nam
 arbitri cuiusdam sentētiā consultatio hæc
 desiderat: si enim hi inuicē cōuenissent, mi-
 nus eiusmodi cōsultatione esset opus nūc:
 postquam verò Laches, vt cernis, & Nicias
 dissident, præstat audire nūc cuius ipse sen-
 tentiæ potius suffrageris. S O C. Quid verò
 Lyfimache? hisce tu adhærebis si plures no-
 strum laudabunt? L Y S. Quidnā aliud quis
 agat ô Socrates? S O C. Nunquid & tu Me-
 lesia similiter faceres? Ac si de exercitatio-
 ne filii consultares, num pluribus nostrum
 fidem præstares, an potius illi qui sub peri-
 to exercitandi magistro didicisset, seq; exer-
 cuisset? M. B L. Illi meritò Socrates. S O C. R.
 Ipsi itaque maiorem fidem adhiberes vni,
 quam nobis quatuor. M B L. Forsitan S O C.

Scientia

cientia enim, non multitudine iudicare quod rectè est iudicandum oportet. M E L. Proculdubio. S O C R. Non'ne id in primis considerandum est, si quis inter nos peritus ea in re sit qua de nunc deliberamus? an non? & si quis talis inueniatur ei credendum sententia cæterorū postposita? Si nullus, alius quidam nobis inuestigandus? An exigua quadam de re nunc vos periclitare censetis tu & Lysimachus, potius quàm de vestrarum pòssessionū omnium preciosissima? Filiis nāq; bene male'ue institutis vniuersa domus paterna eodem modo gubernabitur, quo & filii affecti sunt. M E L. Vera loqueris. S O C. Diligenter igitur huic rei inuigilādum. M E L. Valde. S O C. Quonam igitur pacto quod modo dicebā cōsiderauissemus, si inuenire propositū fuisset quis nostrum sit certando maximè artificiosus? Non'ne cum perscrutati essemus qui & didicit & exercuit? cuiq; videlicet idonei huius rei præceptores extiterunt? M E L. Ita equidem arbitror. S O C. An non prius etiam quid illud sit, cuius præceptores indagaremus? M E L. Qui isthuc ais? S O C. Sic clarius fortè percipies: nō videtur inter nos principio constituisse quid illud sit de quo quærimus, quis nostrū in eo maximè præstet, & huius gratia præceptores habuerit, quis

*Quales
sint talis
domus
gubernatio.*

non.

non. N I C. Non ne quærebamus ô Socrates
 vtrû oporteat discere adolefcêtes armis di-
 micare, nec ne? s o c. Ita prorsus ô Nicia. sed
 cû de oculorû medela quærit aliquis adhi-
 benda ne sit an nō, tunc de medela putas an
 de oculis cōsultari? N I C. De oculis. s o c.
 Et quando quæritur, vtrum frenum equo
 adhibendum nec ne, & quando, tunc non
 de freno, sed equo potius cōsultatur? N I C.
 Verum. s o c. Vt autē paucis cōprehendam,
 quoties quis aliquid alicuius gratia quærit,
 de illo ipso consultatio est, cuius gratia a-
 liud quæritur, nō de eo quod quæritur al-
 terius gratia. N I C. Necesse est. s o c. Opor-
 tet itaq; consultorem examinare, vtrum ad
 eam rem curandā peritus sit, cuius gratia in
 præsentia deliberamus. N I C. Omnino. soc..
 An non dictum est de disciplina perquiri
 adolescentum animi gratia? N I C. Dictum.
 s o c. Ergo num quis nostrum curādorū
 animorum arte polleat, valeatq; eos suffi-
 cienter excēlere, & præceptores eruditos
 habuerit, inquirendum est. N I C. Nunquā.
 ne vidisti ô Socrates quosdā sine præcepto-
 ribus in re quadam peritiores quā præ-
 ceptoribus adhibitis euasisse? s o c R. Vidi
 equidem Laches, quibus ipse tamen nō cre-
 deres, si se optimos artifices prædicarent,
 nisi opus aliquod artis illorum rectè con-
 structum

*Pulchra
 regula in
 agnoscē-
 tis rebus
 le. quib⁹
 igitur.*

structum & vnum & plura monstauerint.
NIC. Verum est quod dicis. SOC R. Nos
itaq; decet ô Laches & Nicia postquã Ly-
simachus atq; Melesias ad consultandũ de
filiis cõuocarunt, cupientes optimos illo-
rum animos effici, si praeceptores nos ha-
buisse fatemur, eos ostendere qui & ipsi pri-
mum optimi fuerint, & multorum adole-
scentum animos erudiuerint, postea nos
quoq; docuerint. Vel si quis nostrum prae-
ceptorem habuisse neget, opera sua mon-
strare debet, in mediumq; afferre quinam
Atheniensium, vel hospitem, aut serui, aut li-
beri, diligetia ipsorum absq; cõtrouersia bo-
ni euaserint. Sin autẽ neutrũ ostẽdere pos-
sumus, vt alios consultores adeant, iubere
debemus, neq; in amicorũ filiis deprauãdis
id subire periculi, quo apud adolescentum
domesticos accusationem maximam me-
reamur. Equidem ô Lyfimache atq; Mele-
sia de me ipso in primis assero, nullum hac
de re mihi magistrum extitisse, quanquã à
tenera ætate semper rem hanc affectaui. Ve-
runtamen Sophistis mercedem soluere non
valeo, qui soli polliciti sunt bonum me &
clarum efficere. Ipse verò proprio ingenio
artem hanc inuenire etiam nunc mini-
mè possum, quam si Nicias hic vel Laches
inuenit vel didicit, haud equidem admira-
bor.

bor. Etenim pecuniis magis abundant, ut ab aliis discere queant: & seniores sunt, ut iam inuenire potuerint. Videntur autem mihi ad erudiendū sufficere. neq; enim tā intrepidè de studiis iuueni cōmodis aut incōmodis statuissent, nisi putassent satis sibi nota. Ac cætera equidē his credo. quod verò dissentiat admiratus sum. Atqui quēadmodum nuper Laches iubebat ne me dimitteres, sed percontareris, ita nunc ego vicissim te rogo iubeoq; Lysimache, ne Lachetem Niciamq; dimittas, sed ab his scisciteris, dicēs eis Socratē dixisse, rem se nec intelligere, neq; diiudicare posse vter vestrū vera loquatur: quippe cū nec inuentor harum rerum ipse fuerit, neq; ab alio docente didicerit. Tu autem Laches ac Nicia dicite vtriq; nobis, quē circa iuuenum educationem doctissimum conueneritis, & vtrū discētes ab aliquo sciatis hæc, an ipsi potius inuētores sitis. Quod si didicistis, quis vtriusq; magister? qui ve alii artis eiusdem professores? Ut si minus vobis ad hæc à reipublicæ negociis superest ocis, eos ad eam, persuadeamusq; vel muneribus, vel gratia, vel vtriusq; ut & nostrorum & vestrorum filiorum curam suscipiant, ne improbi facti maioribus suis dedecori sint. Sin autem ipsi vos hoc inuenistis, adducite in medium si-
quos

quos fortè alios diligentia vestra ex prauis bonos clarosq; homines reddideritis. Enimuero si nunc primum docere incipitis, animaduertèdum est non Carem quendam mercede conductum, sed & vestros & amicorum filios in discrimen vos ducere: & profecto, vt habet prouerbiũ, In Dolio figulariam experiri. Dicite itaque, quid ex his adesse & competere vobis asseritis negatis'ue? Hæc tu ab his seiscitare Lysimache, neque eos dimittas prius, quàm respondeant. L Y S. Probè loqui Socrates ô viri & mihi videtur. Si ergo vobis gratum futurũ est ô Nicia atq; Laches, interrogatibus respondere, ipsi videritis: mihi certè & huic Melesix gratum, si velitis omnia quæ interrogat Socrates, ratione percurrere. Et enim itatim à principio dixi idcirco ad consultandum vos adhibitos esse, quod cogitata vobis hæc iam, vt decens est, arbitraremur: præsertim cum filios habeatis vt nos ea fermè in ætate iam constitutos, in qua de erudiendo sit cogitandũ. Si ergo nihil prohibet, dicite obsecro, vnaq; cum Socrate hoc considerate, & reddentes, & accipientes inuicem rationem. Rectè nanq; & hoc hic dicebat, de maxima quadam rerum omnium nostrarũ in præsentia nos delibera-
re. Videte itaq; vtrum sic agendũ existime-

g

tis.

*Commen-
tatio So-
cratis.*

tis. N I C. Videris certè mihi Lyſimache So-
cratem ex patre tantum cognoscere, neque
cum eo vnquam consuetudinem habuisse,
nisi fortè dum esset puer, patrem sequutus
aliquando vel in templo, vel alio populari
conuètu tibi adhæserit. Virum autem hunc
factum nondum, vt apparet, es allocutus.
L Y S. Cur ô Nicia? N I C. Ignorare videris
quòd quicunq; sermone quasi genere pro-
pinquat Socrati, illiq; disputans hæret, licet
de alio quoquam cœperit disputare, cogi-
tur tandè Socratis verbis adductus suæ vi-
tæ reddere rationem, quæ sit præsentis, quæ
antæactæ ipsius vitæ conditio. Et postquam
in hæc incidit, non prius cum dimittit So-
crates, quàm cuncta hæc sufficienter exami-
nauerit. Ego autem hoc familiariter vsus
sum, ac necessarium esse cognosco huius ex
verbis hæc perpeti, ac quòd nunc mihi hoc
subeundū sit non ignoro. Delectat me ad-
modum huius ô Lyſimache consuetudo.
Neque enim obesse puto vt in memoriam
reducatur, si quid non rectè vel fecerimus
vel faciamus. Imò verò necesse est eum qui
hæc non refugit, cautiorem in posterum
fieri, existimantem secundum illud Solo-
nis tandiu discendum quādiu viuitur, neq;
sperādum à senectute mentem nobis datam
iri. Mihi itaque nec insuetum est, nec iniu-
cund

*Solonis
præce-
ptum.*

cundum à Socrate hoc examinari. Atqui
iam pridem id sciebam, sermonē nobis non
de pueris præiente Socrate, sed de nobis
ipsis futurum. Quamobrem nihil prohibet,
quo minus cum Socrate utcunq; vult ipse,
differam. Verum considera quo pacto La-
ches erga hæc affectus sit. L A C. Simpliciter
equidem Nicia erga sermones afficior, imò
verò si vis dupliciter. Porro verborum stu-
diosus videri cuiquam possem, & aliquan-
do contrà. Nam quoties de virtute vel de
sapiētia quadam aliquem audio disputantē
reuera virum dignumq; sermonibus ipsis,
mira quadam afficior voluptate, contēplans
dicentem simul ac dicta quàm congrua in-
ter se & consona sint. Atque hic profectò
vir musicus esse mihi videtur, harmoniam
suauissimam modulatus, non lyram, neque
iocularia quædam instrumenta, sed vitam
reuera contemperans concordia verborum
& operum, concinentem secundum Dori-
cam videlicet melodiam, non Ionicam, aut
Phrygiam, aut Lydian, sed eam certè quæ
sola græca est harmonia. Talis itaque vir
mirificè suis me verbis delectat, facitq; vt
verborum auditor esse videar: tanta atten-
tione dicta illius accipio. Quisquis autem
agit contrà, meas offendit aures, & quo lo-
qui videtur ornatus, eo magis facit vt vi-

dear à sermonibus abhorre. Socratis quidem verba nondum expertus sum, opera certe quãdoq; mihi compertum est, hunc præclaris sermonibus, omniq; libertate loquendi dignum esse. Si ergo & hoc habet, cum eo planè consentio, atque libentissimè ab eiusmodi viro. examinabor, neque molestum mihi erit ab eo aliquid discere. Atqui & Soloni (isthuc modo adiici patiatur) cōcedo, nempe à bonis viris duntaxat multa senescens discere volo. Hoc igitur sit mihi concessum, ipsum præceptorè bonum esse, ne fortè dum inuitus disco indocilis esse videar. neque mihi curæ est, vtrum sit præceptor iunior, vel nondum opinione hominum clarus, vel aliud tale quid habeat. Tibi igitur prædico Socrates, vt me quomodo-cunque vis & doceas, & redarguas, & discas quod ipse nouerim. Sic certè erga te affectus sum ex eo die, quo mecum subiisti discrimen, tuæq; virtutis fecisti periculum, specimen tale præbens, quale exhibere debet quisquis iustè periculum est factururus. Dic as ergo quod lubet, nihil ætatem nostram veritus. s o c. Ergo incusare vos non poterimus, quasi minus ad confidendū inuestigandumq; paratos. l x s. Sed nos certè ô Socrates. Vnum enim ego te nostrum reputo. Cogita pro me adolescentum gratia, quod

quod ab iis quærere nos oporteat, cumq;
his differendo consulta: nam mihi quidem
multa memoria propter senium exciderunt,
ex his quæ perquirere statuetam. Nec eo-
rum sanè quæ audiam, siqui alii sermones
interuenerint, meminero satis. Quapropter
vos inuicem quæ proposuimus, percurrite,
ego verò audiā, & cum audiuerō, vnā cum
hoc Melesia quicquid statueritis, peragam.
S O C R. O Nicia atque Laches, Lyfimacho
Melesiazq; parendum. Quæ igitur supra in-
uestigare contendimus, videlicet qui nam
præceptores nobis disciplinæ talis extite-
rint, vel quos alios ipsi nos meliores feceri-
mus, fortè nihil obesset inter nos ipsos exa-
minare. Verum eiusmodi quædam confide-
ratio eodem recidet, imò perinde erit, vt à
principio. Nam si de aliquo quocunq; tan-
dem compertum nobis sit, quòd id præsens
alicui melius efficiat cui sit præsens, tum si
hoc illi admouere possemus, etiam illud
ipsum quo de consilium caperetur, quo quis
pacto quàm facilimè sibi acquireret, intelli-
geremus. Fortè non intelligitis, verū sic fa-
cilis cōprehendetis. Si sciremus quòd visus
oculis præsens meliores illos facit quibus
adest, rursusq; possemus oculis ipsum adhi-
bere, patet quòd etiā quid ipse visus sit, co-
gnosceremus. de quo aliquando consultan-

dum nobis esset, qua ratione quàm facili-
 & commodissimè ipsum quis compareret. Si
 enim id ipsum nobis ignotū esset quid vi-
 sus, quid auditus sit, nunquā idonei consul-
 tores medicinæ circa oculos aures' ve effe-
 mus, inuestigantes quomodo optimè quis
 visum auditūq; recuperet. L A C. Vera nar-
 ras ô Socrates. s o. Non'ne hi nos in præsen-
 tia ô Laches, elegerunt cōsultaturos qua ra-
 tione virtus animis filiorū suorum adhibi-
 ta, eos meliores efficiat? L A C. Profectò. s o.
 Non'ne igitur cōstare id oportet, videlicet
 quid ipsa virtus sit, intelligere? Si enim quid
 virtus sit, penitus ignoremus, quo pacto
 consulere cuiquam poterimus, viamq; opti-
 mam & faciliam ad virtutem ostendere?
 L A C. Nullo modo ô Socrates. s o c. Fate-
 mur'ne Laches, quid virtus sit intelligere?
 L A C. Fatemur certè. s o c R. Si intelli-
 gimus, certè quid sit etiam exprimere possu-
 mus L A C. Nihil prohibet. s o c. Haud ta-
 men quid vniuersa sit virtus, statim vir opti-
 me, perquiramus. Maius nanq; id opus. Sed
 de parte primū aliqua videamus, vtrum sa-
 tis nobis pateat, atque hunc in modum fa-
 ciliior nobis erit inuestigatio. L A C. Vt-
 que placet, agamus. s o c. Quam itaq; potis-
 simum virtutis partem elicimus? an videli-
 cet eam ad quam ipsa armorum disciplina
 ipse

spectare videtur? Videtur autem multis ad fortitudinē, non'ne? L A C. Et maximè quidem. s o c. Primum ergo quid fortitudo sit, ô Laches, aperire conemur: deinde inuestigabimus quo pacto ab adolescentibus, quoad exercitatione & doctrina fieri potest, comparetur. Quapropter annitere quid fortitudo sit, nobis exponere. L A C. Haud dictū difficile istud ô Socrates. Certo scito illum esse fortem, qui ordinem seruans in oppugnandis hostibus instat, nec refugit. s o c. Bene loqueris Laches. Sed ego forsitan cum verbis obscurioribus te rogarem, causam dedi vt aliud responderis, quàm quod interrogans ipse senserim. L A C. Quia ratione id ais Socrates? s o c. Explicabo si potero. Fortis vtique is est quem dicis ipse, quicumq; ordinē non deserens aduersus hostes pugnat. L A C. Hunc ipsum dico. s o c. Atqui & ego. Sed nunquid & ille qui non permanēs, sed fugiens pugnat? L A C. Quomodo fugiens? s o c. Quemadmodum Scythæ dicuntur non minus fugiendo quàm insequēdo pugnare. Vnde & Homerus equos Aeneæ laudans ait, celerrime hinc & illinc perlequi atq; fugere: Aeneamq; ipsum similiter ab ipsa metuendi scientia quādoq; laudauit, dixitq; illum esse metuendi fugiēdūq; peritum. L A C. Et rectē quidem ô Socra-

*Hucusq;
dialogi
ocasio.*

Fortitudinis definitio falsa.

Confutatio.

tes: nam de curribus loquebatur, tu verò de Scytharum equitibus loqueris. equites sanè illorū sic dimicant: armaturæ autem Græcæ periti, quemadmodum ipse dicebam. S O. Præter Lacedæmonios fortasse ô Laches. Nempe Lacedæmonios aiunt in Plateis, cum in scutiferos incidissent, non sustinuisse primum illorum impetum, neq; perstitisse, sed fugisse potius, postquam verò Persiarum solutæ sunt acies, se equitum more conuertisse, atque ea pugna victores euasisse.

L A C. Vera narras. S O C R. Meritò ergo dicebam, ex eo quod ego non pro re interrogassem, factum esse, vt tu quoque non rectè responderis. Interrogare enim volebā, non solum de iis qui circa leuem armaturam fortes sunt, sed etiam de equitibus, deq; omnibus simpliciter in quouis belli genere fortibus, neq; in terra duntaxat, sed in maritimis tempestatibus, imò etiam de iis quicunque aduersus morbos vel inopiam vel ciuilia negotia fortes sunt. Neq; de his tantum qui aduersus dolores metus'ue constantes sunt, sed de illis etiam qui cōtra voluptates concupiscentiasq; pugnare fortiter possunt, siue persistentes, siue etiam tergiuersantes. Sunt nanq; & in hisce rebus ô Laches, fortes nonnulli. L A C H. Et maximè quidem ô Socrates. S O C R. Non'ne omnes hi fortes

sunt?

Enumeratio fit vt simpliciter de fortitudine queratur.

sunt? Veruntamen partim circa voluptates, partim circa dolores, partim circa cupiditates, partim circa timores fortitudinem possident: & qui timidi sunt, circa eadem, vt arbitror, timidi. L A C. Sic est omnino. S O. Quid sit vtrunq; horum, interrogabā. Rursus itaq; pro viribus exprime quid ipsa fortitudo sit, quæ in his omnibus eadem reperitur. Nondum intelligis? L A C. Non satis. S O C. Dico autem perinde ac si interrogassem, quid est ipsa velocitas, quæ currēdo citharamq; pullando, & loquendo, & discendo, cæterisq; per multis in rebus nobis adest: quam quidem, vt dictu dignū est, vel in manuum, vel pedum, vel oris vocisq;, vel intelligentiæ motibus possidemus. Non ne & tu similiter dicis? L A C. Prorsus. S O C. Ergo si quis me percontaretur, ô Socrates, quid esse dicis istud quo in omnibus velocitatē nominas? responderem utiq; vini breni in tempore multa peragentem, tam circa vocem, quàm cursum, ac cætera omnia mihi videri. L A C. Rectè. S O C. Conare igitur & tu Laches, fortitudinē similiter definire, quæ nā ipsa potentia sit in voluptate, doloreq;, & omnibus quibus conuenire modo dicebamus, eadē fortitudo per singula nominata. L A. Videtur mihi fortitudo tolerātia quædam animi esse, si quod per omnia fortitudi-

*Definitio
velocita-
tis.*

Fortitudinis definitio mala.
Confutatio.

dini conuenit, dicendū. s o. Dicendū profecto, si nobis ipsi ad interrogata respondeamus. Arbitror autē non qualibet tolerantia fortitudinē te putare. Quod hinc sanē cōiicio. Hoc fermē cognosco Laches, te pulchrū quiddā fortitudinē esse putare. L A C. Imò certē pulcherrimū. s o. Non ne ea tolerantia quam prudētia comitatur, & pulchra est & bona? L A C. Omnino. s o c. Ea verò quam imprudētia, non ne contrā dānosa ac noxia? L A G. Nempe. s o. Pulchrū ne ipse vocabis quod tale sit, damnosum ac noxiū? L A C. Nefas istud ō Socrates. s o. Non ergo tolerantia eiusmodi fortitudinē nuncupabis, quandoquidem haud pulchra est, quum tamen fortitudo ipsa sit pulchra. L A. Vera loqueris. s o c R. Prudens itaque tolerantia secundum orationem tuam est fortitudo. L A C. Videtur. s o. Videamus ergo quāenam tolerantia, & qua in re prudens, sit fortitudo. nunquid ad omnia tum magna, tum parua? veluti si quis toleret, dum prudenter argentū erogat, cognoscens ex hoc sumptu se lucraturū, hunc ne fortem dices? L A C. Nequaquam. s o c R. An verò si quis medicus, cum filius eius, vel alius cuius pulmonis angustia grauatus, potū dari cibumq; petit, toleret, neq; flectatur? L A. Neque tolerantia hanc fortitudinē appellabo.

s o c.

S O C R. At verò in bello tolerantem virum
 promptumq; ad pugnam, qui prudēter sin-
 gulis circumspectis prouideat & auxilia af-
 futura, & aduersus pauciores, debilioresq;
 sibi pugnandū, tum loco commodiore vte-
 retur, virum ne, inquam, tali cum providen-
 tia & apparatu tolerantem, fortiozem dices
 eo qui in contrario quodā exercitu constat
 ac tolerat? L A C. Imò verò hunc qui in con-
 trario Socrates. S O C. Imprudentior tamen
 est huius quàm illius alterius tolerantia.
 L A C. Vera loqueris. S O C. Ergo & homi-
 nem equestri scientia præditū, & in equestri
 certamine tolerantē, minus fortem dices eo
 qui expers huius scientiæ tolerat? L A. Mihi
 quidem ita videtur. S O C R. Atqui & illum
 præterea qui sciens funda iacere, arcumq; in-
 tendere, vel aliud quodvis toleret, minus
 fortem? L A C. Omnino. S O. Item quicumq;
 sine arte natandi in puteum descēdentes, eo
 in opere tolerare ac persistere audent, vel in
 alio quouis opere sine arte, eos tu fortiores
 dices, iis qui sunt illarū artium eruditi? L A.
 Quid aliud quis dixerit Socrates? S O C R.
 Nihil, si modo ita quis putet. L A C. Puto
 equidē. S O C. Attamen imprudētius hi peri-
 cula subeunt tolerantq;, quàm illi qui arte
 hæc aggrediuntur? L A. Videtur. S O. Non ne
 suprà turpis ac noxia nobis audacia to-
 lerant

lerantiaq; imprudens apparuit. L A C. Maxi-
 mè. S O C. Constat autē fortitudinē pul-
 chrum a'iquid esse. L A C. Constat planē.
 S O C. Nunc rursus concessimus turpē illam
 imprudentemq; tolerantia fortitudinē esse.
 L A C. Sic apparuit. S O C. Recte ne loqui ti-
 bi videmur? L A C. Mihi verò minimē per
 Iouē, ô Socrates. S O C. Non ergo scēdum
 Doricā harmoniam, vt verbis tuis vtar, ego
 ac tu modo concinimus: Nam opera nobis
 verbis non consonāt. Rē quidem ipsā dicet
 aliquis fortitudinis nos esse participes, ver-
 bis autem minimē, vt arbitror, si nos in præ-
 sentia audiuerit disputātes. L A C. Verissima
 narras. S O C. Videtur ne tibi pulchrū esse vt
 sic affecti simus? L A C. Nequaquam. S O C.
 Vis ne sermoni quē induximus, hoc saltem
 credamus, pareamusq;? L A C. Quid nam, &
 cui potissimū? S O C. Sermoni, inquam, to-
 lerare iubenti. Si ergo tibi placet, & nos in
 hac ipsā quæstione constemus toleremusq;,
 ne ipsa nos fortitudo derideat, quodd minus
 fortiter ipsam inuestigemus, si sæpenumero
 tolerātia ipsa cōstantiaq; fortitudo est. L A.
 Ego quidem ô Socrates, sum ad perieueran-
 dum paratus, quamuis insueti mihi sermo-
 nes sint: sed quidam me aduersus superiora
 contendendi instigat ardor, ac nimiū ægrè
 fero, si vique adeo ineptus sum ad ea quæ
 sentio

sentio proferenda. Nempe mihi videor quid fortitudo sit, intelligere. Nescio tamen quo pacto paulò antè me subterfugerit, vt quid ipsa sit verbis complecti nequiuierim. s o c. Non'ne bonū venatorē decet amice explorando discurrere, & sagaciter insequi, neq; ignaue desistere? L A C. Decet profecto. s o. Vis itaq; Niciam istum ad venationē hanc inuitemus, si quo pacto is nobis sit sagacior? L A C. Quid'ni velim? s o c. Age Nicia, amicis tuis sermonum fluctu nutantibus subueni, vacillitatibusq; siquam vim habes, accurre. Cernis quantum nostra deficient, ac dubia sint. Tu ergo explicans quid esse fortitudinē putes, ambiguitatem solue, tuamq; sententiam ratione cōfirma. N I C. Videmi'ni ô Socrates, mihi iamdiu non rectè fortitudinē definisse. Eius porrò sententiæ quam rectè abs te inductam quādoq; audiui, nullam facitis mentionē. s o c. Cuius'nam sententiæ Nicia? N I C. Sæpenumero ex te audiui, quemlibet ad ea idoneum esse, in quibus sapit: inidoneū, in quibus est indoctus. s o c. Vera per Iouem refers, ô Nicia. N I C. Non'ne igitur si fortis vir bonus est, est & sapiens? s o c. Audis Laches? L A C. Audio. equidem, sed quid dicat, non satis intelligo. s o c. At ego mihi intelligere videor. Opinor enim hunc sapientiam quandam, fortitudinē

*Frequens
in ore So
cratis sen
tentia de
omni vir
tute et bo
nitate.*

rudinem dicere. L A C. Quam sapientiā Socrates? S O C. Non'ne ab hoc istud quæris? L A C. Certè. S O C. Age Nicia, huic declara, qualis sapientia secūdum orationē tuam sit fortitudo, neque enim tibicinaria. N I C. Non. S O C. Neque etiam citharistria. N I C. Haud equidē. S O C. At verò quæ'nam tandem, & cuius rei scientia? L A C. Rectè admodū interrogas illum ô Socrates: idcoq; exponat quam sapientiam esse dicat. N I C. Scientiam metuendarū rerū, & non metuendarum tam in bello quàm in cæteris omnibus. L A. Quàm absurdè hic ô Socrates, loquitur. S O C. Quamobrē ita dicis Laches? L A C. Quia diuerſa est à fortitudine sapientia. S O C. Non dicit Nicias. L A C. Non hercle, & idcirco delirat. S O. Quin doceamus illum, omiſſis conuiciis. N I C. At cupit Laches is ô Socrates, me tanquā nihil dicētem redargui, poſtquam ei haud ita pridem hoc ipſum accidit. L A. Abſq; dubio Nicia, idq; conabor oſtēdere. nihil enim dicis. Non'ne in morbis medici metuenda cognoscūt? an videntur tibi fortes iſta cognoscere? vel tu medicos fortes vocas? N I C. Minimè. L A C. Neque agricultores, vt arbitror, licet hi in agris colendis quæ ſint metuenda, cognoscant. quin etiā artifices alii quæ audere decet, & quæ metuere ſuis in artibus ſciūt, qui

—nihil

nihilo magis fortes sunt. S O C R. Quid tibi dicere Laches videtur ô Nicia? Aliquid certè dicit, non tamè verū. S O C. Quare? N I C. Quoniam medicos arbitratur vltèrius quicquam nosse circa ægrotos præter id quod ægrum aoxiumq; vel quod sanū & salubre. Ipsi verò hoc duntaxat intelligunt. Vtrum verò extimescèdum, malumq; alicui sit esse sanum potius quàm ægrotare, censes hoc ô Laches, medicos intelligere? An non putas præstare nonnullis ex morbo non conualefcere quàm conualefcere? Dic enim, tu ne asseris omnibus præstare vti viuāt, nec multis conducere mortè? L A C. Hoc equidem potius. N I C. Quibus mori præstat eadem metuēda, malaq; existimas, quæ & illis quibus viuere? L A C. Nequaquā. N I C. Harum verò rerū iudiciū medico tribuis? vel alteri cuidam artifici præterquā metuenda & non metuenda intelligenti, quem ego fortè voco? S O C. Aduertis ne Laches, quid iste loquatur? L A C. Aduerto equidè, quòd vates fortes nuncupat. Nam quis alius norit quibus mori præstet quàm viuere? Atqui ô Nicia, utrū fateris vatem esse te, vel neq; vatem, neq; fortè? N I C. Nunquid vatis officiū putas, quatenus cedendū, quatenus audendum sit, dignoscere? L A C. Puto equidem: nam cuius sit præterea? N I C. Eius planè què ipse dico,

dico, multò magis vir optime. Quippe ad vatem spectat solum futurorū portēta signaq; prænoscere, siue mors cuiquam immincat, siue morbus, seu iactura rerum, vel victoria, vel clades in bello, aut alio quouis certamine. Quid autē ex his cuiq;, aut pati, aut non pati præstet, cur vates potius quàm quivis alius iudicabit? L A C. Nescio quid iste sibi velit Socrates. neq; enim vatem, neq; medicum, neq; alium quempiam declarat, quem fortem esse dicat, nisi fortē deum quendam esse ipsum dixerit. Mihi quidē videtur Nicias ingenuē fateri nolle, se nihil dicere, sursum verò deorsumq; fertur, & ignorantiam suam abscondit. Enimvero & nos paulò antè, ego scilicet ac tu Socrates, tergiversari similiter poteramus, si dissimulare voluissemus, adeo ut nō videremur nobis ipsis contraria loqui. Si igitur in iudicio nobis esset perorandū, deceret quodammodo hoc efficere. Nunc autem quid opus est in hoc cœtu frustra se verbis ornare? S O. Nihil ut mihi videtur, Laches. Sed videamus ne fortē Nicias aliquid se dicere putet, neq; verborū gratia hæc dicat. Quare ab ipso planius sciscitemur, quid sentiat: ac si quid veri afferre videtur, assentiemur, sin minus, docebimus. L A C. Ipse, si vis, interroga Socrates. Ego enim satis percontatus sum. S O C. Ni-
hil

hil prohibet. Cōmunis enim & mihi & tibi
 erit interrogatio. L A C. Omnino quidem.
 s o c. Dic mihi, ô Nicia, imò dic nobis: nam
 & mihi & Lacheti quæstio hæc est cōmu-
 nis: fortitudinē esse dicis metuendorum &
 non metuendorum scientiam? N I C. Equi-
 dem. s o c. Hoc autem dignoscere non cu-
 iuslibet viri opus esse, postquam neq; medi-
 cus, neq; vates hoc sciet, neq; fortis est nisi
 hanc ipsam scientiā sit adeptus? An non ita
 dicebas? N I C. Ita prorsus. s o c. Quare, vt
 prouerbio dicitur, Non sus hoc quiuus no-
 rit, neq; fortis erit. N I C. Non certē, vt mihi
 videtur. s o c. Constat vtique Nicia, quod
 neq; Crommyoniā suam fortē fuisse credis.
 Neq; iocandi gratia hæc dico, verum arbi-
 tror eum qui ita loquitur, nullius bruti ad-
 mittere fortitudinē, neq; concedere brutum
 aliquod adeò sapiens esse, vt quæ per pauci
 homines propter difficultatē cognoscūt, ea
 leo, vel leopardus, vel aper aliquis nouerit:
 sed necesse est illum qui ita vt tu fortitudi-
 nem definierit, dicere leonem, ceruum, tau-
 rum, ac simiam, ad fortitudinē æque omnia
 natura esse instituta. L A C. Per deos rectē
 loqueris Socrates, idq; nobis ô Nicia, reuera
 declara: vtrum sapientiores nobis has feras
 esse dicas, quas omnes fortes esse fatemur:
 vel contra omnium opinionem, fortes esse

*Prouer-
bium.*

*Vide Plu-
tarch. in
Theseo.*

h

negare

negare audeas. N I C. Equidem Laches, neq;
bruta fortia voco, neq; aliud quicquam ob-
inſcitiam terribilem nihil formidās, intrep-
pidumq; & fatuum. An pueros omnes for-
tes vocare me putas, qui ob inſcitiam nihil
metuunt? Arbitror equidē intrepidum non
idem eſſe ac forte. Nam fortitudinē & pro-
videntiam in paucis admodum reperiri exi-
ſtimo: ferocitatem verò & audaciam metu
carentem, omni abſq; providentia, in multis
& viris & mulieribus, puerisq; & feris. Quæ
igitur & tu & alii multi fortia nominatis,
ego ferocia nuncupo: fortia verò quæ pru-
denter diſcernunt, quæ audacia & quæ me-
tu ſint digna. L A. Vides ô Socrates, quā
bellè hic vir, ut putat ipſe, ſe verbis ornat.
Eos autē fortitudinis munere privare con-
tendit, quos alii omnes fortes eſſe conſen-
tiunt. S O C. Ego verò nequaquā ô Laches,
ſed bono animo eſto. Aio enim te & Lama-
chum ſapiētes eſſe, ſi fortes eſtis, & alios in-
ſuper multos Athenienſiū. L A C. Nihil ad-
verſus hæc inferam, etiam ſiquid valeam, ne
me reuera calumniatorē quendam maledi-
cum eſſe dicas. S O C R. Ne dicas, ô Laches:
haud enim advertiſſe videris hunc à Damo-
ne amico noſtro eiufmodi ſapientiam acce-
piſſe. Damon autē Prodicus eſt admodū ſtu-
dioſus. Prodicus verò præ ſophiſtis cæteris

mim.

mirus in explicanda distinguendaq; nomini-
 num vi fertur. L A C. Profecto his studiis se
 extollere Socrates magis sophistam decet,
 quam virum publicis muneribus fungentē.
 S O C R. Decet eum Laches qui res maximas
 gerit, maximam quoq; habere prudentiam:
 inquirendum verò nunc censeo ad quid po-
 tissimum significandum Nicias fortitudinis
 nomē instituit. L A C. Tu ipse perquire hæc
 Socrates. S O C. Efficiam vir optime: ne ta-
 men putes ex communi te disputatione ex-
 cludi, etiam tu mentem adhibe, & nobiscum
 dicenda cōsidera. L A C. Esto ita, si ita agen-
 dum videtur. S O C. Imò certè videtur. Tu
 autem Nicia, dic nobis rursus ab initio. Scis
 enim principio sermonis fortitudinem nos
 veluti quandam virtutis partem considera-
 uisse. N I C. Equidem. S O C. Non'ne & tu
 quod suprā est inductum, vt partē aliquam
 respondisti, tanquam sint & partes aliæ, cum-
 etæ autem virtutis nomine nuncupentur?
 N I C. Quid'ni? S O C R. An tu easdem quas
 ego partes nominas? Nam ego quidē præ-
 ter fortitudinē, temperātiā iustitiāq;, &
 talia quædam nomino. num tu quoq;? N I C.
 Ego quoq;. S O C. Attende iam. hæc enim
 admittimus. De his autem quæ metu digna
 terribiliaq; sunt, & de his quæ audacia di-
 gna sunt, deinceps cōsideremus, ne fortè tu

h 2 alia

alia esse putes, alia quoq; nos putemus. Quæ enim nos dicimus, exponemus. Tu verò si dissentis, doce. Arbitramur terribilia esse quæ metū incutiunt: audenda, quæ metum nullum obiiciunt. Metū verò inferunt non præterita mala, non præsentia, sed quæ expectantur. Metum siquidē futuri mali expectatione vocamus. An non & tu idem sentis ô Laches? L A C. Et maximè quidē Socrates. S O C. Audis ô Nicia, terribilia metuendaq; futura mala nos dicere: audenda, futura bona vel certè nō mala. Tu'ne ita de his, an aliter sentis? N I C. Ita certè. S O. Horum scientiā fortitudinē vocas? N I C. Prorsus. S O. Videamus præterea utrū & in hoc tertio nobiscum sentias. N I C. Quid istud? S O C. Dicam equidem. Mihi sanè atq; huic videtur, quorumcūq; scientia aliqua est, non aliam scientiā esse præteritorū vt facta sunt, aliam præsentium vt fiunt, aliam futurorū vt optime fieri possint, sed eiusdem scientiæ opus esse hæc omnia nosse. Quemadmodū circa sanū & salubre per omne tempus non alia scientia, vna medicina excepta, prospicit quæ fiunt, quæ facta sunt, quæ fient, quo pacto fiant. & circa illa quæ terra nascuntur, agricultura se similiter habet. Quinetiam in bello vos ipsi testes eritis, rem militarē subtiliter & alia omnia & futura prospicere.

neq;

neq; enim subiici illam vaticinio vultis, sed præesse potius, vtpote acutius quæ in bello fiunt, quæ' ve futura sunt præuidentē. At qui & lex ita statuit, non vatem præfecto exercitus dominari, sed præfectum exercitus vati præesse. Afferemus hæc ô Laches? L A C. Afferemus. S O C. An tu nobis consentis ô Nicia, ad eandem scientiã pertinere, eadem vt præterita, vt præsentia, vt futura sunt cognoscere? N I C. Equidem : nam ita mihi videtur, ô Socrates. S O C. Non'ne vir optime, fortitudo scientia est metuendorum cōtrariorumq;, vt ipse prædicas? N I C. Est utiq;. S O C R. Constatit autem ea quæ metuimus, futura mala : quæ verò audemus, futura bona esse. N I C. Planè. S O. Eadem verò scientia est earundem rerum præteritarum, præsentiumq; & futurarū. N I C. Vera hæc sunt. S O C. Non solum igitur metuendorū, contrariorumq; fortitudo sciētia est, neq; enim futura duntaxat bona mala' ve intelligit, verumetiam præsentia præteritaq; , & omnia simpliciter vt aliæ sciētiae prospicit. N I C. Ita videtur. S O C. Partē itaq; tertiã fortitudinis nobis Nicia respondisti, quanquā nos quid vniuersa fortitudo sit, interrogauimus. Enimuero vt videtur in præsentia secūdm orationē tuā, non modo metuendorū contrariorumq; fortitudo sciētia est, sed bono-

rum omniū atq; malorum, omniumq; simpliciter quomodolibet se se haberiū. Sic ne modo, an aliter iudicas Nicia? N I C. Ita mihi videtur ô Socrates. S O C. Putas ô beate vir, huic aliquā deesse virtutem, qui norit bona omnia prorsus vt affecta sunt, fiuntq; & fient, mala ve similiter? Eumq; virū indigere temperantia & iustitia putas sanctitate ve, cui soli cōpetit vt tam diuina quā humana bona & mala prudēter intelligat, deuitet hæc, apprehendat illa, quiq; rectè cū omnibus viuere norit? N I C. Vera loqui videris ô Socrates. S O C. Quod ergo abs te inductū est Nicia, nō pars virtutis, sed vniuersa virtus est. N I C. Apparet. S O C. Veruntamē fortitudinem diximus partem aliquā esse virtutis. N I C. Diximus planè. S O C. R. Quod vero nunc dicitur, nō apparet. N I C. Non. S O C. Nō ergo inuenimus Nicia, quid ipsa sit fortitudo. N I C. Nō videmur. L A C. Atqui rebar ô amice Nicia inuenturum te, postquā me Socrati respōdentem despiciebas. Ideoq; sperabam te ex Damonis sapientia hæc nobis declaraturū. N I C. Bellè facis ô Laches, qui fortiter contemnis, quod rudis disputationis huius sis: solū vero id curas, vtum ego quoq; talis videar, neq; quicquā interesse censēs, modo rerū illarū nihil vterq; intelligamus, quas scire quisq; debet
qui

qui esse aliquis vult. Videris ergo reuera
humanū quiddā pati, quod nō in teipsum,
sed in alios respicias. Ego autem arbitror
me de his rebus esse tolerabiliter dictum.
Si quid verò minus est, posthac cū Damo-
ne ipso corrigam, quem tu quum nunquam
videris, existimas deridendum: hæc porro
cum aliis, vbi solide assecutus fuero, etiā te
citra inuidiam docebo. Nam hac maximè
indigere disciplina videris. L A C. Sapiens
quidem es ô Nicia, veruntamen Lysimacho
huic & Melesæ consulo, vt studiū meum
ac tuum circa filiorum eruditionem non
exigant, sed Socratem hunc, quemadmo-
dum principiò dixi, ne negligent. Ego
quoque si mihi adulti essent filii, idem fe-
cisssem. N I C. Enimuero & ipse cōseo, si mo-
do velit Socrates curā adolescentum susci-
pere, alium neminem esse quærendū. Nem-
pe Niceratum huic libentissime commen-
darem si ipse acciperet. Verum quoties de
hoc verba ei facio, alios quosdam ostendit,
ipse recusat. Experire ergo Lysimache, num
Socrates tibi magis obtemperet. L Y S. Par-
est ô Nicia: quandoquidem & ipse mul-
ta vicissim in eum conferre paratus sim,
quæ aliis non multis sanè facerem. Quid
ais ô Socrates? Morem ne geres, curabisq;
vt optimi adolecentes euadant? S O C R.

h 4

Durum

Durū certe id esset Lysimache, si quis eius-
 modi curā renucret. Quapropter si ego in
 superiori disputatiōe sapiens apparuissem,
 hi aut̄ inscii, meritō ad opus hoc ipse præ-
 cipuè vocandus essem. Cū verò in eadē du-
 bitatione hæreamus, quis nostrum potius
 eligatur? Mihi quidē nullus præcipuè eli-
 gendus esse videtur. Cæterū cum ita hæc se
 habeant, videte num rectē nobis consulam.
 Oportere ō viri, existimo, (nā nihil horum
 efferrivolo) in cōmune omnes innicē quæ-
 rere, primum quidem nobis ipsis optimum
 præceptorē, egemus enim: deinde adolescē-
 tibus, neq; pecuniis, neq; vllis aliis reb⁹ par-
 centes. Ita verò vivere vt nunc viuimus, &
 filios ita curare, nō cōsulo. Si quis autē nos
 irriserit, quod tā grādes natu præceptoris lu-
 dū ingredi statuamus, Homeri illud obii-
 ciendū. Ait enim viro egeno verecūdiā ni-
 hil cōducere. Quamobrē spretis omnibus
 detractorū verbis, cōmunē nostri adolescen-
 tumq; curā suscipiamus. L. V. s. Placent mihi
 quæ dicis Socrates, statuoq; quo senior
 sum, eo studiosius vnā cū adolescētibus di-
 scere. Sed heus tu. Cras prima luce domum
 venito, ac ne negligito, vt de his rebus cō-
 filiū ineamus. Nā hodiernus iā solūedus est
 cætus. s o c. Efficiam quod iubes Lysima-
 che. & si Deus voluerit, cras ad te veniam.

*Homeri
 dictum,
 Viro ege-
 no vere-
 cundiam
 non con-
 ferre.*

ARG.

AR G. MARSILII FICINI

in Platonis *Lyfidem*, vel *De amicitia*, ad
 Petrum Medicem patriæ patrem.

Vbi Socrates cū sophistis eorumq; secta-
 toribus disputat, opiniones falsas redar-
 uit, veras significat potius, quàm doceat. Nā
 icuta ingenua redarguitis falsis, exiguo dein-
 le vestigio vera venantur. Quod in *Euthy-*
demo, *Protagora*, *Menone*, *Hippiæ*, *Euthyphro*
re, & *Lyfide* patet. Vbi verò cum discipulis
 & studiosis sui sermonem habet, ostendit ac
 docet. quod quidem ex multis dialogis intel-
 ligitur. In *Lyfide* igitur cum de amicitia in-
 ter sophistarum discipulos disputetur, confu-
 tandis falsis potius, quàm monstrandis veris,
 Socrates studet. Quæ verò sit de amicitia, &
 amore Platonis sententia, ex hoc libro conice-
 re, sed ex libris de legibus alijsq; multis com-
 prehendere possumus. Amicitiam esse vult ho-
 nestam perpetuæ voluntatis communionem.
 Huius finem esse, vitam vnam. Principium
 eius, cognationem. Medium autem amorem.
 Ut honestam dicit, excludit improborum ho-
 minum contubernia, lasciuorumq; congressus.
 Ut perpetuæ, leues adolescentulorum beneuo-
 lentias, etiam si honestæ sint, nondum amici-
 tias appellandas monet. Ut voluntatis, signi-
 ficat nō similitudinem opinionis cuiusdam vel

artis ad amicitiam perficiendam sufficere. Vt
 communionem, beneuolentie vicissitudinem
 indicat. Huius finis est, vt è duobus animis
 vnus voluntate fiat, ex vna voluntate vita
 vna, ac demum ex vna vita, numinis vnus
 eiusdemq; idea fruitio. Principiū quo cōmu-
 nionis huius desiderium excitatur, cognatio est.
 Cognatio convenientiā in idea, sidere, genio,
 & quadā anime corporisq; affectione signifi-
 cat. Nam qui ex vno pendent, in vnum, per
 vnum, atq; ad vnum reuerti nituntur. Me-
 dium & quasi quidā ad amicitiam trames,
 amor existit. Cum autem amor pulchri desi-
 derium sit, & amicitia ab amore & ducatur
 pariter & dicatur, necesse est eos qui a-
 mici futuri sunt, pulchros esse. Pulchros in-
 quam quorū animi pulchri. Homo enim ani-
 mus est: Corpus hominis instrumentū: & quis-
 quis pulchrū amat corpus, non hominē, sed ea
 quæ sunt hominis amat. Quamobrē quotiens
 cognatio illa adest, & animorū pulchritudo
 concurrit, perfecta nascitur amicitia. Si cor-
 poris forma huic animorū pulchritudini ad-
 iuncta est: citius amare incipiunt, & breui a-
 micitia habitū assequuntur. Quod in Flato-
 nis Dionisq; mutua beneuolētia contigit. Sin
 autē forma corporis cum animi deformitate
 coniungitur, non honesta cōmunioni, sed turpis
 congressus

congressus cupido exoritur. Vnde non amicitia, immo petulantia primum, deinde discordia proficiscitur. Quare si cognatio deest, amici nunquā. Si adest cognatio, deest omnis pulchritudo, interdū beneuolū potius, quā amici. Sin autē cognitioni pulchritudo corporis, non animi est adiuncta, pro amicitia desiderio obscuro congressus ardor exoritur. Cum vnus animo pulcher, turpis alter, admonitionis & increpationis studiū cognatio illa parit. Quod si pulcher vnus animus, alterius nec pulcher est, nec turpis, docendi discendiq; inuicem volūtas ex cognitione provenit. Tandem ex increpatione illa, & hac doctrina, amicitia nascitur. Quod quidem in Phedrum & Alcibiadē Socratis amor ostendit. At verò cognatio pulchritudinem vtrinq; nata, cito indissolubilem procreat amicitia. Idq; in Platonis Asterisq; beneuolentia constitit. Atque haec, ut è multis colligitur, de amicitia Platonis nostri sententia est. In hoc autem dialogo primo eos qui amore abutuntur, & sub amicitiae specie turpi libidini seruiunt, increpat. Deinde eos qui ex sola corporis forma, amari se dignos existimant, admonet. Tertio illos, qui minus vere de amicitia sentiebāt, refellit. Postremo callem quendā sagacibus animis ad reuandā amicitiam indicat. Singula

membra

membra suis in locis legentibus patent. Nam dum Hippothalem & Ctesippum ironia iocisq; deridet Socrates, quod turpi amore capti essent significat. Et dum coram illis adolescentes ad mores instruit, amatores admonet quo pacto amandum & quomodo una vivendum sit. Cumq; amatores instituisset, secundam dialogi partem ad amatos instituendos aggreditur. Vbi longa inductionis serie docet, non umbratili huius corpusculi forma, sed vera animi pulchritudine, sapientia scilicet & prudentia amicos aucupari decere. Terio loco confutat, & primo Solonis sententiam, qui amatos inquit amicos esse. Qui tamen saepe amantes oderunt. Addit etiam nec amantes duntaxat, amicos esse, quia saepe odio habentur qui amant. Vbi concludit reciprocam benevolentiam, amicitiam esse vocandam. Deinde Empedoclem reprehendit, qui quamlibet simpliciter similitudinem ad amicitiam sufficere voluit. Quod falsum esse artium multarum similitudo declarat, quae invidiam & odium saepius quam amicitiam gignit. Accedit postmodum Hesiodi Heraclitiq; opinio, quod dissimilia sint amica. Idq; falsum esse ex eo constat, quod odium & amor cum dissimilia sint, amica non sint, nec iustus vir & iniustus. & de alijs eodem pacto. Quod si quid aliquando dissimile

dis simile sui appetere videatur, ut aridum quod est, humorem, calorem' ve quod frigidum, dicendum est non amare contrariū, sed sui ipsius restitutionem ex contrario quæ-
re. Quod enim calore nimio præter naturam suam vritur, per frigus ad temperiem naturalem reducitur. Quare nō frigus sed temperiem per frigus amat. Idem est de cæteris contrarijs indicādum. His confutatis opinionem quandam ut suam quasi vaticinans Socrates infert. Vbi trifariam affectiones animi diuidit, bonum animū, malum, neutrum. Malum bono propter diuersitatem amicum esse nunquam. Malum à malo propter iniustitiam ledi. Ergo nec hos inuicem amicos esse. Neutrū quoq; amare malum, impossibile. malū enim cum obsit, suapte natura odio semper habetur. Restat ut amicitia sit inter bonum ac malum, & neutrum atq; bonum. Et illa quidem in gaudio, in desiderio hac consistit. Ex quibus duæ quedā amicitie species ortæ sunt. Sed insurgunt obiectiones quedā, quæ id turbare videntur, quas Socrates palam infert, solutiones verò clām inuit. Prima, quia bonus bono similis, similia verò non esse amica, contra Empedoclem dictum fuit. Vbi intelligendum, non dictum esse similia nullo modo amica fieri, immo negatum quòd simpliciter qualibet

qualibet similitudo ad amicitiam procreanda sufficiat. Item cum secundo obijcitur: bonus seipso sufficit, ergo non desiderat alterum, unde non amat, quare nec boni amicus est. Exponendum est quod hac absurditas non ex Platonis mente sequitur, sed ex Empedoclis & Heracliti dictis, in quibus amoris desiderium ab amicitia non distinguunt: quare una cum amicitia cupiditas perpetua sit necesse est. Plato verò amicitiam habitum quendam esse vult ex amore diuturno contractū. Quo fit ut amor sit exorians amicitia. Amicitia verò inueteratus amor, in quo multo plus voluptatis quàm desiderij restat. Ex quo sequitur, ut qui cupierat, iam delectetur. Itaq; amicitie habitus nō necessario desiderio presentis ardorem, sed delectationem exigit. Ergo si bonus bonum minus desiderat, non tamen minus, bonus bono gaudet, quod ad seruandam amicitia rationē plurimum valet. Atq; hac una est amicitie species, inter bonum videlicet atq; bonum in gaudio potius quàm in desiderio constituta. Est & altera, que desiderij plus, quàm voluptatis includit, inter neutrum bonumq; exorians. Quæ quidem quæ ratione fiat, et cuius gratia, & propter quid, in textu satis patet. Describit illam primo ut opinio porrigit, deinde paulatim emendat.

Nam

Nam cum dixisset, neutrum propter malum inimicum amare bonum amicum boni amiciq; gratia, statim dictis obijciendo corrigit. Vbi primum docet, amicitias omnes quæ ad homines diriguntur, imperfectas esse, & imagines amicitie, quæ ad ipsum primum bonum rerumq; omnium respicit auctorem, quod primo amatur, & causa est ut amentur hæc omnia. Et quisquis aliquid amat, ipsum primum tanquã finem amoris habet. Nam à primo bono bonum omnibus inest: à primo pulchro, gratia singulis adest: bonitas verò trahit nos, allicit pulchritudo. Non ergo ista nos inferiora mouent, sed primum illud in istis trahit et allicit. Illud itaq; in istis simul atq; ex istis, non ista amamus. In quo Platonis nostri pietas in deum, summaq; religio mirificè fulget. Ostendit præterea non semper nos alterius gratia amicos esse. Neq; enim primum bonum, boni alterius gratia exoptamus. Item non propter malum, bonum cuperes. Quia etiã omni malo è rerum natura sublato restaret bonum suapte natura gratum, & appetitus in eo, quod minus bonum, ad bonum maius consequendum traheret. Non enim malum est, quod summi boni excitat appetitum, sed ipsius minus boni egestas ad sui repletionem in summum bonum conuertit: quæ quidem non malum, quia

nunquam

nunquam malū ad bonū, & contrariū ad contrariū, sed inchoatio boni potius nuncupāda. His ad emēdationē illatis principiū quoddam inducit amicitiae perfectius inuestiganda. Inquit enim cognationem & natura convenientiam amicitiam parere, de qua satis in principio diximus. Postremò iuvenes illos adolescentesq; mordet, quòd ignorent quid meritò amandum sit: quae amicitia vera, quo pacto honestè, stabiliterq; consletur: & antequam haec discant, temere, procaciter, & petulanter amicitiam inire contendunt.

Sed ne illos infestos si-

bi redderet, clām ista

significauit, &

seipsum vnā

cum

illis reprehendit. Hec de

argumento satis.

Ad Lysidem

venia-

mus.

*

PLATO

LYSIS, VEL, DE AMICITIA, E' GRAE-

ca lingua in Latinam traductus

à Marsilio Ficino Florenti-

no, ad Petrum Medicen

patriæ patrem.

SOCRATES, HIPPOTHALÉ ;

CTESIPPVS. MBNEXE-

NVS, LYSIS.

LYSSAM ex Academia in Ly- O
ceū rectā per suburbiū iuxta di
mœnia, & cum ad portā ubi
fons est Panopis, venissem,
Hippothalé Hieronymi fi-
lium, & Ctesippū Pæanæū, aliosq; vnā cum
his adolefcētes multos offendi. Cumq; me
Hippothales venientem videret, ô Socrates
inquit, quo'nam & vnde? At ego, ex Acade-
mia in Lyceū rectā. Tum ille, Adesdū, rectā
ad nos, inquit, non diuertis? decet enim. Ad
hæc equidem, Decet, inquā : sed vbinam, &
apud quos vestrū esse me vultis? Ille verò è
regione mœniorum gymnasiū quoddā
ostendens muro circumdatū, & ianuā aper-
tam, Hîc ait, manere te volumus, hîc autem
ipsi & alii multi & quidē honesti nos exer-
cemus. Qua potissimum in re est hæc vestra

i exerc

*Miccus
Socratis
socius.*

exercitatio? In palæstra quæ nuper est constituta, ac ut plurimum in sermonibus, quos tecum libenter cōmunicaremus. Rectè agitis. Sed quis ibi præceptor? Socius & laudator tuus Miccus. Per Iouē non malus ille quidem, sed admodum sophista. Vis'ne me intro sequi, ut eos qui ibi sunt, videas? Id in primis libenter audirem, ad quid ingrediar, & quis pulcher ille. Alius alii videtur ô Socrates. Tibi verò, quis ô Hippothales? Dic obsecro, quis amatus ille. At ille interrogatus obtruncit. Tum ego, ô Hieronymi fili Hippothales, vtrum ames quempiā nec'ne, nihil opus est ut aperias. Noui enim quòd non solum amas, sed quòd in amore progressus sis tam procul. Etenim ceteris in rebus hebes & inutilis sum: id autem vnum mihi munus à Deo datum, ut primo aspectu amatores cognoscā. Ad hæc ille nihil respondit. Verum Ctesippus, quàm urbanus es, inquit, Hippothales, qui amati tui nomen Socrati referre detractas. Quòd si paulisper ille hic moretur, necabitur assiduè ex te audiendo. Nobis enim dudum ô Socrates, aures compleuit, surdasq; reddidit nomine Lysidis. Vbi verò potus est nonnihil, facile fit, ut vel à somno excitati, Lysidis nomen audire videamur. Nec molestum esset, sit molestum licet, assiduè de illo loquentem

audire,

audire, ni carminibus nos suis, epigrammat-
tisq; vincere & exhaurire conetur, & quod
molestissimum est, amores suos voce miran-
da canat, quam perferre necesse habemus:
nunc verò abs te rogatus erubescit. Iuuenis
inquā Lysis hic esse videtur: nam audiens
eius nomen, haud agnovi. Tum ille, rarò no-
men eius enūciat, sed ex patris nomine cūm
sit vir admodū nobilis, adhuc iuuenis ipse
cognominatur: id enim mihi persuadeo,
fieri non posse ut pueri formam ignores:
adeò nanq; honesta indole præditus est, ut
vel ea sola notus omnibus esse possit. Cu-
ius inquam filius est? dicite quæso. Demo-
cratis inquit, Aexonei maior natu filius. At
ego, Esto ô Hippothales, ut generosum cō-
stantemq; amorē nactus sis. Age verò mihi
quoq; quæ & his ostende, ut videam vtrum
scias, quæ de amato amantem vel ad se-
ipsum vel ad alios dicere oportet. An tu
horum quicquam ô Socrates, quæ ille di-
cit, ponderandum censes? Tu verò amare
te illum quem hic dixit, neges? Nequaquā,
sed nihil componere aut scribere de amo-
ribus aio. Ad hæc Ctesippus: haud sanæ
mentis hic est, sed delirat atque insanit. O
Hippothales, nec carmina, nec etiam canti-
lenam, si quam in amicos composuisti, au-
dire admodum curo: sed qua mente in illos

fis, intelligere cupio. Ctesippus iste tibi refe-
 ret. nouit enim meminitq; . siquidem , vt
 ipse ait, quotidie audiens à me obtunditur.
 Maximè profectò. quàm ridiculū est enim,
 vt quem hic præ cæteris amet, de eius inge-
 nio, quod ne puer quidē dicat, afferre nihil
 possit. Quæ enim ciuitas vniuersa de Demo-
 crate & Lyside huius auo, deq; omnibus il-
 lorum maioribus prædicat, eadem & ipse
 circumfert, diuitias, equorum copiam, vi-
 ctorias in Pytho, Isthmo, & Nemea, qua-
 drigis & equis, nec non istis antiquiora. Ac-
 nuper conuiuium carmine quodam retulit,
 quo quidam ex Lysidis maioribus Hercu-
 lem quondam ob cognationem hospitio
 excepit, quippe quum ille quoq; ex Ioue &
 filia cuiusdam principis populi natus esset,
 quæ quidem & aniculæ cantant. Cæteraq;
 huiusmodi permulta ô Socrates. Hæc sunt
 quæ hic narrâdo canendoq; audire nos co-
 git. O ridicule Hippothales, antequam vi-
 ceris, encomium in te ipsum componis can-
 tasq;. Non in me ô Socrates, hæc vel paro,
 vel canto. Non putas inquâ. Qui isthuc di-
 cis? inquit ille. Maximè omniū in te vnum
 odæ hæc redundant. Nam si amicum talem
 apprehenderis, ornamento tibi erunt lau-
 des eiusmodi, tanquam triumphatori cui-
 dam, cum amicū huiusmodi nactus sis. Sin-
 autem

autem sefellerit, quo maiores illi laudes tribuisti, quo maiorum experts es bonorū, tantò magis etiam ridiculus iudicaberis. Quicunque igitur in comparandis amicis sapit, non prius quenquam eorum laudat quàm ipsorum familiaritatem fuerit affecutus, futura nanq; formidat : pleriq; enim cum laudari se & extolli sentiunt, fastu tumescunt, an non idē tibi videtur? Mihi verò. Non ne quo superbiores sunt, eo difficilius capiuntur? Verisimile est. Qualis tibi venator ille videretur esse, si quis ita feras expelleret, ut & tutiores fierēt, & capi difficilius in posterum possent? Iners videlicet. Atqui sermonibus cantibusq; non demulcere, sed exacerbare potius homines, non ne hominis est imperiti? Videtur. Vide igitur ô Hippothales, ne his omnibus obnoxiiū reumq; te obpoësis studium reddas. Arbitror sanè nullum te bonum poëtam existimaturum, qui seipsum poëmate læserit. Nullum per Iouē. quæ enim hæc esset absurditas? Ob hanc profectò causam tecum ô Socrates, mentem meam communico : & si quid habes aliud, consule, qua ratione quis aut dicendo, aut agendo conciliare sibi quos amet, possit. Non facilè dictu est. Verum si hunc mecum colloquio iungeres, tibi fortè ostendere quæ illi dicēda sint, pro his quæ loqui

*Præceptū
in compa
rādis amī
cis.*

te & canere isti narrarunt. Nihil impedimento fuerit. Si enim vnà cum Ctesippo ingrediaris, & ibi sedens disputes, sua sponte, vt arbitror, aderit. Nam audiendi apprimè auidus est. Ac ibi etià Mercurialia celebrantes, iuuenes in vnum cōueniunt. Ad te igitur aduentabit, & nisi id fecerit, Ctesippi familiaris est propter Menexenum huius nepotem, cuius ille socius est charissimus. Accersat itaq; hic illū, si minus ipse per se accerserit. Sic agendum est, inquam. & simul apprehenso Ctesippo, in palæstram prosequutus sum, & alii nos à tergo sequuti sunt. Ingressi autem iuuenes sacrificantes inuenimus, & sacra fermè peracta, illos autē comptos, calculis talisq; ludentes. partim in ipso vestibulo foris, partim in gymnasii angulo, pari impari ludebant, calculos è calathis quibusdam diligentes. Hos spectantes alii circumstabant, è quibus Lysis erat, qui astant inter iuuenes coronatus, & omnibus indole præstans, ne pulcher tantum, sed & honestus & bonus existimandus. Nos autem è conspectu vbi quieti locus erat, confestim inuicem disserētes. Conuersus Lysis, frequenter in nos oculos coniiciebat, vtpote qui propius accedere cuperet, sed solus accedere verebatur. Interim Menexenus inter ludendum è vestibulo ingressus est,

est, meq; & Ctesippum conspicatus, confes-
sum venit. Quem Lyfis intuitus, secutus est,
& iuxta eum assedit. Aduentarunt insuper
alii. Hippothales autem postquam multos
conuenisse perspexit, latere cupiens, eà se re-
cipit, quàm videri non posse à Lyfide arbi-
trabatur, ne fortè illi molestus foret, & sic
astans audiuit. Ego verò Menexenum in-
spiciens, O fili Demophontis inquam, vter
vestrum natu maior? Ambigimus, respōdit
ille. Nunquid etiam vter generosior sit am-
bigitis? inquam ego. Prorlus inquit. An
etiam vter honestior sit? Subriserunt ambo.
vter vestrum ditior sit, haudquaquā inter-
rogabo. Amici nanque estis, non'ne? Et ma-
ximè quidem, responderunt. Amicorū verò
communia omnia. quapropter hoc nihil
differtis, si quidem id verè de amicitia dici-
tis. Consenierunt. Sed cūm percontari vel-
lem vter iustior & sapientior esset, inter-
rupit nos quidam qui Menexenū accersiu-
it, dicens illum à gymnasii magistro vocari.
Visus enim mihi est sacrorū antistes. Abiit
igitur, & ego Lyfidē interrogauī. Dic age
ō Lyfis, vehemēter te pater ac mater amant?
Valde. An non beatissimum fore te cupiū?
Quid ni? Videtur tibi beatus ille qui ser-
uit, & cui nihil eorum quæ cōcupiscit, age-
re licet? Non per Iouem. Ergo si te pater

*Colloqui-
tio ben-
uola, &
pueri as-
mus ad-
quēdū
luciat*

& mater amant, beatumq; fieri volunt, id omni opera diligentiaq; curabunt, vt beatè viuas. Quid prohibet? Permittent itaque quodcunq; lubet efficere, nec tuis cupiditatibus aduersabuntur. Per Iouem ô Socrates, mihi in plurimis obstant. *Qui isthuc ais?* Dum te fore beatum exoptant, te impediūt quo minus voti tui compos efficiaris? *Responde ad hæc.* Si cuperes aliquò patris tui curru peruchi, capiens habenas, quando pugnat, nunquid permetteret? Nihil minus. *Quem ergo permetteret?* Est auriga quidam à patre meo mercede cōductus. *Quid ais?* Mercenario parentes tui concedunt potius quàm tibi liberam equorū administrationem? & argentum præterea huius operis causa erogabūt. Sed quid' nam? Mulos verò iugatos ducere, lorisq; cædere, tibi concedent? Cur mihi cōcesserint? Nulli'ne verberare hos licet? Et valde quidem, mulioni videlicet. Seruo, an libero? Seruo. Seruum itaq; pluris faciunt quàm te filiū, liberiusq; agendi arbitrium exhibent. *Quinetiam ad hæc mihi respōde.* Te'ne tibiipsi dominari permittūt, an non? Neq; id vllō pacto. *Quis tibi dominatur?* Pædagogus. Nunquid seruus? Seruus noster. Graue verò liberum seruo subiici. Sed quid agendo, pædagogus hic tibi imperat? Dum ad magistros me ducit.

cit. Et hi quoq; præceptores tibi imperant? Omnino. Multos igitur dominos principesq; tibi pater iponte præposuit. Sed cum domum ad matrē redieris, te ne finit quicquid placeat agere, vt beatus sis, vel circa lanificium, vel circa telam, quando texit? An gladium forcipesq;, radium ac pecten, cæteraq; lanificii instrumenta attrectare sinet? Non vetaret solum, sed & cæderet, si tangere auderem. Prò deus, iniuriam ne patri vel matri aliquam intulisti? Nullam prorsus. Quam ob causam te beatū fore, & arbitrato tuo disponere singula nolunt, & quotidie te sic educant, vt semper alicui seruias, & vt breui complectar, nihil pro tua voluntate agas? Quo fit, vt nihil tibi prodesse tam amplæ diuitiæ videantur: quandoquidem quiuvis magis quàm tu has administrat: & quod maius est, nec etiam corpus tam generosum, quippe cum alius hoc alat & colat: tu autem nullum habes imperium ô Lysis, nec vllius voti compos efficeris. Nondū per ætatem licet ô Socrates. Vide ne minus id sit, quod tibi impedimento est ô Democratis fili. Nam hæc, vt arbitror, & pater & mater tibi concedunt, nec ætatem prouectiorem expectant, quoties legi scribi ve sibi aliquid optant. Tibi enim præ cæteris domesticis ista cōmittunt. Maximè. In his tibi li-

cet tam scribendo quàm legendo quenuis ordinem literarū seruare. Et quādo lyram sumis, nihil prohibent, vt opinor, parentes tui, quo min⁹ intendas vel remittas chordarum quamlibet, & psallas, & pulses pleſtro. Non certè. Quid in cauſa eſt ô Lyſis, quòd in iis permittūt, in ſuperioribus prohibeant? Quoniā iſta quidem ſcio, illa contra ignoro. En optimè Lyſis, non ætatem expectat pater ad licentiam tibi exhibendam, ſed proſectum ingenii. Etenim cū primum te ſenſerit teipſo prudentiorē effectum, ilicò & tua omnia, & te liberè tibi committet. Spero equidē. Quid porrò vicini, non'ne eadem ratione ſe qua & parentes erga te gererent? Vicinum cenſes tibi ſuæ domus commiſſurum gubernationem, ſi te intellexerit in te familiari peritiorē eſſe, an ipſum per ſe miniſtraturum? Mihi commiſſurum puto. Athenienſes quoq; dubitas, quin rempublicam tibi commendent, quum primum te in hiſ rebus prudentiorē aliis eſſe perceperint? Nō dubito. Quid rex magnus? vtrum eius filium natu maiorem, cuius Aſiæ regnum futurum eſt, permetteret in elixarum carnum ius quicquid velit iniicere, potius quàm nos, ſi illi perſuaſerimus, popinæ peritiores eſſe quàm filium? Nos videlicet. Et illum nihil prorfus,

nos

Nos autē etiam si salis multum capiētes, immittere vellemus, certē permitteret. Quid ni? Et si filius eius oculos ægrotaret, nunquid permitteret eum sibi oculos attrēctare, an prohiberet, cū medicum illum non existimaret? Nos autem si modo putaret peritos medicos esse, nihil impediret, etiam si vellemus patefactis palpebris, & cinere superinfusa curare? Vera loqueris. Quinetiā cætera omnia nobis committeret, potius quā vel sibi ipsi vel filio, in quibus sapientiores nos esse putaret. Necessē est ō Socrates. Sic se res habet amice Lysis. singula in quibus prudētes sumus, cuncti nobis concedent, & Græci & Barbari, tam viri quā mulieres, & in iis arbitrato nostro agemus, nec ullus sponte nobis obstabit, quo minus & nos liberi simus, & aliorum duces. Et quum nobis hæc conferant, nostra erunt. Quæ verō ignoramus, nemo nos ut lubet, agere permittet, sed omnes pro viribus repugnabunt, non extranei tantum, verum parentes etiam, & quod nobis propinquius est, nos quoque ipsi non nobis, sed aliis ministrantibus: & hæc cum nullo nobis emolumento sint, à nobis aliena existent. Consentis? Consentio equidē. Alicui ne hominum amici erimus, amabitq; nos aliquis in his rebus, in quibus inutiles sumus? Nunquam.

*Quāto
fidei do-
gnatūq;
afferat
pruden-
tia.*

In his
sue sapi-
nus, glo-
riamur
& super-
bimus.

quam. Ergo nec te pater, nec ullus alium
quenquã diligit, quatenus est inutilis. Non
vt videtur. Si itaque sapiens euaseris, omnes
amicitibi & familiares erunt. Vtilis enim &
bonus eris. Sin minus, nec alius quisquam
tibi; nec parentes, neque propinqui amici
erunt. Potest ne aliquis in his superbè sape-
re atque gloriari, in quibus nondum quic-
quam sapit? Qui isthuc fieri potest? Si tu
præceptore indiges, nondum sapis? Non-
dum certè. Non ergo superbè sapis, si nil sa-
pis. Non per Iouem, vt mihi videor. Quæ
cum audissem, in Hippothalẽ conuerti ocu-
los, atque parum abfuit quin ita dicerem:
O Hippothales, hoc pacto cum adolescen-
tibus disputandum; corripiendo illos atque
deiciendo, non blandiendo, vt ipse agis, &
efferendo. Sed cum vidiissem illum anxium,
turbatumq; ex antedictis, recordatus sum
quòd dudum præiens Lysidem latere volẽ-
bat. Recepi ergo meipsum, linguamq; cohi-
bui. Interea reuerfus Menexenus, iuxta Ly-
sidem, vnde surrexerat, affedit. Tum Lysis
blandè admodum & amicè, clam Menexeno
mihi susurravit in aures: O Socrates, quæ
mihi, eadẽ obsecro Menexeno quoq; edif-
feras. Ipse, inquam, Lysis illi referes. Nam
attètè nos auscultasti. Attentè sanè, respon-
dit ille. Da igitur operam vt diligenter re-
minisc

miniscaris, quo illi singula perspicuè referas. Quòd si quid forsitan subterfugerit, rursus à me requires, cum me primum conuer-
neris. Nauabo operam, & maximè quidem, ille respondit. Sed noui saltem aliquid illi dicas, vt & ego audiā, donec redeundi do-
mum sit hora. At ego, Agédum est, præfer-
tim cum ipse iubeas. sed cogita qua ratione mihi opituleris, si me refellere Menexenus hic contenderit. An non contentiosum esse illum audisti? Prorsus, & idcirco te cum il-
lo disputantem audire percipio. An vt ridi-
culus habear? Absit, imò vt illum castiges atque coërceas. Haud facile est: vehemens enim & facundus est, Ctesippi discipulus. Adest præterea quinetiam Ctesippus ipse, an non vides? Nihil verearis ô Socrates, age obsecro differas. Differendum videtur. Ve-
rum ista nobis seorsum ab aliis colloquen-
tibus. Cur, inquit Ctesippus, soli hæc inter vos agitis? Quin aliis etiam vestra hæc impertire. Impertiendum esse respondi. Hic porro nonnihil ex iis quæ conferimus, mi-
nus percipit, putatq; Menexenum intelli-
gere: quocirca percontari ab illo me iubet. Quid non interrogas? Interrogabo. Dic amabo ô Menexene, quod abs te quæram. innata mihi est ab ineunte ætate possessio-
nis vnus cupiditas quædā, quemadmodum

&

& in aliis. Vt ecce quidam equos desiderat, aliquis canes, alius aurū, honores alius. hæc equidem paruifacio, nec multū ista me mouent. Acquirendorum autē amicorum desiderio flagro. Quare amicum bonum habere malim, quā pretiosissimā coturnicem, aut gallum, & per Iouē potius quā equum atque canem, ac mediusfidius potius quā Darii aurum adipisci, vel ipsum Darium capere, optimū amicum eligere. Videtis quā sim amicitiae auidus. Quando igitur te & Lysidem animaduerto, stupor profecto, vosq; felices existimo, quod in tam tenera ætate constituti, tantum munus breui & facile consequuti fueritis, & tu hunc tibi tam facile tanta beneuolentia conciliaueris, & hic te mutuò sit amore complexus: tantum verò à me munus id abest, vt nec etiam quo pacto alter alteri amicus fiat, intelligam. Cæterum hæc abs te tanquā perito quærere cupio, quate mihi respōdeas, oro. Quando quis aliquem diligit, vter vtrius amicus efficitur? amans'ne amati, an amatus amantis? an nihil interest? Nihil interesse mihi videtur. Quid ais? ambo inuicē amici fiunt, si alter tantum alterum amat? Mihi quidem videtur. Quid porro? an non reperiri potest amans quidam, cui amicus haud vicissim in amicitia respōdet? Potest. Nunquid

&

& odio haberi amicū sæpe cōtingit? Quod nonnunquam amatoribus erga amatos accidit. Amātes enim quā ardētissimè nonnunquam, minimè redamant, imò & odio quandoque habentur. Non vera tibi dicere videor? Verissima. Nonne in his hic quidem amat, ille autem amatur? Certè. Vter ergo vtrius est amicus? amansne amati, siue redametur, siue odio habeatur? An amatus amantis? an neuter neutrius tunc est amicus, quum non vtriq; vicissim amāt? Sic se res habere videtur. Aliter itaq; nūc quā supra censuimus. tunc enim visum est, si alter solum diligit, ambos amicos esse: nunc contrā, nisi vterque diligit, neutrū amicū esse dicendum. Apparet. Nihil igitur illi amicum est, qui amat id à quo minimè redamatur. Non videtur. Ergo nec amici equorum sunt, quos equi non mutuò amant, nec amici coturnicum, neque canum, nec vini, nec exercitationis amici, nec sapientiæ, nisi sapientia illos vicissim amet: amant nempe hæc singuli, non tamen amica hæc sunt. Quamobrem mentitur Poëta ille qui dicit:

Felix cui dulces pueri, cui copia equorum.

Et cui turba canū sit, tū cui sit nouus hospes.
Nequaquam mihi videtur. Verū dicere videtur? Verum. Amatum igitur amanti amicum est, ut apparet, ô Menexene, siue amauerit,

Nisi vterque amat
vterque amicus.

uerit, siue oderit : quemadmodum teneriores pueri partim nullo modo amant, partim oderunt, quando à parentibus verberantur. tunc sanè dum vehementer odio habeant, genitoribus sunt charissimi. Opinor equidè. Non ergo amans amicus secūdum hanc rationè, sed amatus erit. Videtur. Et odio est inimicus, non qui odit. Apparet. Ita multi ab inimicis amantur, & odio ab amicis habentur, & inimicis amici sunt, amicis contrà inimici, si amatum potius quàm amans, amicum est. Quæ autem esset hæc absurditas ô dulcis amice? Imò impossibile id quidem, amico inimicum, inimico amicum esse. Vera loqui videris ô Socrates. Et si hoc fieri nullo modo potest, restat vt amās amati sit amicum. Apparet. Similiter quod odio habet, inimicum eius quod odio habetur. Necessè est. Eadem nobis nunc erunt quæ & in superioribus concedenda, quòd plerunque amicum sit aliquid non amici, plerunq; etiam inimici, quotiès non amantem vel fastidientem quis amat. Nonnunquam inimicus erit non inimici, vel & amici, quando non fastidientem odit, vel fastidit amantem. Ita videtur. Quid ergo dicemus, si neque amantes amici erunt, neque amati, nec amantes amatiq; ? num alios quosdam præter istos amicos inuicem esse dicem

dicemus? Per Iouem ô Socrates, quid respondeam non inuenio. Vide ô Menexene, ne fortè minus rectè in superioribus quæsiuerimus. Tum Lysis, Id, inquit, mihi videtur ô Socrates. & sic fatuus erubuit. Visum nanque mihi inuitum illum effugisse quod dicebatur, ex eo quòd attentius incumbebat. Constabat autem cum aliqui auscultaret non ita sese habere. Ego itaque volens Menexenum quiescere, & illius philosophia nimium delectatus, sic Lysidem alloquutus sum: O Lysis, vera mihi loqui videris, quia si rectè cōsiderauissemus, haud ita nunc aberraremus. Quare ne vltèrius hac via pergamus. Etenim ardua mihi quasi via quædam aspera consideratio ista videtur. Sed iter quod nunc ingressi sumus, poetarum adminiculis peragendum. Hi nanq; nobis tanquam partes atque duces sapientiæ sunt. Dicunt profecto non male, dum qui amici sint, admonent. homines præterea conciliatoris dei ductu amicos fieri volunt. Sic enim aiunt, Deus similem semper ducit ad similem, & notum facit. An non in hæc aliquando carmina incidisti? Incidi. Fortasse & in sapientissimorū scripta in quibus eadem hæc affirmant, simile simili necessariò semper amicum esse. Atq; hæc est eorum sententia, qui de natura &

*Amicos
ductu dei
fieri.*

*Simile si-
mili amō
cum.*

vniuerso tractarunt. Vera dicis. Nunquid
 bene dicunt? Fortè. Et hoc fortè ex parte
 verum est, fortè etiam ex toto: sed nos non-
 dum intelligimus. Videtur enim nobis pra-
 uus prauo, quo propius adhæret, & frequen-
 tius cum eo versatur, eo magis inimicus fie-
 ri. Nam iniuriam infert: fieri verò nequit,
 vt qui infert, & qui accipit iniuriam, amici
 sint. non'ne ita? Sic prorsus. Hac ratione
 media pars illius sententiæ falsa erit. siqui-
 dem prauī similes sunt. Certè. Verum mihi
 videntur bonos dicere similes esse inuicem,
 & amicos: improbos autem, vt sæpe de illis
 dicitur, nunquam vel sibiipsis, vel inuicem
 similes esse, sed stolidos penitus & instabi-
 les. Qui verò secū ipse dissentit, nullo mo-
 do cum alio consentiet, nec vlli amicus esse
 poterit. Non'ne tu idem existimas? Profe-
 cto. Id ergo, vt mea fert opinio, significant
 ô amice, qui simile simili amicum esse di-
 cunt, quod solus bonus soli bono amicus,
 malus autem nec bono, nec malo vnquam
 reuera amicus efficitur. Consentis? Assen-
 tior. Habemus iam qui sint amici. Nam ra-
 tio dicat eos qui boni sunt, amicos existe-
 re. Constat. Idem ego arbitror. Sed est quod
 me perturbat. Et vide quæso quid suspicer.
 Similis simili qua ratione similis, amicus, &
 talis tali vtilis est. Imò sic etiam considere-
 mus.

Definitio
 quedam
 amicorū.

Confusa-
 tio.

mus. Simile quodcunque cuius simili quod emolumentum aut detrimentum inferre potest, quod non ipsummet sibiipſi inferat? Aut quid pati ex illo, quod non ex ſeipſo ſimiliter pati queat? Hæc itaque cum talia ſint vt nihil ſe inuicem iuuent, quo pacto ab ſe inuicem expetuntur? Nullo modo. Quod non expetit, quo modo amicum? Nullo. An forſitan ſimilis ſimili quantum ſimilis, non amicus? bonus autem bono, quantum bonus, non quantum ſimilis, amicus exiſtit? Fortè. Quid verò, non'ne bonus quatenus bonus eſt, eatenus ſibiipſi ſufficiens? Ita. Sibiipſi ſufficiens, in eo quod ſufficit ſibi, nullo penitus indiget. Quid prohibet? Qui nullo eget, nihil expetit. Nihil ſanè. Si non expetit, nec amat. Non. Qui non amat, nō eſt amicus. Non videtur. Quomodo igitur boni bonis amici erunt, qui nec abſentes mutuo deſiderāt ſe ſe vt qui ſcorſim vterque ſufficiat ſibi, nec præſentes alter alterius opera quicquam eget? Tales viri qua'nam ratione ſe inuicem magni facere poſſunt? Nulla. Amici nunquam erūt, qui ſe inuicem non multiſaciunt. Nunquā. Conſidera iam ô Lyſis, quò delapſi ſumus, & nūquid omnino decepti fuerimus. Quo pacto? Audiui iam olim ab aliquo, (eodē memini adhuc) quòd ſimili ſimile ad-

*Sententia
Hesiodi,
non simi-
lia, sed
dissimi-
lia vide-
ri.*

uersum, & boni bonis inimicissimi sint. Qui & Hesiodi testimonio utebatur, dicentis figulum inuidere figulo, cantorē quoque cantori, & mendicum mendico. Et in aliis similiter necessariū ille putabat, similia inter se inuidia, æmulatione, contentione abundare, amicitia verò dissimilia. Inopem porrò diuiti amicū necessitate fieri, & imbecillum auxilii gratia forti, & medico similiter ægrotantem. Ignorantem quoque peritum desiderare atque diligere. Addebat præterea maiora quædam, tantū abesse amicū ut simile simili sit, ut contrā, contrariū maximè, maximè contrario sit amicissimū. Vnumquodq; enim appetere nō simile, sed contrarium: ut aridum appetere humidum, frigidum verò calidum, amarum dulce, acutum obtusum, vacuum repletionē, plenum vacuitatem, cæteraq; similiter. Contrarium enim contrario alimentum præbere: simile autem simili minimè frui. Enimuero qui talia docuit, facundus & elegans quidam vir esse visus est. Bene enim dixit. Vobis autem quid videtur? Probè, ut prima fronte apparet. Dicimus itaq; contrario contrarium amicissimū esse? Vtiq;. Sic ita ô Menexene. Sed quæso, non ne alienum hoc & extraneum? Confestim in nos vltro insurgent sapientes isti, qui refellendi facundia pollent,

pollent, & à nobis quærent, an non sint maximè contraria, odium & amicitia. Quid istis potissimum respondebimus? Non ne respondere cogemus eos vera dicere? Cogemus. Nunquid dicent inimicum amico amicum? Vel amicum inimico amicum? Neutrum. Num & iustum iniusto, vel temperatum intemperato? aut malo bonum? Non mihi videtur. Atqui si secundum contrarietatem amicum est alicui aliquid, amica hæc esse oportet. Oportet sanè. Quare nec simili simile, neq; cōtrario contrarium est amicum? Non videtur. Age & hoc aduertamus, ne nos magis etiam hoc fallat, quòd amicum reuera nihil ex his quæ diximus sit, sed quod neq; bonum, neq; malum, amicū quandoq; boni efficiatur. Quid ais? Ignoro & ipse per Iouem. Vacillo enim ob sermonis ambiguitatem. Et videtur, vt vetus habet prouerbum, pulchrū ipsum amicum esse. Apparet enim molle quiddam, lene, ac pingue, ideoq; in nos facile forte illabitur, serpit & penetrat quasi lubricū quiddam atq; lene. Dico enim ipsum bonū pulchrum esse. Nunquid & tu? Et ego. Equidem diuinās tibi id profero, boni & pulchri amicum esse, quod neq; bonū est neq; malum. Quorsum hæc varicinator, audi. Videntur mihi tria quædā genera esse. Vnum bo-

Prouer-
bium.

Pulchrū
amicum
esse.

Proprie-
tates pul-
chri.

Tria ge-
nera, bo-
nū, ma-
lum, neu-
trum.

Alia dif-
initio a-
micorū.

num, alterum malum : postremū, quod neq;
 bonum est, neque malum. tibi autem ? Mihi
 quoq;. Nec bonum bono, nec malum malo,
 nec bonum malo amicum esse, quemadmo-
 dum ratio superior perhibet. Restat si quid
 alicui est amicum, vt quod nec bonum neq;
 malum est, amicum sit aut bono, aut tali ali-
 cui quale ipsum est. Nihil enim malo ami-
 cum est. Certè. Nec tamen simile simili, vt
 paulò antè monstrauius. Profecto. Non
 igitur erit illi quod nec bonū est, nec ma-
 lum, amicum id quod id ipsum tale est. Non
 videtur. Solum itaq; quod nec bonum, neq;
 malum, soli bono amicū fieri potest. Necessa-
 rio sequi videtur. Nunquid rectè à nobis
 ô pueri id modo expositum est ? Si ergo
 sanum corpus consideremus, medicinæ arte
 non indiget, nec auxilio prorsus vlllo. suffi-
 cienter enim se habet. Vnde sanus nemo per
 ipsam sanitatem medico est amicus. Nemo.
 Sed ægrotans vt puto per ipsum morbum.
 Quid ni ? Morbus quidem malum, medici-
 næ verò peritia bonum quoddam & vtile.
 Sic est. Corpus ex eo quod corpus, nec bo-
 num est, nec malum. Verum. Cogitur autem
 corpus ex morbo quærere & amare mede-
 lam. Apparet. Sequitur, quod nec bonum
 est, neque malum, boni amicum propter
 mali præsentiam fieri. Videtur. Constat au-
 tem

rem id fieri, prius quàm illud ob mali præ-
sentiam malum efficiatur. Neque enim ma-
lum effectum est loco boni quod appetit,
cuiusve amicum est. Impossibile nanq; esse
ostendimus, ut malū bono amicum sit. Im-
possibile proculdubio. Animaduerte queso
quòd dico. Nonnulla quippe assero talia fie-
ri, quale id quod illis adest: nonnulla mini-
me: perinde ac si quis vellet colore quodam
aliquid intingere, adesset quodā modo in-
fectio colorato. Aderet. Nonne tūc quoq;
tale coloratum est, quale ipsam esse lolet?
Haud intelligo. Siè fortè intelliges. si quis
comas tuas quæ flauæ sunt, cerussa fucave-
rit, utrū albæ fiant? an potius videantur? Vi-
debuntur. Veruntamen albedo illis aderit.
Aderit. Nihilò magis tamen albæ adhuc
erunt, & præsentē candore neque candidæ
erunt, neq; nigræ. Vera loqueris. Sed quan-
do senectute canescunt, tunc & amice tales
fiunt, quale id quod aduenit, cani coloris
præsentia canæ. Quid ni? Hoc illud est quod
quæsiueram, nūquid omne cui tale aliquid
adest, confestim tale & ipsum euadat: an po-
tius si certo modo adest, tale fiat, aliter mi-
nime. Hoc modo potius. Eadem ratione
quod nec bonum est, nec malum, quandoq;
præsentē malo, nondum est malum, est au-
tem, quum iam tale euasit. Omnino. Quan-

do nōdum malum est præsente malo, præsencia hæc bonum appetere cogit : præsencia verò quæ malum reddit , & appetitum boni, & amicitiam reiicit. neq; enim vltèrius neutrum est, sed malum. Amicum verò malum bono, & bonum malo esse non potest. Non certe. Ob hanc vtiq; causam his qui iam sapientes sunt, tutius haud amplius esse philosophādum, siue dii, siue homines hi sint : nec eos etiam qui adeò corrupti ignorantia sunt, vt improbi sint effecti. nemini quippe malo, & penitus ignorāti philosophandū. Restant igitur illi quibus malum id, ignorantia scilicet adest, nec tamen rudes penitus ignorantesq; sunt , imò & suam ignorātiā agnoscunt, ob quam animaduersionem philosophantur , id est sapientiam amant, nondū boni aut mali. Mali enim nequaquam philosophantur, nec boni etiam. Nam nec contrarium contrario, neque simili simile suprā nobis amicum apparuit. Recordamini ? Recordamur sanè. Omnino ô Lysis, atque Menexene, quid amicum sit, & quid non, inuenimus. Id enim tam circa animam , quàm circa corpus suprā concludimus, quod nec bonum est, nec malum, propter ipsā mali præsentiā, boni amicum fieri. Hæc omnia concesserunt. Et ego valde lætatus sum , tanquam vena-

tor,

tor, qui id quod venando inuestigabam, ex
sententia fuerim consequutus. Deinde ne-
scio quomodo extranea quædam & abur-
da suspicio mihi suborta est, quasi minus
vera essent, quæ suprâ concesseramus. Atq;
ilicò turbatus inquam, Papæ ô Lysis atque
Menexene, somnium quoddam nacti vide-
mur. Quorsum hæc? Vereor ne in hos de a-
mico sermones falsos, tanquam in homi-
nes superbos atq; vanos inciderimus. Qua
ratione? Hac planè. Vtrum enim amicus ali-
cuius amicus est, an nō? Necessariò. Vtrum
nullius gratia & propter nihil, an gratia a-
licuius, & propter aliquid? Certe alicuius
causa, & propter aliquid. Nunquid amica
est res illa, cuius gratia amicus, alicuius est
amicus? An fortè nec amica, nec etiam ini-
mica? Haud satis intelligo. Verisimile est.
verum sic & tu & ipse, vt arbitror, melius
intelligemus. Aegrotantem medici ami-
cum esse diximus? Diximus. Non'ne pro-
pter morbum, & sanitatis gratia medici est
amicus? Ita. Morbus malum? Quid ni? Sani-
tas bonum, an malum, an neutrum? Bonum.
Prædiximus corpus, cum nec bonum sit,
nec malum, propter morbum malum me-
dicinæ amicum esse, bonum verò medici-
nam. causa verò sanitatis amicitiam medi-
cina nanciscitur, sanitas autem bonum.

k s Pror

*Neutrū
quod est,
propter
mali sen-
sum, ami-
cum bono
fit, gratia
boni.*

Prorsus. Amicum ne, an non amicum sanitas? Amicum. Morbus inimicum? Penitus. Quod ergo nec bonū est nec malum, propter malum inimicumq; , boni amicum est, boni amiciq; gratia. Patet. Ergo amici causa amicum propter inimicum est amicum. Opinor. Agite pueri, postquam huc disputando deuenimus, attendamus obsecro diligenter, ne fortē decipiamur. Principio quod amicum amici amicum factum est, simile videlicet similis, quod impossibile esse in superioribus constitit, equidem præmitto. Sed istud insuper consideremus, ne nos præsens opinio fallat. Medicinā sanitatis gratia amicum esse diximus. Affirmauimus. Sanitas igitur amicum? Valde. Si amicum, alicuius gratia est amicū. Est. Amici scilicet, si suprà cōcessa permanent. Et amici. Nunquid & illud iterum amici causa amicum erit? Certē. Necessarium est, vt hoc progressu ad principium quoddam perueniamus, quod non vltrā in amicum aliud referatur, sed in id quod primum amicum est, cuiusq; gratia cætera omnia quæ sic dicuntur, sint amica. Necessarium. Hoc est quod modo dicebam considerandum, ne reliqua omnia quæ amica gratia illius prædiximus, tanquam simulacra quædam eius nos decipiant, illud autem primum reuera

si t ami

fit amicum. Consideremus igitur hoc pacto. Quod quisq; multifacit, vtputa pater filiū, rebus aliis omnibus anteponit, talisq; vir ex eo quod filium multifacit, alia quoq; nōnulla ob illum multifacit. Exempli causa, si illum cicutam ebibisse senserit, vinum plurimū faciet, siquidem hoc venena se curaturum speret. Et maximè quidem. Nunquid & amphoram in qua vinum? Valde. Nū pluris æstimat tunc calicem fictilem, aut tres cyathos quàm filium? an contrà potius se res habet? Vt omne hoc studium non ista respiciat, quæ alterius gratia parantur: sed in illud tendat, cuius causā cætera quærentur. Neq; verū est quod sæpe dicimus, quod argentum & aurum multifacimus. Omnis quippe intērio æstimatioq; eius solius est, ad quod ista parantur. Constat. Eadem quoq; de amico ratio est. Quæcunq; enim amici cuiusdam gratia, amica nobis esse diximus, improprio vocabulo nominauimus. Amicum autem reuera illud esse apparet, in quod hæ omnes quæ vocantur amicitia, tendunt. Sic videtur. Quapropter reuera amicum, nullius amici gratia est amicum. Verum. Hoc igitur reiectum est, amicum amici cuiusdam causa esse amicum. Sed non'ne bonum amicum est? Sic opinor. Num propter malum bonum amatur?

*Amicū,
nullius a-
mici gra-
tia est a-
micum.*

& ita

& ita se res habet? Si ex tribus quæ diximus, bonum, malum, neutrum, duo accipiantur, malum verò abeat, & nihil attingat, nec corpus nec animā, nec aliud quicquam ex his quæ diximus secundum seipsa nec bona esse, nec mala, nunquid inutile penitus tunc nobis bonum esset? Si enim nihil nos ulterius læderet, nullo boni favore indigeremus. Atque ita iam manifestum fieret, quòd propter malum, bonum quæsiuerimus, amauerimusq;: quasi bonum sit mali remedium, malum verò morbus: & cum nullus sit morbus, nulla medela indigeamus. An sic natura institutum est ipsum bonum, ut propter malum ametur à nobis, qui inter bonum malumq; medi sumus? ipsum verò suapte natura nil conferat? Ita videtur. Amicum itaq; illud, in quod desinebāt cætera omnia quæ alterius amici gratia amica dicta sunt, longè aliter quàm illa se habet. Illa enim amici gratia amica vocata sunt: ipsum autem quod reuera amicum est, cōtrā amicum esse inimici causa nobis apparuit. quòd si inimicum abesset, haud amplius nobis esset amicum. Nō, ut mihi præfens ratio persuadet. Si malum extirparetur, vtrum fames nulla, sitis' ve restaret, aut huiusmodi quicquā? an fortè fames aliqua relinqueretur, cum homines cæteraq; animalia

malia essent, neq; noxia tamen? & sitis appetitusq; reliqui, nec mali tamen, malo penitus extirpato? An ridicula forsitan quaestio est, quid tum euentum sit, aut non? Quis enim nouit? Sed tamē hoc nouimus, quod nunc quidem accidit esurientem laedi, accidit & iuuari. Vtique. Non ne sitientem quoq;, & alia huius generis qualiactiq; cupientem, quādoq; vtiliter, quandoq; noxiē, quandoq; neutro modo appetere accidit? Valde. Si mala perdantur, quæ mala nō sunt, cum illis vnā interimentur? Nequaquam. Erunt igitur appetitus nec mali, etiā si mala fuerint interempta. Verisimile. Fieri ne potest, vt qui desiderat aliquid, atque ardet, id ipsum non amet? Non, vt mihi videtur. Hac de causā etiam destructis malis, vt videtur, amica nonnulla restabunt. Ita. Sin autem malum causā esset vt alterum alterius esset amicum, sublato malo nihil amicum esset: Nam sublata causā, euētus eius remanere nō potest. Probe loqueris. Nōne suprā inter nos conuenit, amicum amare aliquid, & propter aliquid? ac propter malum, id quod nec malū est, nec bonum, ipsum bonum amare? Conuenit. In præsentia autem alia quædam causā vicissim amandi apparet. Videtur. Nunquid vt modo dicebamus, desiderium amicitiae causā est? & *sa sit.*

id

*An deside-
riū ami-
citiae cau-
sa sit.*

id quod desiderat, desiderati est amicum
tunc quando desiderat? Quod verò supra
diximus, amicum esse, nugæ quædam sunt,
velut poëma longum compositum? Appa-
ret. Enimvero quod appetit, illud quo in-
diget, appetit. Idipsum. Indignum itaq;, a-
micum est illius quo indiget. Sic opinor.
Eget quodlibet eo quo est priuatum. Quid
prohibet? Eius igitur quod proprium &
cognatum est, ut videtur, amor, amicitia,
appetitioq; existit ô Menexene atq; Lysis.
Concedimus. Quare & vos si amici estis
inuicem, natura quodammodo propinqui
estis. Et maximè quidem. Et quisquis alius
desiderat alium ô pueri, aut amat, ob id de-
siderat, & diligit atq; amat, quod propin-
quus illi est vel secundum animam, vel ani-
mæ cōsuetudinem, aut mores, aut speciem:
alioquin nunquam diligeret. Consensit pla-
nè Menexenus, Lysis tacuit. Sed ego, Quod
inquam, natura proprium est, necessarium
est ut amemus. Videtur. Ergo necessarium
est ut legitimus, & minimè simulans ama-
tor, vicissim ab amatis ametur. His Lysis
atque Menexenus vix tandem annuerunt.
Hippothales autem lætitia gestiens, vultu
& colore vario fuit. Cæterum volens di-
ligentius sermonem discutere, hæc adieci:
Si proprium, & simile differuat, diximus
iam

nam ô Lysis atque Menexene, quid est amicum : sin autem idem est simile atque proprium, haud facile est sermonem superiorem reiicere, quod non simile simili secundum similitudinem inutile : inutile autem, amicum nullo pacto. Vultis igitur postquam differendo velut ebrii facti sumus, fateamur aliud quiddam esse proprium, aliud simile? Volumus proculdubio. Vtrum bonum cuique proprium ponemus, malum autem alienum? An malum malo proprium, & bono bonum, neutro denique neutrum? Singula hæc singulis propria nobis esse videntur. Rursus ô pueri in eos quos à principio de amicitia redarguimus, sermones nunc incidimus. Nam iniustus iniusto, malo malus non minus amicus erit quam bonus bono. Ita videtur. Quid porro? si bonum, & proprium idem esse dixerimus, nonne bonus bono duntaxat amicus? Omnino. At istud quoque confutatum à nobis iamdudum existimauimus. Recordamini? Optime. Quo igitur sermone deinceps utamur? ad nihil videlicet. Opera pretium itaque est instar sapientum in iudiciis quæ dicta sunt, enumerando resumere. Si enim nec amantes, neque amati, nec similes, neque dissimiles, nec boni, nec proprii, nec alia quoruncunque diuine-

FINIS.

rauimus, quorum propter multitudinem
 haud memini, si inquam nihil ex istis ami-
 cum est, nihil equidem quod afferam, am-
 plius habeo. Cum ista dixissem, cogitavi
 quendam è maioribus natu mouere, sed il-
 lico tanquam dæmones quidam pædagogi
 tam Lysidis quàm Menexeni, vnà cum frā-
 tribus illorum, domum eos redire iusserūt.
 Hesperus enim venerat. Primum itaq; nos,
 & alii circumstantes pædagogos repuli-
 mus. Sed cum nihil nos curarent, & barba-
 re quædam ingerentes grauiter ferrent, si-
 mulq; pueros vocarent, illorum procacita-
 te victi, cœtum dissoluimus. Videbantur
 enim nobis quia festo succubuissent, nihil
 habere, quod in medium afferrent. Postea
 iam abeuntibus illis, ad Menexenum Lysi-
 demq; conuersus, hæc breuiter intuli. In
 præsentia ridiculi ineptiq; euasisse vide-
 mur, tam ipse grandis natu, quàm vos
 pueri. Siquidem isti abeuntes nos
 carpent, quod amicos inuicem
 nos esse putemus, ego enim
 me vobis annumero,
 cum nondū quid
 amicus sit, in-
 uenire
 poterimus.

A R G.

ARG. MARSILII FICINI

Florentini in Euthydemum.

PLato insignis charitate vir in Euthydemum, quemadmodum & sepe alibi, studet animos ad seria natos à vanis sophistarum nugis auertere, ostendens eos vel ubi de rebus gravissimis agitur, ludere, spemq; audientium ubiq; deludere. Hos autem & alibi aliter, & hic ita describit, curiosos & vanos in verborum altercatione certatores, pròptos ad quodvis dictum, seu verum, siue falsum sit, refellendum. Primò quidem ostendit, quàm anarum sit ingenium sophistarum, cum Euthydemus Dionysodorusq; fratres sophistæ, artem militarem, qua gloriantur, parati sint mercede docere, quam nullus unquam vendidit. Deinde quàm ambitiosum. Quippe cum iudicialem peritiã unã cum militari, & utranque unã cum sophistica, quæ longissimè inter se discrepant, simul profiteantur. Tertiò quàm vanum. nempe iam senes à rebus ad verba, à veritatis studio ad mendacia sese conferunt. Quarto quàm cõtemnendum. Brevis enim & ad summum biennio quilibet cavillatoriam hanc assequitur facultatem. Quintò quàm periculosum. Nam cui mirum videri debet simplices adolescentes fucatis sophistarum argutis facile irretiri, falsisq; inle opinionibus pernicio-

sisq; moribus imbui, quando quidem & So-
 crates ipse senex sapientissimūq; fingitur ea-
 dem esca illaqueatus, admirabundusq; ad so-
 phistarū gymnasia properare? Adde quòd &
 Socraticus ille demon qui à nullo decipi posse
 videtur, à sophisticis horum nebulonum præ-
 stigijs fingitur esse deceptus. Interea Socrates
 etiam in senectute scholas puerorum, & lu-
 dos musice, verborumq; rudimenta frequen-
 tans, nos admonet, primò quidem nequid ad
 disciplinarum perfectionem vel minimū con-
 temnamus. Deinde ne, vt saepe accidit, subru-
 stico quodam verecundia rubore à disciplina
 studijs arceamur. Tertiò vt Solonis more tam-
 diu discendum nobis esse censeamus, quamdiu
 viuendum. Proinde quòd sophista Socraticam
 aduersus eos ironiam nunquam animaduer-
 tunt, immo verò nihil tam magnificum in eo-
 rum laudes adducitur, quin facilimè credant
 palamq; recipiāt, duo nobis declarat precipuè:
 alterum quidem, nihil vanius his nebulonibus
 reperiri posse: alterum verò, eos qui ad alios
 fallendos impensius student, nimirū sua ipso-
 rum fallacia facilimè falli. Præterea quòd
 præstigiatores eiusmodi virtutem quam pol-
 licentur, neque præstant vnquam, neque ad
 ipsam alicubi exhortantur, sed ad consuetas
 verborum cavillationes vbique refugiunt,

casq;

*etq; quasi res serias studijs alijs quasi ludis
 proculdubio anteponunt, tria potissimum no-
 bis significat. Primum: eos qui virtute ipsi or-
 nati non sunt, eam nunquam vel ratione, vel
 exemplo posse docere. Secundum: homines ver-
 borum nimium curiosos, res bonas nunquam
 vel consequi vel afferre. Tertium: eos qui fa-
 cilimò plurima pollicentur, minimè omnium
 promissa seruare. Accedit ad hæc quòd Socra-
 tes sophistas ad docendam virtutem allicie
 discipulorum dinitum plurimorumq; turba
 tanquam ambitiosos nimium & auaros. Sed
 ibi sub persona Critonis admonemur, ne teme-
 re cuilibet curandum animũ committamus.
 Quod verò Socrates sophistas dum virtutem
 promittũt, interim quasi deos obsecrat, aperte
 declarat ab ipso deo virtutem esse petendam,
 hominesq; virtute præditos quasi diuinos ha-
 bendos esse. Item quòd illos ob virtutis studiũ
 regibus beatiores existimat: planè significat
 virum virtute præditum, primò quidem sui-
 ipsius, deinde & regum esse regem. Docēs præ-
 terea Socrates in Clinia curando quanta cum
 charitate, quantam curande iuuentuti adhi-
 bere diligentiam debeamus. Mox verò sub in-
 solentissimorum sophistarum pollicitationi-
 bus parturiunt montes, nascetur ridiculus
 mus. Sed & notanda est ibi hyperbolica qua-
 dam*

dam ad vanos homines deridendos Socratis ironia. Deinde comparabilis vanitas nebulonum pro rebus verba, & illa quidem ineptissima ubique præstantium, quumq; exhortationem ad sapientiam promiserint, ad pueriles ineptias relabentium. Tum Socrates vniuersum sophistarum gymnasium ait, ludum esse verborum, eosq; rerum naturam omnino latere, atque artificiosas illorum telas, sola verborum expositione significationiq; distinctione posse dissolui. Obsecrat deinde facetissima quadam ironia sophistas, vt post ludos ad seria veniant: proponitq; formulam quandam, ad cuius exemplar exhortationem ad philosophiam ab illis exoptet. In eiusmodi formula felicitatem primò quidem communi notione describit, bene viuere. Deinde hoc ipsum bene viuere vel in ipsa rerum ad votum consecutione, vel in recto rerum ipsarum vsu probat cõsistere. Atque vtrinq; per inductiones cõcludit: sapientiam, cum sola & consequatur res ad votum, & vtatur rectè, solam beatos efficere. Ibiq; talis in inductionibus ordo conspicitur, vt si per singulas vitæ partes sapientia tum ad votum consequitur, tum rectè vitatur, consequentem in vniuersa vitæ finem vitæ communem summumq; bonum sapientia eadem afferat in consecutione prospera rectoq;

vsa

*usu consistens. Inter argumentandum verò
 præclara fulget sententia sectæ Stoicæ funda-
 mentum; externa videlicet & corporea esse
 indifferentia potius & communia, quàm aut
 bona, aut mala dicenda. Propriè verò bonam
 esse sapientiam, malam verò insipientiam. Si-
 quidem per illam bona omnia, per hæc omnia
 mala nobis enadunt. Ideoq; sapientiam solam
 beatos facere posse. Quod verò in scientia po-
 testas ad felicitatem tota consistat, tria ipsa
 felicitas nomina à priscis Græcorum auctori-
 bus instituta declarant, scilicet Eudæmonia,
 Eutychia, Eupragia. Primum significat cogni-
 tionem boni, secundum consecutionem, tertium
 verò usum: quæ omnia scientia nobis perficit.
 Quam boni scientiam Plato & hic & alibi
 dicit quodammodo omnem esse virtutem. Sa-
 pientiam quidem esse absoluti diuiniq; boni
 scientiam. Prudentiam verò, scientiam bo-
 norum malorumq; propriè ad hominem per-
 tinentium. Iustitiam quoque scientiam bono-
 rum malorumq; pro meritis distributionem.
 Fortitudinem autem scientiam circa bona &
 mala audendi atque metuendi. Temperan-
 tiam denique scientiam circa bona malaq; si-
 militer asciscendi atque fugiendi. Meminisse
 præ ceteris hic oportet, Platonem & hic &
 sæpe alibi innuere sapientiam non tam huma-*

no studio comparari, quàm purgatis mentibus diuinitus infundi solere. Quippe cum animus huic coniunctus corpori, ad res penitus à corpore separatas reddatur ineptus, & quasi noctua sub nimio diuinorum splendore caliget. Quapropter Socratica ad sapientiam adhortatio non tam ad speculationem pertinet quàm ad mores. Quibus tandem purgatus animus sapientiam à deo & scientiam prudentiamq; consequitur. Per hæc Socrates dum à Sophistis exhortationem ad philosophiam quæ est sapientiæ studium, exposcere simulat, ipse interim aptissima quadam dissimulatione ad philosophandum mirabiliter adhortatur. Veruntamen nondum sophistæ exhortationem vel pro seipsis vel pro alijs saltem accipiunt, sed per solitas iterum ineptias reuoluntur. Vbi apparet quàm pertinax vel in vitijs vel in nugis semper sit ingenium vel iniquè natum vel perperam educatum. Inter hæc aduerte diligentissimè diuinam Platonis sententiam, qua iubemur virtutis sapientiæq; consequenda gratia perpeti non solum incommoda, iacturas, labores, & seruitutem: verum etiam si speremus ex ipsa dissolutione nostri meliores denique euasuros, permittere nos illi qui hoc ipsum promiscrit, excoriandos liquefaciendosq; ac penitus dissoluendos. Vbi

appar

apparet quantum animi bonum rebus praestet corporeis, & quantum probandi sint veteres illi fortissimi martyres Christianorum. Huic illud simile: Qui animam amat suam in hoc mundo, perdet eam: qui verò hic eam perdidit, eandem in aeterna vita recipiet. Proinde Socrates sophistarum captiunculas confutans, demonstrat contra sophistas facillime posse sophismata retorqueri, praesertim quia cogit eos & sibi met repugnare, & absurdissima confiteri. His actis rursus similem superiori formulã simulando, declarat nihil boni auditores à sophistis accipere, sophistas quæ ipsos veluti perditissimos ad bonam frugem reuocari non posse. Quoniam verò tria hæc nomina inter disputandum, sapientiam, scientiam, prudentiam, sepe repetit, animaduertendum est, ubi obseruantius loquitur, sapientiam definire diuinorum cognitionem, scientiam naturalium, prudentiam humanorum. Vbi verò minus obseruanter, scientia nomine ad tria hæc significanda uti solere. Sed ubi liberius, singulis pariter pro omnibus uti. Præterea duo adducit artium genera, earum scilicet quæ efficiant opera, & earum quæ factis utantur. Et quoniã ars quæ utitur alterius artis opere, tum finem illi fabricandi præscribit, tum exemplar adhibet operis absoluendi, non iniuria

utentem artem facienti dignitate preponi-
 mus. Attende hic Platonem tam parvifacere
 facientem artem, tam magnifacere utentem, ut
 apertissimè velit, si quis vel materias omne
 in aurum pro arbitrio possit convertere, imi
 & immortalitatem ipsam inter homines cō-
 parare, nihil sibi vel tantam auri molem vđ
 immortalitatem nisi uti sciuerit profuturam.
 Attende iterum communem hic oratoria ar-
 tis abusum sophisticæ similem prorsus vitu-
 perari, tanquam fascinationis maleficæ spe-
 ciem, ubique ad inficiendos perturbationibus
 animos veneficæ cōtendentem. Simili quadam
 ratione communem poësis abusum alibi dete-
 statur. Sed quia hic in artibus numerādis ne-
 minat dialecticam, ne quorundam more di-
 xerim dialecticem, nam dialectica mihi lati-
 nius sonat, meminisse oportet logicam apud
 Platonem significare artem regulas nominū,
 orationum, argumentationumq; disponētem:
 dialecticam verò sagacem philosophantis in-
 daginem, regulis his utentem ad rationes re-
 rum inuestigandas, diuinarum præsertim, &
 quibus rerum quoq; sequentium summa ra-
 tiones accipiuntur, ideoq; dialecticam plerun-
 que apud Platonem theologiam nobis signifi-
 care. Nominat ibidem artem regiam atq; ci-
 vilem, scilicet prudentiam humani generis fe-
 liciter

diciter gubernandi. Quæ quidem siue in persona priuata siue publica sit, vel vna vel multis, æque ab ipso tam ciuili quàm regia nuncupatur. Huic profectò tanquã regina omnes subijcit facultates, quæ in agendo faciendoq; versantur, quibus ipsa dat leges, ac tanquam instrumentis vtitur & ancillis. Subijcit similiter theologia scientias omnes quæ versantur in speculando, ad quam hæc ita se habeant, quemadmodum priuata artes ad regiã. Quã obrem Socrates dum in ipsa formula superiori formulæ rursus continuata facultatẽ querit ad felicitatem potissimum conducentem, meritiò dimissis alijs ad regiam theologiamq; confugit, præsertim cum felicitas in optimo rerum vsu consistat: hæc verò rectissimũ, tum speculandi, tum agendi & faciendi vsum asferre omnibus per omnia studeant. Idem tradidit in Philebo, idem in vltimo Legum, idem in libris de Republica, vbi ad generis humani felicitatem futurum gubernatorem in theologia primum, deinde in ciuili instruit disciplina, asserens diuinam ipsam boni ideam, vix tandẽ à solo legitimo theologo percipi. ac nisi percepta fuerit, nõ posse quicquam vel priuatim vel publice rectè agi feliciterq; disponi. Quamuis autem ita sit, Socrates tamẽ hic inter adolescentes atque sophistas mysteria hæc

reuelanda non censet. Mos enim Socraticus
 adolescentes exhortatur solum, sophistas so-
 lum confutat, viros denique legitimis docet.
 Hic ergo sub ironia atq; dissimulatione eius-
 modi tangit mysteria, seq; simulat hesitare,
 & quasi inter sophistas vertiginosos pati ver-
 tiginem. Forte verò ambigere propterea simu-
 lat utrum theologia civilisq; præstet felicitate-
 tem, quia neq; theologia, neq; civilis discipli-
 na absolutam perfectionem humana quadam
 via, sed diuina potius inspiratione haberi pos-
 se sepe confirmat. Quapropter non iniuria hu-
 mani diffusus viribus, felicitatem in diuinâ
 refert munificentiam, in quam & theologia
 sapientiâ & civilis prudentiam proculdubio
 retulit. Eo deniq; pacto hæc omnia nobis acci-
 pienda sunt, ut humana quidem officia men-
 tes ad felicitatē præparent, præcipuè sub theo-
 logica civilisq; disciplina rectissimè guberna-
 ta: Dei verò ipsius clemētissima bonitas, sum-
 mum hominis bonum per hæc quasi media ad
 ipsum cōuersis deniq; largiatur. Statuerã hic
 satis honestum argumento, immo verò cōmen-
 tario finem imponere, verum detinet me ad-
 huc necessaria questio, ad quid conducat fre-
 quens Socratis ironia, quæ quidem semper So-
 cratis bona dissimulat, sepe verò bona simu-
 lat superbiorum: & quantum semper Socrati de-

rogat

rogat, tantum saepe superbis arrogat: atq; id quidem iocis facetijsq; frequentibus efficit, & saepius vltra fidem, ut in se quidem deprimendo audientes reddat modestiores: in superbis verò supra fidei modum extollēdis, superbiam reddat omnibus deridendam. Profecto qui prater modum laudantur à Socrate, si non omnino perditī sunt, rubore cōfusi seipsos emendant: sui verò iam perditissimi, non ipsi iam, sed praesentes correctionis eius exemplo tam ridiculam superbiae vanitatem cautissimè vitant. Est autē Socratica ironia, res admodum artificiosa, urbana, faceta, venusta. Tutius veritatis adstipulatur, odiumq; declinat, dum & professionem aptè dissimulat, & prius sibi derogat manifestè, quàm vel clàm derogare alteri deprehendatur: & quod maximum est in vitijs corrigēdis, fugit maledici notam. Per hanc utiq; prope huius dialogi finem sophistica cavillationis vituperationem in tria colligit capita. Primum, quòd probatissimi quique nugae eiusmodi aspernantur. Secundum, quòd sophismata seipsa cōfundunt. Tertium, quòd vel pueri haec tanquam leuissima biduo assequuntur. Mox à sophista descendit ad rhetorem. Vterque enim civilem virtutem falsò profitetur, ut scribitur in Gorgia: & sophista quidem philosophi speculationem,

rhetor

rhetor autem moralem philosophi discipli-
 nam simulat procul à vero. Ostendit autem
 rhetores atq; oratores dum se & philosophos
 & civiles simul profitentur, esse ad utrunque
 prorsus inutiles. Concludit postremò dialo-
 gum gemina optimaq; sententia. Altera qui-
 dem, curandum magis esse ut bene sint filij,
 quàm ut sint : atque ut illos relinquant bonos,
 potius quàm illis relinquant bona. Altera
 verò, omnino esse philosophandum:
 quandoquidem philosophia ipsa
 res est divina : neq; vel ob
 falsos eius professores,
 vel ob mendaces ca-
 lumnia-
 tores
 dimittendam esse pos-
 sessionem adeo
 pretiosam.

✱

EUTH

EUTHYDEMVS, VEL, LITIGIOSVS,

*translatus è Græca lingua in Latī
nam à Marsilio Ficino Flo-
rentino, ad Petrum Me-
dicem virum clarif-
simum.*

✱

CRITO, SOCRATES, EUTHYDE-
MVS, DIONYSODORVS, CLI-
NIAS, CTESIPPVS.

QUIS NAM ille erat, ō Socra-
tes, quicum heri in Lycæo
disputabas? Equidem turba
frequens circumstabat. Qua-
re licet propius accedere au-
diendi cupidus, nihil tamen apertè percipe-
re poteram. Cum verò in pedes erectus in-
spicerem, mihi visus est hospes quidam esse,
quicum disserabas. Quis ille? s o c. De quo
interrogas Crito? Non enim vnus tantum,
sed duo aderant. c r i. Tertius ad dexteram
tuam sedebat is, cuius nomen audire percu-
pio. Medius autē adolescentulus ille Axio-
chi filius, qui mihi visus est satis admodum
profecisse. Critobuli quidem nostri fermè
æqualis est. Verū ille aridiori quodam cor-
poris habitu, hic grandioris speciem præ se
ferre

ferre videtur, honesta sanè indole atq; egregia. s o c. Enthydemus is est quem quæris ô Crito. Qui verò ad sinistram sedebat, Dionysodorus eius frater, qui ipse quoq; disputabat. c r i. Neutrū cognosco ô Socrates. s o. Noui sunt, vt videntur, sophistæ. c r i. Quænam horum patria est? quæ sapientia? s o c. Chii sunt, vt arbitror, patria: ad Thurios autem migrarunt. Illinc autem fugientes multos iam annos istis in locis versantur. De sapientia verò illorum quod tu rogas, ô Crito, planè sapientissimi sunt. & hactenus ignorabam equidem perfectos athletas esse. Sunt enim ad omne certandi genus instructi, non quicquammodum Acarnani fratres athletæ. Illi nanque corpore tantum valent, hi verò corpore primum maximè valent, & eo genere pugnae, quo omnia superantur. Armorum enim periti sunt maximè, & armorum peritos reddere, si quis mercedem det, etiam ceteros possunt. Deinde iudicalem pugnam, & ipsi tractare expedireq; & vnumquenq; instruere possunt, tum scribendis, tum perorandis causis. Et hactenus quidem harum duntaxat periti erant, nunc autem perfectè athleticæ facultati finem imposuerunt. Quod enim deerat certandi genus, nuper sic assecuti sunt, vt nemo illis valeat reluctari, adco dicendo valent,

prompte

promptiq; sunt ad quoduis dictum seu verum seu falsum, refellendum. Quapropter ô Crito, his me viris tradere cogito. pollicentur enim quemuis alium breui se eorundem compotem reddituros. C R I T. An non te grandior ætas absterret ô Socrates? S O C. Minimè Crito. Est enim quod me soletur, ac diffidere non sinat. Nam & hi iam senes, vt ita dixerim, huic se facultati quam ego nunc affecto, contentiosæ videlicet dediderunt. Anno enim superiori, aut certè ab hinc tertio nondum callebant. Vnum verò hoc tantum vereor, ne his dedecori sim, quemadmodū Conno Metrobii filio citharistæ, qui me etiā nunc fidibus docet. Pueri igitur condiscipuli me quotidie rident, & Connum ipsum senum magistrum nuncupant. Ne ergo hoc idem aliquis hospitibus his obiciat, & illi ea re deterriti, me reiiciant, alios quosdam præterea ô Crito nati grandes, vt mecum illuc discendi gratia proficiantur, sum exhortatus: & hinc item quosdam persuadere conabor. Quin igitur & tu venis, filios tecum ducens? Porro vbi sperabunt etiam filiorum tuorum concursum, his quasi illecebris adducti libētius nos erudiendos accipient. C R I T. Nihil prohibet Socrates, si tibi videtur. Verum prius quæ illorū sapientia sit, narra, vt quid percepturi

Quod
ætas grā.
dior non
debeat al
sterrere a
discipli-
na.

finis

finus cognoscam. s o c. Frustra expectas,
 dum non posse dicam, quasi non ausculta-
 rim satis: immo & auscultavi diligenter &
 memini, tibiq; à principio cuncta referre
 conabor. Equidem diuina quadam sorte in
 gymnasio solusvbi me vidisti, sedebā, iamq;
 inde discedere cogitabam, cum surgenti so-
 litum illud dæmonis signū subito obfistit.
 Restiti itaque, ac paulo pōst ingressi sunt,
 Euthydemus Dionysodorusq; , & cum his
 alii multi, qui illorum mihi discipuli vide-
 bantur. Ingressi autē in ipso adoperto cur-
 su deambulabant. Vix iterum tertioq; spa-
 cium exegerāt, cum aduentauit Clinias ille,
 quem profecisse dicis, & verè loqueris. Eum
 sequebantur amici & alii præterea multi,
 tum adolescēs quidam Ctesippus Pæaneus,
 ingenio bonus quidem & pulcher, sed ipsa
 iuuenta lasciuior. Intuitus me ab ingressu
 Clinias sedentem solum, obuiam venit, &
 ad dexteram consedit, vt & ipse aiebas. Eum
 Dionysodorus Euthydemusq; conspicati,
 primum quidem consistētes inuicem disse-
 rebant, hinc atque illinc in nos oculis con-
 uersis. Ego enim illos diligentissimè obser-
 uabam. Deinde propius accedentes conse-
 derunt: Euthydemus quidem iuxta ipsum
 adolescentem: Dionysodorus autem iuxta
 me ad sinistram, alii vt cuiq; erat locus. His
 igitur

igitur congratulatus sum, vtpote quos diu non vidissem. Post hæc ad Cliniam conuersus: Isti, inquam, ô Clinia viri, Euthydemus Dionysiodorusq; non paruis sunt in rebus, sed maximis sapientes. Sciunt quæ ad rem militarem pertinent, omnia quæcunq; nosse strenuum imperatorē decet, aciei ordinumq;, & exercitus instructiones. Tum etiam quo se pacto quispiam in iudicio ab iniuria vendicet, docere possunt. Illi verò ita me locutum contemplerūt, seq; inuicem inspicientes vterq; riserūt. Ac Euthydemus quidem, Haud amplius hæc serio, inquit ô Socrates, tractamus, sed obiter. Ego verò miratus, præclara, inquam, studia vestra esse oportet, si remissiones sunt tantæ. Dicite obsecro, quod hoc vestrum tam egregium opus est? E V T. Virtutem, ô Socrates, nobis persuademus facilimè atq; optimè omnium doceri à nobis posse. S O C. Proh Iupiter, quàm preciosam rem pollicemini. Qua forte potissimum lucrū istud ad vos peruenit? Equidem ita de vobis, vt dixi, hæcenus cogitabā, nempe viris in re militari præstantibus, idq; de vobis prædicabam. Memini enim cum huc primum venistis, hoc solummodo fuisse professos: quòd si nunc reuera scientiam hanc adepti estis, estote propitii, profecto vos perinde ac deos aduoco,

m

obsec

obsecrans vt hanc mihi vocem ignoscatis. Verum videte, ô Euthydeme, Dionysodoreq; ,vtrum vera loquamini. Neq; enim mirum videri debet, si quis rei istius quam pollicemini magnitudinem æstimans, difficile credat. **B V T.** Scito sic esse, ô Socrates, prorsus. **S O C R.** Beatiores igitur ob rei huius possessionē vos æstimo, quàm ob regnum suum regem illum magnum. Verum dicite quæso, vtrum exhibere hanc sapientiam vestram cogiteris, an aliter apud vos sit decretum. **B V T.** Ad hoc ipsum, ô Socrates, venimus demonstraturi scilicet, atq; docturi, si quis addiscere velit. **S O C.** Atqui quod velint omnes quicunq; carent, ipse vobis ceu sponsor fidem obstringo. Ego quidem primò, deinde etiam Clinias hic, præterea Ctesippus ipse, aliq; quos hîc vides : Clinias amicos ostendens, qui nos tum circumstant. Ctesippus autem fortè à Clinia procul sedebat: cumq; Euthydemus inter disputandum sese inclinasset, Clinia medio inter nos sedente, & Ctesippū aspectu Clinia excluderet, surrexit Ctesippus, primusq; è regione nostri stetit, vt & videret amicum & disputantes audiret: mox cæteri hunc secuti tam Clinia amici, quàm Euthydemī & Dionysodori comites, protinus nobis adstiterunt. Hos ego omnes digito signans,

Euthyd

Euthydemo pollicitus sum ipsius discipulos fore. Ctesippus igitur vehementer est assensus, nec non & alii, hortati ut sapientiæ viam ostendere vellent. Tum ego ô Euthydemo Dionysodoreq;, his, inquam, modis omnibus erit gratificandum, & vel mei gratia demonstrandum. Ac plurima quidem sunt, quæ ostendere opus prolixum sit: id autem mihi dicite, utrû hominem duntaxat iam persuasum quod discere à vobis oporteat, bonum efficere virum potestis? an eum nondum etiam persuasum, & qui nullo pacto doceri virtutem posse, aut vos eius rei magistros esse putet? Nunquid artis eiusdem opus est, homini sic affecto persuadere, quod & doceri virtus possit, & quod ipsi qui hoc optimè possint sitis: num, inquam, sic est? Eiusdem, inquit Dionysodorus, artis opus est, ô Socrates. Vos itaq; præ cæteris, inquam, omnibus ad philosophiæ virtutisq; curam hortari homines quàm optimè potestis? Sic arbitramur, inquit, ô Socrates. Cætera post ostēdetis, inquam: isthuc verò nunc. quæso enim huic adolescentulo persuadete, quod philosophiæ virtutisq; studio totis sit viribus incumbendum, mihiq; & his omnibus morem gerite. Porro adolescentulus hic adeo mihi & his omnibus curæ est, ut eum quàm optimum virum euadere

*Maior et
minor Alcibiades.*

summopere omnes cupiamus. Est autem Axiochi ex Alcibiade maiore nati filius: minoris autem Alcibiadis qui nunc est, patruelis. Nomen est Clinias. Cui, quia in tenera ætate est, sic, ut decet, timemus ne quis fortè nos præueniens aliò eius animum deflectat atq; inquinet. Quare vos peropportunè venistis. Et nisi quid prohibet, de puero periculum facite, & cum eo nobis præsentibus differite. hæc fermè cum dixissem, Euthydemus fortiter nimiū confidenterq; Nihil, inquit, ô Socrates prohibet, modo velit adolescens nobis respondere. Haud inſueta, inquam, illi res est. frequenter enim hi conueniētes inter se diſputāt, interrogantq; multa. quocirca conſentaneum eſt reſpondere poſſe. Quæ verò ſequuntur, ô Crito, utinā recensere pro dignitate poſſem. Neq; verò exigua res putanda eſt, inæſtimabilem illam ſapientiam enarrare poſſe. Quare mihi nunc, poëtarum more, Muſas Memoriamq; inuocandas eſſe prius video. Euthydemus autem hunc, ut arbitror, in modum eſt exorſus. Vtri ſunt, ô Clinia, homines qui aliquid diſcunt? ſapientes ne, an ignorantes? Puer autem propter quæſtionis illius pondus erubuit, & hæſitans oculos in me conuertit. Ego verò perturbationem illius animaduertens, Bono animo eſto, inquam,

quam, Clinia, & quæ tibi videntur, fortiter responde. Arbitror enim commodum hinc maximè assequere. Hæc loquenti Dionysodorus in aurē insusurrans, ac ridens : Prædico tibi Socrates, inquit, quicquid puer responderit, confutatum iri. Interim responderat Clinias : vnde mihi puerum admonere non licebat. Responderat autem, sapientes esse qui discunt. Ad quem Euthydemus : Vocas præceptores aliquos, an non? Assensus est. An non præceptores, discentiū præceptores sunt? quemadmodum citharista atque grammaticus & tui & cæterorū puerorum præceptores fuere, vos autem discipuli. Consensit. Cum discebatis, nondum sciebatis hæc eadem quæ discebatis? Nondum. Nunquid eratis sapientes quando hæc ignorabatis? Nequaquam. Si non sapientes, ignorantes igitur. Omnino. Vos ergo dum discebatis quæ ignorabatis, ignorantes discebatis. Annuit adolescens. Ex hoc sequitur, vt ignorantes discant, ô Clinia, non sapientes, vt ipse putabas. Cum hæc ille dixisset, quemadmodū chorus innuente magistro, summo plausu conclamarunt riseruntq; illi Euthydemī & Dionysodori sectatores. Ac prius quàm respiraret puer, bene præclareq; sermonem excipiens Dionysodorus : Quid porro, ô Clinia? inquit.

Cum aliqua grāmaticus recitauit, quinam pueri perdiscunt? sapientes'ne, an ignorantes? Sapiētes, inquit Clinias. Ergo sapiētes discunt, non ignorantes. Quare non rectē Euthydemo paulò antè respondisti. Hīc alius exclamarunt riseruntq; illorum astipulatores, Euthydemī Dionysodoriq; sapientiam admirati. Nos autē quasi stupidi conticuimus. Cum ergo stupidos nos redditos esse videret Euthydemus, quo in maiorem insuper sui admirationē traheremur, nondum dimisit puerum, sed vltius interrogauit, atq; illorum more qui in choro vehementer sunt exercitati, duplicem monuit eadem in re quæstionem: Vtrum igitur, inquit, discētes quæ sciunt, discunt: an quæ nesciunt? Tūc Dionysodorus iterum mihi in aures susurrans, Tale, inquit, ô Socrates est & hoc, quale quod suprà fuit illatum. Pròh Iupiter, inquam, præclarum etiam superius nobis visum est. Ita semper, ait, inuitabiles quæstiones proponimus. Ideoq; videmini, inquam, apud discipulos vestros auctoritatem habere non mediocrem. Interim Clinias Euthydemo respondit, eos qui discunt, quæ ignorant perdiscere. Statim ille vt suprà interrogauit, Scis'ne ipse literas? Scio. Non'ne omnes? Et omnes. Quando aliquis recitat, non'ne literas recitat? Con-

cessit.

Cessit. Ergo illa quæ scis recitat. quando-
quidem ipse omnes scis literas. Admisit &
hoc. Non ne discis quæ quis recenset? Assen-
sus est. An verò ignorans literas, discis? Mi-
nimè. Immò sciens disco. Non ne igitur
quæ scis, discis? siquidem omnes scis literas.
Annuuit. Non rectè itaq; respondisti. Vix
autem dixerat hæc Euthydemus, cum Dio-
nysodorus orationem velut pilam exci-
piens, sic adolescentem petebat. Decipit te
Euthydemus, ô Clinia. Dic mihi. An non
discere, scientiam illius accipere est, quod
quis discit? Admisit Clinias. Scire aut nun-
quid aliud est, quàm scientiam ipsam iam
habere? Concessit. Nescire igitur, est non-
dum habere scientiam? Dedit & hoc. Vtri-
rem aliquam capiunt? qui habet, an qui non
habent? Qui non habent. An non confessus
es, nescientes homines ex illorum numero
esse, qui non habent? Annuuit. Discentes igi-
tur ex illorum numero sunt, qui capiunt,
non ex eorum qui habent. Probavit. Ergo
qui nesciunt ô Clinia, discunt, non qui
sciunt. Post hæc verò, tertio iam velut lu-
ctam petens, Euthydemus adolescentulum
adoriebatur. Ego verò succumbentem mi-
seratus, vt paulum recrearem, ne fortè ex-
pauesceret nimis, hunc in modum consolari
cœpi: Ne mireris ô Clinia, si insueti ser-

mones isti tibi sunt: nescis enim fortasse hospites isti quid sibi velint. Idem profecto faciunt quod in mysteriis Corybantes solent, cum quem initiaturi sunt, in solio collocant, applaudunt, choreas iuxta ducunt, Intelligere te arbitror, siquidem initiatus es. Ludunt similiter isti nunc, & circa te choreas ducunt ac saltant, quasi quem expiant nunc, mox sacris sint initiaturi. Itaque in presentiarum primas quasdam sacrorum sophisticorum ceremonias celebrari puta. Principio enim quemadmodum Prodicus iubet, propria tenere nominum significata decet: quod & hospites tibi isti ostendunt. Neque enim discere sciebas quomodo homines vocant: cum de his loquuntur. Discere enim vocant & cum quis, quam rem antea non tenebat, assequitur iam: & cum scientiam eius nactus, eadem scientia illam ipsam rem vel cum fit vel cum dicitur considerat: quod rectius intelligere, quam discere, voces, quanquam non raro discere vocetur. id vero te latuit quemadmodum isti ostenderunt, idem videlicet nomen contrariis rebus ab hominibus attribui, scienti quidem, & nescienti. Simile autem huius est & illud quod in secunda quaestione proposuerunt, interrogantes utra discant homines, an quæ sciunt, an quæ nesciunt. Hæc omnia ludi
quidam

quidam in disciplinis sunt, ac ludere tecum
istos aio. Ludum autem hac de causa voco,
quia & si quis huius generis multa aut om-
nia etiam norit, rerum tamen naturas ni-
hilo magis intelliget, ludere tamen ex illa
nominū diuersitate homines poterit, quasi
apposita tibia prosternens, eorū more qui
sedere volentibus furtim subsellia subtra-
hant, & effusius rident, cum vident qui ce-
cidit iacere supinum. Hæc igitur & tu pro
ludis accipe. Deinceps autem seria tibi hi
tractabunt, ac ego quæ promiserunt ab illis
exposcam: nempe quo pacto ad sapientiam
impelli quispiam possit. Nunc autem mihi
videntur putasse prius tecum esse iocandū.
Satis ergo hætenus, ô Euthydeme Diony-
sodoreq; vobis lusum sit. Ostendite iam
quod sequitur. Restat enim ad virtutis sa-
pientiæq; studium hunc adolescentulum
quoniam pacto inducatis. Et dicam princi-
pio quid mihi videatur, & quid ego potis-
simum cupiam audire. Quod si imperitè &
ridiculè fecerò, ne obsecro rideatis. Facit
vos audiendi cupiditas, vt ineptias meas nō
dubitem apud vos proferre. Continebitis
igitur risum vos & discipuli. Tu autem mi-
hi Axiochi fili responde, vtrum omnes be-
ne agere, hoc est, bene viuere cupiamus. An
fortè quæstio hæc, vt metuebam, ex eorum

numero est, quæ ridicula sunt? Demētis est enim, arbitror, talia sciscitari. Quis enim est omnium, qui bene vivere non cupiat? Nemo, inquit. Age, inquam, postquam bene vivere volumus, quo pacto assequi licet? Nunquid si bona multa nobis sint? an ineptus est quisquis hoc neget? Sic enim cōstat esse. Cōstat inquit. Bona verò ex omni rerum genere quænam sunt? inquam. An fortè neq; id arduum est inuentu, nec eleganti homini dubitādum? Quis est enim qui neget bonum esse, diuitem esse. Non'ne? Maximè, inquit. An nō & sanum esse, inquam, & pulchrum, cæterisq; corporis dotibus præditum? Certè, inquit. Quinetiam nobilitas, inquam, potentia & in sua cuiq; ciuitate honores sunt boni? Et ista, inquit. Quæ præterea bona, inquam, restant? Si dixerimus temperātiā, iustitiā, fortitudinem, esse bona, nunquid rectè dicemus? Dubitet enim fortè quispiam. Tu verò quid ais? Bona profecto, inquit, dicenda. Sapientiam verò, inquam, quo in genere locabimus? Bonorum'ne? an aliter? In bonorum, inquit, genere. Vide, inquam, ne quid bonorū ratione aliqua dignum prætermittamus. Mihi, inquit, nullum sanè prætermisisse videmur. Hic ego cogitans paululum, videmur, inquam, ô Clīnia, bonorum omnium ma-

ximum,

ximum postposuisse. Quid hoc? inquit ille.
 Felicitatem, inquā, quam omnes etiam im-
 peritissimi homines summum bonum vo-
 cant. Vera loqueris, inquit. Et ego rursus
 mutata sententia, risum ferme, inquam, &
 Clinia, hospitibus mouissemus. Quāobré?
 inquit. Quoniam cum felicitatem antea po-
 fuerimus, inquam, iterum iam eadem de re
 loquebamur. Quid istud? inquit. Ridiculū
 porro quod ante positū est, ponere rursus,
 bisq; eadem recensere. Qua ratione id ais?
 Sapientia, inquam, ipsa felicitas est, quod
 quidem vel puer quiuis intelligat. Quod il-
 le cum ob puerilem ruditatem admiratus
 esset, & ego admirationem animaduertē,
 hunc in modum interrogavi, Non'ne &
 Clinia, nosti quod periti tibicines optimē
 omnium quod tibiārum vsum attinet, con-
 sequuntur? Assensus est. Et eruditi, inquam,
 grammatici quod literas, tum scribendas,
 tum legendas attinet? Prorsus inquit. Sa-
 pientes quoq; gubernatores optatum navi-
 gationis portum præ cæteris assequuntur?
 Ita est. Necnon belli dux sapiens, quod ad
 militiam spectat, tutius expedit, & cum illo
 tutius quā cum ignorāte militabis? Absq;
 dubio, inquit. Et sapiens medicus ad opta-
 tam corporis valetudinem, inquam, melius
 quā insipiens te perducet, tuq; reipsum
 libenti

*Sapientia
felices nos
efficit.*

libentius illi committes? Certè, inquit. An ideo quòd putes felicius tibi cum sapiente, quàm cum stulto successurum? Consensit. Sapientia igitur omnibus humanis in rebus, inquam, felices nos efficit. Neq; enim aberrat vnquam nec fallitur sapientia, sed rectè opus peragit assequiturq; , alioquin ne sapientia quidem sit. Conuenimus tandem nescio quo modo vt diceremus, sapientia præsentè felicitate nihil esse opus. His verò cōcessis rursum percōtatus sum, quid de his quæ suprà concessa fuerant, sentiremus. Confessi enim sumus, inquam, si multa nobis bona sint, bene beateq; nos viuere. Admisit. Num beatè, inquam, propter præsentia bona viuimus, si nihil profint, an si profunt? Si profunt, inquit. An verò conferunt quicquam, si habemus illa duntaxat, non vtimur autem? Veluti si epulas multas poculaq; habeamus, non vescamur autem, nunquid iuuant? Nihil, inquit. Præterea si artificibus exposita sint præparataq; singula ad opus perficiendum, non vtantur autem, num propter ipsam supellectilis & instrumenti copiam bene agant? Ceu si fabro parata sint instrumenta omnia, materies item, nihil fabricetur autem, nunquid, inquam, possessione iuuabitur? Nullo pacto, inquit. Quid verò? si quis diuitias & bona

bona quæ diximus omnia nactus, nequaquam utatur, nunquid erit, inquam, ipsa bonorum possessione beatus? Minimè, ô Socrates, inquit. Oportet itaq; illum, qui beatus futurus est, inquam, non solum bona huiusmodi possidere, sed uti. Nihil enim sola possessio iuvat. Rectè, inquit. Num possessio vsusq; bonorum, ô Clinia, inquam, ad beatè viuendum sufficit? Mihi quidem videtur, inquit. Vtrum ita dicis, si modo quis rectè utatur, an etiam si non rectè? Si rectè, inquit. Probe, inquam. Plus est enim puto, inquam, cū quis re quapiam abutitur, quàm cum oninino non attingit. Illud siquidem malū est, hoc nec bonum, nec malū. Non'ne ita dicendum? Probauit. Nunquid in effectiōe, inquam, & vsu lignorum aliud præter fabrilem scientiam, ut rectè uti singulis queas, efficit? Nō aliud, inquit. Quinetiam circa vasa conficienda, rectum vsum scientia præstat? Annuit. Non'ne & circa vsum bonorum quæ suprâ retulimus, diuitiarum, sanitatis, & formæ ipsa scientia dux erat, his rectè uti docens, opusq; dirigens? Prorsus, inquit. Non igitur successum solum, sed & opus bonum, ut videtur, in omni possessione actioneq; hominibus scientia præbet. Assenius est. An vlla est obsecro, possessionum omniū utilis prudentiâ sapientiamq; cura?

citra? Aut vter horum maiorem vtilitatem
 reportat, qui mente captus est, cum rebus
 abundet, cum multa faciat? An qui pauca
 facit, pauca possidet, sed mentis compos?
 Hoc ita cogita. Nonne qui pauciora agit,
 rarius errat? Minus errans, minus agit ma-
 lè? Minus malè agens minus est miler? O-
 mnino, inquit. Quo autem pacto, inquam,
 pauciora facit aliquis? Nunquid si pauper
 est, an si diues? Si pauper, inquit. Vtrum si
 debilis, an si robustus? Si debilis, inquit.
 Vtrum si honoratus, an si abiectus? Si abiec-
 ctus, inquit. Vtrum si fortis & temperans,
 an si timidus? Si timidus. Nonne & piger
 minus efficit, quàm promptus ad agendum?
 Admisit. Et tardus, quàm velox? hebes visu
 audituq;, quàm vtroq; acutus? Omnia hæc
 inter nos conuenerunt. Ibi verò hunc in
 modum conclusi: Nulla ex his, ô Clinia,
 quæ bona nuncupabamus, seipsis bona esse
 videntur. Immo sic dicendum constat, si il-
 lis incitia præsit, eo deteriora esse quàm
 illorum contraria, quo vberius improbo
 duci adminicula scelerum suppeditare pos-
 sunt. Sin autem prudentia & sapientia his
 præsideat, tum denique meliora. Ipsa verò
 suapte quidem natura nulla, nec bona qui-
 dem, nec mala existimatione sunt digna.
 Videtur, inquit, ita esse vt dicis. Quid aliud
 ex his

ex his sequitur, inquā, quā nihil cæterorum vel bonum esse, vel malum? E duobus autem istis, sapientiam quidem bonum, insipientiam verò malum esse? Probauit. Nam quod est reliquum consideremus. Postquam beati esse affectamus omnes, beati autē efficiamur, vt apparuit, ex eo quòd rebus vtimur, & rectè vtimur, rectitudinem verò vltius & consecutionis prosperitatem scientia præbet, cæteris omnibus prætermisiss. omni studio niti quisq; debet, vt quā sapientissimus fiat. non ne? Certè, inquit. Estimare præterea quisq; debet à parentibus, à tutoribus & amicis, cæterisq; illis maxime qui amāt, seu hospites sint, seu ciues hoc expetendū potius quā ingētes opes: exorandosq; omnes, vt sapientiam impartiant. Neque turpe est, neque indignum. Clinia, sapientiæ gratia cuiuslibet seruire, & honestis obsequiis vnumquemq; demereri. Idemne tu sentis? Idem omnino, inquit. Probè enim loqui videris. Si modo, inquā, doceri sapientia potest, nec sorte hominibus venit. Hoc enim insuper est vestigandum: neq; dum id inter nos constat. Tū ille: Doceri mihi quidē, ô Socrates, posse videtur. Hac ego responsione delectatus, Bellè, inquā, optime virorū, ac maximo me beneficio affecisti, longa disputatione liberans,

doceri

doceri sapientia possit nec'ne. Nunc verò postquā tibi doctrina cōparari posse videtur, solaq; hæc ex omnibus beatū & felicem hominem reddit, quid aliud quā philosophandum dicas? Nunquid hoc ages? Maximè, inquit, ô Socrates, quantum id fieri potest. Hæc cum libenter audissem, exemplar, inquam, ô Dionysodore & Euthydemè, exhortationis quam volo, tale, rudibus prolixisq; fortasse verbis vix tandem à me collectum habetis. Vter autem vestrū vult, idem hoc artificiosè cōtexens nobis ostendat: aut si hoc non lubet, saltem quod orationi meæ deest, vos in adolescentis gratiam persequamini. nempe omnem'ne scientiam, an vnam quandam potius parare necesse sit ei, qui vir esse bonus beatusq; velit: tum quæ hæc scientia sit. nam, vt principio dixi, vehementer hunc adolescentulum sapientem bonumq; euadere desideramus. Hæc ubi dixi, ô Crito, iam ad sequentia intentus eram, obseruans quale dicendi exordium facerent, quæve potissimum ratione Cliniam ad sapientiæ & virtutis studiū exhortarentur. Hic qui natu grandior est, Dionysodorus, prior cœpit: ac nos quidem omnes oculis in eum cōuersi eramus, mirificam quandam orationē protinus audituri: quod etiam cōtigit. Mirum nanq; sermo-

nem,

monem, ô Crito, incepit, dignum qui abs te audiat, quàm belle scilicet prouocet ad virtutē. Dic mihi, ait, ô Socrates, vosq; alii, quicunque adolescentem istum fieri sapientem vultis, vtrum iocamini, an id serio agitis. Hic intelligens, quod putassent lulum esse sibi, iussi cum adolescēte disputare, atq; idcirco lusisse & ipsos hactenus, neque seria tractauisse: Maximè, inquam, desideramus. Tunc ita Dionysodorus, Vide, ô Socrates, ne quæ nunc asseris aliquando neges. Scio, inquam, haud me negaturum. Quid igitur diciris? inquit, sapientem fieri vultis? Volumus, inquam. Quid ni? Vtrum, inquit, sapiēs nunc est Clinias, an non? Nondum ait, inquam. Est enim minimè iactabundus. Vos autem, inquit, sapientē fieri vultis, ignorantem verò esse nequaquā? Admisimus. Ergo quod non est, inquit, hoc fieri cupitis: quod verò nūc est, haud amplius esse. Quod cum audissem, turbatus sum: & ille me turbatum animaduertens, Quoniā, inquit, vultis quod nunc est, non amplius esse: vultis vt videtur hunc, inquit, interire. Belli verò amici amatoresq; sunt, qui amatos omni cura student perdere? Hæc audiens Ctesippus, amati gratia iniquè tulit: indignatusq; , Hospes, inquit, Thurie, ni dictu rusticum sit, palām obuiam, quod ista docens, mendaciū mihi

illisq; nefarium indignumq; impingas: Cu-
 pere nos scilicet illum interire. Hic Euthy-
 demus ad Ctesippum conuersus: Videtur,
 inquit, tibi fieri posse vt aliquis mentiatur?
 Per Iouem, inquit: nisi fortè insanio. Qui
 verò mentitur, inquit, rem ipsam qua de ser-
 mo est dicit, an non dicit? Dicit, inquit. Si
 rem ipsam dicit, haud aliud quicquam dicit
 præter id quod dicit. Quo nam pacto, Cte-
 sippus inquit, posset? Nunquid vna quædam
 res est, inquit, quam dicit, ab aliis diuersa?
 Prorsus, inquit Ctesippus. Non ne qui illam
 dicit, id quod est profert? Ita. Enimvero
 quicumque quod est, quæve sunt dicit, vera
 dicit. Quamobrem Dionysiodorus, si quæ
 sunt dicit, vera prædicat, neque quicquam
 aduersus te mentitur. Ita, inquit Ctesippus.
 Verum qui hæc loquitur, o Euthyde-
 mus, non ea quæ sunt dicit. Ad quem Euthyde-
 mus, Non existentia nō sunt? Non ait. Nus-
 quam verò quæ non sunt, existentia sunt?
 Nusquam. Fieri ne potest, vt aliquis circa ea
 quæ non sunt quicquam agat, vt illa faciat
 aliquis existentia nusquam? Nequaquam mihi
 videtur, Ctesippus ait. Quum rhetores ad
 populum concionantur, nihil ne agunt?
 Agunt aliquid. Si agunt, ergo & faciunt.
 Sequitur. Ergo ipsum dicere, agere est, &
 fatere. Consensit. Nullus igitur nō existen-

ta dicit. faceret namque aliquid: tu verò, inquit, confessus es impossibile esse, vt aliquis non existentia faciat. Quapropter secundum orationem tuam falli nullus loquitur. Immo verò si loquitur Dionysodorus, vera & existentia loquitur. Sic Euthydeme est, Ctesippus inquit. Nam existentia quidem dicit, non tamen ita vt se habent dicit. Quì verò isthuc ais Ctesippe? Dionysodorus inquit. Sunt ne qui res ipsas vt habent se dicant? Sunt certè, respondit ille, viri boni præclari atque veridici. Quid porro? inquit ille, bona, non ne bene se habent? mala contrà, male? Probauit. Bonos autem & præclaros viros, inquit, fateris res ipsas sic, vt habet eloqui? Confiteor, inquit. Ergo boni viri ô Ctesippe, male mala dicunt. siquidem vt sunt, enuntiant. Maximè profectò, inquit, & de malis hominibus male. Quorum de numero ne sis, cauendum est tibi, si mihi credis, ne boni viri male de te loquantur. Hic Euthydemus, Nunquid, inquit, & magnos magne, & calidos calidè? Summopere, inquit Ctesippus. Et de frigidis frigidè loquuntur, autèq; dissimulare frigidè. Ibi Dionysodorus, conuiciare Ctesippe, inquit, conuiciare. Non per Iouem Dionysodore, inquit nam te diligo, immò & amice moneo, & persuadere contendo, ne adeò in nos ituehare, vt me

dicas cupere eos perditos, quos habeo cha-
 rissimos. Ego verò vt accensos intellexi,
 cum Ctesippo iocatus: Decet, inquam, Cte-
 sippe, vt mihi videtur, ab his hospitibus que-
 dant accipere, si modò impertire quicquam
 velint, & non de nominibus altercari. Nam
 si ita perdere sciunt homines, vt è malis &
 imprudentibus probos prudentesq; faciant,
 seu ipsi perditionis eius inuectores sunt, seu
 ab alio didicerunt, vt pro malo homine re-
 stituere possint bonum. patet autem eos sci-
 re: dixerunt enim artem nuper sibi compa-
 ratam; qua bonos ex malis homines faciant.
 Si hoc, inquam, sciunt, permittamus utique
 vt sic adolescentulum perdant, modò sapien-
 tem efficiant, inmodò etiam nos ipsos illis ita
 curandos tradamus. Quòd si vos iuuenes
 reformidatis omnes, in me certè velut Care
 quodam, artem suam periclitentur, leuius
 feni discrimen est. Me igitur Dionysodoro
 huic, quasi Medæ Colchidi, dedo, vt dis-
 soluat, & si velit elixet, vel aliud quodcunq;
 exemplum in me edat, modò virum effi-
 ciat bonum. Ctesippus quoq; , Ego item, ô
 Socrates, inquit, hospitum voluntati me-
 ipsum committo: & si me magis etiã quàm
 nunc excoriare velint, excorient, modò pel-
 lis mihi mea non in vtrem, vt Marliæ,
 sed in virtutem vertatur. Ac Dionysodo-

rus

rus quidem hic ipsi me succensere putat. ego
 verò minimè succēseo, sed oppugno, quæ in
 me dixit non rectè. Tu verò Dionysodore,
 quod reclamo, ne cōuitium putes. Aliud est
 enim contradicere, aliud cōuitiari. Hic Dio-
 nysodorus, Quæso, inquit, num ita de con-
 tradicendo loquēris, vt cōtradicere, omni-
 no aliquid esse putes? Maximè quidem, in-
 quit Ctesippus. An verò tu nō putas? Atqui
 nunquam, inquit Dionysodorus, ostendes,
 vbi alterum alteri audiueris cōtradicentem.
 Vera loqueris, inquit. Sed nunc audiamus
 ecquid Ctesippum tibi Dionysodoro con-
 tradicentem ostendam. Hoc igitur, inquit,
 nobis promittis? Prorsus, inquit. Sunt ne, in-
 quit, vnaquaque de re sermones rationesq;?
 Sunt, inquit. Num vt est vnaquæque res, an
 vt non est? Vt est, inquit. Si recordaris, in-
 quit, Ctesippe, paulò antè mōstrauimus ne-
 minem quod nō est dicere. Quod enim nō
 est, nullum posse dicere constat. Quid tum?
 inquit Ctesippus. An prohibet, quo minus
 ego & tu contradicamus? Tum ille, Vtrum,
 inquit, contradiceremus, si eiusdem vtrique
 rei rationem cogitemus? An non idem po-
 tius loqueremur? Consensit. An si neuter,
 inquit, quod res est dicat, contradicimus? an
 potius rem omnino non tenemus? Id quoq;
 admisit. Nam, inquit, cum ego quod res est

dico, tu verò aliud dicis, tunc demum contradicimus? an potius cum ego quod res est, tu quod omnino res nō est, dicis? Eritq; vt non dicens cōtradicat dicenti? Ad hæc Ctesippus obmutuit. Ego autē miratus quæ dicebantur : Qua, inquam, ratione istud Dionysodore ais? Equidem cum sermonem huiusmodi sæpenumero è multis audiuerim, semper admirari soleo. hunc siquidem Protagoræ sectatores, & his antiquiores, frequenter vsurpare consueuerunt. Mihi verò semper mirabilis visus est, talisq; qui & alios & seipsum peruertat. Reor autem veritatem ipsius me nunc abs te potissimum auditurū. num enim istud vult, vt falsa dicere impossibile sit, oporteatq; illum qui loquitur, aut vera loqui, aut omnino nō loqui? Aseruit. Vtrum falsa, inquam, loqui quidem impossibile est, opinari verò falsa possibile? Ne opinari quidem, inquit. Ergo nulla est, inquam, falsa opinio. Nulla prorsus. Neq; incertitia, inquā, neq; homines incertitia, quid enim nō incertitia sit, siquidem falli rebus possibile est? Omnino, inquit. Istud autem nō est, inquam. Non certè, respondit ille. Confabulandi ne gratia, o Dionysodore, hæc inducis, inquā, vt mirum aliquid inferas? An reuera, nullus tibi hominum incertitius esse videtur? Tu verò, inquit, refelle. An refelli quicquam

quam potest, inquam, si, vt tu dicis, mentiri nemo potest? Non potest, inquit Euthydemus: nec illud Dionysiodorus inquit, vt retelleres. quo enim pacto quis quod non est, iubeat? Ego verò Euthydemè, inquam, scita hæc atq; præclara haud admodū sanè disco, sed obiter attingo. Erit igitur onerosum fortasse quod rogabo, sed ignosce obsecro. Vide amabo, si neq; mentiri quisquam potest, neq; opinari falsa, neq; inscius esse, nemo etiam dum agit, aberrare quicquam potest. Neque enim ab eo quod agat, aberret. Nunquid ita dicitis? Ita planè, inquit. Hæc est, inquam, grauis illa quæstio. Si enim non erramus vnquam, neq; agendo, neq; loquendo, neq; etiā cogitando, quid nam vos huc docturi venistis? an non suprâ prædicabatis, vos præ cæteris omnibus, optimè posse virtutē tradere vnicuiq; volenti? Vsq; adeo, ô Socrates, Cronus ille es, inquit Dionysiodorus, vt quæ à principio diximus, reminiscaris nunc, & si quid superiori anno dixerim, nunc quoq; sis recordaturus: his autē quæ in præsentia dicta sunt, quid sis responsurus, habes nihil. Quia difficilia sunt, inquam, haud iniuria. Sunt enim à sapientibus profecta. Equidem & ei quod postremò dixisti, respondere difficilimū est. Cum enim dicis non habere me quod respondeam Dio-

nyfodore, quid potissimū inferre vis? an vtdelicet quòd non habeam quo eam orationem conuincam? Dic enim quid aliud verbum istud sibi vult, quòd nō habeam quod orationibus istis per me respōdeatur. Nam tu aliud dicis, inquit, quàm difficile esse respondere? Nempe responde. An prius quàm tu respōdeas, inquam, Dionysodore? Quid, non respondes? ait. An par est? inquam. Par, inquit. Qua ratione? inquam. an fortè quia ad nos disserturus aduenis, nostiq; quando respondendum sit, quando non sit, ideòq; nunc respondes nihil, quod respondere notū decet? Ad hæc ille: Nugaris, inquit, ô Socrates, atq; respondere negligis. Sed, ô bone vir, obsequere, & responde ei quem ipse sapientem esse fateris. Parendum est, inquam, sic enim decet, imperitātī. Interroga igitur. Vtrū, inquit, animā habent, quæcunq; intelligunt aliquid? an & anima carent? Habent, inquam. Nosti'ne, inquit, verbum ullum aliquod animā habēs? Nullum ego profectò, inquā. Cur itaq; nuper interrogabas, verbū quid sibi vellet? Non ob aliud, inquā, nisi ob ignauiam meā, quæ errare coegit. Fortasse verò nō erraui, sed rectè loquutus sum, cum verbis cogitationē tribuo. Tu verò vtrum errasse me dicis, nec'ne? Si enim non erraui, neq; tu nunc redargues, sis licet sapiens, nec habes

habes quod opponas. Sin autē erravi, nē sic quidem rectē tu loquere, quādo dicis errare posse neminem. Atq; hæc quidem non aduersus illa quę anno sup̄iori dicebas, nunc adduco. Sed videtur mihi, ō Dionysodore Euthydemeq;, sermo hic eodem reuolui: & nunc etiā, vt & quondā solebat fieri, cum deiiciat, cadere. Quod quidē vt ne ipsi accidat, ab illa arte vestra, licet circa acriorē sermonum diligentia admirabili, nondū videtur esse prouisum. Hic Ctesippus, mira dicitis, inquit, ō viri Thuriū, siue Chii, seu quodcunq; aliud agnomē v̄dicāre lubet: quibus delirare perinde est. Ego autē veritus ne ad contumelias deneniretur, Ctesippum rursus sic mitigavi: Eadem tibi, inquā, ō Ctesippe, nunc dico quæ Clintæ quoq; dicebam. Nescis enim quā mirabilis sit horū hospitū sapiētia. Nolunt autē nobis illam ostendere prorsus, sed Protei Aegyptū illius sophistæ more prestigiis quibuldā fallunt. Menelaū igitur imitemur, neq; mittamus antē quā aperiant, quid animi gerant. Pulcherrimum enim quiddā exhibebunt puto, si verē proferrāt. Quapropter exhortemur, atq; votis supplices exoremus, vt exhibeāt. Sed exponendum rursus videtur, qualem studiorū formā ab illis requirā. Conabor hinc vbi sup̄a destitimus, continuare sermonē, si quo pacto

eos prouocem, vt mei miseri, qui tam gra-
 uiter occupor, rem deinde serio tractet. Tu
 verò Clinia mihi dic, vbinam orationē ab-
 rupeimus. nam, vt ego arbitror, hic hæsi-
 mus, vbi philosophandū esse confitebamur.
 non ne? Profectò, inquit. Philosophia verò
 scientiæ acquisitio est? inquā. Certè, inquit.
 Quam itaq; potissimum adipisci scientiam
 decet? inquā. non ne, vt summariim dicam,
 illam quæ nobis prodest? Illā ipsam, inquit.
 An ea scientia maximè nobis prodesset, si
 sciremus quibus in terris aurum multū effo-
 ditur? Vtiq;, inquit. Atqui dudum id consu-
 tauimus, quia nihilo magis prodesset scien-
 tia ista, etiā si abiq; labore tellus effodiatur,
 aurum cruatur, vel etiam si in aurum omnia
 vertantur, dum vti auro nescimus, non re-
 cordaris? Recordor, inquit, ac maximè qui-
 dem. Neq; vlla vllius rei scientia, siue num-
 mularia, siue medicina, siue quæcunque alia
 utilis est, inquā, si facere tantū docet, vti au-
 tem non docet. Non ne? Ita prorsus, inquit.
 Adeò, inquā, vt si qua scientia immortales
 nos efficeret, vti verò immortalitate nō do-
 ceat, inuicilis sit prorsus, si qua superioribus
 fides est. Ita nobis hæc omnia videbantur.
 Hac igitur, inquā, scientia ingenuè puer
 opus est, in qua operis & effectio & vsus
 conueniant. Apparet, inquit. Per multū igitur

tur inter lyrarū fabros interest, & scientiam
pulsandæ lyre affectuos. Alia enim ars quæ
facit, alia quæ vtitur his rebus. Nam ars quæ
fabricat lyram, & quæ lyram pulsat, longè
inter se differūt, an non? Sic est, inquit. Neq;
rursus, inquam, tiliarum effectrice opus est.
Ea siquidem ab illa quæ vtitur, differt. Sanè,
inquit. Num fortè, inquam, cōponendæ ora-
tionis quærenda facultas, vt beatus euadas?
Nō arbitror, inquit. Quænam te ratio mo-
net? inquam. Noui equidem, inquit quos-
dam orationum autores, qui orationibus
hisce quas condiderunt, vti perinde sciunt,
ac lyris fabri lyrarum, qui in aliorum vsum
lyras construxerunt, quas & qui illis vtun-
tur, facere nesciunt. Constat similiter & cir-
ca orationes aliam esse artem quæ condit,
aliā quæ conditis vtitur. Evidentissimo ar-
gumento ostendisse videris, inquam, artem
illorum qui componūt orationes ad beati-
tudinem nequaquā sufficere. quanquā spera-
bam hoc in genere scientiā quam iam diu
querimus, inuenturos. Etenim isti oratio-
num autores Clinia quoties appellauī su-
pra mortales cæteros sapientes videntur,
ipsaq; corū ars diuina penitus atq; excelsa.
Neque mirum. Est enim incantatoriz illius
pars quædam illa haud multò inferior. In-
cantandi porrò facultas, viperarum, aranea-
rum,

rum, ſcorpionum, cæterarumq; ſerarum, atq; morborum mitigatio eſt. Oratoria verò iudicum, concionatorum, aliarumq; turbarum oblectamentum quoddam & delinitio. An verò tu aliter ſentis? Non aliter, inquit: ſed ita prorsus vt ais. Quo ergo nos vertemus? inquã, & quàm ad artem? Ambigo, inquit. At ego inueniſſe arbitror, inquam. Quam? Imperatoria eã potiffimũ videtur, quæ beatum adipiſcentem facit. Mihi verò non videtur, inquit. Quamobrem? inquam. Quia venatoria quædam hominũ ars, inquit, eſſe videtur. Quid tum? inquã. Quia nemo, inquit, venator venationis opus vltcrius porrigit, quàm ad veſtigandum capiendumq;: poſtquam comprehenderunt, vti nequeunt. ſed & qui canibus venantur, & qui piſcantur, prædam coquis exhibent. Geometriæ, item aſtronomi, logiſtæ, venatores quidam ſunt, neque enim figuras deſcriptioneſq; faciunt ipſi, ſed cum ſint, adinueniunt. Cum itaq; vti illis ipſi neſciant, venentur autẽ ſolum, quicũq; illorum mente capti non ſunt, ſua inuenta dialecticis præbent, vt illi hiſ vtantur. Eia pulcherrime & ſapientiſſime Clinia, inquam, ſic eſt? Ita prorsus, inquit. Atque eadem ratione duces exercitus, poſtquam vel urbem, vel exercitum occuparunt, viris civilibus prædã & ſpolia tradũt. Nam

ipſi

ipsi his quæ comprehenderūt, vti nesciunt, quemadmodum aucupes, qui postquam ceperunt coturnices, nutritoribus tribuunt. Si itaq; ea arte indiges, quæ vel faciendo, vel venando quæsitis vti sciat, beatosq; efficit possidentes, aliam quærere quàm militarem oportet. C R I. Quid ais, ô Socrates? Nunquid adolescentulus ille talia dixit? S O C R. Non putas Crito? C R I T. Non per Iouem. nam reor illum, si talia dixit, neq; Euthydemī, neq; alterius cuiuslibet hominis disciplina vltius indigere. S O C. Fortè verò Ctesippus hæc dixit, ego verò non memini. C R I T. Quis Ctesippus? S O C. Saltem hoc memini, neque Euthydemum attulisse hæc, neque Dionysodorum. Sed, ô beate Crito, suspicor præstantiorē quempiam virū præsentem hæc dixisse. Nam hæc me audiuisse non dubito. C R I T. Per Iouem, ô Socrates, excellentior aliquis ista protulisse videtur. Verum post hæc quam tandem artem scrutati estis? Inuenistis ne quam quærebatis? an non? S O C. Quæris an inuenerimus? Ridiculum quiddam accidit. Etenim puorum more, qui galeritas siue alaudas insequuntur, vehementi quodam affectu singulas sciētias persequēbamur, ac semper quancunq; capere nos è vestigio putabamus, fellebat nos, repenteq; subterfugiebat. Quid

enim

enim multas enumerem? Regiam artē ag-
gressi sumus, contemplati, esset nec ne quæ
beatōs faciat. Sed velut in Labyrinthum de-
lapsi, dum prope finem esse iam sperabamus,
retrogressi ad principiū rursus vertebamur,
eodem modo affecti, quo principio dispu-
tationis eramus. C R I. Quo pacto hoc ac-
cidit? S O C. Dicam. Visa nobis regia facul-
tas est eadem esse cum ciuili. C R I T. Qui-
nam? S O C. Cum res militaris ac facultates
omnes reliquæ, operum suorum imperium
ciuili arti submittere viderentur, utpote quæ
sola uti sciat, nihil nobis impedimento fore
putauimus, quo minus hæc esset quā quæ-
rebamus, causa rectē Rempub. administran-
di, & secundum illud Aeschyli, puppi sola
ciuitatis præsidens, & gubernacula totius
tenēs, omnibus dominās, omnia vtilia red-
dens. C R I T. An non rectē visum vobis est
Socrates? S O C. Ipse iudicabis Crito, si au-
dias quæ deinceps contigerūt. Rursus enim
hunc in modum quærebamus. Age, ars illa
regia omnibus præsidens, opus aliquod effi-
cit, an non? Omnino aliquod, consensimus
omnes. Non ne enim & tu hæc Crito con-
cederes? C R I. Absque dubio. S O C. Quod
ergo illius opus esse diceres? Ut si te ro-
gem, Medicina dum dominatur omnibus
quorum domina est, quod nam opus exhi-
bet?

bet? an non sanitatem protinus responde-
 res? C R I T. Vtiq; s o c. Agricultura item
 vestra, dum omnibus quorum est domina
 dominatur, quod opus facit? Alimentum è
 terra porrigit, inquit? C R I T. Equidem.
 s o c. Regia igitur facultas, cum omnibus
 quorum est domina dominetur, quod opus
 explet? Fortè non est in promptu. C R I T.
 Non Heracle ô Socrates. s o c. Neque no-
 bis ô Crito, sed hoc saltem nosti, si hæc ea
 est quam exoptamus, vtilem esse oportere.
 C R I T. Summopere. s o c. Non ne igitur
 boni aliquid afferre nobis eam necesse est?
 C R I T. Est omnino. s o c. Bonum autem
 nihil esse aliud quam scientiam quandam,
 ego & Clinias consensimus. C R I. Ita certè
 dicebas. s o c. R. Opera verò ciuils quidem
 gubernationis, cum multa alia hæc esse vel
 maximè vnusquisq; fateatur, diuites facere
 ciues, liberos & concordēs. Hæc autem o-
 mnia neque bona, neque mala apparuerunt.
 Oportet autem eam vt constitit, sapientes
 efficere, scientiamq; tribuere, si modo ea fu-
 tura sit quæ profit, & beatos efficiat. C R I.
 Vera narras. Sic enim tunc inter vos consti-
 tit, vt ipse recensuisti. s o c. Nunquid regia
 disciplina sapientes homines bonosq; facit?
 C R I. Quid prohibet Socrates? s o c. Num
 & omnes, & in omnibus bonos, omnemq;
 scient

scientiam ipsa præbet ? coriariam, fabrillem, & reliquas vniuersas ? C. R. I. Haud equidem arbitror ô Socrates. S. O. C. At quam scientiam ? & qua in re iuuabimur ? Operû quidem illorum quæ neq; bona sunt, neq; mala, opificem ipsam esse haud oportet. Scientiam verò aliam præbere nullâ quàm ipsam seipsam decet. Dicamus igitur quænam hæc sit, & quo iuuemur. Vis ne eam dicamus ô Crito, qua bonos facere cæteros possumus ? C. R. I. Volo equidem, S. O. C. Boni quò con-
 ducent ? quò ve vtilis erunt ? an dicemus, quòd alios facient bonos ? & illi ipsi alios item ? quo autè boni sint, nusquam apparêt, postquam illa quæ ciuilem artis opera dicuntur reieçimus : planeq; quod proverbio dicitur, Iouis Corinthus accidit, atq; vt supra dixerâ, æquo intervallo, imò etiâ longiori quàm antea ab eius artis inuentione distamus, quæ præstare nobis beatitudinẽ valeant. C. R. I. Per Iouem ô Socrates, in ambiguitatem plurimâ incidisse videmini. S. O. C. Ego quidẽ ô Crito, cum in hanc dubitationemmersus essem, quàm alta potui voce protinus exclamaui, hospites illos tanquã Castorem & Pollucẽ Iouis filios suppliciter obsecrâs, vt nos, me scilicet & adolescentulum ipsum è turbulenta fluctuatione sermonum eriperet, iocisq; omisis, seria disputandi ratione

Proverbium.

tione nobis ostēderēt quæ potissimū scien-
 tia sit, quam adepti quod vitæ superest, felici-
 ter trāsigamus. C R. Nūquid monstrare vo-
 bis Euthydemus voluit? S O. Quid ni? Ma-
 gnificè nimiū ō amice, hunc in modū affari
 cœpit. Vtrū te, ō Socrates, hanc quam iam-
 pridē quæritis scientiam, doceā? inquit, an
 habere ipsam te ostendā? O beate vir, inquā,
 nunquid hoc potes? Valde, inquit. Ostende
 igitur, inquā, me habere. facilius enim mihi
 istud, quā denuo hac in ætate discere. Dic
 age, inquit, scis'ne quicquā? Scio equidem
 multa, inquam, sed parua. Sufficit, inquit. pu-
 tas'ne aliquid eorū quæ sunt, id ipsum quod
 est, nō esse? Nullo pacto, inquā. An nō scire
 te aliquid asseris? inquit. Profecto. An non
 es sciens, si modo scis? Sum equidem, sed
 illius ipsius quod scio. Nihil refert, inquit.
 Non necesse est scire te omnia, si qua eorum
 quæ sunt scis? Non per Iouem, inquā, quan-
 doquidē & alia multa minimè scio. Si quid
 nescis, inquit, es nescius? Illius ipsius, inquā,
 ō amice, quod nescio. Nihilominus nescius
 es, inquit, qui paulò antè scium te esse præ-
 dicabas. Atq; ita fit, vt ille ipse sis qui & es,
 & rursus non sis, simul & secundum eadem.
 Esto, inquam, Euthydeme. Nam, vt prouer-
 bio fertur, Belle omnia dicis. qua igitur ra-
 tione, scientiam illam quam quærimus, ha-
 beo?

beo? quia videlicet impossibile est, esse idem
 atq; non esse. Vnde si vsum quiddam scio,
 cuncta scio. neq; enim esse possum scius si-
 mul & nescius. quod si omnia scio, illam
 quoq; scientiā habeo. An non ita loqueris?
 & hoc est illud sapiens? Ipse te redarguis,
 inquit, Socrates. Quid verò Euthydemus ti-
 bi, inquā, non ne idem contingit? nam mihi
 quidē non multū molestum est, quod & te-
 cum vnā & cum Dionysodoro hoc lepidō
 capite patiar. Dic mihi, non ne & vos quæ-
 dam scitis, quædā nescitis? Minimè quidē,
 ô Socrates, Dionysodorus, inquit. Quid di-
 citis, inquam, an nihil scitis? Immo scimus,
 inquit. Omnia itaque scitis, si aliquid scitis.
 Omnia certè, & tu quoq; scis omnia, si vnū
 aliquid scis. Prò Iupiter, inquā, mirabile di-
 ctu, & ingens hoc bonū. Num & cæteri o-
 mnes sciūt omnia? vel nihil? Non enim di-
 cendū videtur, scire eos aliqua, nescire alia,
 atq; ita scientes esse simul & nesciētes. Quid
 ergo dicemus? Omnes, inquit, planè scire
 omnia, siquid vnū sciunt. Dii boni, inquam,
 nunc demū Dionysodore serio loqui mihi
 videmini, & vix tandē vt serio ageretur, nūc
 impetraui. Ipsi reuera scitis omnia? & fabri-
 lem videlicet artē & coriariā? Omnia pror-
 sus, inquit. Nunquid & nervis suere scitis?
 Certè, inquit, & calceos quidem. An, inquā,

& stellarum numerum, & arenæ? Et ista, inquit. Putas nos ista concedere? inquam. Hic Ctesippus respondens: Coniecturâ, inquit, ô Dionysodore, nobis aliquâ talem adducite, qua vos vera loqui coniiciamus. Qualem? inquit. Scis, inquit, quot dentes Euthydemus habet? atq; Euthydemus quot tu habeas cognoscit? Non tibi fat est, inquit, quod omnia scimus, audisse? Minimè, inquit, sed vnum hoc tantû nobis ostendite, quod vera loquamini. Nam si dixeritis quot dentes habet vterq; , nobisq; postea remunerantibus, vera dixisse deprehendimini, cætera quoque vobis credimus. Illi verò cum mordere Ctesippû existimarent, respondere aliud noluerûnt, nisi quod scirent omnia, de singulis à Ctesippo interrogati. Ctesippus siquidem apertè de vnaqua; re, vel minimis quibusq; etiâ turpissimis sciscitatus est, num scirêt, quod fidem illis non haberet. Illi autem forti animo pariter contrâ responderunt se omnia intelligere, instar aprorû qui contra ictum nituntur. Quamobrem ipse quoq; , ô Crito, coactus sum deniq; Euthydemum interrogare, an etiam saltare Dionysodorus sciret. Ille verò consensit. Non tamen, inquam, super enses humi inclinato capite transilire, & super rotam volui, tam grandis natu. Eo ne sapientiz promouit?

Nihil

Nihil est, inquit, quod nesciat. Tum ego: Num omnia nunc duntaxat cognoscitis? an & semper? Et semper. Num à tenera ætate statimq; nati omnia cognouistis? Omnia, responderūt simul vterq;. Nobis vtiq; res incredibilis visa est. Tunc Euthydemus, Non credis, ô Socrates? Excepto hoc inquam, quòd verisimile est vos sapientes esse. At si mihi voles respondere, inquit, ostendam te quoq; hæc mirabilia consentēte Gratiissimū sit, si huius me cōvincas: si enim cum essem sapiens, nesciui hætenus, tuq; ostendes, & scire me omnia, & sciuisse semper, quod maius in vita lucrum nancisci possem? Responde iam, inquit. Tanquam responsurum, inquā, interroga. Nunquid alicuius scius, inquit, es ô Socrates, an nullius? Alicuius, inquam. An eodem scis quo scius es, an alio quopiam? Quo scius sum. Arbitror enim te animā dicere. Hanc'ne intelligis? Non'ne te pudet, inquit, ô Socrates, dum interrogaris vicissim interrogare? At quid faciam? inquam. Faciā equidem vtcunq; iusseris, cum quod quæris, ignorē. Iubes autē vt respondeam quidem, non interrogem. Cogitas'ne quoquo modo, inquit, id quod quæro? Equidem, inquam. Ad istud ergo responde quod cogitas. Quid, inquam, si tu alia mente interrogas, alia ego respondeā, cum aliud quam

quàm tu conceperim, satis ne tibi factū putabis, si nihil ad rem ipsam respondero? Mihi quidem sat erit, inquit, tibi non, ut arbitror. Tum ego, per Iouē non prius respondebo, quàm audiam. Non respondes, inquit, ad ea semper quæ mente concipis: quia nugaris Socrates, & rudior es admodū quàm oportet. Agnoui tunc illum mihi iam subitatum, quòd verba quibus me irretire studebat, distinguerem. Venit mihi præterea in mentē Conni, qui ipse quoq; sæpe mihi indignatur, quotiens ei non cedo: deinde me spernit velut rudem. Postquam igitur cogitavi horum doctrinæ me tradere, arbitratus sum obsequi oportere, ne quis eorum me ut ineptum & indocilem respuat. Quocirca & illi inquam, si tibi ita Eurhydeme videtur agendum, ita agatur. Tu nanque me multo melius disputandi rationem intelligis, cum artē hanc teneas, ego verò sum rudis. Ideoq; interroga iterum ab initio. Responde rursus, inquit. Vtrum scis aliquo quæ scis, an nullo? Anima inquam. Hic, ait ille, plus quàm rogatus sit, respondet. Non interrogo quo scias, sed vtrum scias aliquo, nec ne. Ego ad hæc, Plus quàm decebat propter imperitiā meam respondi. Sed ignosce mihi obsecro. Respondebo iam nunc simpliciter, quòd scio aliquo semper quæcunque scio.

Vtrum, ait, hoc eodē semper, an tum hoc, tum alio? Semper inquam, quando scio, hoc scio. Hic ille, Nondum præuaricari definist? Ne fortè, inquam, id quod semper dicitur, nos falleret, ita respōdi. Non nos, inquit, dīcas, sed te. Sed responde, vtrum semper hoc scias. Semper inquā, postquā ipsum Quando, oportet subtrahere. Non ne semper hoc scis? semper autem sciens vtrum aliqua hoc scias quo scis, aliqua alio: vel hoc ipso omnia? Hoc, inquam, cuncta quæcunque scio. Hic rursus transgrederis Socrates. Excipiatur inquam quod dictū est, quæcunque scio. Vt excipias, inquit, nihil postulo, immò respōde, posses ne omnia scire, nisi scires omnia? Monstrū esset hoc inquā. Adice nūc iam ait, quicquid lubet. Cuncta nāq; scire fateris. Sic videor, inquam, postquam nullius momenti est quod dicitur, quæcūq; scio, omnia autem scio. Non ne & semper confessus es scire hoc quo scis? siue quando scis, seu quomodocūq; placet. Semper enim scire es confessus, ac omnia simul. Constat ergo quod puer sciebas, & quando genitus es, & quando natus, immò & antequam nascereris, & ante cœli terræq; ortum scisti omnia, si modo semper scis. Ac per Iouem semper scies, & omnia, si voluero. At voles, inquam, honorande nimium Euthydeme, siquidem

liquidem omnino vera dicis. Sed posse te non multum confido, nisi idem tecum velit frater iste tuus Dionysodorus. sic enim fortè valebis. Dicite porro. Cætera quomodo vobis non concedam, nescio, tam mirabili atq; noua sapientia præditi estis, quominus ego omnia sciam, quandoquidem vos asseritis. Talia quædam qua ratione scire me dicam Euthydeme? quod videlicet boni viri iniusti sint. Dic enim mihi, scio'ne istud, an nescio? Scis utiq; inquit. Quid? Inquit. Quod viri boni iniusti non sunt. Iampridem sciebam hoc, inquam. Verum non istud quero, sed quod iniusti sunt viri boni, quando didici? Nusquam Dionysodorus ait. Non ergo, inquam, hoc scio. Tunc Euthydemus ad Dionysodorum conuersus ait: Sermonem destruis, apparebitq; iste si nesciat, sciens simul & nesciens. Dionysodorus quidē erubuit, sed ego, Tu verò quid ais Euthydeme? non videtur tibi frater tuus vera loqui, quum nouerit omnia? Frater ego sum Euthydemæ, Dionysodorus ait. Mitte isthæc inquam, ô bone vir, dum me Euthydemus doceat, quod sciam viros bonos iniustos esse, neque hanc mihi doctrinam inuideas. Fugis ô Socrates, ait Dionysodorus, neq; vis respondere. Non iniuria, inquam, fugio: nam cū alterutro vestrum sum imbecillior,

*Hercules
aduersus
hydrā so-
phisticā
& Can-
crum so-
phistam.*

cur non duos fugiam? Hercule quidē mul-
tò sum imbecillior, qui pugnare simul non
valuit aduersus hydrā sophisticā, cui
propter sapientiam pro vno sermonis capi-
te amputato, multa repullulabant, ac etiam
aduersus Cancrum sophisticā quendam ex
mari aduentantem, & nuper, vt arbitror,
aduectum naui: à quo cum Hercules ad si-
nistram angeretur, verbisq; acriter morde-
retur, nepotis sui Iolai auxilium implora-
uit, qui summopere illi succurrit: meus au-
tem Iolaus Patrocles si venerit, longè al-
ter faciet. Responde ergo, inquit Dionysodorus,
postquam ipse hæc prædicas, vtrum
Iolaus Herculis magis nepos quàm tuus
fuerit. Operæ precium fore arbitror, vt tibi
respondeam Dionysodore. Neq; enim de-
fineres sciscitari, & propter inuidiā qua-
dam interturbare, ne Euthydemus sapiens
illud me doceat. Responde igitur inquit.
Respondeo, inquam, Iolaum Herculis ne-
potem fuisse: meū autem, vt videtur, nequa-
quam. Neq; enim pater ipsi Patrocles fuit
frater meus, sed aliquis nomine proximus
Iphicles Herculis frater. Patrocles autem,
inquit, tuus? Nimirum inquam, sed ex ma-
tre eadem, non patre. Frater ergo tibi est,
inquit, & non frater. Non eodem ex patre
inquam, vir optime. Illius enim pater Chæ-
redemus,

redemus, Sophroniscus aut̃ meus. Pater autem, inquit, erat Sophroniscus atq; Chæredemus? Omnino, ille meus, hic suus. Nōne Chæredemus alius quā pater erat? Alius scilicet quā pater meus. Nunquid pater erat, cū alius quā pater esset? An tu idem es quod lapis? Verebar inquā, ne idem te asserente viderer. Mihi verò nō videor. Nōne igitur alius es quā lapis? Alius certè. Quod si alius es quā lapis, nō es lapis. Et alius quā aurum, non es aurum. Sic est inquam. An nō eadem ratione Chæredemus quum alius sit quā pater, pater non erit? Videtur inquam, nō esse pater. Ad hæc Euthydemus adiecit: haud pater est Chæredemus: rursusq; & Sophroniscus cum alius sit quā pater, non est pater. Quapropter sine patre es o Socrates. Sermonem verò suscipiens Ctesippus intulit, Pater autem vester cum eadem sibi contigerint, alius est quā pater meus. Longè abest Euthydemus ait. Num idem? Idem sanè. Non consentirem. Sed vtrum meus Euthydeme pater est, duntaxat an & cæterorum hominum? Et cæterorum insuper. Nūquid putas eundem hominem patrem existentem nō esse patrem? Putaram, equidem Ctesippus inquit. An & aurum, inquit, aurum existens, non esse aurum? & hominem existentē, hominem non esse?

**Prouer-
bium.**

esse? Tum Ctesippus, Non vt fertur, Euthy-
deme, lino linum connectis. Rem grauem
dicis, si pater tuus, pater est omnium. Est ta-
men. Vtrum hominum duntaxat, an equo-
rum etiā cæterorumq; animalium omniū?
Omnium prorsus. An & mater tua, mater
omnium? Et mater. Ergo tua mater echino-
rum marinarum mater est. Et tua, inquit.
Et tu rursus frater es gobiorum, catulorum
& porcellorū. Et tu, inquit. Quinetiam tibi
pater est canis. Et tibi insuper. Hic Drony-
sodorus, Si mihi respondere Ctesippe vo-
lueris, faciā vt ista concedas. Dic age, est ti-
bi canis? Et molestus admodum canis Cte-
sippus ait. Habet catulos? Tales habet mul-
tos. An non illorum pater est canis? Pror-
sus. Signa nāq; vidi ex quibus illorū patrem
esse conicio. Non'ne tuus est canis? Est.
Nō'ne igitur pater existens, tuus est? Qua-
re tuus pater fit canis, tuq; catulorū frater.
Sed nequid Ctesippus puer obiiceret, repen-
tē adiecit Dionysodorus, Paulum quid vl-
tra responde. Canem hunc verberas? Arri-
dens Ctesippus ait, Verbero, te autem ne-
queo. An non igitur tuū patrem verberas?
Longē, respondit, iustius esset vt patrē ve-
strum verberarem, qui disciplinā quandam
adeptus, adeo sapientes filios genuit. Sed
nunquid ō Euthydeme, multa bona ex ve-

stra

fra sapientia vester & catulorum pater est consecutus? Neq; ille bonis multis indiget & Ctesippe, neq; tu. Neq; tu etiam Euthydeme, neq; alius quisquā hominum, inquit. Dic etenim Ctesippe mihi, vtrum bonum esse cenideas, vel ægrotanti pharmacum bibere quando indiget, an non? vel homini pugnaturo bonū esse vt armatus prodeat, an inermis? Arbitror equidem inquit. nēpe expecto aliquid abs te egregiū. Ipse videbis optime, inquit. Verum responde, postquam confessus es bonum esse, quando res postulat, pharmacum bibere, nunquid hoc bonum quā plurimū oportet bibere? optimumq; erit si quis terat, & infundat poculo hellebori tantum quantum curru aliquo vehitur? Prorsus ita, Ctesippus ait, si tantus sit qui bibiturus est, quanta est statua Delphica. Non'ne similiter & in bello, inquit, si bonum est armis fulciri, plurima arma habenda sunt, iaculorumq; & clypeorum circumferenda est sarcina? quandoquidem id bonum est. Et maximè quidem, Ctesippus ait. Tu verò nō putas Euthydeme, sed vnū duntaxat iaculum esse ferendum? Equidem inquit. Ita Geryonem, inquit, Briareumq; armares? ego autem putavi robustiorem te esse, sociumq; similiter istam, vtpote viros armigeros. Euthydemus quidē tacuit. Dionysodo

nyfodorus autem aduersus ea quæ primum
 Ctesippus responderat, intulit: Bonum tibi
 esse videtur aurum habere? Valde quidem,
 respondit Ctesippus. An non & habere pec-
 unias semper atq; vbiq;? Maximè inquit.
 Non'ne bonum esse aurū confiteris? Con-
 fessi iam sumus. Semper ipsum habere, &
 vbiq; oportet, & in scipso quàm maximè?
 Beatissimus is esset, qui tria auri talenta in
 ventre haberet, talentum vnum sub capitis
 osse, staterem autem, id est nummum quen-
 dam, & pondus auri vtriusq; in oculis? Fe-
 runt, inquit Ctesippus, ô Euthydeme, apud
 Scythas eos felicissimos optimosq; viros
 esse, qui in sui capitis ossibus aurū multum
 continent, quemadmodum tu paulò antè
 canem dicebas patrem. Quodq; magis est
 mirum, suis ex capitibus deauratis bibunt,
 & hæc introspiciunt, verticem frontemq;
 suam manibus attollentes. Ad hæc Euthy-
 demus, Vtrum Ctesippe vident & Scythæ,
 & cæteri homines quæ possunt videre, vel
 quæ nō possunt? Quæ possunt planè. Nōn-
 ne & tu? Et ego similiter. Viden nostras
 vestes? Video. Possunt igitur hæc videre. Mi-
 rificè, Ctesippus ait. Quid porro? inquit.
 Nihil. Ipse verò non putas has videre? vs-
 que adeò iucundus es vir? Videris mihi Eu-
 thydeme quodammodo extra somnū ob-
 dormis

dormisse, posseq; te puto dicentem nihil dicere. Et tu hoc facere videris. Nunquid impossibile est, Dionysodorus ait, tacentē dicere? Impossibile, Ctesippus inquit. Dicentem verò tacere? Possibile multo minus. Quando igitur lapidem dicis, nōne tacentem dicis? Et quando lignum & ferrum similiter? Haud silete tibi ferrea concedam, Ctesippus ait. nam si quis pulset, sonare illa quidem, & reboare dicuntur. Quare quān nihil dicas propter sapientiā, hic non satis animaduertisti. Sed quod restat, ostendite, possibile videlicet esse, dicentē tacere. Certe mihi visus est tūc vehementer Ctesippus propter amicum cōtendere. Quando siles, inquit Euthydemus, non'ne omnia siles? Equidem. Non'ne & rē quamlibet dicentem siles? siquidē illa quæ dicunt, in numero omnium cōputantur. Quid verò? interrogavit Ctesippus, non silent omnia? Non, ait Euthydemus. An loquūtur omnia vir optime? Immo certe, quæ loquūtur. Non istud quærebam, inquit, sed vtrum omnia sileant, vel loquantur. Tunc subripiens sermonem Dionysodorus ait, Neutra & vtraq;. Certe enim scio te quid huic responsioni obiiicias, ignoraturum. Statim Ctesippus, vt solet, effusus in risum clamauit, O Euthydemus, tuus frater iam nō amplius vtrinq; orationem

tionem trāferet, sed prodidit & victus est. Clinias quoq; admodum delectatus arrisit. Quare Ctesippus gestiens longius quā in decuplum lætitia crevit. Vñus autem mihi est Ctesippus hæc ipsa illis seductiōe quadā per astutiā extorsisse. Neq; enim sapientia talis apud alios est nostri temporis homines. Post hæc ego, Quid, inquam, rides & Clinia, in rebus tam seriis, tamq; pulchris? Sed ad me cōuersus Dionysodorus, Tu verò aliquando rem pulchrā vidisti Socrates? Multas equidē Dionysodore. Nñquid alias quā ipsum pulchrū? an easdem? Ego verò passim hæsitavi, inquam, nec iniuria me idperpeßum fuisse sum arbitratus, quippe qui tacere diutius nō potuerim. Simul autē respondi alias esse quā ipsum pulchrū, pulchritudinē tamen singulis quandā adesse. Si tibi adsit bos, inquit, nunquid ipse bos eris? & quia ego tibi nunc adsum, Dionysodorus es? Bona, inquā, verba quæso. Sed ille, Quo pacto alterū adest alteri, eum alterum fit, & alterum? Nunquid tu, inquam, de hoc dubitas? Nempe iam illorum imitari sapientiam contendebar, utpote cupiditate illius accensus. Cur nō dubitē, inquit, & ego, & cæteri omnes de eo quod nequaquā existit? Quid ais Dionysodore? non ne pulchrum pulchrum est, turpe've, turpe? Si
mihi

mihi videatur inquit. Nō ne videtur? Pro-
 fus inquit. Non ne & idē, idem est inquam;
 & alterū similiter alterum? nō tamen quod
 est alterum idem? At ego nec puerum qui-
 dem suspicari hoc arbitrabar, quin quod
 alterum est, sit alterum. Verum ō Dionyſo-
 dore, ſponte id omiſiſti. Videmini autem.
 mihi tanquā artiſices quibus conuenit per-
 agere ſingula, diſputandi rationem decore
 tranſigere atq; tradere. Noſtin, inquit, quid
 ſingulis opificibus peragere cōueniat? Prin-
 cipio quidem ſcis quē deceat ære cudere?
 Fabrum, inquam, ærarium. Quem verò lu-
 to fingere? Figulum. Quem rurius iugula-
 re atq; excoriare, & in ſiulta inciſas carnes
 aſſare, vel elixare? Coquū. Non ne quiſquis
 conuenientia facit, rectē facit? Maximē in-
 quam. Conuenit autem, vt ais, coquam in-
 quit, concidere & excoriare. Conceſiſti
 hæc, nec'ne? Conceſi, inquam, ſed igno-
 ſce precor. Conſtat igitur inquit, ſiquis
 iugulans & incidens coquam elixet aſ-
 ſet ue, conuenientia facere. Quinetiam ſi
 quis fabrum ærarium ære cudat, & figu-
 lumingat, decentia ſimiliter operabitur.
 O Neptune inquam, iam ſapientiz illi ve-
 ſtræ colophonem impoſuiſti. Nunquid iſta
 mihi quandoque ſic aderit vt propria fiat?
 Cognofceres'ne, inquit, ipſam ō Socrates;

propria

propriam iam effectā? Si ipse velis, inquam,
 ego quidem. Quid porro, inquit, tua putas
 cognoscere? Equidem, inquam, nisi fortē tu
 aliud dixeris. Abs te nanq; oportet incipe-
 re, in hunc autem Euthydemum desinere.
 An nō tua illa esse putas, inquit, quorum es
 dominus? tibiq; vti arbitrato tuo licet, vt
 boues & oues? hæc ne tua existimas, quæ
 vendere potes atq; largiri, & cui vis deorū
 vouere? quæ verò non potes, non tua? Ego
 verò arbitratus præclarā aliquā inde quæ-
 stionem exorituram, & audiendi auiditate
 protinus inflāmus, Prorsus ita est inquā.
 talia nempe quædam mea sunt. Nunquid
 animalia, inquit, nominas illa quæ animam
 habent? Illa ipsa inquam. Fateris igitur ex
 animalibus illa duntaxat esse tua circa quæ
 potes hæc omnia facere, quæ modo dice-
 bam? Fateor inquam. Hic ille ironice admo-
 dum seipsum continuit, quasi magnū quid-
 dam contemplaturus, deinde ait, Dic age
 mihi ô Socrates, est ne tibi Iupiter patrius?
 Atqui ego suspicatus eò rediturum esse ser-
 monē quò deuenit, & per ambiguū quod-
 dam diuerticulum secedens, rete quo ve-
 lut implicitus iam eram, effugi respondiq;
 Non est ô Dionysodore. Miser, inquit, ho-
 mo es, neq; Atheniensis, cui neque dii pa-
 trii sunt, neq; sacra, neque aliud quicquam
 præcla

præclarum atq; magnificū. Mitte, inquam, ista Dionysodore, ne male omineris, neque acriter erudias. Sunt enim mihi & aris, & sacra domestica patriaq;, & alia quæcunq; id genus Atheniēsis adiunt. Cæteris, inquit, Atheniensibus, est patrius, Iupiter? Non est, inquam, apud Ionas talis cognatio, neque apud eos qui ex hac vrbe manarunt, neque apud nos, sed Apollo pater propter Iouis genituram. Iupiter autem nobis patrius non vocatur, protector vrbis tamen & curator tribus est dictus, & tribus curatrix Minerva. Sat est, inquit Dionysodorus. Est enim tibi, vt videtur, Apollo Iupiter & Minerva. Omnino. An non tui isti erunt dii? progenitores videlicet, atq; domini? Non ne tui? An non tuos esse confessus es? Confessus sum, inquā. quid tum? Non ne animalia isti dii sunt? inquit. Concessisti portò quæcunq; animā habent, animalia esse: isti verò dii nō habent animam? Habent ytiq;, inquam. Sunt igitur animalia? Sunt certè. Ex animalibus autem illa tua esse dicebas, quorum apud te esset potestas, vt pro arbitrio venderes, largireris, diisq; dicares. Recusare Euthydeme non possum, quin. ista concesserim. Statim ille sic intulit: postquam tuum esse Iouem, tuosq; esse & alios fateris deos, licet ne tibi vendere illos atque largiri, & pro libidine

p tua

tua vt animalia cætera quæ tua sunt, tra-
 re? Ego igitur Crito tanquã sermone per-
 cussus, obmutui. Ctesippus autem succurre-
 re mihi conatus ait, Papæ, prò Hercules,
 præclarum sermonem. Ad quem Dionysio-
 dorus, Vtrum Hercules papæus est, an pa-
 pæus Hercules? Tunc Ctesippus ait, Prò
 Neptune, fortes duosq; sermones. Desisto.
 Inexpugnabiles viri sunt. Hic profectò a-
 mice Crito, nullus præsentium continere
 ultra se potuit, quin illorum orationem lau-
 dibus summis extolleret: & hospites illi
 Dionysiodorus Euthydemusq; risu, strepi-
 tu & lætitia exultantes gestientesq; ferme
 resoluti sunt. In superioribus nanque dum
 singula proferebantur, soli eorum sectato-
 res protinus applaudebāt. Hic autem penè
 ipsæ quoque Lycæi columnæ conclamare,
 plaudere, gestireq; videbantur. Ego quidem
 sic affectus fui vt assererem, nullos vnquam
 homines pari sapientia me vidisse. Atqui &
 illorum sapientiæ penitus mancipatus lau-
 dare illos & celebrare summopere cœpi. O
 viri, inquam, ob miras dotes naturæ beatis
 quippe qui rem tantam tam facile, tamq;
 breui tempore absoluistis. Multa quidem &
 alia sunt in vestris sermonibus Euthydeme
 Dionysiodorc; præclara, in quibus id præ-
 cipue magnificum est, quòd nulla vobis
 cura

cura est, aut vulgi, aut etiam illustrium hominum: sed similium duntaxat. Equidem certò scio, paucos esse qui id genus sermonum diligant, & eos quidem vobis similes: cæteri autem sic illos ignorant iperuntq; , vt erubescant vehementius, si cæteros illis conuincant, quàm si ipsi ab aliis cōvincantur. Hoc præterea popolare & mansuetum vestri sermones habent: quòd quum dicitis rem nullam bonam esse vel malam, neque albam, neque aliud quicquam talium, neque omnino aliquid ab aliis aliud reuera, quemadmodum gloriariini, hominum ora planè obstruitis. Quia verò non aliorum tantum ora, sed vestra insuper, gratiosa res est: & sermonis odium offensionemq; audientium deuitatis. Maximū verò hoc est, quòd hæc vsque adeò vobis artificiosè sunt adinuenta atque instituta, vt breui cuiuslibet tradere valeatis. Cognoui equidem, & Ctesippo mentem adhibeo, consideroq; quàm subito imitari vos cœperit, Huius rei mysteriū quàm ocysimè docere possit præclarum est, neq; tamen opere præcium fore videtur, vt coram multis hominibus dissicatis: immo verò, si mihi credideritis, cauebitis prorsus ne in multorum cœtu loquamini: ne fortè quamprimum ista percipientes, gratias nequaquā habeant. Ista igitur inter vos tantum inui-

cem communicate, neque alius quisquam ea nisi argento exposito audiat. Idem quoque si sapitis, vestris discipulis consulētis, ne vnamquam cum aliis quā secum atque vobiscum de his loquantur. Quod enim rarum Euthydeme, id honorandum. Aqua enim vilissimo pretio emitur, cum res sit natura pretiosissima, ut ait Pindarus. Sed agite, inquam, Cliniam hunc meq; suscipite. Cum hæc ô Crito, & alia quædam brevia disseruissēmus, abiimus. Delibera igitur qui mecum vnâ ad hos viros accedas. Nam pollicentur omnes se docturos, quicunque argentum dare parati sint, neque ingenium vllum vel ætatem excipiunt. Quod verò tibi maximè audire expedit, aiunt: nihil cumulandæ pecuniæ studium prohibere quominus quivis sapientiam illorum facile percipere possit. C R I T. Equidem ô Socrates, audiendi cupidus sum, & libentissimè discerem. Videor tamen & ipse eorum vnus esse qui Euthydemī similes non sunt, sed illorum potius quos tu paulò antè dicebas, qui captiunculis huiusmodi redargui malunt ab aliis, quā alios redarguere. Enimvero ridiculus essem, si admonere te pergerem. Nihil tamen prohibet quæ ex iis qui coetu soluto à nobis discesserūt, audiui, tibi nunc referre. Deambulanti mihi obuius factus eorum

rum quispiam qui in iudicialibus causis excellere plurimum æstimantur : O Crito, inquit, nihil ex istis sapientibus audiuiſti? Nihil per Iouem, inquam. Audire enim me affectantem frequens turba tumultusq; prohibuit. Res tamẽ, inquit, auditu digna. Cur? inquam. Vt audisses eos homines disputantes, qui in hoc sermonũ genere cæteris præstant. Ad hunc ego, Quid tibi viſum eſt? inquam. Quid aliud, inquit ille, quàm quæ ſemper ex iis hominibus audiuntur, dum nugantur, ac de rebus nullius momenti indigno quodam ſtudio inuicem altercãtur? nominatim hac oratione eſt uſus. Tunc ego, Veruntamen gratioſa res eſt philoſophia. Quid gratioſa, inquit, ô vir beate? An fortè nullius pretii? Atquĩ ſi paulò antè interfuiſſes, erubuifſes, vt arbitror, amici tui gratia : qui uſque adeò ineptus erat, vt ſeipſum tradere hominibus cuperet, quibus nihil penſi eſt quid loquantur, ſed ſingula captant, obiiiciuntq; vocabula, cum tamen illi, vt ſuprà dicebam, cæteros tales noſtræ ætatis viros excellant. Profectò ô Crito, & ſtudium hoc viliffimũ eſt, & qui in eo verſantur, ridiculi. Mihi quidem ô Socrates, haud rectè rem ipſam improbare viſus eſt ille, vel quiſquis alius improbet. Quod autem in cœtu multorum cum talibus viris

disputare quis studeat, meritò vituperasse ille mihi videtur. s o c. O Crito, admiratione digni sunt hi viri. Verùm nondum quod dicturus sum, noui. Quorū ex numero erat qui tibi obuius philosophiam vituperabat? Vtrum orator quispiam ex his qui in iudiciali concertatione valent? an ex iis qui tales edunt conscribuntq; orationes, quibus oratores in iudicio certant? c r i t. Minimè quidem orator, neq; arbitror illum in iudicio vnquam orasse, sed rem ipsam iudicalem optimè intelligere ferunt, & elegantes orationes cōponere. s o c. Teneo iam. Atqui & ipse idem modò dicturus eram. Nēpe hi sunt, ô Crito, quos Prodicus inter philosophum, ciuilemq; virum confines statuit. Putant hi quidem se esse omnium sapientissimos, & videri præterea tales apud quāplurimos: solos autem philosophos impedimēto sibi esse, quo minus ab omnibus æquè probentur. Censent itaq; si communem aduersus philosophos opinionem hanc diuulgent, quòd nullius pretii sint, sine cōtrouersia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos: Esse nanq; se reuera sapientissimos, sed in priuatis sermonibus, quum Euthydemī iēctatores aduersantur, impediri. Quòd verò sapientes sint, ex eo cōsentaneum videri volunt, quòd satis habeant

beant philosophiæ, satis etiam ciuilis peritæ, & quantum oportet sint veriusque participes, & extra turbulentos ciuiliū negotiorum tumultus positi sapientiæ fructibus iucundè fruuntur. CRIT. Nunquid dicere aliquid ô Socrates, tibi viri isti videntur s o c. Nequaquã. CRIT. Veruntamen horum hominum sermo habet aliquid verisimile. s o c. Habet, vt dicis, ô Crito, verisimilitudinem potius quàm veritatem. Neque facile illis periuaderi potest, quòd & homines & cætera omnia quæcunque duorum quorūdam media sunt, & vtrorumq; participiant, ita se habeant, vt quæ ex malo & bono sint, hoc quidem meliora, illo deteriora fiant: quæ verò ex duobus bonis non ad idē conducentibus, vtrisque deteriora ad opus illud peragendum, ad quod spectant vtraq; illa quibus fit compositio. Quæ autem ex duobus malis sint constituta, non ad idem tendentibus, hæc sola meliora sunt vtrisque illis, quorum participiant. Si ergo philosophia bona est, & ciuilis actio bona, sed ad aliud atq; aliud vtraq; cōferens, & hi vtrorumq; horum participes, vtrorumq; in medio sunt constituti, nihil concludunt. nam vtrisque deteriores sunt. Si autem vnum quidem horum bonum, malum verò alterum, hoc quidem meliores, illo deteriores. Quòd

si vtrunq; malum, ita demum vera dicerent,
 aliter verò nequaquã. Neq; verò confessu-
 ros illos arbitror mala esse vtraq;, neq; vnũ
 quidem bonum, malum verò alterum. Sed
 profectò vtrorumq; hi participes vtrisque
 ineptiores sunt ad illud, ad quod philoso-
 phia & ciuilis actio pertinet, & cum tertiũ
 locum teneant: primum vsurpare non dubi-
 tant. Ignoscendum quidem illorum deside-
 rio, neq; indignandum, tales tamẽ esse cen-
 sendi, quales & sunt. Nam vniũquenq; dili-
 gere debemus, qui modò prudentiæ parti-
 ceps aliquid dicit, & viriliter peragit. C R I.
 Equidem ô Socrates, vt sæpe tecũ loquor,
 ambigo qua ratione filios meos educem.
 Minor quidẽ natu tenerior est adhuc quàm
 exigit disciplina: Critobolus autem adultus
 est iam, & aliquo indiget, quo dirigatur.
 Quoties tecum loquor, ita prorsus afficio,
 vt existimem insaniam esse filiorum gratia
 per cætera occupatum esse, vt circa coniu-
 gium, nempe qui ex matre generosissima
 nascantur, deinde vt amplum illis patrimo-
 nium relinqueretur: illorũ autem educatio-
 nem negligere. Verũ cum ad eos respicio
 qui erudire homines profitetur, absterreor,
 mihiq; consideranti vnusquisq; illorũ lon-
 gè ab ea re quam prædicat, alienus esse vide-
 tur. Et vt verum tibi fatear, non habeo quo
 pacto

pacto filium meum ad philosophiam exhorter & prouocem. **S O C R.** O amice Crito, an ignoras in quouis studio viles & nobilius pretii homines permultos esse? probos verò paucos, eosq; maximo in pretio habendos esse? Non ne tibi videtur pulchrū quiddam esse gymnastica, mercatura, rhetorica, res militaris? **C R I.** Mihi certè. **S O C.** Non ne vides in vnaquaque harum artium multos ad opus vnumquodque ineptos & deridendos? **C R I.** Ita est, ac vera nimium loqueris, **S O C R.** Ergo hac de causa studia ne fugies omnia, & illa filio dissuadebis? **C R I.** Haud decet ò Socrates. **S O C.** Caue ergo ne quod dedecet, agas ò Crito. Mitte curam hanc, vtrum boni sint homines philosophiæ studiosi, vel mali: rem verò ipsam diligenter examina. Si inquirenti res praua videbitur, non solum filios, sed omnes homines absterreto. Sin autem tibi talis qualis & mihi appareat, sequere eam viriliter & exerce, atque ad idem studium filios cohortare.

ARG. MARSILII FICINI

in Protagoram.

Extat apud Græcos verissimum de Platone dictum, Phæbum videlicet duos præcipuè filios genuisse, Aesculapinum, & Plato-

nem.

nem, Aesculapium quidem qui corporibus,
 Platonem verò qui animis mederetur. Socra-
 tem quoque Socratici omnes purgandorum
 gratia animorum à deo missum fuisse testan-
 tur. Morbus autem animi in falsis opinionibus
 malisq; moribus videtur consistere. Tan-
 tum verò malum ingenuis animis haud tam
 facile ab alijs, quàm à sophistis solet inferri.
 Profectò philosophi sunt qui veritatem stu-
 diosè querunt veritatis duntaxat ipsius amo-
 re. Sophistæ verò opinionem affectant, simili-
 ter opinionis amore. Hi enim quasi discipli-
 narum mercatores & caupones, undique opi-
 niones absq; delectu varias cōgregant, tum ad
 excogitandum tum ad dicendū vicinq; libue-
 rit pertinentes, quas deinde quasi venales diui-
 tibus vendant adolescentibus, diuitiarum &
 inanis gloriae gratia. Itaque nihil unquā ha-
 bent pensi, virum vera, vel bona an contrà,
 aut ipsi discant, aut alios doceant: sed & con-
 fundunt, & passim errores effundunt quoti-
 die plurimos, nulla prorsus recta elationis ha-
 bita ratione, modò & diuitias cumulent, &
 vulgarem gloriam consequantur. Quamob-
 rem necesse est adolescentes atque viros, qui
 sophistas ob sapientiae opinionem, & eloquen-
 tia fucum plurimi faciunt, quotidie ab illis
 falsarum opinionum pessimorumq; morum

utruca

venena combibere. Siquidem mali mores, & falsas sequuntur opiniones, & facile ab avaris ambitiosiq; praeceptoribus, qui nihilominus plurimi existimantur, in discipulos transfunduntur. Plato igitur animum misertus tam pronè, tam graviter periclitantium, frequentissimè sub Socratis sui persona maleficos, veneficosq; sophistas pro viribus detestatur, quo videlicet homines discendi cupidè caute fallaces denitent Sirenum cantus, & noxia pocula Circes. Neque tamen inuectivis eos manifestè effulminat, ne vel ipse perturbatione vlla odioq; in illos videatur adductus, vel ipsi ipsorumq; sectatores, venenosa in eum impudentissima linguae tela retorqueant. Ergo partim ironia, partim risu, saepe ioco, & ludò, saepius honesta quadam redargutione immeritam sophistarum auctoritatem conatur adimere. Id quidem in sophista acutissimè perficit. Idem in Gorgia elegantissimè. Facetè admodum & urbanè in Hippia. Scitè & argutè in Euthydemo. Artificiosè etiam in Protagora, saepèq; similiter. Ubique verò Sophistas omnia profitentes inducit iactabundos, & gloriosos, temerarios insuper, & avaros. In principio quidem disputationis satis aptos, paulatim verò ineptiores, postremò omnium ineptissimos, qui nulla de re pra-

cipue

cipuè grauiori, vel quid sit, vel quanta, vel
 qualis, intelligent: cumq; profiteantur omnia;
 nihil eos omnino scire conuincit. Hactenus in
 omnes Platonis dialogos in quibus Sophistarū
 commemoratio fit, prefatos esse sufficiat. Per-
 gamus iam ad Protagoram. Socrates à Dio-
 tima fatidica artem amatoriam didicit, per
 quam sciebat per corporum pulchritudinem
 quasi per vestigia quedam sagaciter venari,
 tum animi, tum mētis angelica, deiq; pulchri-
 tudinem, eandemq; artem ubique docebat. De
 hac eius arte Plato, & sepe alibi, & in sym-
 posio ac Phædro precipuè pertractauit. Ean-
 dem in principio huius libri significauit. Id-
 circo subiunxit eum non minus amare virum
 quàm adolescentē. Ac paulò post seniores quo-
 que amare ardentius, modo sapientiores appa-
 reant. Post hac Socrates dum Hippocratē ado-
 lescentē disciplinarum auarissimū artificiosis-
 simè monet ne temere cuiuslibet se discipline
 committat, non solum illum, sed & nos com-
 monefacit, vt curā animi longè magis quàm
 corporis habeamus, caueamusq; diligenter ne
 disciplinis ipsū noxijs imbuamus. Eas enim
 magis obesse animo, quàm corpori nostro ve-
 nenu. Mox quasi pector Sophistarum fastum,
 vanitatemq; ante oculos ponit. Demonstrat
 quoq; quantum iuuentus credula eorum tum
 pomp

pompam admiretur, tum lenociniis capiatur.
 Deinde ad ea descendit que maxime ad vitam
 momenti sunt, & quibus sophistæ plurimum
 gloriantur, quærens de virtute quidem omni,
 præcipuè verò de præcipua, id est civili, per
 quam & propria cuiusq;, & familiaris, &
 publica res ad summum bonum recta ratione
 disponitur: quam veluti præ cæteris necessa-
 riam Plato in omnibus penè querit dialogis:
 intereaq; ostēdit hanc nullo modo à Sophistis
 esse petendam, sed quodammodo à philosophis:
 qui cum verū intelligant colantq; bonū, nimi-
 rum recto ad ipsam transte deo duce perdu-
 cere possunt. Sed redeamus nūc ad Sophistam,
 quem non posse virtutē eiusmodi, vel exemplo
 tradere, vel disputatione ducere, ex hoc planè
 perspicitur, quod & ipse virtutis est expertus,
 & rectum disputandi ordinem non observat.
 Cum enim interrogetur Protagoras hic à So-
 crate, vitrum virtus doceri possit nec ne, ut-
 pote qui veræ disserendi artis sit ignarus, reci-
 pit statim se ostensurum virtutē posse doceri,
 antequam quid ipsa sit quot' raris partes divi-
 datur, aperiat. Socrates autē censendi Sophi-
 stæ gratia argumentatur eam doceri nō posse,
 his penè verbis: Quando publicè de aliquo eius
 artis opificio consultatur quæ à certis præce-
 ptoribus doceri potest, nullus admittitur ad
confil

consilium præter illos. qui artem eiusmodi ab
 ipsis præceptoribus didicerunt, ipsiq; exercue-
 runt. Quando verò de publicis rebus quæ ad
 virtutem civilem spectant deliberatur, omnes
 ferme similiter admittuntur, naq; ab ullo qua-
 ritur utrum, & à quo, & quando peritiam
 civilem acceperit, quasi omnes intelligant eam
 eertis in scholis disci non posse. Præterea si ab
 altero alteri traderetur, præcipuè viri in ea
 clarissimi rem hanc preciosam sæpe suis hare-
 ditario quodam iure relinqueret. Ad hæc Pro-
 tagoras longis probat ambagibus doceri posse
 virtutem. In quibus notanda quedam prisco-
 rum refert mysteria. Decet enim quamvis So-
 phista sit, nonnulla etiã legisse bona: & cum
 prolixè loquatur apud Platonem, utilia que-
 dam adducere. Tradunt theologi veteres sub
 terra quondam animalia latuisse, id est in pri-
 ma mundi materia rerum semina præfuisse.
 Præterea Ionem, id est deum mundi opificem
 per sequentes deos, hoc est per stellas, animalia
 ex elementis composuisse. Deos autem ministe-
 rio demonum animalia instrumentis admi-
 niculisq; ad vitam necessarijs armauisse, eo
 videlicet ratione, ut Prometheus, qui demo-
 num sublimium ordinẽ significat, amaret ho-
 mines: Epimetheus autem qui inferiorũ de-
 monum refert exercitum, bruta fulciret. neq;

id quidem iniuria : siquidem altiores demones, natura incorporea atq; rationalis : humiliores autem corporea irrationalisq; potius fauent. Quantū verò Epimetheus inferiorq; natura in his quæ ad corpus pertinet fauit brutis, tantū Prometheus providentiaq; superior in ijs quæ ad animū spectant hominibus consuluisse videtur. Cum enim artis tribuit rationem, artificiosum omnium quæ natura bestijs dederat, exhibuit fabrum. Accepit autem artem ipsam vnā cum igne ab officina Minervæ, atq; Vulcani. Minerva quidem in arte ingenium, Vulcanus autem efficaciam continet, ignis deniq; instrumentum. Gemina verò hæc numina, Minerva Vulcanusq;, primo quidem in ipsis artium ideis excogitantur. Deinde in Mercurij Martiq; virtutibus. Postremò in demonibus gubernatoribus artium. Ab his igitur omnibus Prometheus rationalis animæ gubernator in hominem traiecit artis industriam. Quoniam verò diuinum id exstitit donum, statim ob ipsam cum superis cognationē, homo veneratus est deum antequam vel loqueretur, vel artes aliquas exerceret : quippe cum diuinū munus ob mirificam eius potentiam prius erigat in diuina quàm porrigat per humana. Promethæum verò ob id munus dolore affectum, significat demonicum ipsum

curat

curatorem nostrum, in quo & effectus esse possunt, misericordia quadam erga nos affici, considerantē nos ob ipsum rationis munus ab eo vel datum, vel potius excitatū, tanto miserabiliorē vitam in terris quā bestias agere, quanto magis sollicitam atq; inexplicabilem. Quod quidem Pythagoras animaduertens, Epimetheum quantū ad hoc ipsum spectat, Prometheo anteposuit. Id autem illi quodammodo simile videtur esse, Poenitet me fecisse hominē. Proinde memento hominem hic quemadmodum & apud Moysen ex terra, & postremo creatum. Item more quasi Mosaico mundum inisum habuisse. Sed de his aliās. Per eundem Prometheum in Philebo dicitur datam esse nobis à dijs differendi artem vnā cum igne. Ars enim differendi, vbi vniuersalia in particularia diuidit, processum verū à superioribus repræsentat: vbi particularia viciſſim in vniuersalia ritē resoluit, conuersionem rerum ad superiora designat: vbi definit & vbi demonstrat, existentiam rerum ostendit, ibi quidem in seipsis, hic autē ab alijs dependentium. Ideo differendi facultas diuinum est donum, cum diuinum vniuersi ordinē referat. Cum igne verò data dicitur, quia ignis similiter diuidit, resoluit, definit atq; demonstrat. Item quia rationalis facultas igitur in-

star illuminat intellectum, accendit voluntatem, & utrunque eleuat ad sublimia. Quod autem traditur Prometheum civilem virtutem salutis hominum penitus necessariam largiri non potuisse, propterea quod virtus eiusmodi penes Iouem sit, quò Prometheo non licet ascendere, ea ratione intelligendum est, quia civilis virtutis officium est non solum rebus humanis, sed etiam artibus imperare, singulasq; cum singulis ordinare, cunctas deniq; in communem omnium formam dirigere. Idem verò officium Iouis ipsum est in vniuerso, quod in hominū genere apparet scientiæ civilis officium. Quamobrem non iniuria ad Iouē ipsum spectat hanc nobis ex alto largiri. Vniuersalis enim virtus ad vniuersalē Iouis pertinet providentiam. Providentia verò demonum particularis est, & angusta, ideoq; in Iouis arcem nequit ascendere: cum angustior humiliorq; providentia, amplissimam eminentissimamq; equare non valeat. Iupiter igitur per Mercurium, id est per angelum, diuinæ voluntatis interpretem, civilis scientiæ leges, id est voluntatis suæ decreta ad humane societatis generisq; salutem spectantia mentibus nostris inscribit: inscribit inquam, & ab initio, quod Timæus apertè docet, & quotidie per angelos diuinam nobis voluntatē interpretātes. Vnde

intimus in nobis praesidet index inextinguibile
 rationis lumen, rectum veri falsiꝫ & bo-
 ni maliꝫ; examen, inenitabilis conscientiae sti-
 mulus. Per hanc deus infusam omnibus legem
 omnes ita ferme ad commune dirigit bonum, ut
 omnes flamas leuitate erigit ad superna. Ab
 hac utiq; ingenta lege lex deinde scripta du-
 cit originẽ. Quod quidem in ipso libri legum
 exordio Plato aperuit dicens, non ab homine,
 sed ab ipso deo leges initium habuisse. Sed ut
 ad presentem dialogum redeamus, subiungit
 Iouẽ per Mercuriũ edidisse legem, qua in-
 beantur omnes ciuitatis esse participes: quip-
 pe cum hac sola sit vinculũ ciuitatis: ipsamq;
 ciuitatem iustitia & pudore constantem aut
 ad omnes cœlitus demississe, eo videlicet pacto,
 ut quicumque posthac virtutis huius omnino
 expers deprehensus fuerit, tanquam ciuitatis
 pestis ultimo afficiatur supplicio. Quem verò
 primo appellauit pudorem, deinde temperan-
 tiam nominauit. Est enim pudor ingentis
 temperantiae fundamentũ. Temperantia quĩ-
 dem in ciuibus proprios cuiusque moderatur
 affectus, gestusq; cõponit. Iustitia verò actus
 cuiusq; conducentes ad alios dirigit. Memẽto
 verò ciuitatẽ in persona priuata his ferẽ duo-
 bus esse contentã, sed in publica ex Platonis
 mente his adhibendam esse prudentiã. Atq; id
 quĩ

quidem penè satis in pace fuerit : in bello autem fortitudinem adhibeto, atq; ita civilitatis erit absoluta descriptio. Post hac autè confirmat Protagoras à communi hominum sententia virtutis huius participes omnes esse debere, propterea quòd si quis iniustitiam suam palàm fateatur, vulgo insanus habebitur: quasi omnes existimèt tam necessariam communè civitati iustitiam, ut etiam si quis non habeat, saltem habere eam debeat simulare. Cum verò ostenderit hæcenus civilem virtutem esse omnibus maximè omnium necessariam, eiusq; affectum quendam siue fomitem semenq; ab initio diuinitus nobis infusum, demonstrare deinceps aggreditur virtutem civilem, immo & alias (omnes enim illa complectitur) neque natura neq; casu absolutum firmumq; habitum fortiri posse, sed doctrina duntaxat & consuetudine eius habitum comparari. Ad id verò primo rationē affert ostendentē homines non solere aliquem ob ea quæ vel natura, vel casu fiunt probare vntquam, vel improbare : actiones autem virtutis aut vitij, laudare semper aut vituperare. Deinde pueritiæ adolescentiæq; educationem sub domesticis, grammaticis, musicis, gymnasticis, legibus, ordine quodam longo diffonit, ostendens totam vitæ institutionem ad id obnixè

contendere, ut declinentur vitia, virtutes possideantur: quasi neq; vitia neq; virtutes, vel fortuna, vel fato, sed arbitrio, & exercitatione proueniant. Interea priscorum perstringit sententiam de vitijs puniendis consideratione dignam, videlicet neminem quia deliquerit, sed ne vel ipse vltius, vel alius eius exemplo delinquat, puniendum esse: respondetq; ad illa quae obiecerat Socrates. Nos autē ex omnibus quae hactenus disputata sunt, auream illam priscorum sententiam tenebimus alta mente repositam. Primo quidem deum ip̄um vite salutiq; nostrae omnibus vndiq; modis prouidere atq; consulere. Deinde ciuilem virtutem donum esse diuinum, ne quis fortē confidat se absq; diuina gratia Rempub. rectē feliciterq; gubernaturum. Id enim in Legibus, & alibi Plato confirmans ait: Quemadmodum bestiae multae ab vna nisi sub humano pastore rectē duci non possunt: ita neq; homines multi feliciter ab vno quodam rege, nisi & vnus regatur à deo. Ideoq; regendi facultatē non aliunde quàm à deo haberi in Theage & Menome probat. Protagoras verò sophista quid velit ip̄se viderit. Denique quàm necessaria sit inuiolata iustitia missa cœlitus meminerimus, si aures assiduē nostras priscorum voces illae circumsonent: Mortales quondam miseri an-
r-quam

tequam ciuitas cœlitus mitteretur, neque segregati viuere poterât, quin passim laniarentur à feris, neque iterum congregati, quin à se inuicem lacerarentur. Itaque salutem nobis quam cuncta simul artes prestare non potuerunt, sola tandem iustitia præstitit. Post hæc Socrates ne Sophista propter nonnulla quæ ab alijs accepta narrauerat bona, admirationi sit audientibus, ironica quadam, & urbana, & artificiosa redarguenda ratione illum presentibus deridendum. Interrogat enim postquam de virtute tam magnificè fuerat elocutus, utrum vna sit tantum virtus an plures. Preterea si plures, utrum sint partes vnus, nec'ne. Rursus si partes, nunquid similes sibi inuicem atq; toti, an utrinq; dissimiles. Ad hæc Protagoras neq; rectè scit respondere, neq; definire aut partiiri virtutes, neq; distinguere quæ ratione similes sint, & quæ dissimiles, neq; quod in disputando turpissimum est, euitare quin ad id faciliè deducatur, ut sape sibîpsi repugnet. Tandem verò cum ob ignorantiam respondendi inciperet Protagoras tergiversari, ideoq; Socrates abiturum se simularet, ab auditoribus Sophista ad differendum est renouatus. In qua quidē altercatione Prodicus primum Sophista superstitiosa circa vocabula curiositas demonstratur, deinde Hippia quoq;

Sophistæ ostentatio in concionando timidiôr. Postremò Protagoras renocatus ad disputandum, importunè nimium, & ineptè in carmina poësimq; digreditur, interrogans Socratem de quadam Simonidis poëta sententia. quam & ipse minimè intelligere à Socrate mox convincitur, mentè Simonidis exponēte, quasi dixerit, virum bonum fieri quidem esse difficile, perseverare autem impossibile. Hic audies priscorum sapientiam verbis quàm paucissimis fuisse contentam : atque posse brevibus multa complecti, viri absolutè docti opus esse. Item neminem mala turpiaq; sponte committere, sed ignorantia. Denique ubi dialectico more differitur, poëtica respuenda. His actis iterum Sophistæ tergiversatur, atque vix à presentibus renocatur. Tunc Socrates ad priorem de virtute disputationē regreditur, utrū multa sint virtutis vnius partes, & qua inuicem ratione se habeant. Protagoras autem iterum labitur, affirmans alias inter se virtutes esse simillimas, quod in superioribus non admiserat : item fortitudinem ab alijs longissimè separans, consentiensq; homines absque prudētia ceterisq; virtutibus fortes esse posse. Qua in re sibimet repugnare deinde compellitur, confiteriq; non solum fortitudinē, sed neq; etiam virtutes vllas absque prudentia posse consisti

consistere. Tum verò de bono, & malo multa tractantur. Siquidem prudentia est scientia eligendi boni maliq; vitandi. Ambigitur autem utrum bonum malumq; idem sit penitus quod & voluptas atq; dolor. Neq; affirmatur id quidem omnino, neq; manifestè omnino negatur. De hoc enim in Gorgia, & hieboq; & alibi. Omnino verò probatur prudentiam ipsam in qua & finis vite cognitio, & viarum ad hunc conferentiū consistit electio, moralium virtutum esse principem atq; ducem: idq; usq; adeo asseritur, ut virtutes quasi scientia, id est prudentia quaedam videantur esse, vitia verò inscitia, scilicet imprudentia quaedam. Additur deinde peccata omnia ab ignorantia proficisci, neq; ullum aliquando electurum mala nisi deceptum imagine boni: neq; fugiturum bona, nisi imagine quaedam mali perterritum. Siquis verò dixerit hominem bona discernentem atque mala, ab illis tamen diuersi, ad hac contra conuerſi, propterea quòd à voluptate vel affectu sensuum alio superetur. Socrates id negabit, asserens id ipsum quod ab affectu superari dicitur, nihil esse aliud quàm inscitiam: Scientiā verò omnium quæ in nobis, et circa nos sunt, potentissimum esse, neque ab ulla re unquam superari posse. Deniq; cōcludit scientiam plurimum, immò totū

ad virtutem beatitudinemq; conferre, ignorantiam verò pariter ad contraria. Iterumq; Protagoram corripit, quòd & sibi met contradixerit, & ordine vsus prapostero fuerit. Siquidem antequam quid sit virtus definiat, partiiri eam aggreditur, & virum doceri valeat disputat. Simulat quinetiam Socrates se quoq; in repugnantiam esse deductum, ex eoduntaxat quòd Sophistam secutus fuerit aberratè, admonetq; ut Promethei providentiam potius quàm Epimethei propterantiam in omni vita pro viribus imitemur.

*

PROTAGORAS, VEL, SOPHISTAE

*translatus è Græca lingua in Latī
nam à Marfilio Ficino Flo-
rentino, ad Petrum Me-
dicem virum claris-
simum.*

*

FAMILIARIS, SOCRATES, HIP-
POCRATES, PROTAGORAS,
ALCIBIADES, CALLIAS,
CRITIAS, PRODI-
CVS, HIPPIAS.

VNDENAM ō Socrates pro-
dis? An videlicet à venatione
illa redis ad quā honesta Al-
cibiadis indoles prouocare
to solet? Nam nuper cōtem-
planti mihi visus est pulcher vir, iam vir in-
quam, qui possit scilicet inter nos ipsos cen-
seri, vtputa cui per genas plurima lanugo
iam serpit. s o c R. Esto, quid tum? An non
probas Homerū? qui, gratissima est, inquit,
primæ lanuginis ætas. Eam verò nunc Al-
cibiades agit. F A M. Imò vero. At in præsen-
tia vnde? nunquid ab illo prodis? & quomo-
do erga te nunc affectus est adolescens?
s o c. Bene quidem, hodie præsertim mihi

q q

visus

*Debebat
absq; per-
sonis per-
petuanar
ratione cō-
stare res.*

visus est: nam mihi sæpe hodie in dicendo succurrit, & ab illo nunc venio. Ac mirabile tibi quiddam referā. præsentem illum mihi nimè intuebar, & aliò intendens ad eū vix aduertebam. F A M. Quidnam tanti fuit, ut te ab illo diuerteret? neq; enim formosior ullus è nostris ciuibus adesse poterat. S O C. Immo aderat quidam admodū pulchrior. F A M. Quid ais? cuius? ne? an peregrinus? S O C. Peregrinus. F A M. Cuiās? S O C. Abderites. F A M. Nunquid adeo insigni forma præditus tibi visus est peregrinus ille, ut Clinix filio eum præstare putaueris? S O C. Quid prohibet ō beate quo minus quod sapientius est, sit & pulchrius? F A M. An fortè à sapientis cuiusdā colloquio venis? S O C. Sapientissimi profecto omnium nostræ ætatis hominū, si modo sapientissimus tibi aliorum omnium Protagoras esse videtur. F A M. En quid ais? nunquid huc accessit Protagoras? S O C. Nudiustertius. F A M. An modo cū illo fuisti? S O C. Modo, & multa locutus sum, audiui etiā multa. F A M. Non tu illa nobis refers? nisi quid prohibet. Sedere hic licet. Tibi quidem puer iste cedit. S O C. Referam equidem, et gratiam insuper si audieris, habebō. F A M. Et nos tibi, si dicas. S O C. Audite, igitur. Superiori nocte ante lucis exortum Hippocrates Apollodori filius

Ælius frater Phædonis ostium meum baculo vehementer pulsavit: & cum ostium aliquis aperuisset, repente ingressus est clamitans, **Dormis** ô Socrates, an vigilas? Ego autem cognita eius voce, Hippocrates hic est inquam. O Hippocrates nūquid noui? Nihil, inquit, nisi gratum nunciaturus aduenio. Optime, inquam. Sed quid istud? quæ te huc causa appulit? Protagoras venit, & prope me dinertit. Tum ego, Ille iam pridem venit. tu verò modo audisti? Vesperis profecto, inquit ille: scabellumq; in tenebris manu contrectans ad pedes meos subsedit, adiecitq; hesternò vesperti sero admodum ex Oenoc reuersus. puer enim me Satyrus fugerat: cumq; persequi me illum significare tibi vellem, alio quodam interueniente oblitus sum. At cū venissem, cœnatiq; essemus, & somno nos dare vellemus, tunc primum nunciat frater venisse Protagoram. Illico ad te properare tentavi, sed intempesta nox detinuit. Somno autem expectatus laboreq; leuatus, mox ad te huc aduentavi. Ego verò viri magnanimitatem stuporemq; animaduertens, Quid hoc ad te? inquam. Nū aliqua te iniuria Protagoras afficit? Tum ille subridens, Sanè inquit, propterea quòd solus fit sapiens, me verò non efficiat sapientē. **S O C.** Inò certe & te sapien

*Occasio
dialogi.*

sapiētem reddet, si mercede illi oblata persuaseris. HIP. O Inppiter atq; cæteri dii, neq; meis neq; amicorum rebus parcerem, modo id nie consecuturum considerem: atq; idcirco te nunc adeo, vt apud eum pro me intercedas. Ego enim & iunior sum, & Protagoram nunquā nec vidi nec audiui. puer enim tunc eram cū hunc primum accessit. Virum quidem hunc omnes ô Socrates laudant, & in dicendo sapientissimum ferunt. Sed cur nō properamus ad eum, vt domi illum conueniamus? Diuertit sanē, vt audiui, apud Calliā Hipponici filium. Eamus iam. S O C. Nondū ô bone vir, inquam, illuc eundum. Nam valde adhuc profunda nox. Sed eamus ad aulā, vbi deambulabimus quoad aurora luceſcat, postea Protagoram ipsum adibimus: neq; enim summo mane domo exit Protagoras. Quapropter confide, domi nanque illum comperiemus. His dictis, surreximus, & in aulam profecti sumus: ac volens ipse fiduciæ eius periculum facere, intuitus sum diligenter, atq; ita interrogavi. Dic age ô Hippocrates, ad Protagoram nunc accedis mercedem pro te illi daturus? ad qualem hominem vadis? & ipse qualis ex eo vir euasurus? Quemadmodum si ad Hippocratem tibi cognominem Coum illum Aesculapii stirpe natum proficisci velles.

les, pro te mercedem erogaturus, & aliquis
 quæreret, Dic mihi ô Hippocrates merce-
 dem Hippocrati dabis? Qualinâ homini,
 & cuius ratione? quid respôderes? H I P. Vt
 medico. S O C. Qualis & ipse futurus, id est
 cuius gratia? H I P. Vt medicus euasurus.
 S O C. Sin autem aut Polycletum Argium,
 aut Phidiam Atheniensem adires mercede
 pro te oblata, & aliquis percontaretur qua-
 libus hominibus, & qua ratione Polycle-
 to, & Phidiæ argentû offers? quid ad hæc?
 H I P. Tanquã sculptoribus. S O C. Tu verò
 qualis homo futurus? H I P. Sculptor videli-
 cet. S O C. Attende obsecro: ad Protagoram
 nunc ego ac tu proficiscimur, & argentum
 tui gratia dare tibi parati sumus, si modo
 pecuniæ nostræ sufficiens, & si impetrare
 licet: sin minus, amicorum insuper pecunias
 erogabimus. Si quis ergo nos ad hæc adeò
 properantes interroget. Dicite mihi quæso
 ô Socrates & Hippocrates, qualinam homi-
 ni, & qua ratione Protagoræ pecunias tri-
 buere cogitatis, quid illi responderemus?
 Quodnam potissimû Protagoræ cogno-
 nomentum audiuiamus? Phidiam quidem
 sculptorem nominât, Homerum verò poe-
 tam. Protagoram autem? H I P. Sophistam ô
 Socrates virum hunc appellant. S O C. Ergo
 tanquam ad sophistam mercede conducen-
 dum

dum pergimus? H I P. Maximè. s o. Si quis-
 piam te interroget qua mente, & qualis eua-
 surus ipse Protagorā adeas, quid ad illum?
 Hic Hippocrates erubuit. iam enim aurora
 paulisper illuxerat, quo vultus eius patere
 habitus poterat. respondit deinde: Vt su-
 pradicta cōcludunt, profecto tanquā sophi-
 sta & ipse futurus. s o c. An nō pudet inter
 Græcos Sophistæ cognomenti? H I P. Ve-
 hementer ô Socrates, si quod sentio profe-
 tendū est. s o c. Sed enim vide ô Hippocra-
 tes ne fortè aliò tendat tuū hoc Protago-
 ricæ artis studiū quā vt sophista efficiaris.
 Quēadmodū grāmatici ludū citharœdiq;
 atq; gymnastici nō artis ipsius exercendæ
 gratia frequētaſti, sed quadā potius auidi-
 tate discendi, vt priuatū ac liberum hominē
 decet. H I P. Talis omnino studii mei apud
 Protagorā ratio futura videtur. s o. Scis-
 ne quid nunc facturus sis? an te fugit? H I P.
 Qua de re? s o c. Animi tui curā viro, vt ais,
 sophistæ es commissurus. Quid autē sophi-
 sta sit si scias summopere admirabor. Quod
 si ignoras, nescis quale sit istud, bonum ne
 an malum, cui operam impendere studes.
 H I P. Scire equidem arbitror. s o c. Dic er-
 go, quid sophistam esse censes? H I P. Arbi-
 tror esse hunc vt nomen significat, qui ra-
 tiones ad sapientiam pertinētes intelligit.

s o c.

s o c. Idem quoq; de pictoribus ac fabris licet dicere, eos esse videlicet qui rationes ad sapientiam pertinentes intelligunt. Verum si quis de pictoribus peteret, ad quarum rerum sapientiam, responderemus utiq; ad efficiendarum imaginum sapientiam, similiterq; de cæteris. Et si eodẽ modo de sophista interrogaremur, qualem eius sapientiam esse responderemus? quod eius officium? H I P. Sapientiam profecto qua homines ad dicendum facundi redduntur. s o c. Verè sic forsitan diceremus, non tamè insufficienter. Responsio enim illa interrogationem aliam exigit, quibusnam de rebus dicendi peritos Sophista homines reddat. Citharista nèpe iisdem dicendis aptos facit, in quibus & creditos, in pulsanda videlicet cithara. nõnne? H I P. Certè. s o c. At verò sophista quam dicendi facultatẽ præstat? quibus de rebus? patet quòd de his quæ intelligit. H I P. Verisimile id quidẽ. s o. Quid ergo istud est, quod & ipse Sophista intelligit, & alios docet? H I P. Ignoro Herce. s o c. An nõ vides quanto discrimini animum tuum subdas? nõquid si corpus tuum eidem discrimini suppositurus esses, quo vel in melius verti, vel in deterius posset, nõ prius alicui tantum de te periculum facturo cõmitteres, quàm diligenter cõsiderasses, committendum ne sit

an non

an non : amicos quinetiam, & propinquos
 diu de hoc ipso cōsulniffes? Cum verò ani-
 mum tuū pluris facias quā corpus, & ex
 eius vel morbo, vel integritate tua omnia
 contingat vel male, vel bene habere, com-
 mittendus sit an non huic hospiti animus,
 neminē nec propinquorū, nec amicorū cō-
 suluisti. Sed cū hesternō vesperti aduentum
 illius audineris, ad eum summo mane pro-
 peras, nullo de hoc consilio habito, crede-
 re te ipsum illi debeas nec ne. Imò & tuas o-
 mnes, & amicorū pecunias erogare paratus
 es, quasi iam cognoueris omnino esse Pro-
 tagoræ adhærendū, quem neq; vidisti vn-
 quam, vt ais, neq; es allocutus. Sophistā vo-
 cas illum, & quid sophista sit nescis, cui te-
 ipsum es dediturus. H I P. Vera loqui vide-
 ris ô Socrates. S O C. Non ne sophista est ô
 Hippocrates mercator quidā, & caupo vi-
 ctualium quorundā quibus animus alitur?
 H I P. Talis mihi sanè videtur, verum qui-
 bus alitur animus? S O C. Disciplinis, sed ca-
 uendum est, ô amice, ne dū laudat sophista
 quæ vendit, nos decipiat, vt faciunt qui cor-
 poris epulas vendunt, mercatores quidam
 & caupones. Laudant illi quidē sua omnia,
 neq; intelligunt vtrum salubria sint an no-
 xia corpori quæ vendunt, idq; ignorant &
 illi qui emunt, nisi fortē illorū aliquis me-
 dictus

dicus sit, aut gymnasticus. Haud secus illi qui disciplinas varias per vrbes venales circumferunt, & cauponantes eas emptoribus vendunt, laudant omnes. Ac fortassis eorū nonnulli ignorant sæpe quid vtile animo sit, quid' ve inutile ex his quæ vendunt: similiter quoque qui ab illis emunt: nisi illorum aliquis sit animi medicus. Si ergo intelligis ipse quid ex his profit, quid' ve obfit, tuto emere disciplinas & à Protagora & ab alio quouis potes. Alioquin caue, ô beate adolescens, ne in summū iacturæ discrimen quæ tibi charissimæ sunt, deducas. Nam longè grauius periculū est in disciplinis quàm in cibis emendis. Etenim qui esculenta emit & poculenta, potest antequam his vescatur, in aliis quibusdam vasculis illa domum deferre, ibiq; deposita diligenter examinare, & aduocato aliquo istarum rerum perito, quid edendum bibendum' ve sit, quid non, quantumq;, & quando, deliberare. quamobrem haud graue est in emendo periculum. Disciplinas autē nō licet alio in vase transferre, sed necesse est vt qui emit eas animo capiat, & relicto pretio habeat, intra se ferēs, vel inquinatus iam, vel ad meliora prouectus. Hæc itaq; cum senioribus discutiamus: iuniores nanque nos sumus quàm exigat tantæ rei iudicium. In præsentia ta-

Lōgè grauius periculum in disciplinis quàm in cibis emendis.

r men

men pergamus quò cœpimus, virumq; hūc
audiamus: quo audito cum aliis communi-
cābimus. Neque enim Protagoras ibi solus
adeſt, ſed etiam Elienſis Hippiaſ, & Prodi-
cus, vt arbitror, Chiuſ, aliiq; permulti viri,
& admodum ſapientes. Placuerunt hæc no-
bis, atque perreximus. Et ingreſſi vestibū-
lum, ſermouē quendam in quem inter eun-
dum fortē incideramus, tractauimus. Qui
ne imperfectus relinqueretur, in vestibulo
colloquentes eò progreſſi ſumus, dum diſ-
putando nobis cōueniret. Audiuit nos Eu-
nuchus quidam ianitor, ſed propter ſophi-
ſtarum iſtic frequentiam venientibus ira-
ſcebatur pulſauimus, aperuit. cum nos vidif-
ſet, Hui ſophiſtæ etiam hi ſunt, inquit: haud
otium illi. ſimulq; vtriſque manibus nixus
oſtium clauſit. Pulſauimus iterum, ſed ille
clauſis foribus, Non auditis, inquit, oriū illi
non eſſe: O bonē vir, inquam, neq; ad Cal-
liam venimus, neq; ſophiſtæ ſumus: ſed con-
fide, Protagora indigemus, videre illum cu-
pimus. Hoc nuntiato vix tandem fores pa-
teſecit. Ingreſſi, Protagoram offendimus in
vestibulo porticus deambulātem. Seque-
bantur enim multi: hinc quidē Calliaſ Hip-
ponici filiuſ, & Germanuſ eiſ ex matre Pa-
raluſ Pericle natuſ, & Charmideſ Glauco-
niſ: inde verò alter Pericluſ filiuſ Xanti-
puſ,

pus, & Philippides Philomeli, & Antimirus Mendeus, qui inter omnes Protagoræ auditores insignior habebatur, discebatq; ea mente facultatem illam, ut & ipse sophista futurus eadem quandoque profiteretur. A tergo præterea sequebantur alii auscultantes Protagoram, quorum plurimi peregrini esse videbantur, quos ex singulis urbibus per quas circumuagatur ille, cōgregat, mulcens eos voce tanquam Orpheus quidam, & afficiens. Illi verò vocem passim deliniti sequuntur. Aderant & nostrates quidam in eò choro. Hunc ego chorum cum contempler, ordo me illius mirificè oblectabat. Diligenti siquidē cautione singuli observabant, ne passu Protagoram antecirent. Sed cum retrò pedem verteret, pedissequi auditores aptè nimium, & in circulum vtrinque diuisi, ita cedebāt, ut posterī semper essent. Hunc post vidi, ut verbis Homeri loquar, Hippiam Eliensem in aduerso porticus vestibulo in throno sedentem. Circa quē per subcella nonnulli sedebant. Eryximachus Acumeni filius, Phædrusq; Myrthinusius, Andron Androtione genitus, aliq; nonnulli partim ciues, partim etiam peregrini: qui de rebus naturæ sublimibus, astrorumq; progressibus interrogare Hippiam videbatur, ille autem in throno sedens dubitatio-

nes

nes singulis enodabat. Vidi præterea Tantalum. Aderat porro & Prodicus Chius, qui in tabernaculum quoddam secesserat, quo pro penu iam antea Hipponicus vti consueuerat: sed vt omnis confluentium hospitum turba exciperetur, angulum illum quoque extractis obsoniis Callias hospitibus habitandū dederat. Prodicus igitur villosis stramentis, & quidem multis, vt videbatur, inuolutus, istuc adhuc recumbebat. Sedibus autem proximis aliqui confidebant, Pausanias Ceramensis, & penes eum adolescentulus quidam optimo ingenio, & generosa indole præditus, nomine vt audiui Agathon, neque mirum videri debet, si Pausaniæ sit charissimus. erat ibidem & Adimantus uterq; tum Cepidis, tum Leucolophi filius, aliiq; permulti. Quæ inter se disceptarēt haud satis percipere foris potui, quanquam vehementer audire Prodicū affectabam. Sapientissimus enim diuinusq; vir mihi esse videtur, sed sonitus quidam ex vocis ipsius gravitate sub fornice continuè reuolutus, verba singula confundebat. Euestigio post ingressum nostrū intrauit Alcibiades, vt ais ipse, pulcher, & ego credo, & Critias Calæscii filius. Nos autē cum ingressi de quibusdā vnā disseruissemus, eaq; essemus spectacula contemplati, accessimus, ad Protagoram.

gorā. Deinde, ō Protagora inquā, certa de causa ad te ego & Hippocrates huc venimus. P R O T. Nunquid seorsum ab aliis mecum loqui vultis? an coram omnibus? S O C. Nobis quidem perinde est, sed cum audiueris quam ob causam venimus, ipse videris.

P R O T. Quid ergo istud est, cuius gratia huc accessisti? S O C R. Hippocrates hic nostras est Apollodori filius nobili atque felici genere ortus. Ipse verò cum æqualibus suis de virtute contendit, æmulatione concitus; cupitq; in Republica vir illustris eundem, atq; huius rei compotem fore se sperat familiaritate tua. Vide vtrum de hoc solos tecum, an coram aliis cōsultare nos deceat.

P R O T. Videris ō Socrates rectè salutem meam consulere. prudenti nanq; cautione indiget peregrinus is qui amplas vrbes perlustrans claris vbique iuuenibus persuadet vt relicta aliorum omnium tam suorum, quàm alienigenarum, tam senum quàm iuuenum cōsuetudine, sibi soli adherereant, tanquā ipsius familiaritate præstantiores aliis omnibus evasuri. invidia aduerſum eum insurgāt necesse est, multiq; maleuoli huic insipienti. Ego verò artem sophisticam antiquam esse arbitror, priscos autem viros in ea peritos invidiam hanc offensionemq; veritos aliarum artium specie dissimulasse, partim quidem

*Defensio
artis So-
phistica.*

dem poëmatís specíe, ut Hómérus fecit, & Hésíodus, & Símónídes, partím verò sub sá-
 erorú oraculorúq; appellatíone, ut Or-
 phéus, & Músæus, eorúq; etiám sectato-
 res. Audíui præterea nonnullos eam artem
 appellasse gymnasticam, quod Iccus Taren-
 tínus fecísse vídetur, & qui adhuc superest
 sophísta nullo ínferior Selybrianus Hero-
 dícus, qui prísca origine géus à Megaren-
 síbus ducit. Pythocles quín etiam Chíus so-
 phísta doctíssimus, alíi q; permulti sub mu-
 sicæ artis velamíne sophisticam facultatem
 occuluerunt. Hí omnes sicut dictum est, &
 ob deuítandam inuítíá vehementer nómen
 díssimularunt, & sub artíum alíarum præ-
 textu sophisticam artem occuluerunt. Ego
 auté ab híis omníbus ín hoc dísséntío, neq;
 conducere versutías ístas exístímó. Neque
 ením votí cópotes eos fieri arbitror. Nam
 víri ín ciuitate præstantes díssímulationes
 eíusmodí omnes íntelligunt. Vulgus autem
 quodammodo non aduertít, sed ea laudat
 quæ ípsi prædicát. Subterfugíendi verò stu-
 díum ístud cum non assequítur quod molí-
 tur, & íntertem índicat fugíentem, & aduer-
 tentes homínes reddit ínsensíores. Exístí-
 mant ením præter cætera hunc versutum
 seductórem q; esse. Ego igitur contrariám
 quándam víam sum íngressus. Cóníteor me
 esse

Apparent
 ses ratio-
 nes.

esse sophistam, aliosq; docere, & hac ingenua confessione tutius quàm dissimulatione illa vitari inuidiã censeo. Aliis præterea rationibus mihi prosperi, vt nihil mali adiuuante deo ob sophisticæ professionem sim passus, licet multos annos facultatem hanc exercuerim. Sum equidem grandis natu, & cuiusque uestrum ætate pater esse possem. Quamobrem gratissimũ mihi erit, si de iis mecum audientibus omnibus qui intus sunt, verba facere velitis. Hic ego cum suspicatus ostentare autoritatẽ suam apud Prodicum & Hippiam velle, quod eius sapientiæ auiditate inflammati ad eum audiendum profecti essemus, Cur non, inquam, Prodicum atque Hippiam, & eos qui hos comitantur, huc aduocamus, vt & ipsi nos audiãt? P R O. Aduocemus. Vultis igitur, Callias inquit, sedes hic paremus, vt disseratis sedentes? Cõsensimus omnes, & audiendi auiditate admodum festinantes, scamna vnusquisq; apprehendimus, & iuxta Hippiam confestim apparauimus. Ibi enim plurima erant subleclia. Ibi Callias & Alcibiades veniunt, Prodicumq; & qui cum eo istic erant secum adducentes. Postquam igitur consedere omnes, Repete ô Socrates, inquit Protagoras, his præsentibus quæ me paulò antè pro adolescente hoc obsecrabas. Eodem igitur,

4 inqu

inquam, exordio quo supra vtamur. Hippocrates hic adhærere tibi vehemèter exoptat: verum quidnam sit ex hac consuetudine tua reportaturus, libenter audiret. Hæc nostra erat oratio. P R O T. Petis quid mecum lucraturus sis adolescens? nunquam accedes ad me, quin abeas doctior, singulisq; diebus amplius ampliusq; proficies. S O C R. Haud mirum hoc ô Protagora: sic enim conuenit: quandoquidem & tu tam grandis natus, tamq; sapiens, si quæ nescis ab aliquo disceres, præstantior abires. At verò non id duntaxat exquirimus. Sed perinde ac si Hippocrates hic mutata sentètia versari cum adolescente hoc, nuper huc profecto Zeuxippus cuperet Heracleti filio, eumq; eodem quo nunc te pacto aggressus, eadem ex illo quæ ex te audiret, videlicet pulchrè apud se quotidie profecturum esse: Zeuxippum roget, qua potissimum in re profecturus sit, respondeat utique, in arte pingendi: & Orthagoram Thebanum si cõueniat, audiatq; ex illo doctiorem se eius consuetudine erasurum, qua in re doctiorem roget, in tibiærum sono Orthagoras respondeat: eodem modo & tu adolescenti huic, mihiq; pro illo petenti responde. Ais enim Hippocratem siquidem Protagoræ adhærebit, in dies doctiorem fore. qua tandem in re? declara.

Tum

Tum Protagoras, Scitè interrogastu quidem ô Socrates & ego his qui probè interrogant, gaudeo respondere. Hippocrates quidem si mecum versetur, in eum errorem non incidet, in quem proculdubio incidisset cum sophistis aliis conuersatus. Alii si quidem iuuenibus obliunt. Inuitos nanque ad eas artes retrahunt quas & fugerāt, arithmeticen, astronomiam, geometriam, musicam docentes. Et Hippiam simul aspiciens addidit: Quisquis autem ad me venerit, solum id discet cuius gratia venit: disciplina verò huiusmodi est prudens in re familiari & republica consultatio, qua quis & domum rectè gubernat, & ciuitatis negotia optimè & dicendo transigit, & agendo.

S O C R. An intelligo quod vis Protagorā ciuilem nanq; artem dicere mihi videris, polliceriq; quomodo in viros bonos ciues euadant: P R O T. Hoc ipsum est ô Socrates, quod passim prædico. S O C. O quā præclarū nactus es artificiū, si modò es nactus. Nihil sanè aliud erga te quā quod sentio proferendum. Id equidem ô Protagora doceri nō posse putarā. Tibi tamen autumanti non præstare fidem non possum. Quā verò ob causam neq; doceri, neq; ab hominibus inuicem tradi censcam, æquum est, arbitror, vt dicam. Equidem quod & cæteri Græci

*Que pro
mittit so
phista de
cere.*

*Tentādo
ostēditur
quod vir
tus doce-
ri nō pos-
sit.*

rest

testantur, Athenienses viros sapiētes appello. Video igitur quando concione congregata aliquid de ædificando deliberare vult ciuitas, ædificatorū cōsiliū expeti: & cum de nauium fabrica, fabros nauium accersit. Idem quoq; faciūt in cæteris omnibus quæcunq; doceri & disci posse existimāt. Quòd si quis alius, de artis illius opere consultare pergit, quem eius artis expertem esse putant, clarissimus aliis in rebus sit licet ditissimusq; & nobilissimus, nihilo tamen magis admittunt, sed exhibant, exploduntq;, quoad vel ipse tumultu deterritus à dicendo desistat, vel iubentibus magistratibus stipatores ipsum aut extrudant protinus, aut transfigant. Id itaque in omnibus ad perceptionem artium pertinentibus obseruare consueuerunt. At cum de publica ciuitatis administratione consultandum est, consulit architectus æquè ac faber ærarius, æquè etiā cerdo, mercator, nauta, diues, pauper, ignobilis, nobilis, neque horum quisquam quenquam explodit, vt in superioribus contingebat, quasi quod nusquā discatur, nulloq; præceptore percipiatur, consultare audeat. Constat porrò quod doceri posse non putant. Neque publicè solum hoc, sed & priuatim conspicitur. Etenim qui ciuili sapientia pollent, virtutem hanc in alium transf

transfundere nequeunt. Siquidem Pericles horum adoleſcētum pater, in his rebus quæ sub magistro discuntur, diligenter eos erudiuit: in his autem in quibus ipſe ſapit, neque ipſe erudit, neque alteri cuiquam committit erudiendos, ſed paſſim quali paſcentes ſine euſtode pererrant, ſi fortè caſu quodam in hanc virtutem incidant. Idem quoque Pericles cum eſſet Cliniz tutor, fratris Alcibiadis huius minoris natu, illiſque metueret ab Alcibiade, ne fortè cōſuetudine eius inquiraretur, ſegregauit eos, & Clinia apud Ariphronē educauit. ſed nōdum ſex inde menſibus exactis cum illi reddidit, cum ingenio illius diſſideret. Multos præterea commemorare poſſem, qui cum in Repub. excellentes viri eſſent, nullum tamen aut propinquorum, aut alienorum vnquam docuerūt. Equidem ō Protagora dum hæc animaduerto, virtutem doceri poſſe diſſido. Contra verò dum te audio hæc aſſerentem, ſententiam mutare cogor, & quæ dicis haudquaquam arbitror contemnēda, exiſtimans te vñ multarum rerū, doctrinaſque, & inuentione ſapientem eſſe. Ergo ſi potes clarius oſtendere uobis, quòd virtus doctrina aliqua comparatur, oſtende obſecro, nec inuideas. P R O T. Haud inuideo ō Socrates. Sed vtrum vobis tanquam ſenior iunioribus fabulam

bulam referam? an prosequar disputandos
 Tuac sanè audientium plurimè, vtcunque
 mallet; dicere concesserunt. P R O T. Gra-
 tiores vobis fore fabulam arbitror. Olim
 quandoque dii soli erant, nulla verò morta-
 lium genera. sed cum tempus generationis
 fatale venisset, ipsa dii in terræ visceribus ex
 igni terraq; finxerunt, interuenientibus iis
 quæ igni, terræq; miscétur. Cum verò edu-
 cere illa in lucem vellent, Prometheo Epi-
 metheoq; mandarūt, vt suas cuiq; vires dis-
 tribuerēt. Prometheus itaq; rogauit Epi-
 metheus, vt distributionis illius munus sibi
 concederet, distribuenti spectatorem se præ-
 beret. Consensit Prometheus. distribuit il-
 le. quibusdam igitur robur absque celerita-
 te dedit, quibusdam imbecillioribus veloci-
 tatem donauit, armauit nonnulla, inermi-
 bus autem aliud quoddam ad salutem ma-
 chinamentum excogitauit. Quæ enim exi-
 guo corpore clauserat, partim per aërè pen-
 nis attolli, partim per terram subrepere ius-
 sit. Quæ verò in molem amplam auxerat, ea
 ipsa mole ad salutem suam muniuit. Simili-
 terq; in cæteris exæquans partitus est sin-
 gula, adeo vt nullum genus penitus obscu-
 raretur. Postquam ita instruxit, vt ne mutua
 populatione perirent, excogitare iam cœ-
 pit suffugia: qua ratione quam facillimè sub-
 duo

diuo agere vitam possent. Itaq; illa vel pilis confertissimis setisq; vel durissimis pellibus vestiuit, quibus facile tum hyemis, tum æstus intemperiem tolerarent, & naturalia illis stramenta iisdem ex rebus cubiliaq; parauit, pedibusq; soleas addidit, ungulas, festas, callum, pelles itidem quàm durissimas. Deinde alimēta aliis alia suppeditauit, quibusdam ex terra herbas, nonnullis ex arboribus poma baccasq;, radices aliis. Nec defuerunt quibus daret è mutuo laniatu victum. Cæterum voracibus animalibus genus quodammodo sterile: cæteris autē quæ illorum ferocitati obnoxia sunt fecundum dedit, vt hoc modo genus conseruaretur. Cum verò nō esset admodū sapiens Epimetheus, dotes omnes inscius effudit in bruta, neque aduertit nihil ex tanta sibi elargitione superfore, quo genus nostrum deinde donaret. Restabat ergo hominum genus immune & vacuum: itaque quò se verteret dubitabat. Dubitanti Prometheus adstitit partitionis illius spectator, viditq; cætera animalia suis quæque fulta muneribus bonisq; referta, hominem autem nudum, inermem, calceorū, stramentorumq; indigum. Iam verò imminebat fatalis ipse dies, qui in lucem terra exire cogebat. Cumq; aliam salutis humanæ viam consultās Prometheus

non

non inueniret, surripuit Vulcani Mineruæq; artificiosam pariter cum igne sapientiam. Neque enim fieri poterat, ut eam sine igne nancisceretur quis, vel etiam vteretur. Eam itaque sic hominum generi Prometheus intulit, atque ita sapientiam quæ videtur suppeditat consecuti sumus. Deerat hominibus adhuc sapientia civilis. Erat illa quidem apud Iouem, cuius arcem ascendere Prometheo nondum licebat. horribiles Iouis arcem circumstantes custodes Prometheum deterrebant. Cæterum communem Vulcani Mineruæq; officinam, in qua artes excolebantur, clam ingressus furatus est igneam Vulcani artem, aliamq; Mineruæ, atq; homini tradidit, qua viuendi facultas obuenerit. Prometheus aut, ut fertur, propter Epimetheum furti poenas dedit. Quoniam verò solus ex omnibus animantibus homo diuinæ sortis particeps effectus est, principio solus ob hanc cognationem deos esse putauit, arasq; illis statuasq; dicauit. Deinde vocem in verba articulatim arte distinxit, ædes construxit, vestes calceosq; confecit, stramenta elaborauit, ex terra alimenta collegit. Ita homines ab initio constituti sparsim vagabantur habitabantq;, nam vrbes nondum construxerant. Ergo à feris cum imbecilliores essent, passim laniabantur.

tur. Artium enim facultas ad victum comparandum sufficiens erat, ad pugnam verò contra bestias truculentas minimè. Ciuili nanque peritiæ, cuius pars quædam est res militaris, expertes erant. Vt igitur se aduersus eam pestem munirent, structis vrbibus congregati sunt. Congregati autem inuicem iniuriabantur, quippe qui ciuili arte carerent, quare dispersi iterum à feris lacerabantur. Verum Iupiter humanæ salutis consulens, Mercurium misit pudorem & iustitiam hominum cœtibus illaturum, ut duo hæc ciuitates ornarent deuincirentq; , & mutua beneuolentia ciues conciliarent. Interrogauit ergo Mercurius, qua conditione pudorem & iustitiam hominibus traderet. Num, inquit, ita ut artes distribui debent? illæ siquidem ita distributæ sunt, ut unus in arte medicinæ peritus pro rudibus multis sufficiat. cæteræq; similiter. nunquid ita pudorem & iustitiam hominibus dabo? an omnibus insciam? Omnibus, respondit Iupiter: omnes siquidem horum participes esse debent, neque enim ciuitates ullæ constarent, si pauci quidam ut artium aliarum; sic horum participes essent. Legem præterea meo nomine condas, qua quisquis omnino vel iustitiæ vel pudoris est expers, tanquam ciuitatis pestis quædam ultimo suppli-

cio afficiatur, Hac de causa ô Socrates, tam alii omnes quàm Athenienses quotiescunq; de architectura vel alio quodam opificio habendus sermo est, paucos ad consilium adhibent, cæteros autem artium imperitos excludunt, vt & tu ais, & ego approbo. Quoties autem de civili administratione consilium initur, quæ virtus temperantiæ & iustitia constat, iure vnumquemque admittunt. quippe cum oporteat omnes huius virtutis esse participes, aut ciuitates nullas constare. Hæc ô Socrates eius de quo dubitabatur est causa. Sed ne te decipi suspiceris, hanc insuper accipe coniecturâ, quòd scilicet omnes mortales, mortalem omnem virtutis huius civilis participem esse putent, temperantiæ scilicet & iustitiæ. Nam in cæteris facultatibus, vt tu ais, si quis se iactet, puta quòd tibicen optimus sit, cum tamen in eo ipse sit rudis, audientes hunc aut rident, aut ei indignantur. Propinqui verò vt insanum admonent, & increpant. Contrà verò in civili virtute contingit. nam licet sciant aliqui quempiam iniustum esse, tamen si ille hoc coram nescientibus fateatur, insanire eum existimant, neque patefaciendam censent iniquitatem, imò semper siue ea præditus sit siue non, iustitiam ostentandam: cum verò qui non simulat iustitiam, delirare,

tanq

sânquam oporteat vnumquenq; aut ciuili virtutis participem esse, aut ex hominum coetu vitaq; exterminari. Ex his sufficienter ostensum puto quòd merito quemlibet de re ciuili consultorem admittunt, quia virtutis huius compotem quemlibet esse censent. Quòd autem virtutem neque innasci neq; sorte contingere putent, sed doctrina & studio comparari, deinceps tibi conabor ostendere. Nemo ob ea mala quæ vel natura vel casu fieri putat cuiquam succenset. Sed nec obiurgat, nec edocet, nec punit eos qui hisce malis premuntur, ne tales sint: sed omnes potius miseramur, ceu deformes, paruos, valetudinarios homines. Nam quis adeo demens, vt hæc corripiat? Intelligunt sanè, vt arbitror, omnes hæc mala eorumq; contraria natura hominibus fortunaq; prouenire. Contrà verò cum mala quædã cuiquam vel studio, vel consuetudine & doctrina parta existimant, tunc indignantur, increpant, atque puniunt. Quorum de numero iniquitas est, & impietas, ac summam quicquid ciuili virtuti repugnat. Quæ idcirco quisque passim damnat, corripitq;, quòd ex industria, disciplinaq;, tam prauitas quàm ciuili illa virtus proficiscatur. Si enim punitionis intentionem considerare volueris Socrates, ex eo quoque intelliges quòd

quòd homines virtutem studio comparari putant. Nemo enim præteriti gratia punit, & ea mente iniustos affligit pœnis, quia iniuriati sunt, nisi quis tanquam brutum absque ratione percutiat. Verum qui ratione punire aggreditur, non præteriti sceleris causa punit: neque enim assequi potest, ut quod est factum sit infectum: sed futurum respicit, ne iterum aut ipse, aut alius quilibet exemplo eius adductus delinquat. Quisquis autem hoc proposito censuraque cuiusmodi animaduertit in errata, doctrina virtutem existimat posse comparari. Nam absterrendi causa plectit. Hac mente opinioneque ad plectendum accedunt tam publice quam priuatim, quicunque in peccantes animaduertunt. Condamnant autem puniuntque cum ceteri omnes, eos quos iudicant peccatores, tum maxime ciues tui Athenienses. Quamobrem Athenienses quoque ex hac ratione in eorum numero esse constat, qui doceri virtutem putant. Ex his aperte, ut arbitror, monstratum est ô Socrates non iniuria ciues tuos in civili administratione consiliû ærarii fabri coriarii que non respicere, atque eos doctrina & studio per exercitationem acquirere posse virtutem, existimare. Restat dubitatio illa quam de viris virtute clavis mouebas, quam ob causam filios illi

illi suos in omnibus quæ præceptore consequi licet, erudiunt : quod verò ad paternam virtutem spectat, nihilo cæteris meliores reddunt. Ad hoc rationem ô Socrates, non fabulam afferam. Sic enim cogita, vtrum est vnum aliquid, aut non, cuius necesse sit ciues omnes esse participes, si modo constare ciuitas debeat. Ita enim hæc tua ambiguitas soluitur, aliter verò minimè. Si vnum hoc extat, neque est architectorum, neque ærariorum artificum, neq; figulorum opificium, sed iustitia, temperantia, sanctitas, & vt paucis comprehendam, viri propria virtus : si hoc est, inquam, cuius participes esse oportet omnes, & cum hoc discere & agere quodcunque placeat aliud, absque hoc nequaquam, expertem verò huius doceri, corripique, & puerum, & virum, & mulierem, quoad correptione melior efficiatur : si quis autem hanc spreuerit disciplinam, eum tanquam insanabilem ciuitatibus pelli vel interfici : si ita est, inquam, vt diximus, virique præstantes in Repub. ciues, in cæteris quidem erudiunt filios, in hoc verò nequaquam, aduerte quàm mirabiliter in eo excellentes euident. quod enim doceri posse tam priuatim quàm publicè opinantur, ostendimus. Cum verò & doctrina & cura acquiri hoc possit, alia filios docent, in quibus non

est aduersus nescientes mortis pœna propo-
sita: in quibus autem mors & exilium, aut
pecuniarum ablatio, aut domorum subuer-
sio premit ignaros rudesq; filios, in his non
omni diligentia patres erudiunt, & vbi mi-
næ huiusmodi vrgent, doctrina curaq; le-
uior adhibetur? Existimare docet, ô Socra-
tes, à teneris annis vsque ad vitæ finem cru-
diri eos atque moneri. Nam cum primum
puer quæ dicuntur intelligit, nutrix, mater,
pædagogus, pater, ad hoc omni cura stu-
dioq; contendunt, vt in singulis, tum ver-
bis, tum operibus optimus puer euadat. Si-
gillatim enim monstrant quid iustum, quid
iniustum, quid honestum, quid turpe, quid
sanctum, quid ve prophanum sit, quæ agen-
da, quæ non. Quibus si obtemperat puer,
bene secum agi putant: sin renititur, tum
veluti contortum obliquumq; lignum mi-
nis plagisq; dirigunt. Posthæc ludimagi-
stris pueros curandos tradunt, morumq;
bonorum diligentiam multo magis quàm
literarum citharæq; doctrinam à magistris
exposcunt, præceptores autem susceptos cu-
rant & excolunt. Et literas vbi tantum di-
dicerunt, ad scriptaq; conuertuntur, poëta-
rum in primis excellentium opera illis le-
genda ediscendaq; proponunt, quibus mo-
numenta quamplurima inferuntur, prisco-
rumq;

rumq; virorum virtute præstantium gesta laudantur, vt puer æmulatione accensus præclara maiorum facinora imitetur. Citharistæ quoque tum aliis quibusdam huiusmodi, tum præsertim temperantiæ student, cauentq; nequid perperam adulescentes agant. Atque vbi pulsare iam citharam didicerunt, rursus poëtarum aliorum modulatione præstantium cantilenas docent, quas ad citharam canāt, rhythmosq; & harmonias puerorū animis conciliare conantur, vt mitiores modestioresq; & concinniores effecti, & ad agendum vtiles sint, & ad dicendum. Omnis enim hominis vita numerosa quadam indiget consonantia. Post hæc ad gymnasiorum magistros parentes filios mittunt, vt firmum aptumq; adepti corporis habitum, optimè mēti suggerant ministerium, ne fragilitate corporū impediti, à militaribus ciuilibusq; actionibus tanquā laboriosis absterreantur. Hæc nempe obseruant maximè ii qui maximè possunt: possunt autem maximè opulentissimi viri, eorumq; filii, qui primi disciplinarum scholas ingressi, nouissimi exeunt. Scholis autem egressi, à magistratibus leges iuraq; discere, eorumq; exemplo viuere coguntur: nequid ipsi proprio ingenio freti temere agant: sed quemadmodum litera-

rum magistri pueris adhuc scribendi ignaris, calamo exemplar quoddā præscribunt, ad cuius characteres scribendi artificium imitando perdiscunt: ita ciuitas leges præscribens priscorū hominum in legibus ferendis prudentissimorum inuēta, ad earum normam imperare cogit quemlibet & parere. Eos autem qui præuaricantur, punit: punitioq; huiusmodi & apud vos & apud alios multos, propterea quod tanquā poena iudicialis dirigat transgressorem, iudicium correctioq; vocatur. cum igitur talis tantaq; sit virtutis tam priuatim quàm publicè cura, an dubitas adhuc ô Socrates, mirarisq; si virtus doceri queat? Neque verò mirari hoc quisquam debet, immò multo magis si doceri non possit. Querebas præterea quam ob causam bonorum patrum filii mali reperiuntur. Hoc iterum docere te pergo. neque hoc mirum videri debet si vera sunt quæ dixi, videlicet virtutis curam non ad vnum aliquem duntaxat, sed ad omnes spectare oportere, si modo consistere ciuitas debeat. Si autem ita est, vt loquor, immò certè cum ita sit, elige atq; cōsidera quamuis aliarum facultatum & doctrinarū: vtputa si non posset consistere ciuitas, nisi ribicines omnes essemus, qualiscunq; esse quilibet posset, non ne hoc quilibet priuatim publicè

publicè vnumquenq; doceret, huiusq; igno-
rum sine inuidiæ liuore corripere? quem-
admodum nunc quæ iusta & legitima sunt,
quilibet sine inuidia prædicat, neque hæc
vt alia celat. prodest enim omnibus com-
munis iustitia virtusq;. Atque idcirco om-
nes omnibus quæ iusta & legitima sunt,
libentissimè monstrât. Si ergo in tibiarum
flatibus eadem animi flagrantia charitateq;
inuicem nos erudirentus, num optimo-
rum tibicinum filii magis quàm deterio-
rum in his sonis periti euaderent? nequa-
quam, vt arbitror, sed quicumque natura
ad tibias inflandas ingeniosus esset, magis
proficeret, tardus autem minus: ac sæpenu-
mero periti tibicinis rudis euaderet filius:
sæpe etiam inepti filius, aptus. Veruntamen
omnes sufficientes essent tibicines, si cum
his conferrentur qui rudes sunt, nihilq; re-
rum earum intelligant. Similiter cum exi-
stima Socrates, qui iniustissimus tibi vide-
tur inter homines sub lege viuentes, iustum
fore, iurisq; auctorem siquando cum illis
hominibus conferatur, quibus nec discipli-
na sit, nec iudicia, neque leges, neque neces-
sitas vlla in vita quæ virtutem colere iu-
beat, efferratiq; sint, vt illi quos anno præte-
rito in Lenæo poëta Pherecrates erudiuit:
ac si fortè in eos homines incideres, qui ex

eorum cœtu sint humani generis hostes, bene tecum agi putares, si Eurybatū offenderes & Phrynondam, deploraresq; fortunam tuam, desiderās nostrorum hominum prauitatem. Nunc autem delicatior videris ō Socrates. quum enim omnes pro viribus virtutis præceptores sint, nullus tamen tibi talis apparet. Quinetiā si quæres quis præceptor nos Græce loqui docuerit, nullus vtiq; appareret. Item si peteres quis docuerit mechanicorum artificum filios ministerium illud, quod patres eorum consortesq; alii eiusdem artis exercēt, quod uē filii imitantur, haud facile, ō Socrates, præceptor illorum reperiretur: innumerabilium verò aliorum, perfacile. Ita de virtute dicendum, ac cæteris talibus. Verum satis nos habere putandum, si quis paulò commodius quàm cæteri iuuenes ad virtutē prouebat. Ex quibus vnum me esse profiteor, subtiliusq; cæteris omnibus rationē qua boni honestiq; fiant, cognoscere, atq; ita rem ipsam perficere, vt dignū est ea mercede, quam exigo, immò etiā mercede maiori, quod ipsi quoque discipuli iudicant. Exactionis autem meæ hæc est conditio: postquam aliquis à me didicit, si vult ille quidem retribuit quantum exigo argentum. Sin minus, ingressus templum, iureiurādo præstito æstimat

mat quanta mercede digna sibi mea documenta videantur, tantamq; exponit. Quòd igitur virtus doceri disciq; possit, & Socrates, hac fabula tibi sit & ratione probatum, Quòd & Athenienses ipsi testantur. Ostendimus item nihil mirū videri debere, si bonorum patrum mali sint filii, malorumve boni, quandoquidem & Polycleti filii, Paralī & Xanthippi huius æquales, si cum patre comparentur, intervallo quodam longissimo superantur. similiter etiā aliorum artificū filii. Neq; dum adolescentes hi reprobandi sunt. spem quippe aliquā præbēt, iuvenes sunt enim. Cū hæc ostēdisset Protagoras, loquendi finem fecit. At ego diu post, utpote superiori oratione delinitus, in os Protagoræ inhiabam sequentiū verborum desiderio inflāmat. Verū postquam destitisse prorsus animaduerti, me ipse recepi, & ad Hippocratem conuersus: O fili Apollodori inquā, quā ingentes tibi debeo gratias, quòd me huc hodie adduxisti. Nam plurimi facio hæc à Protagora audivisse. Antea enim baud humanā curam esse rebar, qua viri boni efficiuntur: nunc autem eam esse persuasus sum. Sed paulum quiddā restat iterum declarandum, quod videlicet Protagoras facile demonstrabit, postquam multa hæc edocuit. Etenim si quis de iisdē

rebus cum aliquo forensium oratorum agat, fortè tales sermones audiet, quales Periclis esse solent, cæterorumq; eloquētium hominum. si autem de aliquo redinterrogando instet vigeatq; librorum instar, neq; quid respondeant, neq; quid interrogent, ipsi habent. Si quis verò de aliquo, paucis obiter ab ipsis dicto roget, velut æs percussus alte resonant, longeq; vociferantur, nisi eorum dicta protinus excipias. Atque ita rhetores breue quiddam interrogati, prolixam producunt orationem. Verum Protagoras hic copiose & ornate loqui potest, quod superior testatur oratio. potest etiam cum rogatur, summam ac breuiter respondere: & interrogans ipse, consistere & excipere responsionem, quod quidē de paucis dicere licet. In præsentia igitur, ô Protagora, parum quiddam desidero, quod si declaraueris, putabo mihi in omnibus satisfactū. Virtutem ais doctrinæ studio cōparabile, & ego sicuti vnquam, tibi maxime crēdo.

*Repetit
quadā di
cta Pro-
tagoræ ut
cōvincat
ipsum.*

Quod verò te dicente sum admiratus, aperias obsecro. Dicebas enim Iouem iustitiam & pudorem hominibus infudisse. Deinde procedente sermone, sæpe iustitiam nominasti, temperantiam, sanctitatem, perinde ac si ista omnia sub vna quadā virtute contineantur, vnumq; aliquid ipsa virtus existat.

stat. Hæc mihi liquidò explanari velim,
vtrum scilicet vnum quiddam sit virtus, cu-
tus partes sint iustitia, temperantia, sancti-
tas: an hæc inquam, omnia quæ nunc retuli
nominavimus eiusdemq; rei sint, hoc est in-
quam, quod insuper requiro. **P R O T.** At fa-
cilis est ô Socrates, ad ista responsio, quòd
virtutis ipsius quæ summam vnum est, par-
tes sint quæ interrogas omnia. **S O C.** Vtrū
quemadmodum vultus vnius partes sunt
os, nares, oculi, aures? An sicuti auri partes
nihilo differunt à toto, præterquam magni-
tudine quadam & parvitate? **P R O T.** Ita se
habere mihi videntur ô Socrates, virtutis
partes ad totum, vt vultus partes omnes ad
totum. **S O C R.** Vtrum alii homines aliam
virtutis partem accipiunt? an necesse est,
eum qui vnā habet, omnes habere? **P R O-**
T A G O R A S. Nullo modo, quoniam mul-
ti fortes quidem sunt, sed iniusti: & alii ius-
ti quidem sunt, sapientes minimè. **S O C R.**
Nunquid sapientia & fortitudo partes vir-
tutis sunt? **P R O T.** Omnino quidem, & præ-
stantissima pars omnium est sapiētia. **S O C.**
Est ne hoc quidem aliud, illud verò aliud?
P R O T. Est. **S O C R.** Nunquid & potentiam
vtrunque propriam habet? quemadmo-
dum è vultus partibus oculus non est au-
ribus similis, neq; illorum potentia eadem,
neque

neq; alia quælibet pars alterius, aut potentia, aut alio quoquam similis est. Ita ne virtutis partes se habēt, vt neq; alia aliarum sit similis, neq; eadē, neq; potentia eadē? An forte ita esse cōstat? siquidem naturæ virtutum exemplar quod induximus, congruit.

P R O T. Sic certe est ō Socrates. S O C. Non est igitur pars virtutis alia talis qualis scientia, neque qualis iustitia, vel fortitudo, vel tēperantia, vel sanctitas. P R O T. Non certe. S O C. Age in cōmune consideremus, quale nam quiddam istorū quoduis existit, primū quidem sic. Iustitia res quædā est, an nulla? Mihi quidem res quædā esse videtur. Tibi verò? P R O T. Et mihi. S O C. Quid verò? si quis à me & te sciscitetur, ō Protagora atq; Socrates, dicite quæso, num res ista quam modo iustitiam nominabatis, eo ipso quo est iustitia, est & iusta, an iniusta? Ego quidem iustā esse dicam. tu verò mecum sentis? an non? P R O T. Tecum planè. S O C R. Ego igitur interroganti respōderem talem esse iustitiam, quale & iustum. tu vero? P R O T. Ego quoq;. S O C. Si quæreret iterum, numquid & sanctitatem aliquam esse dicamus, consentiremus vtique, vt opinor. P R O T. Consentiremus. S O C. An non & hanc rem aliquam esse dicitis, si roget ille, non'ne & hoc assentiremur? P R O T. Et hoc. S O C R.

Num

Num rei istius naturā talem putatis vt sancta sit, an vt prophana? Interrogationē hāc ægre ferrem, ad eumq; cōuersus obiicerem, Bona verba quæso. Numquam porro sanctum aliquid esset, nisi & sancta ipsa sanctitas esset. quid & tu? an non similiter responderes? **P R O T.** Similiter. **S O C R.** His si adiiceret, an quæ suprā dixistis, rectē accipi? Videtis enim paulō antē asserere, ita se inuicem partes virtutis habere, vt non sit alia pars qualis est alia. Inferre equidem ad hæc, quod alia rectē acceperit: quod verò me in eo consensisse putarit, non rectē. Nam Protagoras iste hæc respondit: ego autem quæsiui. Ergo si dicat, o Protagora, verē loquitur Socrates, ipse es qui ais, virtutis partem aliam non esse talem qualis est alia: tuus hic sermo est. Quid illi tu respondebis? **P R O T.** Necesse est, o Socrates, assentiri. **S O C.** His concessis, quid illi potissimū respondebimus, si vltrā sic obiecerit? Non ergo talis est sanctitas, vt res iusta sit: neque iniustitia talis, vt sancta: sed illa talis, vt non iusta, hæc vt non sancta. iniusta itaque illa, hæc prophana. Quid ad hæc? inquā. Equidem mea sententia iustitiam esse sanctam, & sanctitatem iustam esse dicam. Arbitror enim te permissurum, vt pro te illud ipsum respondeam, quod videlicet aut idem sit iustitia

iustitia quod sanctitas, aut inuicem quàm
 simillima: ut maximè omnium talis iustitia
 qualis sanctitas, & qualis sanctitas, talis in-
 iustitia sit. Vide num me ita respondere pro-
 hibear, an cōsentias. P R O T. Haud ita sim-
 pliciter istud mihi videtur, ô Socrates, ut
 cōcedi possit sanctitatem iustam, sanctā ve
 iustitiam esse. Verum differentia quædam
 inesse apparet. sed quid tandem id refert? Si
 vis esto nobis sanctitas iusta, sancta q; iusti-
 tia. S O C. Mihi verò non. Nec opus habeo
 ut istud, si vis, & si tibi placet: redarguatur.
 Sed ut me & te dicatur volo. Dico autem
 & me & te, existimans tum demum rectè
 sermonem discuti, si tantū hoc, si, ex eo tol-
 litur. P R O T. Enimverò simile quiddam
 habet iustitia sanctitati. Nā quodlibet cui-
 libet quiddam simile habet, præter illa quæ
 omnino inter se contraria sunt, ut album,
 nigrum, molle, durum. Atqui & illa quæ su-
 præ diximus aliam aliamq; inter se vim ha-
 bere, nec tale esse alterum quale alterū est,
 ceu vultus ipsius partes, quiddam simile in-
 ter se habent, estq; quodammodo tale alto-
 rum quale alterum. Atq; hac ratione licet
 hæc refellas, si placet, quòd cuncta inuicem
 similia sunt: non tamen quæcunque simile
 quiddam habent, similia vocanda sunt, neq;
 etiam quæcunq; dissimile quid dā, inuicem
 dissimi

disimilia, si exiguum quiddam simile vel
 dissimile habent. s o c. Admiror equidem
 ô Protagora, si ita iustum sanctumq; inui-
 cem sunt, ut parum quiddam simile inter se
 habeant. P R O T. Haud ita omnino: neque
 tamen ita prorsus ut ipse arbitrari videris.
 s o c. Postquam hæc tibi molesta sunt, di-
 mittamus: aliud verò quiddam ex his quæ
 dicebas, consideremus. Insaniam aliquid vo-
 cas? eiusq; contrariam sapientiam esse di-
 cis? P R O T. Equidem. s o c. Num cum rectè
 frugaliterq; homines viuunt, ita agentes,
 temperanter agere putas, an cum contrà a-
 gunt? P R O T. Temperanter agere videntur
 mihi, cum frugaliter recteq; agunt. s o c. R.
 Non ne temperantia temperanter agunt?
 P R O T. Necessè est. s o c. Non ne quicumq;
 non rectè agunt, insanè agunt: & qui ita a-
 gunt, non temperanter agunt? P R O T. Ita
 videtur. s o c. Ergo insanè agere, contra-
 rium eius est, quod temperatè agere dici-
 tur. P R O T. Est utiq;. s o c. Non ne igitur
 quæ insanè fiunt, insania fiunt? quæ tem-
 peratè, temperantia? P R O T. A G. Profecto.
 s o c. R. Non ne quicquid robore fit, fit ro-
 buste? & debilitate quicquid fit, debilitè?
 P R O T. Apparet. s o c. R. Et quicquid velo-
 citate, velociter: quicquid autem tarditate,
 tarde? P R O T. Et hoc. s o c. R. Et quod
 eodem

*Interro-
 gationes
 per cōm-
 gata, &
 contraria,
 ut probe-
 rnt vni
 esse cōtra-
 rium.*

eodem modo fit omnino, ab eodem effici-
 tur: quod verò contrario modo, efficitur à
 contrario? P R O T. Assentior. S O C. Dic ob-
 secro, est ne pulchrum aliquid? P R O T. Est
 profecto. S O C. Huic contrariū aliud quic-
 quam est, quàm turpe? P R O T. Nihil aliud.
 S O C. Est & aliquid bonum? P R O T. Et bo-
 num. S O C. Ei nunquid aliud contrarium
 nisi malum? P R O T. Non aliud. S O C. Est ne
 aliquid in voce acutū? P R O T. Sanè. S O C.
 Num aliud illi contrarium quàm graue?
 P R O T. Hoc ipsum. S O C. An non vnicuiq;
 contrariorū non multa, sed vnum est con-
 trarium? P R O T. Vnum duntaxat. S O C. Re-
 sumamus iam quæ hætenus à nobis con-
 cessa fuerunt. Concessimus planè, vni vnum
 solum esse contrarium. P R O T A. Nempe.
 S O C. Item quod contrario modo fit, à con-
 trariis effici. P R O T. Hoc quoq; S O C. Ad-
 misimus præterea contrario modo fieri
 quod insanè fit, & quod temperatè. P R O T.
 Etiam. S O C. Rursus quod temperatè agi-
 tur, à temperantia prouenire, quod insanè
 ab insania. P R O T. Conuenit. S O C R. An
 non, si contrario fit modo, fit à contrario?
 P R O T. Vtiq;. S O C R. Fit autem hoc qui-
 dem à temperantia, illud autem ab insania.
 P R O T. Certè. S O C R. Contrario modo?
 P R O T. Contrario. S O C R. Non ne igitur
 à con

à contrariis. P R O T. Et à contrariis. S O C R.
 Infamia itaque temperantiæ contraria est?
 P R O T. Apparet. S O C R. Recordamur su-
 præ nos concessisse sapientiæ infamiam esse
 contrariam? P R O T. Certe. S O C R. Quin &
 vnum solum esse cōtrarium? P R O. Et hoc.
 S O C R. Vtram igitur orationum harum re-
 iiciemus Protagora? eam'ne qua dicitur
 vnum vni solum esse contrarium? An quæ
 volebat sapientiā temperantia differre? cum
 vtraque pars virtutis esset? ac etiam præter
 id quòd diuersæ hæ vtræq; sunt, dissimiles
 quoque esse tam ipsas quàm earum vim, sic
 quemadmodū illas in vultu partes? Vtrum
 istorum refutabimus? vtraque sanè haud sã-
 tis aptè dicitur. neque enim concinunt in-
 ter sese. Nam qua ratione consonarent, si
 quidē necessarium sit vni vnum duntaxat
 contrarium esse, pluribus verò nequaquã:
 infantiæ autem quum vnum sit, sapientiæ &
 temperantiæ contrariæ videantur? Ita'ne an-
 aliter, ô Protagora? P R O T. Esto tandem.
 quid tum? S O C R. An non hac ratione
 vnum erit sapientiæ temperantiæq;? & suprà
 cōstitit idem quodammodo esse iustitiam
 & sanctitatem? Age Protagora, ne pigeat,
 sed pergamus ad reliqua. Videtur tibi vir
 iniustus, iniuste agendo temperanter sãpe-
 re? P R O T. Ego quidem confiteri hoc, ô

t Socr

Socrates, non auderem, plurimi autem hominum asserunt. S O C R. Vtrum ergo ad illos, an ad te verba dirigam? P R O T. Si placeat, ad hunc primo vulgi sermonem edisseras. S O C R. Nihil mea refert, modò ipse respondeas, hæc tibi videātur, an minus. Nam ipsum sermonem in primis ego discutio. Istud autem quod & me interrogante, & te respōdente fit, sic accidit fortè. Hic Protagoras efferebatur primùm sermonis difficultatem causando, postea verò respondere concessit. Age, inquam, ab initio mihi respōde. Videntur aliqui tibi iniuste agendo, sapere temperanter? P R O S. Esto. S O C. Temperanter verò sapere, bene sapere vocas? P R O T. Voco. S O C R. Bene autem sapere, bene consulere in eo, in quo ceteri iniuriam exercent? P R O T. Esto. S O C. Vtrum si bene faciunt quòd iniuriantur, an si male? P R O T. Si bene. S O C R. Dicis ne bona quædam esse? P R O T. Dico. S O C. Num ea bona sunt, quæ utilia sunt hominibus? P R. Inò per Iouem, bona quædam voco, etiam si hominibus utilia non sint. S O C R. Cum autem videretur mihi Protagoras subiraſci, & ad responsionem inuitus descendere, mitius cum submissiusq; rogavi. Nunquid ais Protagora, quæ nulli hominum utilia sunt? an quæ nullo modo utilia? Et talia quædam

bona

bona appellas? P R O T. Nequaquã. Sed ego multa noui hominibus inutilia, cibos, & portiones, & pharmaca, aliaq; permulta: alia verò vtilia. Quædam autem quæ hominibus perinde sunt, equis afferunt magnum momētum. Et nonnulla bobus, nonnulla canibus: quædam verò nullis horum, sed arboribus potius. Et eorum quæ arboribus quædam ita se habent, vt sæpe radicibus profint, germinibus obsint. Quæmadmodum sterquilinium radicibus vtile, ramusculis caulibusq; est noxium admodum. Oleum quoque arboribus omnibus herbisq; maximè prodest: pilis autem animalium omnium, humanis exceptis, nocet plurimum. Nam & pilis hominum & toti corpori cōfert. Atq; ita varia quædam & multiformis res bonum existit. Vnde & oleum externis nostri corporis partibus optimū, interioribus pessimum. Quapropter medici ægrotantibus olei vsum vetant, nec vti permittunt, nisi quàm parcissimè ad obsoniorum quorundam malè oleum offensioem reiiciendam. Cum hæc dixisset Protagoras, præsentēs frequenti applausu acclamantes, illius dicta comprobauerunt. At ego, ô Protagora inquam, suum equidem nimis obliuiosus, ac si quis orationem in longum protrahat, de quo verba fiunt, protinus obliuiscor. Sanè

si furdaster sim, & mecum sermonem iniures,
 existimares altius mihi quàm cæteris incla-
 mandum. sic in præsentia cum obliuiosum
 hominem alloquaris, concisioribus mecum
 responsionibus agas, si modo vis ut te con-
 sequar. P R O T. Quam exigis breuitatem?
 num breuioribus quàm oporteat verbis agi
 tecum iubes? S O C R A. Minimè omnium.
 P R O T. An fortè quot opus est verbis? S O.
 Tot utique. P R O T. Nunquid ego oratio-
 ni modum imponam? an tu potius debi-
 tum terminum statues, quem non liceat
 transgredi, cumq; loquendo sim obseruatu-
 rus? S O C R. Audiui equidem posse te co-
 piosè, quoties lubitum est loqui, ut nunquā
 tibi desit oratio, necnō res easdem paucio-
 ribus quàm quisquam mortaliū verbis per-
 stringere: & eam ipsam vim cæteros, ut au-
 dio, docere potes. Si ergo mecum disputa-
 turus es, breui illa & concisa ratione dicen-
 di utere quæso. P R O T. O Socrates, multis
 cū hominibus olim dicendo certavi. Quod
 si quod tu mones egissem, si, inquā ad nor-
 mam mihi ab auditore præscriptam verba
 fecissem, nihilo quoquam melior essem, nec
 Protagoræ nomen tota Græcia resonaret.
 Ego autem quum cognouissem superio-
 rem respondendi modum illi minimè pla-
 cuisse, cumq; sponte quidē deinceps ita mi-
 nimè

nimè responsum, haudquaquam expedire mihi censui, vt illis disputationibus interesset, atq; idcirco ô Protagora, inquam, haud moror disputationē, nisi ex sententia tua nobis procedit. Etenim si ita differere vis, vt ego assequi possim, adstabo equidē: nam tu quidem, vt de te fertur, & ipse profiteris, æque eadem potes & summatim perstringere, & amplissimè edisserere: es enim sapiens: ego autē ad prolixam orationem ineptus sum: atq; vtinā eius compos essem, verum tua intererat nobis aliquātulum indulgere, quandoquidem æque es ad vtrunq; paratus, vt disputatio peragatur: postquam verò non vis, & me vsque adeò negotia urgent, vt nequeam tecum hic diu commorari, quamuis ista libenter audissem, abeo iam quò res ipsa me vocat. His dictis, surrexi protinus abiturus. Sed Callias dextera quidem me prehensens, sinistra pallium, dixit, Haud te dimitemus Socrates: nam si exieris nunc, vix erit deinceps vt ita colloquamur. Mane obsecro: nullius me oratio perinde vt tua illa cum Protagora oblectabit. Quare & mihi & omnibus his obsequere. At ego iam surrexeram exiturus. & ad Calliam inquam: O Hipponici fili, tuam semper philosophiam admiratus sum, nunc laudo insuper atque amo. Quocirca grati-

*Criso
meraus
ursor.*

ficari tibi vehementer optarim, si possibilia poscas. Quod verò nunc petis, periunde est ac si orares, ut Crisonem Imeræum cursorem iuuenemq; æquis passibus sequeretur, vel aliquem eorum qui longissimum interval- lum excurrere solent, aut diurnum cursum peragere. obiicerem enim multo magis me ipsum optare, quàm te, qui hosce cursores cursu æquare queam, sed nequeo. Quòd si me & hunc quasi alterum Crisonem ipectare pariter concurrentes vis, ipsum ora, ut æquis me passibus comitetur. Nam ego quidem celeriter currere nequeo. hic autem tardè potest. Ergo si optas audire me & Protagoram disputantes, eum obsecra, ut quemadmodum à principio fecit, ita nunc paucis verbis & ad propositam quæstionē respondeat. Alioquin quis erit disputandi modus? Putabam sanè aliud esse inuicem disserendo colloqui, aliud concionari. Sed vide ô Socrates, inquit Callias, æqua petere Protagoras videtur, dum censet licere sibi suo arbitratu disserere, tibi item tuo. Hic Alcibiades, haud rectè loqueris, inquit, ô Callia. Socrates enim hic concionandi impotentem se esse fatetur, & in hoc Protagoræ cedit. Si autè & in disputando, accipiendisq; & reddendis rationibus cedat alicui, summo- pere mirabor, Si ergo Protagoras cõfiteretur

Socr

Socrate se esse disputando inferiorē, sat iam Socrates habet. sin autē hoc quoq; sibi vendicat, cum interrogāte Socrate congregiatur, & vicissim respondendo haud longas per ambages circūuagetur, neq; concionando occasionem intercipiat disputandi, neq; rationē reddere Socrati respuat, dum profusus loquitur, quoad plurimū audientiū id de quo agitur, obliuiscantur. equidem pro Socrate fideiubeo, cum quæ dicentur obliuioni minimē mandaturū, licet iocetur nobiscum, obliuiosum esse se dicēs. Mihi sanē videtur Socrates æquiora admodum postulare. Decet enim vnūquenq; sententiā suā exprimere. Post Alcibiadem, vt arbitror, inquit Critias. O Prodice atque Hippia, Callias quidem Protagoræ vehementer iussragari videtur. Alcibiades autem cōtentionosus nimis est & pertinax, quocunq; se verterit. Nos autem alteri magis quā alteri fauere non decet, vel Socrati, vel Protagoræ, sed communiter vtrunq; rogare, ne postquam cœperint, media in disputatione desistant. Cum hæc ille dixisset, Probē, Prodicus inquit, loqueris ô Critia: decet enim eos qui disputationibus his intersunt, cōmunes quidem esse vtrorunq; auditores, æquos autē minimē. Neque verò idem hoc est & illud, cōmuniter quippe audire vtrūq; decet, non

*Differen-
tia inte-
cōmunes
& æquo
audito-
res.*

et 4 autem

*Inter p-
bare &
laudare.*

*Inter gau-
dere &
volupta-
tē capere.*

autem æque vtriq; tribuere. Sapiētiori quidem plus, inperitiori verò minus. Equidem ô Protagora atq; Socrates, arbitror vos inuicem nonnihil debere concedere, & de his quę dicentur, ambigere quidem sinul, contendere verò nequaquam. Ambigunt porrò propter beneuolentiam cum amicis amici, contēdunt autem aduersarii & hostes. Atq; ita quàm optimè disputatio nostra procederet. Vos siquidem ita disputantes, maximè à nobis audientibus probaremini, non laudaremini inquā. Probant vtiq; auditores mentis iudicio absq; deceptione: laudāt verbis, plerunq; falsò præter sentētiam aliquid extollentes. nos item auditores ita maximè gaudio, non voluptate afficeremur. Gaudio afficitur ille, qui discendo & contemplando ipsa intelligentia delectatur: voluptate perfunditur, qui dum comedit, vel alio quodam oblectamento potitur, ipso sensu corporis delectatur. Cum hæc dixisset Prodicus, præsentium plurimi contēnerūt. Deinde Hippias ille sapiens sic exorsus est: Arbitror ô viri præsentēs, vos omnes cognatos, propinquosq; & conciuēs inuicem esse natura, non lege. Simile nanque simili natura cognatum. Lex autem tyrannus hominum, multa præter naturam cogit. Turpe itaque esset, si nos qui rerū naturā callemus, sapien-
tissim

tissimiq; Græcorum omnium sumus, postquam de hoc ipso disputaturi hanc in urbē conuenimus totius Græciæ sapiētiæ arcem, hisq; in ædibus vrbis totius amplissimis sumptuosissimisq; congregati sumus, nihil tanta hac amplitudine dignū ostēderemus, sed vilium homunculorū more altercātes, inuicem dissentiremus. Vos equidem, ô Socrates & Protagora, hortor & obtestor, vt subesse nobis velut sub arbitris velitis, qui vos ad mediū sint perducturi. Neq; tu exactam dialogi formam, ô Socrates, & illam tuam breuem nimis breuiloquētiā requireres, siquidem est Protagoræ molestum: sed laxa paulisper obsecro frena, quo sermones magnificentiores splendidioresq; sint. Et te insuper Protagora quæso, ne tentis omnibus rudentibus, velisq; plenis in altum sermonum mare protinus delabare, vnde nusquam tellus conspiciatur, sed annitamini vt mediocritatem pro viribus vterq; seruetis. Igitur faciatis quod volo, obtemperetisq;: caduceatorē præfectumq; certamini & iudicem eligetis quendam, qui verbis vtriusq; statuatur modū. Placuerunt hæc præsentibus, omnesq; laudarūt. Me verò hoc idem hortatus est Callias, rogaruntq; eligere arbitrū. At ego, Non decet, inquam, iudicē huic disputationi præficere. Nam si nobis impe-

t s ritior

ritior erit iudex, iniustū erit vt deterior aliquis potioribus præsit. Si similis, rursus haud rectè agetur. Similis enim nobis similia faciet. Quapropter superuacuuus erit. Præstantiorem verò nobis quenquam eligere impossibile reuera est, vt arbitror, quippe cum Protagora hoc sapientior alius eligi nequeat. quòd si quem elegeritis nihilo doctiorē, asseretis tamen, dedecori Protagorę hoc erit, quòd ei tanquā infcio & ignobili iudicem delegistis. Mea verò nihil interest. Cæterum vt quemadmodū vultis, disputare pergamus, ita mihi videtur agēdum. Si non vult respondere Protagoras, interroget saltem, ego autem respondebo, eiq; conabor ostendere quo pacto respondere quis alteri, meo quidem iudicio, debeat. Ac vbi ego ad quamlibet eius interrogationem ei respondebo, ille mihi vicissim officium idem promittat. Et si fortè parum alacris esse ad disputandum videatur, ego simul & vos hominem oremus, quemadmodum vos me nunc oratis, ne cœtum dissoluat. Neque verò opus est vt vnum iudicem proponatis. Vos enim vnà omnes iudicabitis. Consenserunt omnes sic esse agendū. Protagoras autem inuitus ad hæc descendere videbatur. Tandē cōcedere coactus est interrogaturū se, & postquam satis interrogauerit, breui-

ita

ter responsurum. itaq; in hunc modū interrogare cœpit: Arbitror ô Socrates, præcipuam doctrinæ partē in hoc consistere, vt carmina quis quæ plurima habeat in promptu. Est autem hoc vt poëtarū dicta intelligere possit, quæ rectè scilicet habeant, quæ minus: sciatq; discernere, & cum interrogetur, rationē dare. Et nunc quidē interroget aliquis de eo ipso quod vtriq; iam inuestigamus, virtute scilicet. Sed hoc intererit, quod ad carmina disputatio est translata. Dicit enim Simonides ad Scopā Creontis Thessalici filiū, difficile esse virū verè bonū fieri, manibus pedibusq; & mente non ad amussim quadratis. Tenes'ne memoria carmina, aut vis vt vniuersa exponā? s o. Nihil opus est. Tenco nanq; & diligens mihi horum carminum cura fuit. P R O T. Bene loqueris. vtrum bene recteq; dixisse tibi videtur Simonides, an non? s o c. Imò optimè. P R O. Videtur'ne rectè loqui Poëta, si ipse sibimet contradixerit? s o c R A. Minimè. P R O T. Attende itaq; diligentius. s o c R. Satis ô bone vir, attendimus. P R O T. In eisdem carminibus postea dicit, Pittaci sapientis licet viri sententiam absonam sibi videri, qua inquit, Difficile est bonum manere. Cernis eundem Simonidē hæc & superiora dixisse? s o c. Equidem. P R O T. Nūquid

eadem

eadem hæc & illa sunt ? Eadem, inquam, ut mihi videtur. Et simul metuēs ne quid ultra adiiceret, interrogavi, an non ipsi quoque videretur. Rogas, inquit, utrum constare sibi met illum putem, qui hæc utraque dixit ? & primo quidem proposuit bonum virū fieri verè difficile esse, paulò autē post tanquam suiipsius oblitus, Pittacum eadem cum illo dicentē, difficile scilicet esse virum bonum manere, carpit, eius dicta respuens, qui eadem dixerat ? Enimvero cum opinionis eiusdem ac suæ auctorem Pittacum accusat, seipsum damnat. Quapropter aut prius aut posterius non rectè dicit. His dictis acclamant auditores plurimi, & Protagoram collaudarūt. Ego autem primum tanquam à pugili robusto percussus oculis vertigine caligantibus vacillaui. Nam & eius vox, & aliorum clamor me prorsus obruerant. Deinde verò, ut apud te verum ingenuè fatear, quo spatium ad Poëtæ mentē inuestigandam captarem, ad Prodicum conuersus, inquam, Conciuis tuus ô Prodice Simonides extitit. Ergo tua interest illi opem ferre. Videor equidem sic aduocare te, quemadmodum apud Homerum Scamander ab Achille obessus Simoentem aduocauit. O dulcis frater, viri huius vnà ambo vim comprimamus. Haud secus ego te nunc accerso, ne.

Iliad. φ

Protég

Protagoras Simonidem nostrū expugnet. Equidem vt Simonidi succurratur, illa concinnitate tua opus est, qua velle distinguis & cupere, & quæ multa atq; præclara paulò antè dicebas. Et nunc quidem vide num tibi idem quod mihi videatur, neque enim repugnare sibi in dicendo Simonidem puto. Sed tuam ô Prodice, sententiam prior expone : idem'ne tibi fieri & esse videtur, an aliud? Aliud, inquit Prodicus. Non'ne in primis, inquam, Simonides hoc dicit, quod virum verè bonum fieri difficile sit? Vera narras, inquit Prodicus. Pittacum autè improbat, non vt Protagoras censet, idem sed diuersum dicentem. Non enim dixit Pittacus difficile esse virum fieri bonam, vt Simonides, sed bonum perseuerare. Est autem nō idem ô Protagora, sicut existimat Prodicus iste, esse & fieri: si autem non idem est esse quod & fieri, haudquaquam sibi ipsi Simonides cōtraria ponit. Ac dicere fortassis Prodicus huic & multis aliis illud Hesiodi licet, effici bonum difficile quidem esse, qui ante virtutem sudorem à diis positū, inquit. Verum vbi ad summum verticem peruentum sit, facilem esse, quæ comparatu difficilis fuit. Prodicus igitur cum hæc audisset, me laudauit. Protagoras autè, Ista ô Socrates emendatio, inquit, plus habet vitii quàm quod

In
cui
lus
re

quod emendas. Malè igitur, inquam ego, ô
 Protagora mecum actum est, vt videtur,
 sumq; ridiculus medicus: quippe qui dum
 curare contendo, morbû exaugco. P R O T.
 Atqui sic tamè res habet. S O C. Qua ratio-
 ne? P R O T. Nimis enim inscius Poëta ille
 fuisset, si ad eò virtutem parui fecisset, vt fa-
 cilem esse eius possessionem existinasset,
 cum sit omnium difficilima, id quod omni-
 bus videtur. S O C R. Opportunè per Iouem
 nostris iste Prodicus sermonibus interue-
 nit. Videtur enim ô Protagora, diuina illa
 Prodicti sapiëntia vetusta esse quædam, ian-
 dudum originem vel trahens à Simonide,
 vel ab antiquioribus: tu autem quum mul-
 tarum rerum aliarû peritus sis, huius tamen
 imperitus appares. Ego verò eam expertus
 sum, cum fuerim Prodicti huius discipulus.
 Atqui in præsentia haud satis animaduerte-
 re mihi videris, ipsum quod difficile dici-
 tur, forsitan Simonidem non ita vsurpasse,
 quemadmodum abs te nunc vsurpatur: ve-
 rum tanquam malum & graue quiddam in-
 telligendû esse crebro me Prodicus admo-
 net. Nam quoties vel alium, vel teipsum lau-
 dans ita dico: Protagoras sapiens vir est &
 diues, id est, vehemēs grauisq;: corripit me
 cōtinuo, rogatq; num me pudeat, qui quod
 bonum est, graue vccem: cum quod graue
 est,

est, sit malum. Nemo enim ita, diuitias graues, grauem pacem, sanitatem grauem dicit: sed grauem morbum, graue bellum, grauem paupertatem, quasi graue, id est, onerosum malum sit. Fortassis igitur & Chii & Simonides ipse, cum difficile dicunt, vel malum insinuant, vel aliud quiddam quod ab terminus intelligatur. Ergo à Prodicò sciscitemur. Decet enim de Simonidis scriptis hunc maximè percontari. Quid nam ô Prodicè Simonides ipso difficilis nomine intelligi voluit? **P R O D.** Malum profecto. **S O.** Ob hoc, vt arbitror, Prodicè, Pittacum reprehendit, dicentem, difficile esse bonum manere: ac si dixisset, malum esse manere bonum. **P R O D.** Et quid aliud putas ô Socrates, sibi voluisse Simonidè, quàm reprehendere Pittacum, quòd nomina rectè discernere nesciret, vtpotè qui Lesbios erat, & inter Barbaros educatus? **S O C.** Audis ô Protagora, quæ Prodicus hic dicit? Quid ad hæc? **P R O T.** Permultum abest vt ita sit Prodicè. Certè equidem scio Simonidem difficilis nomine id quod & alii solèt, voluisse, non malum, sed quod nō facile, quodq; multis cum laboribus comparetur significare. **S O C.** Ego item hoc voluisse Simonidè arbitror, ô Protagora, idemq; Prodicum intelligere, sed ludere, tentareq; te vtrū sermoni

tuo valeas suffragari quòd enim Simonides difficile non malū intelligi velit, argumēto sunt quæ sequūtur subiungit enim quòd solus deus hoc munere frui dignus sit. Neq; verò si vellet, malum esse bonū, paulò pòst adiungeret, solum deum huius compotein esse, deoq; soli munus id attribueret. Dissolutū planè hominē, nec vllō modo Chium Prodicus diceret fuisse Simonidem. Cæterum quid tandem sensisse in his carminibus Simonidem ducam, dicam, si quidem de me periculum facere vis, quemadmodum circa poetica habeam. Sin autē lubeat, te audiam. Protagoras cum hæc audisset, vt lubet, inquit, ô Socrates. verū Prodicus & Hippias, aliiq; omnes agere iusserunt. Conabor, inquam, quid de his carminibus sentiam, vobis exponere. Antiquissimum apud Græcos, & plurimum sapientiæ studium in Creta & Lacedæmone extat, & sophistæ plures ibi quàm alibi vsquam reperiuntur: dissimulant autem & imperitos se esse fingunt, ne cæteros Græcos superare sapiētia deprehendantur: prorsus quemadmodum Protagoras de sophistis suprà dicebat: sed vt videātur re militari potius & fortitudine cæteros anteire: veriti ne si quod sunt, patefiat, cæteri omnes idem studium prosequantur. Ergo celant, decipiuntq; eos qui cæteris in

vrbib

urbibus mores Lacedæmoniorum imitantur. Sunt enim qui quod aures præcitant, & quod loris inuoluuntur, quod exercitationibus gaudent, quod breuib. vestibus utuntur, similes Spartanis esse, videri volūt: perinde ac si huiusmodi rebus Lacedæmonii cæteros Græcos superent. Lacedæmonii verò quoties cum sophistis suis liberrius colloqui volunt, externos ægrè ferunt, & clanculum congregati, exclusis peregrinis omnibus, cum sophistis philosophantur. Prohibent quinetiam & ipsi & Cretenſes, ne adoleſcētes gētis suæ vrbes alias adeant, ne quæ apud eos docentur, alibi fortè dediscant. Reperiūtur in his ciuitatibus non viri tantū doctrina egregii, verumetiam mulieres. Quod autem vera loquar, & Lacedæmonii optimè ad philosophiā, sermonesq; sint educati, hinc maximè animaduertere licet. Siquis enim cum vilissimio etiam Lacedæmoniorum colloquatur, rudem plerunq; in verbis apparere primo comperiet. Mox vbiq; rei ipsius opportunitas exigit, instat vehementis iaculatoris verbum breue contortumq; sed magni cuiusdam momenti ei aculatur, ut qui cum eo loquitur, nihil à puero differre existimetur. Quod autē Lacedæmoniorum virtus, in sapientiæ magis quàm exercitationis studio consistat, intelligunt

*Sapientes
Græcia.*

*Sapiëntia
Lacedæ-
monia.*

ligunt nonnulli nostræ ætatis homines, & quoniam multi idem animaduertunt, cum viderent verba eiusmodi enunciare posse, virtutem esse absolutè docti. Horum è numero fuit Thales Milesius, & Mitylenæus Pittacus, Bias Prieneus, noster Solo, Cleobulus Lindius, Myso Chænæus, septimus horum dictus est Lacedæmonius Chilo. hi omnes æmuli studiosiq; Lacedæmoniz sapientiæ fuerunt. Eam talem fuisse comperimus: verba breuia, memoratu unicuique digna. Hi facto concilio ex communi consensu, has Delphici Apollinis tēplo primitias sapientiæ dedicarunt, quæ templo inscriptæ, ab omnibus celebrantur: Cognosce teipsum: Nihil nimis. Hæc ob eam causam refero, ut pateat eam prisce philosophiæ fuisse figuram, Laconicam scilicet quandam, ut ita dixerim, breuiloquentiam. Atqui & Pittaci proprium hoc dictum circumferebatur à sapientibus celebratum: Bonum manere, difficile esse. Simonides itaq; cum sapientiæ gloriam cuperet, cognouit si prouerbum hoc tanquam insignem quendam athletam refelleret conuinceretq; , fore ut ipse illustris ab omnibus haberetur. Quamobrem carmina illa composuit, eius cuius gloriæ insidiatus est, verba, ut arbitror, turbaturus. Sed discutiamus hæc vnà omnes, & videamus verum

vera

vera loquar. Primum quidem carmina illa priora infanum hominem indicarent, si dicere volens, virum effici bonum, esse difficile: mox hanc particulam quidem iniecit. ea enim nulla ratione videtur iniecta: nisi dicamus aduersus Pittaci verba certantem Simonidem loqui: & cum ille dixisset, difficile esse bonum manere, Simonidem ad hæc obijcere: Non ita est ô Pittace, imo bonum quidem virum effici difficile est, verè non reuera bonū. Non enim idcirco dicit reuera, quia sint aliqui verè boni, alii autem boni quidem, sed non verè. Absolum namq; videretur, neq; Simonide dignū: sed in dictione, verè, superiectionē esse in carmine dicemus, quam Pittaci verbis subiecit: quasi ponamus Pittacum ipsum sic dicere, O viri, difficile est bonum manere: Simonides autem subiiciat, O Pittace, vera minimè loqueris. Non enim esse, sed fieri virū bonū manibus pedibusq;, & mente adamussim quadratū, est difficile verè. ita videtur non absque ratione hæc particula quidem iniecta: & ipsum, verè, haud ab re postremo locatum. Atqui & quæ sequuntur, omnia huic attestantur, quòd sit hunc in modum dictum. Multa insuper sunt in his carminibus, quæ quàm pulchrè scripta sūt, sigillatim ostendere possemus. Scitè namq; & accurate

ratè cōposita sunt, sed prolixior foret oratio. Quare summam poëtæ huius formam consiliumq; exponendum. Intendit autem prorsus in omnibus his versibus Pittaci dictum refellere. Ait enim paulò post fermè in hunc modum, quòd effici virum bonū difficile verè : est tamen tempus quoddam ubi possibile est. Factum verò bonum eo in habitu persequerare, esseq; bonum, ut tu quidem Pittace contendis, impossibile est, neq; humanum, sed solus hoc deus munere fungitur. hominem verò ita bonum manere, ne rursus labatur, impossibile est, quem fors inopina abripiat. Quemnam potissimum inopinatus casus in navis gubernatione submergit? non rudem hominem : nam semper ille succumbit : & quemadmodum iacentem nullus deiicit, sed stantē quandoq; deiicit aliquis, iacereq; cogit, iacentem verò nequaquam : ita solertem & sagacē hominem nonnuquam inopinatus casus circumuenit. Enimvero qui nihil pensi unquā habet, minimè. Et gubernatori quandoque ingens tempestatis impetus improvisus superuenit, & agricolæ intēperies anni, & medico quoque similia, adeò ut tunc improvidi fuisse videātur. Potest enim bonus aliquis malus fieri : quod alius quoque poëta testatur, dicēs, Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus

bonus est. Vt autem malus efficiatur nialus, fieri nō potest. Esse enim semper necesse est. Quamobrem quoties casus inopinatus prouidum hominē sapientemq; & bonum inuadit, malus efficitur. Tū verò dicis, ô Pittace, difficile esse bonum manere. Res autem ita se habet, vt fieri bonum possibile sit, difficile tamen: perdurare autem bonum, penitus impossibile. Quilibet enim bene agēs, bonus: male contrā, malus. Quæ nam circa literas bona res est? quæ ve actio virum in illis bonum efficit? Constat quòd earum perceptio. Quæ item actio bona bonum efficit medicum? Morborum curandorum peritia videlicet. Qui bene curat, bonus medicus: contrā, qui male, malus. qui ergo malus medicus nonnunquam efficitur? ille certe, cui primo hoc inest, vt medicus sit, deinde vt bonus medicus. Hic enim malus quandoque medicus effici potest. Nos autem medicinæ artis ignari, nunquam male agendo aut medici, aut fabri efficeremur, aut aliud tale. Quisquis autem non fit medicus, male officio suo functus, neque etiam malus est medicus. Ita & bonus vir fieri potest aliquando malus, vel propter tempus, vel laborem, vel morbum, vel alium casum. Hæc quippe sola praua actio est, sciētia priuari. Malus autē vir nunquam malus fieret,

est enim semper. Ac si malus fieri debet, oportet bonū fuisse prius. Ad hoc itaq; carmina illa tendunt, ut affirmant, impossibile esse virum bonum semper perseverare. fieri autem bonum, eundemq; rursus & malum, possibile: plerunq; verò optimos esse illos quos diligunt dii. Hæc itaq; omnia aduersus Pittacum sunt dicta, quod & sequentia clarius declarant. Hac de causa, inquit, nunquam ego quod fieri nequit, frustra quaerens, sine reprehensione perpetuū victurum bonum, quicumq; fructibus terræ vescitur, quenquā sperem. Deinde vobis quæ comperta mihi sunt, prædico: & cætera quæ sequuntur. Adeo vehementer totoq; carmine Pittaci dictū infestat. Vnūquēq; verò laudo amoq;, sponte qui turpe nil patrat. Necessitati verò neq; dii quidē ipsi pugnant. Id autē est ad hoc idem dictum. Neq; enim usque adeo rerum inscius erat Simonides, ut illū laudare se dicere, qui turpe nihil sponte committit, quasi sint aliqui qui sponte male agant. Arbitror equidem sapientem nullum putare, quenquam hominum esse qui ultro aberret, malaq; & turpia sponte committat. Sciunt etenim sapientes omnes, quod qui mala turpiaq; committunt, præter voluntatem peccant. Atqui & Simonides nequaquam laudare se dicit illum, qui

non

non sponte scelera patrat, immò de seipso
 sponte illud intelligi volebat. putabat enim
 præclarum bonūq; virum sæpe seipsum im-
 pulsurum, vt amicis laudatorq; alicuius fie-
 ret, amaretq; & laudaret. vt quibus morosi
 & iniqui sæpe parentes contingant, aut pa-
 tria, aut tale aliquid: improbi homines si
 sunt, vltro sponteq; in parentum patriæq;
 errata tæchi solent, & ea passim omnibus
 diuulgare, ne quis eos quòd parètes & pa-
 triam negligant, carpere possit: quare vitu-
 perant parentes patriamq;, & præter neces-
 sitatem odiis & inimicitiiis vltro exagitāt.
 Probi verò qui sunt viri, patria flagitia oc-
 cultant potius, & ad laudādum eos sese co-
 gunt: & si qua in re iniuria affecti iure pa-
 rentibus & patriæ indignari possent, con-
 solantur seipso, & se suis cōciliant, seq; ad
 amorem laudemque maiorum vel inuitos
 adigūt. Sæpe etiam Simonidem ipsum ar-
 bitror, non ei animi sui sententia, sed inui-
 tum ad tyrannum quendam, aut alium ta-
 lem laudandum & tollendum accessisse.
 Hæc igitur ad Pittacum dicit. Ego quidē,
 ô Pittace, non ob id carpo quòd natura de-
 trahere gaudeam, cui satisfacit & ille quis-
 quis malus non est, nimitum' ve ignauus.
 Sciens quidem iuuabit ciuitatem iustā vir
 sanus. Neq; tamen ipse detraham: neq; enim

detractione gaudeo. Stultorum nanque est infinita gens, ut si quis eos vituperare pergat, necessario defatigetur. Honesti porro sunt omnia, quibus turpia non sunt mixta. Haud hoc dicit perinde ac si diceret, omnia alba quibus nigra nulla miscerentur. ridiculum nempe id sit: sed quasi dica, mediocria se toleraturum, neque ea vituperaturum. Non quaero, inquit, hominem irreprehensibilem penitus mortalium quenquam. Deinde vobis quod mihi copertum est, nuncio, quod videlicet huius causa neminem laudaturus sum. Verum mihi sufficit quisquis medium tenet, neque turpe quid agit. Sic ego omnes diligo, sic laudo. Hic utique Mitylenaeorum lingua est vius tanquam aduersus Pittacum, sic dicens, Omnes sic laudo, sic diligo libens. hic oportet vocem Libens, a sequentibus distinguere, eum qui dicit, quis turpe nil patrat. Nam sunt quos ego non libens laudo & diligo. Quod si tu iam Pittace, vel mediocriter contemporanea, veraque dixisses, nunquam te reprehendissem. Nunc vero cum & maxime & in maximis falsa proferas, quae vera multis apparent, te reprehendere cogor. Haec mihi o Prodicus atque Protagora, in istis Simonidis carminibus ipsius sententia fuisse videtur. Tu Hippias: Bene, inquit, o Socrates, carmina haec exposuisse

fuisse videris. Est & mihi ratio illis accommodata, quam vobis, si vultis, ostendam. Immo verò, inquit Alcibiades, sed postea; prius autem peragere decet, quæ inter Socratem & Protagoram conuenerunt. Et si Protagoras interrogare vltius vult, respondere Socrates debet. Sin autem respondere vult Protagoras, interrogare Socrates. Atqui concedo, inquam, Protagoræ quodcūq; horum ipsi gratius futurū est. quod si placet, versus prætermittamus, eaverò quæ abs te primo quærebam Protagora, libenter tecum absoluiam. Videtur enim mihi disputatio de rebus poeticis persimilis esse conuiuiis imperitorum plebeiorumq; hominum. Qui cum propter incitiam nequeant inuicem propria voce suisq; sermonibus ipsi colloqui, mercede exhibita, tibicinas introducunt, & aliena voce, hoc est tibiarrū flatu, conuiuium transfigunt. Vbi autem boni præclariq; & eruditi viri conueniūt, neq; tibicinas ibi, neq; saltatrices, neq; cantatrices vllas videas, sed voce propria remotis iis nugis iocisq; conuiuium celebrare, & alternis interrogationibus responsionibusq; modestè disserere, etiam si vinum abundè bibant. Eodē modo ad disputationes huiusmodi si viri conueniunt tales, quales esse nos plurimi prædicāt, haudqua-

*Qui veri
disputa-
tores.*

quam aliena voce poetarumq; verbis opus est, quos percontari de his quæ scribunt, non datur: & qui eorum testimonia in medium afferunt, alii hoc, alii aliud poetam dicunt sentire, neq; tamen convincere re possunt, de qua differunt, aut expedire. Tales ergo confabulationes viri sapientes mittunt, ipsiq; inter se colloquuntur, vicissimq; ingenii periculū faciunt. Disputatores autē huiusmodi, ut arbitror, ego & tu nunc imitari debemus, & poetis posthabitis, nostris rationibus rem ipsam discutere, facereq; tam ingenii nostri quàm veritatis periculum. Quod si deinde interrogare lubet, respondere tibi paratus sum: sin aliter vis, te mihi præbe, & adiuvā ad ea quæ intermisimus cōficienda. Cū *Læc* aliaq; huiusmodi intulisset, *Protagoras* quid potissimū ageret, haud satis declarabat. Hic *Alcibiades* ad *Calliam* conuersus, O *Callia*, inquit, videtur ne tibi nūc rectē *Protagoras* facere, quū declarare nolit, utrū respondere velit, nec ne? Mihi quidem nō videtur. Sed iam vel disputet, vel disputare nolle se dicat, ut hæc de eo sciamus. *Socrates* autem cum alio quouis differat, vel alius quicunque vult cum alio quopiam. Hic *Protagoras*, ut visus est mihi, verecundia motus propter *Alcibiadis* orationem, *Calliæq;*, & aliorum præsentium preces,

pretes, vix tandem ad differendum descendit, iussitq; Socratem ipsum interrogare, se respondere pollicitus. O Protagora, inquam, ne me tecū ob aliud differere putes, quā quia quę passim dubito, discussa velim. Arbitror enim haud ab re illud ab Homero dictum fuisse. Si duo simul cocant, alter altero magis intellexerit. Expeditiores nāq; sumus cuncti ad quodlibet opus, verbum, & sensum inuestigandum. Solus autem si quis quippiā cogitet, mox passim circuiens quærit quicum communicet, & à quo confirmetur tantisper dum inueniat. Quamobrem ipse nunc tecum libentius quā cum alio quouis disputo, existimans te optimè omnium diiudicaturum, & de aliis omnibus quæ ad probi viri iudicium spectant, et de his maximè quæ ipse quærebam, videlicet de virtute. nam quem melius quā te id facturum sperem? Nempe pleriq; alii probi quidem ipsi sunt, sed alios tales efficere nequeunt. Tu autem non modo virtute præditum esse te ducis, verum etiam cæteros homines eadem te ornaturum polliceris. Atque adeo tuo ingenio confidis, ut quam cæteri omnes dissimulent artem, tu eam solus profiteare, teq; palam per omnē Græciam quasi publico quodam præconio sophistam nominans, declares doctrinæ morumq;

rumq; magistrum, & primus mercedem artificii istius exposcas. Quid igitur obstat, quin ipse præ cæteris ad harum rerum disputationem sis adhibendus interrogandusq;, & quin sint tecum omnia communicanda? Nihil penitus obstat. Atqui & ipse nunc illa de quibus primo interrogavi, cupio rursus partim abste mihi in mentem reduci, partim communi iudicio discuti. Erat autem talis, ut arbitror, quaestio: vtrum sapientia, temperantia, fortitudo, iustitia, sanctitas, quinque nomina eiusdem rei sint, an unicuique horum nominum propria quaedam essentia subsit, & res quaedam vim propriam habens, adeo ut non sit alterum quale est alterum. Dixisti tunc nequaquam unius rei esse hæc nomina, sed singula nomina rebus singulis adhiberi. Quinetiam partes omnes has esse virtutis, haud sane perinde ut auri partes inter se totiusq; cõsimiles, sed ut vultus partes inuicem totiusq; dissimiles propria discretas vi. & hæc si nunc denuo ita ut supra confirmas, dic. Sin aliter modo sentis, omnia lucidè distingue. Equidem nihil imputabo, si aliter nunc dicas. Neq; enim miror, si illa tunc Socratis tentandi gratia dixisti. P R O. Hæc omnia partes virtutis esse dico, ex quibus quatuor satis inuicem cõsimiles sunt. Fortitudo autem longe ab aliis differt.

differt. Quod autem verè loquar, hunc in modum cognosces. Reperies nonnullos homines iniustissimos, prophanissimos, intemperantissimos, imperitissimos, qui tamen cæteris fortitudine præstant, s o c. Attende, amabo, considerandum est quod dicis. Vtrū fortes, audentes vocas, an alios quosdam? P R O T. Immodè etiam ad ea præcipientes, à quibus plurimi deterrètur. s o c. Age itaq; virtutem honestum quiddam & pulchrum asseris, eamq; vt pulchrum aliquid doces? P R O T. Pulcherrimum equidem, nisi fortè insanio. s o c. Vtrū huius quiddam turpe est, quiddam pulchrum? an pulchrum totum? P R O T. Totum quàm maximè esse potest pulchrum. s o c R. Scis'ne qui audacter in puteos se mergant? P R O T. Immodè verò. Vrinatores enim. s o c. Vtrum ob id quod sciunt, an ob aliud? P R O T. Quod sciunt. s o c R. Quinam hominum ex equis fortissimè pugnare audent? equites'ne, an equestris industriæ rudes? P R O T. Equites. s o c R A. Quinam peltis audacter pugnant? Peltatine, an aliis? P R O T. Isti quidem, & in cæteris omnibus, si istud quæris, audaciores sunt qui sciunt, quàm qui nesciunt: iidemq; homines postquam didicerunt, audent quidq; vehemètiùs, quàm cum ignorabant. s o c. Vidisti'ne vnquā aliquos
horum

horum ignaros omnium, sed eos esse ad hæc omnia tamen audentes? P R O T. Vidi equidem & audaces maximè. S O C R. Nunquid audaces isti fortes sunt? P R O T. Turpe quidam esset fortitudo. quandoquidem audaces isti furiosi sunt. S O C R. An non dicis fortes audaces ipsos esse? P R O T. Dixi equidem, & dico. S O C. Non'ne isti qui sic audent, fortes quidem minimè, sed furentes apparent? Et supra rursus sapientissimi illi audentissimi nobis apparuerunt, & quia audentissimi, ideo & fortissimi, atq; ita secundum hanc rationem sapientia ipsa fortitudo esset? P R O T. Haud satis recordaris, ô Socrates, quæ dixi supra, tibiq; respondi. Equidem interrogatus abs te, vtrum fortes viri audentes sint, nec'ne, consensi. Vtrum verò & audentes fortes essent, non quaesivisti. Quod si tunc interrogasses, respondissem, utiq; non omnes: quod verò fortes audentes non sint, à me concessum nunquam monstrasses, neq; enim rectè concessissem. Proinde scientes homines, ostendis ignorantibus & seipsis & cæteris audaciores esse, & idcirco idem esse sapientiam & fortitudinem arbitraris. Qua ratione progressus, robur quoq; sapientiâ esse arbitrari queas. Nam si à me similiter in hunc modum quaesisses, vtrum robusti homines potètes sint, asseruis.

asseruisssem utiq;. Deinde vtrum palæstræ
 periti ad certandum potentiores sint quàm
 imperiti, & ipsi postquã didicerunt se ipsis
 dum ignorabant, iterum admisisssem. Hæc
 me confitente licuisset tibi eodem pacto
 coniicere, per concessionem meam sapien-
 tiam robur esse. Ego autem nusquam in
 præsentia potentes homines robustos esse
 confiteor. Robustos tamen potentes' esse
 autumno. Et idẽ esse robur & potentiam ar-
 bitror. Nam & à scientia, & ab infania, &
 ab ira potest potentia provenire. robur au-
 tem à natura duntaxat, & debita corporum
 nutritione venit. Similiter & in illis nequa-
 quam idem esse censendum, fortitudinem
 & audaciam. Quapropter contingit, fortes
 quidem audentes esse, at verò non omnes
 audentes fortes sunt. Audacia enim ab ar-
 te hominibus, ab ira, ab infania datur, quem
 admodum de potentia diximus: fortitu-
 do autem à natura, debitaq; educatione
 provenit animorum. **S O C R.** Dicis'ne ô
 Protagora, alios homines bene, male alios
 vivere? **P R O T.** Dico equidem. **S O C.** Nun-
 quid bene vivere homo tibi videtur, si cum
 molestia doloreq; vivat? **P R O T A.** Mini-
 mè. **S O C R.** Sin autem, vique ad vitæ finem
 iucundè quis vixerit, bene vixisse dicen-
 dus? **P R O T.** Certè. **S O C R.** Ergo iucundè
 vivere

viuere bonum, moleſtè, malum. P R O T. Si modo honeſtis delectetur. S O C. Nunquid ipſe Protagora quemadmodum alii multi, iucunda quædã mala vocas, triſtia verò bona? P R O T. Voco. S O C. Vtrum quatenus iucunda ſunt, èatenus non ſunt bona, & non ſi quid ab illis prouenit aliud, ruriuſq; triſtia eodem modo? P R O T. Sic. S O C. Non ex eo quòd triſtia mala? P R O T. Ignoro. Socrates, vtrum ita ſimpliciter vt iuterrogas, reſpondere me deceat, iucunda omnia bona eſſe, triſtia mala. Sed tutius mihi fore videtur nò ſolum ad præſentem quæſtionem, verumetiam ad omnem vitæ meæ rationē, vt reſpondeam eſſe iucunda quædam non bona, & triſtia quædam non mala: eſſe ruriuſ. & neutra, quæ neq; bona ſint, neq; mala. S O C. Num iucunda vocas ea, quæ vel voluptatis participia ſunt, vel efficiunt voluptatem? P R O T. Proſuſ. S O C. R. Quæro igitur hoc, vtrum ex eo quòd iucunda ſunt, non bona ſint. Vtrum videlicet ipſa voluptas ſit non bonum. P R O T. Quemadmodum ipſe vbique dicis, ô Socrates, hoc inquam, conſideremus: & ſi ad rem conducere ea conſideratio videatur, idemq; iucundum & bonum appareat, concedamus: ſin minus, tum ad diſceptandum pergamus. S O C. R. Vtrum igitur ipſe diſputationis dux eſſe vis?

vis? an me præire iubes? PROT. Acquum est te esse ducem. Tu nanq; cœpisti. SOC. Hoc modo forsitan quod quærimus, patefiet: quemadmodum si quis ad hominis vel sanitatem, vel alium corporis habitum, opus've considerata, vultus eius & manus extremas contemplatus dicat, age iam, pectus mihi dorsumq; nuda, vt clarius inspiciam. Sic ego nunc quidem, idem illud ad hanc disputationem requiro. Nam cum tuam erga bonum voluptatemq; sententiam è verbis tuis cognorim, tale aliquid mihi expedit dicere. Age Protagora, & in hoc tuam mentem aperias, quid de scientia sentis? nunquid idem tibi quod aliis, an aliud placet? Nam de scientia plurimi sanè sic iudicant, vt neque robustum quiddam sit, nec ducat, nec etiam dominetur. Neque enim de ipsa velut de duce principe've suspicantur. Sed cum per sepe non desit homini scientia, non ipsam tamen, sed aliud quiddam, vt vel iram vel voluptatem vel dolorem vel amorem vel formidinem dominari putant. Atq; de scientia sic cogitant, quasi de mancipio quodam ab omnibus aliis vndiq; tracto. Nunquid & tu idem sentis? an potius præclarum quiddam scientiam, & in homine principem arbitraris, ita vt si quis bona mala've discernat, nūquam ab alia re induci

x queat,

queat, ut aliud quàm quod scientia iusserit, suscipiat agendum: sed prudentiam vnam satis esse idoneam, quæ homini sit præstor?

P R O T. Videtur mihi quod dicis, ô Socrates. Nam si cuiquam hominû turpe est negare sapiëntiam scientiamq; omnium rerum humanarum esse potētissimum, mihi certè turpissimum. S O C R. Præclarè nimium verèq; loqueris. sed enim nosti multos mihi & tibi non credere? Aiunt porrò plerosque boni conficios, cum bona agere liceat, agere bona nolle, sed alia. Et quoscunque rogati quæ nam huius rei causa sit, respondent vel voluptate vel dolore vel aliquo alio eorû quæ suprâ retulimus, superatos, hæc agere.

P R O T. Alia quoq; multa sunt, ô Socrates, in quibus homines errant. S O C. Age itaq; conare mecum hominibus persuadere, docerèq; quod nam hoc malû sit, quo se aiunt voluptatibus superari, & hanc ob causam quæ cognoscunt bona, non facere. Fortassis enim si dixerimus, Erratis ô homines, falliminiq;: rogabunt, Si quidem non ô Protagora & Socrates, hoc voluptatis malum est, cui succumbitur, quod nam est aliud? quod dicitis vos? exponite. P R O T. Quid verò nos ad multorum opinionem attēdere decet, qui vtcunq; contingit loquuntur? S O C. Conducturum nobis hoc arbitror, ad in-

ueniēti

ueniendum quomodo ad cæteras virtutis partes fortitudo se habeat. quare si superiori pacto standū censes, vt videlicet ego præeam, quā maximè inueniri posse quod querimus, arbitror, sequere. Sin minus hoc, & dimitti mauis, mitto. P R O T. Probè loqueris, pèrge igitur vt cœpisti. S O C. Ego, si rursus à nobis sciscitarètur, quid istud vos esse dicitis, quòd nos vinci à voluptatibus dicebamus? sic respondeam: Audite igitur, ego & Protagoras vobis istud declarare conabimur. Nunquid enim aliud hîc fieri dicitis, quàm quod sæpe contingit, vt homines ciborum poculorumq; & venereorū voluptate pellecti victiq; asciscant ea sibi, etiam si mala esse cognoscant? Assentirentur illi. At nos ita: Mala verò illa cur dicitis? Vtrum quia voluptatem hanc præsentem præbent, & suauitate deliniunt? An quia in posterum morbos, inopiam, & alia multa generis huius adducunt? An etiam quanquam nihil tale in posterum inferunt, tantum quia delectant, mala sunt quòd homo gaudere discat? Putamus ne eos ô Protagora, aliter respòturos, nempe quàm quòd non propter præsentem voluptatem mala sunt, sed propter morbos & alia quæ sequuntur? P R O T. Sic vulgus arbitror responsurum. S O C. R. Non ne dum morbos adducit, dolores inferunt?

ferunt? dum egestatem, dolorem? Assentirentur, ut arbitror. P R O T. Imò certè. S O. Hæc ergo, ô viri, non ob aliud, ut ego & Protagoras arbitramur, mala vobis apparent, quàm quòd in dolores desinunt, cæterisq; voluptatibus priuant. Confiterètur. P R O T. Proculdubio. S O C R. Si contrà rursus interrogaremus, ô viri, tristitia esse bona fatemini, non'ne eiusmodi quædam dicitis? ceu exercitationes corporum, labores militiæ, medicorum curationes, quæ vel sècundo fiunt, vel vrendo, vel pharmacis, vel inedia, bona dicitis, sed molesta? Consentirent. P R O T. Et hoc. S O C R. Verum hæc ex eo bona vocatis, quòd præsentibus doloribus cruciatibusq; conficiunt? An ob id potius quòd in posterum ex his sanitas & bona corporis habitudo, patriæ salus, potentia diuitiaeq; sequuntur? Ob id ipsum dicerent, ut existimo. P R O T. Ego quoq; id iudico. S O C R. An ob aliud hæc bona sunt, quàm quòd in voluptates desinunt, & molestias pellunt? Alium'ne finem assignare potestis, ad quem respicientes hæc bona vocati, quàm voluptates atq; dolores? Non possumus, ut arbitror, responderent. P R O T. Sic equidem puto. S O C R. An non voluptatem ut bonum sequimini, dolorem ut malum fugitis? Concederent. P R O T. Profectò. S O C. Ergo

Ergo id malum existimatis, dolorē scilicet, bonum voluptatem, quandoquidē & ipsam oblectationē tunc sanē malam dicitis esse, quādo maioribus voluptatibus priuat, quā afficiat: vel quando vehemētiore dolores infert illis quas præbet voluptatibus. Quoniam si ob aliud ipsam delectationē malam appellaretis, vtpote finem alium respicientes, possetis nobis quoq; monstrare. Sed nequaquā poteritis. P R O T. Neq; mihi posse videntur. S O C R. Similiter quoq; dolorem ipsum tunc duntaxat bonum dicitis, quum maiores fugat dolores quā infert, aut voluptates molestis vehementiores inducit. quandoquidem si ad alium finem respicientes, dolorem bonum iudicaretis, eum possetis vbiq; ostendere, sed non poteritis. P R O. Vera narras, ô Socrates. S O C. Si me quoq; vicissim rogetis ô viri, quamobrem vbiq; multa de hoc loquar, ignoscite mihi protinus responderem. Primo nanq; haud facile demonstrari hoc potest, quid sit quod dicitis, à voluptate superari. Deinde quia demonstrationes in hoc omnes sunt. Et nunc etiā si quid vrget quod exponere velitis, licet siquo modo habetis aliud quod bonū dicatis quā voluptatē, & quod malū quā dolorē. An sufficit vobis vitam iucundē absq; tristitia ducere? Quod si sufficit, neq; dicere

x 3 pote

potestis aliud bonum vel malum, quod non ad hæc tendat, audite quod sequitur. Aio .equidem his ita se habentibus, ridiculū esse vestrum illum sermonem, quo dicitis quod homo mala, mala esse sciens, nihilominus agat mala cum possit non agere, voluptatibus scilicet tractus, victusq;. Item cum dicitis hominem boni consciū agere bene nolle præsentī voluptate devinctum. Ridicula inquam hæc esse patebit, nisi multis uti nominibus volemus, iucundo, tristi, bono ac malo. Postquam enim duo hæc in vniuersum esse cōstat, duobus tantum nominibus vocemus. primum quidem boni ac mali, postea iucundi ac tristici. His positīs ita dicamus. Est homo qui mala esse mala nouit, illaq; facit nihilominus. Si quis autem quærat quamobrem, quia victus est, respondeamus. A quo? inquiet ille. nobis autem non licebit vltius à voluptate victum dicere. Aliud enim nomen voluptatis loco suscepit, bonum. Ideo respōdebimus, bono victū. Ibi si ille qui nos interrogat cōtumeliosus forte vir sit, ridebit certè, dicetq; absurdum esse dictum. Si facit enim quis mala, esse mala sciens, cum non oporteat facere, victus bonis, bona hæc digna ne sunt ut mala vincant, an indigna? Indigna dicemus. neque enim errasset ille quem dicimus voluptati-

bus

bus superatum. Ad hæc ille. Quamobrem bona ea indigna sunt ut mala vincant, vel mala, ut bona? nunquid ob aliud, quam quia hæc maiora sunt, illa minora? vel plura hæc, illa pauciora? Non habebimus certè causam aliam. Addet ille, Constat igitur, quòd superari est, loco minorum bonorū maiora mala suscipere. Hæc ita se habeant. Mutemus nomina, accipiamusq; in eadem re iucundum ac triste. Hoc pacto. Hominem agere prius diximus mala, dicamus nunc tristia, cum sciat esse tristia voluptatibus superatū, talibus scilicet, ut victoria sint indignæ. Quæ verò alia inest ad dolorem indignitas voluptati, quam excessus inter se atq; defectus? hoc est, cum inter se maiores minoresve fiunt, plures item & pauciores, vehementioresq; & remissiores. Si quis autè dixerit: At multum differt, o Socrates, voluptas præsens à futura voluptate atq; molestia: dicam equidem, num alio quopiam quàm voluptate atque molestia? haud sanè alio potest. Sed perinde est ac si vir quispiā ponderandi gnarus collectis hinc voluptariis, isthinc tristibus, tam quæ propè quàm quæ procul sunt trutina exquirat, dicatq; vtra plura sint. Si enim voluptaria cum voluptariis libes, maiora semper & plura sunt eligenda; sunt autem tristibus tristia compa-

res, pauciora, minoraq;: sin iucunda cum tristibus, & tristia quidem à voluptariis superentur, siue propinqua à remotis, siue remota à propinquis, ratio illa est eligenda in qua hæc insunt: quod si iucunda à tristibus superentur, minimè. an aliter se res habet, ô viri? scio equidè nihil afferre eos aliud posse.

P R O T. Idem & ipse arbitror. S O C R. Postquam verò ita se id habet, illos hunc in modum interrogabo. Apparent oculis vestris eadem moles cominus maiores, minores eminus? Affirmabunt puto. Et crassa, & multa similiter? & æquales voces propè quidè maiores, longè verò minores? Consentient. Si in hoc bene agere & felicitas nostra consisteret, hoc est in magnis molibus fabricandis accipiendisq;, parvis autem reiiciendis, quænam nobis potissima vitæ salus esset? num ars dimetiendi? aut optice potius, quanta res appareat ostendens? Imò hæc nos deciperet, & errore confundens sæpe cogeret eadem aliàs aliter iudicare, atque adisciscere, & in magnorum parvorumq; electionibus sæpius consilium mutare. Dimetiendi verò facultas apparens hoc abrogaret refelleretq;, veritatemq; aperiens animo quietem daret veritate nixo, atque ita vitam servaret. Consentirent'ne homines ad hæc, an'non, mensoria scilicet arte nos

servu

seruari? **P R O T.** Hac ipsa. **S O C R.** Quid por-
rò? si in ipsa paris imparis'ue electione sa-
lus vitæ consisteret, quando quod plus est,
rectè eligi oporteret, & quando quod mi-
nus, vel ipsum ad seipsum, vel aliud fortè ad
aliud, siue propè seu procul sit, quid potissi-
mum nostram vitam seruaret? non'ne scien-
tia? Et metiendi quidem, quam excessus
atque defectus ea ars sit. Cum verò paris &
imparis habenda ratio sit, non alia quam
numerandi scientia. Concederent homines
hæc, an non? **P R O T.** Absque controuer-
sia. **S O C R.** Postquam verò salutem vitæ cer-
tum est in recta voluptatis dolorisq; ele-
ctione consistere, id est pluris & paucioris,
maioris & minoris, propinquioris & re-
motioris delectu, non'ne dimetiendi facul-
tas primo excessus, defectusq;, æqualita-
tis item mutæ consideratrix est? **P R O T.**
Necesse. **S O C R.** Quoniam verò metiendi
facultas est, necesse est ut ars, & scientia sit.
P R O T. Admittent. **S O C R. A.** Quæ verò
potissimum hæc scientia sit, aliàs confide-
rabinus. Sufficit enim nunc scientiam esse,
quod ad eam responsionem spectat, quam
ego & Protagoras vestræ eramus quæstio-
ni daturi. Hæc autem, si recordamini, erat
quæstio. Nos quidem consensimus nihil
scientia potētius esse: impò semper ubicun-
que

que adest, voluptati, cunctisq; cæteris dominari. At vos obiecistis voluptatem sæpe etiam scienti dominari. Quod cum vobis nequaquam daremus, statim ita rogastis: Si hoc ô Protagora & Socrates, non est à voluptatibus superari, sed aliud quiddam, declarate quid sit. Hic si illico respondissemus inscitiam esse, protinus nos risissetis. Nunc autem si nos derideris, etiam vos ipsos deridebitis. Ipsi enim vos paulò antè confessi estis, defectu scientiæ aberrare illos qui in voluptatum & dolorum electione delinquant. ea verò bona sunt & mala. Neque defectu scientiæ tantum dixistis, sed addidistis etiam, defectu scilicet scientiæ metiendi. Actio autem errans & quam scientia non regit, ut & vos non latet, ab inscitia provenit. quapropter quod dici solet, à voluptatibus superari extrema inscitia est. Cuius velut morbi Protagoras hic & Prodicus & Hippias medicos se profitentur. Vos autem quia aliud quiddam esse hoc quam inscitiam putatis, neq; vos ipsos, neque filios vestros huic sophistis rerum illarum doctoribus curandos datis, quasi virtus doceri non possit: at cum pecuniis inuigilaris nimium, nec mercedē his præceptoribus offertis, priuatim publiceq; delinquitis. Hæc plattē vulgo respondiissemus. Nunc

autem

A voluptatibus superari extrema inscitia est.

autem vos etiam ; ô Prodicè atque Hippia ;
 una cum Protagora hoc percontor , com-
 munis enim hic sermo vobis esto , vera ne
 vobis loqui videar , an falsa ? Verè admodum
 dicta esse , visum est omnibus. Conceditis
 igitur , inquam , quod iucundum est , esse bo-
 num , quod triste , malum. Distinctionem ve-
 rò illam nominum , quam Prodicus hic in-
 iicere solet , reiicio , eiusq; requiro iudiciũ.
 Siue enim voluptarium , siue delectabile , si-
 ne lætum , siue quomocunq; tandem no-
 mines , optime Prodicè , hoc mihi nunc quod
 volo , respondeas. Subridens Prodicus as-
 sensus est , & alii pariter contulerunt.
 Tum ego , Quid ad hoc , ô viri , actiones
 omnes quæ ad iucundè & sine molestia vi-
 dendum pertinent , non ne honestæ & vti-
 les ? honestumq; opus , bonum & utile ?
 Annuerunt. Si ergo iucundum , inquam ,
 bonum est , nemo vel sciens vel existumans
 alia meliora esse his quæ fecit , potestq; , de-
 inde hæc agit cum meliora possit. Quod
 verò dicitur , ab affectionibus superari , ni-
 hil est aliud quam *inscitia* : & quod affecti-
 bus dominari , nihil quam sapientia. Pla-
 cuit omnibus. Quid verò *inscitiam* , non ne
 tale quiddam dicitis , quando quis falsa opi-
 nione decipitur circa res plurimi facièdas ?
 Hoc quoq; dederunt. Nemo verò libens ad

mala

Insctia.

mala descendit, vel ad illa quæ mala existimat. Neque hoc ut videtur naturæ hominis inest, ut ad ea quæ censet mala, bonorū loco declinare velit. Et cum è duobus malis alterum eligere cogitur, nemo quod peius eligit, dum licet quod est minus malum eligere. Hæc omnia cunctis nobis rata habenda visa sunt. Quid, inquam, timorem ac terrorem vocatis? Nunquid quod ego erga te dico Prodice? Expectationem porro quandam mali, siue timorem, siue errorem ipsi vocatis, ego dico. Visum est Protagoræ, atq; Hippiaæ timorem ac terrorem hoc esse: Prodicō autem timorem quidem esse hoc, terrorem verò minimè. Nihil id refert, inquam, ô Prodice, sed istud num vera sint superius dicta. Quis nam igitur mortaliū ad illa proficisci volet quæ metuit, dum licebit ad ea quæ minimè timet? An fieri nequit secundum ea quæ iam cōcessimus? nam quæ quis metuit, constitit quod mala esse putat, quodq; nullus sponte ad illa descendat capiat ve quæ mala credat. Hæc quoq; omnibus placuerūt. His ita positis ô Prodice, inquam, & Hippia, quæ primū respondit Protagoras iam nunc defendat. Immo verò non quæ primum omnino. Dixit enim, è quinque virtutis partibus nullam esse alteram alteri similem, sed vim vnamquaq; priuatam habere.

bere. Neque hoc virgeo nunc, sed quod sequitur. Sic enim in sequentibus, inquit, quatuor virtutis partes satis inuicē propinquas esse, vnam verò illarum, fortitudinem scilicet, à reliquis longè differre. Quod inde conici posse dicebar, quòd pleriq; inuenerentur fortissimi viri, qui tamen prophanissimi, iniustissimi, intemperatissimi, & impietissimi essent, ex quo patere volebat fortitudinem ab omnibus aliis virtutis partibus plurimum differre. Cuius ego responsum statim vehementer sum admiratus, multoq; etiam magis postquam vobiscum hæc tractavi. Quare ab illo sciscitatus sum, utrū fortes audaces vocaret. Ille verò præcípites insuper addidit. Recordaris Protagora hæc te respondisse? **P R O T.** Recordor. **S O C R.** Dic obsecro nobis ad quid præcípites homines fortes nuncupas? An ad ea, quæ timidi aggrediuntur? **P R O T.** Non. **S O C R.** Ergo ad alia? **P R O T.** Nempe. **S O C.** Vtrum timidi audenda aggrediuntur? metuenda fortes? **P R O T.** Ita fertur ô Socrates. **S O C.** Vera narras. Verum non hoc requiro, immo verò tu ad quid præcípites fortes appellas? num ad mala, cum esse mala sciant, perniciosaq; an ad ea potius quæ talia non sunt? **P R O T.** Impossibile hoc esse abs te superioribus rationibus est ostensum. **S O C.**

Et

Et in hoc quoque verè loqueris. Quamobrem si hoc rectè est demonstratum, ea quæ mala perniciosâq; iudicat, aggreditur nectio, quandoquidem constitit inscitiam esse quod dicitur ab affectibus superari. P R O T. Planè. s o c. Enimvero ea unusquisque aggrediuntur, quæ audent, tam timidi quam fortes. Atque hac ratione eadem & timidi & fortes aggrediuntur. P R O T. Immo contraria omnino sunt, ô Socrates, ea ad quæ fortes & timidi contendunt. Nam ad bellum quidem ire hi volunt, illi verò nolunt. s o c. Ire honestum ne, an turpe? P R O T. Honestum. s o c. Non ne si honestum, etiam bonum esse supra consensimus? Omnes enim actiones honestas & pulchras, etiam bonas esse conuenit. P R O T. Vera loqueris, & mihi quidem semper ita videtur. s o c. Probe. Verum quos nam dicis in prælium ire nolle, cum iter id pulchrum bonumq; sit? P R O T. Timidos. s o c. Non ne si pulchrum & bonum, etiam est iucundum? P R O T. Concessum est. s o c. Nunquid scientes, timidi ad id quod pulchrum, melius, & iucundius est, proficisci nolunt? P R O T. At verò si hoc admittimus, quod superius conveniebat pervertemus. s o c. Quid porro? Vir fortis non ne ad id quod pulchrum, melius, iucundiusq; est, tendit? P R O T. Necesse est
confit

confiteri. S O C. Omnino igitur fortes viri
 neque turpiter metuunt siquando metuunt,
 neq; turpiter audent. P R O T. Ita est. S O C.
 Si non turpiter, honestè & pulchrè. P R O T.
 Certè. S O C. Sin honestè, etià bene. P R O T.
 Utique. S O C. Non'ne & timidi & feroces
 & furiosi cōtrā, turpiter audent, & metuunt
 turpiter? P R O T. Et istud. S O C. Aliam ve-
 rò ob causam turpiter & male audent, nisi
 ob ignorantiam & inscitiam? P R O T. Ob
 hanc ipsam. S O C. Quid hoc, quo ipsi timi-
 di sunt, timiditatem ne, an fortitudinē vo-
 cas? P R O T. Timiditatem. S O C. Timidi
 autem non'ne propter metuendorum insci-
 tiam apparuerunt? P R O T. Sanè. S O C R.
 Propter hanc ergo inscitiam timidi sunt?
 P R O T. Neinpe. S O C. Illud autem quo ti-
 midi sunt, timiditatē esse asseruisti. P R O T.
 Asserui. S O C R. Non'ne igitur metuendo-
 rum & non metuendorum inscitia, timidi-
 tas erit? P R O T. Erit. S O C R. Enimvero
 contraria est fortitudo timiditati. P R O T.
 Abique dubio. S O C. An non sapientia me-
 tuendorum & non metuendorum eorun-
 dem inscitiae contraria est? P R O T. Proflus.
 S O C. Horū verò inscitia timiditas. P R O T.
 Et maximè quidem. S O C. Sapientia igitur
 metuendorum & non metuendorum, forti-
 tudo est, eorundem inscitiae contraria exi-
 stens.

stans. Haud ulterius annuit Protagoras, sed filuit. Tum ego: Quid taces Protagora? cur non aut annuis aut renuis? Ipse rem confice, inquit. Concludam protinus, inquam, si vnum hoc duntaxat interrogaue- ro: vtrum tibi nunc etiam vt & supra infipientissimi quidam esse videantur, qui tamen fortissimi sint. Contendere peruicaciter, inquit, videris ô Socrates, vt ipse respondeam. ergo morem tibi geram. Impossibile dico videri, ex his quæ supra sunt concessa. Non ob aliam causam, inquã, de his omnibus te percôtor, quàm quod nosse cupiam, qualia sint quæ ad virtutem pertinent, quidve ipsa sit virtus. Scio equidem hoc declarato statim notum fore & illud quo de ego & tu tot iam verba consumpsimus: dum ego quidem virtutem doceri posse negarem, tu verò posse asseuerares. Atqui arbitror nostræ disputationis exitum, si hominis instar vti voce posset, derisurum nos, & hoc pacto reprehensurum, Quàm inepti estis ô Socrates atque Protagora. Tu quidem ab initio dicebas ô Socrates doceri non posse virtutem, nunc repugnare tibi ipsi contendis? dum ostendere vis omnia hæc, iustitiam scilicet, temperantiam, fortitudinem esse scientiam. Qua ratione maximè virtutem doceri posse constat. Si enim aliud quiddam esset

scient

scientia quàm virtus, quod Protagoras primum assererat, planè doceri non posset. Nunc autem si scientia esse videatur, quod u ô Socrates inferre conaris, mirum sit, si per doctrinam virtus comparari non posset. Protagoras autem primo quidem doceri virtutē voluit : nunc contrà adniti videtur, ut quoduis aliud potius quàm scientia virtus appareat : quo pacto minimè omnium doceretur. Equidem ô Protagora videns hæc omnia sursum deorsumq; grauius perturbari, ut in lucem veniant, vehementer incumbo. Vellem autē his inter nos decursis, quid virtus sit, ostēderemus, itemq; doceri possit nec ne monstraremus : nec sapius nos Epimetheus ille sic in disputatione fallat, quemadmodum distribuendo neglexit, ut tu narrabas. Prometheus enim ea in fabula mihi magis quàm Epimetheus placet, cuius exemplo vtens & vniuersæ vitæ meæ prospiciens, hæc omnia tracto. Ac si tu velis, id quod ab initio dixi, libentissime de his rebus tecum deliberarem. Tum Protagoras, Studium hoc tuum, inquit, ô Socrates, sermonisq; cursum laudo. Etenim cum cætera, nisi me fallit opinio, à me absint vitia, inuidia certè omnium maximè abest. Et de te quidem apud multos sæpe iam dixi, quod omnium quos conuenerim

y

maxi

maximè te mirer, æqualium certè prorsus. Addo quinetiam nil mirum mihi fore, si sapientiæ studio clarus euadas. Ac de his aliàs quodocunq; voles edisseremus. Nunc iam hora est, vt me ad alia conferam. Ita, inquam, agendum est, si tibi videtur, quandoquidem & ipse iam pridem aliò abire cogebar, vt dixi: veruntamen vt Calliæ honesto adolescenti morem gererem, perstiti. His dictis atque auditis abiimus.

ARG. MARSILII FICINÆ

in Gorgiam.

CVM duo quedam in animo potissima sint, cognitio & affectus, cognitionem quidem sophista sub veritatis specie ad falsa detorquent, affectum verò populares poëta sub concinna voluptatis esca in dissonas perturbationes saepe precipitant. Oratores deniq; populares tum cognitionem falsis decipiunt coniecturis, tum affectum in motus varios concitant. Quapropter cum horū opera mentes hominū, tum falsis opinionibus, tum perniciosis affectibus egrotare cogantur, Plato humanorum medicus animorum nos à sophistis quidem omnino, ab oratoribus quoq; atq; poetis quodammodo procul abducit. profecto Sophistas & vndique & omnes exterminat.
poetas

poetas autem neque omnes, sed illos qui vel turpia de dijs & fingunt, vel perturbatos animos acriter imitantur & referunt. neque undiq; sed ex urbe, id est ex iuuenum ignorantumq; turba, qui in perturbationes admodum sunt proclines, & allegoricum poetarum non penetrant sensum. Quamobrem in libris De republica poetas iubet vel expelli, vel cogi de deo honestè loqui, neque perturbationibus audientes assuescere, sed & divinos hymnos canere, & leges patrias magnorumq; gesta virorum grauius recensere. Sed ut reuertamur ad oratores, hos quoque non omnes Plato vituperat, sed eos duntaxat, qui ad id incumbunt assidue, ut quicquid libuerit, quacunque valeant ratione audientibus persuadeant absq; delectu, siue malum id est, siue bonum, seu falsa sit ratio seu vera, vel commiseratio, vel concitatio, vel coniectura. Quale fuerat Lysia Thebani, atq; Tisia, necnon Gorgia Leon-
tini propositum. Anteponit verò alijs Periclem in Phædro atque Isocratem, propterea quòd eloquentiam cum philosophia coniunxerint. Additq; legitimum oratorem oportere rerum intelligere rationes, morum leges, verborum vires, naturas ingeniorum, verbaq; certa quadam ratione componere ingenij audientium quoad fieri potest accommo-

data, communis boni persuadendi gratia: neq;
tam ad id incumbere, ut ea quæ dicit homi-
nibus grata sint, quàm ut accepta deo. Eum
verò qui Tisia Gorgiaq; more non veritatem
ipsam atq; iustitiam, sed coniecturam turbe-
duntaxat verisimilem probabilemq; sequitur,
tanquam hominē civitati ante alios noxium
detestatur, quasi eloquentia sine sapientia sit
ensis acutus in manibus furiosi. Duos autem
exagitat ante alios, Lysiam quidem in Pha-
dro, hic verò Gorgiam. Nam quanto maioris
autoritatis erant, tanto periculosiores erant.
Adducitur hic in medium & Polus orator
Gorgiæ sectator, & Callicles eorum astipula-
tor. Socrates autem primo per Chærephontem
agit familiarem suum, & id quidem aduer-
sus Polum. Deinde ipse per se contra Gorgiam.
Quoniam verò hi in aliarum rerum rationi-
bus assignandis apud populum mirum in mo-
dum gloriari solebant, ostenditur eos, ut ipsis
omnis adimatur fides, nescire suæ professionis
rationes afferre. Interrogatus enim Polus quæ
sit ars Gorgiæ, cum debuisset eam solum per
necessaria definire, & quæ sit explicare, per
superflua circumscripsit & qualis, & id qui-
dem affectato nimium stylo, quo uti consue-
nisse, in Phadro ubi de oratorum styli agi-
tur, confirmatur. Deinde interrogatus ipse

Gorg

Gorgias quæ sit ars eius, inepta quadam instantia respondit esse rhetoricam. Rogatur deinceps quid sit rhetorica definire. Meminisse verò debemus rem quamlibet in eo quod ipsa est, partim quidem cum rebus alijs convenire, partim verò differre: atq; id per quod convenit nominari genus: per quod discrepat, differentiam. hinc fit, ut definitio quæ id ipsum quod res est comprehendit, per genus eiusmodi, differentiamq; debeat assignari. Gorgias ergo utpote qui artē suam nesciat, definire genus ipsius & id quidē ineptè profert. Differētiam verò quam mox in eadem responsione unā cum genere debebat adducere, vix tandem post multas interrogationes extorquente Socrate in medium afferre compellitur. Principio respondet rhetoricam esse artem circa sermones. Et quoniam aliæ quoque sunt similes, interrogatur circa quos quales've sermones, ut quæ in re ab alijs artibus differat, discernatur. Respondet autē circa sermones qui dicendi vim præstant. Iterum id alijs artibus est commune. unde rursus adiungere cogitur, rhetoricam versari quàm plurimū circa sermones, vimq; dicendi. Sed quoniam id quoq; commune cum multis, urgetur iterum addere circa sermones, scilicet de rebus maximis. Cum verò & id commune, iam nescio quid

distinctius afferre compellitur, id est per oratoriam nos consequi ut nulli seruiamus, sed alijs dominemur, atque esse oratoriam artem persuasionis pro arbitrio effectricem. Interea Socrates admonet, ut in disputando non tam ad personam qua cum disputatur, quam ad rem ipsam & sermonem & animum intendamus. Deinde vero quoniam omnis ars aliqua de re persuadet, quaeritur qua de re, & qualis sit rhetoris persuasio. Mox in duo distinguitur persuasio. In eam scilicet quae scientiam, & in eam quae facit fidem. Concluditurque oratoriam persuasionem non scientiam afferre, sed fidem, non circa quolibet propriè, sed circa iusta atque iniusta, non ubique, sed in turba potissimum, ac de rebus quae praecipue ad Rempub. pertinent. Additur quinetiam oratorem de rebus insuper ad artes alias propriè pertinentibus suadentius quam artifices ipsos posse loqui, non quidem inter arrium ipsarum peritos, sed imperitos. Inter haec admonemur ne potentia unquam arteque abutamur. Item ne in disputando ubi ad veritatem percipiendam necessaria est tranquillitas, perturbemur. Rursus a quo animo atque libentissimo redargutionem esse recipiendam, praesertim in moribus corrigendis. Nihil deterius enim esse quam de moribus falsa sentire. Post haec concedit Gorgias non periculi

pertinere ad oratorem scire qua ratione res
 ipse se habeant, sed machinationem quādam
 hoc ad persuadendū excogitare, ut ipse quāvis
 ignorans, tamen apud ignorantes magis in-
 telligere quā ipsi scientes appareat, officiūq;
 eius esse, de quolibet in turba strenuē loqui nō
 docendo sed persuadendo. Cōcedit quoq; ora-
 torem scire id debere & posse quod sit verifi-
 mile, etiam si id quod verum est nesciat. quod
 quidem fieri nullo modo potest. Nisi enim rem
 ipsam cognoveris, nunquam quid illius simile
 sit, agnosces. Proinde queritur utrū sicut ad
 oratorem alia scire nō attinet, ita neq; etiam
 quid bonum, honestum, iustum sit intellige-
 re. Gorgias verò cum aliās dixerit, oratorem
 ad hæc atq; illa similiter se habere, hic sibi re-
 pugnans, scire hæc saltem oportere consensit.
 Hinc Socrates argumentatur: Si orator scit
 iusta, ergo est iustus, tentans videlicet Gorgiā
 nunquid vim consequentiæ teneat. Ille verò
 admittit statim, cum propriè in scientiis arti-
 busq; ad intelligentiam pertinentibus id se-
 quatur, scit astrologica vel fabrilis, ergo astro-
 logus est vel faber: in iis tamen quæ ad vo-
 luntatem moresq; pertinent non sequatur, scit
 iusta, ergo iustus. Opus enim ad iustitiam est
 voluntate. Veruntamen si quis divinam quan-
 dam de iustitia scientiā habeat, quod quidem

spirante

firante deo fieri quandoq; posse Plato vult,
 rectè sequetur. Quisquis enim certissimè sci-
 nerit quantum bonū iustitia sit, quantum'ne
 premium maneat: atque contrā quantū in-
 iustitia malum, quantum'ne huic supplicium
 debeat: is proculdubio iniustitiam fugiens,
 iustitiam cōplectetur. Quacunq; verò ratione
 sese res habeant, Gorgias sibi met cogitur con-
 tradicere: quippe cum in superioribus, orato-
 rem iniustū esse aliquando posse cōcesserit, hic
 verò neget. Post hæc Socrates ex arrogantia
 Poli sub quadā ironia & iuniores improbat,
 siquando seniores corripiant arroganter, &
 præcipit omnibus ut emendari à quolibet fa-
 cilè patiantur. Ceterū ut quæ sequuntur pla-
 nè intelligantur, advertendum est, oratoriam
 vel in genere vel in speciebus, posse considera-
 ri: atque in genere quidē definiri, industriam
 ad persuadēdum in materia civili promptis-
 simam, tum quadam probationis facultate,
 tum vel maximè eloquij gratia. Ideoq; inter
 artem quandam differendi poeticamq; esse
 quodammodo constitutam. Hactenus orato-
 ria intellectui quidem bonum est, voluntati
 verò neque bonum est neque malum. Huius
 autē duæ sunt species, philosophica, & popu-
 laris siue adulatoria: illa bonū, hæc verò ma-
 lum. Illius quidem finis est, certis rerum, ver-
 borum,

bonum, morum rationibus, audientes ad com-
 mune bonum perducere. Quam maximè lau-
 dat in Phædro ex philosophia poesiq; gravis-
 si compositam. Alterius autem finis est, per
 coniecturas turba verisimiles, concitationesq;
 animorum, quodcunque libuerit impetrare.
 Hanc inter sophisticam vulgaremq; poesim
 ponimus ex utrisque permixtam, quâ in hoc
 dialogo detestatur. Diuidit autem artes ipsius
 hominis propriè curatrices in duo præcipuè
 genera. Quorum primum curat animum, se-
 cundum verò corpus. In animo legalem facul-
 tatem ait legum cōditricem morumq; mode-
 ratricem, animum ipsum in habitu quodam
 natura consentaneo formare atque stabilire:
 artem verò iudicalem animū, siquando hinc
 lapsus fuerit, restituere. In corpore quoque ge-
 minas ponit artes, similiter corporis curatri-
 ces, gymnasticam quidem huius exercitandæ
 magistratam in bona ipsum habundantia pro vi-
 ribus confirmantem. Medicinam verò corpori
 amissam sanitatē restituentem. Quapropter
 qualis est legalis in animo, talis in corpore vè
 detur esse gymnastica. Item qualis iudicialis
 in animo, talis in corpore medicina. Has o-
 mnes appellat artes, quia certa ratione perdu-
 cant ad bonum. Subdit naturam quandā siue
 peritiam, adulatoriam, seruilem, atque falsa-

sem, quæ falso has quatuor emulatur. Per sophisticam quidem simulat legalem, per oratoriam scilicet vulgare fingit iudicalem, per fucatoriam præ se fert gymnasticam, per coquinariam medicum representat. Totum verò hoc adulandi genus negat esse artem, quia non ratione certa ad verum bonum, sed lenocinijs contendit ad gratiam. Sed ne quis existimet Platonem longè omnium eloquentissimum legitimam eloquentiam coquinaria comparare, legat Phædrum, in quo & eam probat, & finem officij, & præcepta eius subtilissimè tradit, asseritq; ipsam esse similem medicine. Quoniam verò Polus oratoriam vim extollens, oratores ait ex eo maximam habere potentiam, quòd pro arbitrio valeant adversarios carceri mortiq; damnare, vel expoliare bonis, vel urbe privare: Socrates duobus potissimum argumentis probat iniustos non esse potentes. Primo quidem quoniam potentia exoptanda est vicinique tanquam bonum: constat verò licentiam quodcunque libuerit faciendi, iniustis hominibus veluti mente captis non modo non bonam esse, sed malam, atque tandem perniciosam. Deinde maxima potestas est posse idipsum quod velis efficere. Patet autem omnes verum velle bonum. At malos verum bonum vel agere vel consequi nunquam.

Addo

Adde quòd mala mens eo ipso quòd mala est, discors in seipsa & insana censetur, iamq; ab his quæ afferantur sensibus superata. Quis ergo dixerit mentem & languidã & more mancipij suis seruientem mancipijs, esse potentem? Interea humana omnia distinguuntur in tria, scilicet in bona, malaq;, & media. Bonorum primum est sapientia. Secundũ, optanda corporis habitudo. Tertium, fortuna commoditas. Sed hæc duo eatenus indicantur bona, quatenus cõmodum menti exhibent ministerium. Horũ verò opposita dicuntur mala, sed horũ media tanquam indifferentia sunt, quæ non magis ad bonũ declinant quàm ad malũ, ut ire, sedere, atq; similia. Additur neminem velle aut mala aut media, aut ea quæ agit propriè, immò duntaxat ea quorum gratia monetur et agit. Nõ ergo qui iniurias faciunt, ipsas volũt iniurias, sed bonũ cuius gratia faciunt. Bonũ verò non consequuntur, non assquantur ergo quod volunt: Nõ ergo potentes. Deinceps verò Socrates ex errore Poli communi cum multis nactus occasionem sancta nobis tradit præcepta. Cui peccare graniter licet, propè miser est, qui peccat grauiter iã est miser: qui peccati nõ luit pœnas, est miserior. Iniurias pati eligendũ est potius quàm inferre. Licentia quodcumque libuerit faciendi non est

non est potentia, nisi id nobis sit denique condu-
 ducturum. Cōducet autem iustè duntaxat v-
 tentibus. Iniusti etiam se totius orbis imperio
 potiantur, infelices sunt, immò infelicissimà.
 Quo enim magis peccare licet, & quo minus
 peccatō datur pœna, eo infeliciores habentur.
 Felicitas in sapientia iustitiâq; consistit, infe-
 licitas in cōtrarijs. Quoniam verò Solus veri-
 tatis iudiciū quòd ad iudicis qualitatem potius
 quàm ad iudicantium numerū referri debet,
 in quorumlibet testium multitudine collocat,
 ideo Socrates optimum probandi modum esse
 respondet, si vnicum in causa testem adduxe-
 ris, aduersarium scilicet ratione conuictum:
 alioquin coaceruatā vndiq; testium multitu-
 dinem, parui ad veritatem esse momenti. Fra-
 terea quia Polus ait iniuriam quidem facere
 turpius esse, pati verò peius: Socrates id ar-
 guit, asserens idē in rebus humanis moribusq;
 bonum esse atq; pulchrū siue honestum: idem
 malū atq; turpe. Deinde id ipsum pulchrū vel
 propter voluptatē, vel vtilitatem, vel utrūq;
 puta existimari, turpe verò contrā. Hinc ar-
 gumētatur: si facere iniuriā turpius est quàm
 pati, non ex eo quidem quòd sit molestius, ex
 eo igitur quòd sit damnosius, si ita, ergo dete-
 rius indicatur. Mox adiūgit oportere se ipsum
 rationi tanquam medico curandum commit-
 tere.

tere. Affirmat quoque iustā peccatorum punitionem, ei qui puniatur prodesse plurimum. Hac enim si iusta est, ergo pulchra atq; honesta. Si ita, ergo bona: si bona, cōfert animo, videlicet tanquam medicina corpori, multoq; magis. à morbo enim animi liberat, qui gravissimus est morborum omnium atque malorum. Inter hæc animadvertite theologorū sententiam, nihil magis necessariū esse vtilisq; peccatoribus quàm confiteri peccata, afficī pœnitentia, pœnas à iudice petere, a quo animo ferrè ut purgetur animus, antequā insanabilis morbus eius evadat. Posthac audies facilissimum esse nobis affectū illi nostrū significare qui similis laboret affectu. Item Socratē philosophiæ amore captum illi semper obtemperare. Præterea eligendū potius esse ut cetera nobis dissonēt omnia, quàm ut animus intra se dissonet. Proinde ubi Callicles Socratem corrigit quasi argutiarum nimium studiosum, intellige sub persona Socratis Sophistas à Platone redargui. Tangit postea Callicles Thrasymachi multorūq; prophanam opinionem, dicentium mores & leges non naturæ ordine, sed sola hominū vel opinione vel fictione cōsistere. Quod in libris De republica & in sequentibus cōfutatur. Quod verò asserre videtur Callicles contra philosophos, intellige

NOTA

non cōtrā legitimos philosophos esse dicta, sed partim aduersus ignauissimos sophistarum, partim aduersus eos qui philosophia studio abutuntur: dum vel ita solam logicam sectantur, vt partes speculationis alias deserant: vel ita solam speculationē capeffunt, vt philosophica morum praecepta institutaq; ciuilia negligant. Nonnulla verò in ipsa Calliclis inuentus falsa dicuntur, quae in sequētibus refelluntur. Post hæc autem precipitur omnem in anima nostra examine atque probatione esse diligentiam adhibendā, atque ad id tanquam iudicem vnū eligendum esse, in quo sapientia sit rei ipsius qua de agitur, & beneuolentia qua libentius consulat, & audacia insuper, per quam quod profuturum putet, nō vereatur exprimere. Deinde nos admonet Socrates, cum rationales natura simus, ne irrationali casu & fortuna viuamus, sed certum vitæ finem diligentissimè præscribamus, viasq; ad ipsum eligamus commodiores. Denique dum sepius obsecrat Calliclem vt ipsum liberè audacterq; redarguat, admonet nos nihil inquire impensius oportere quàm animi medicinam. His actis Callicles concedit idem esse naturam potentius validiusq; & melius, aitq; naturalem iustitiā velle, eū qui potentior est habere quæcunq; inferiorū sunt, eisq; dominari legemq;

legemq; illius naturaliter esse iustam. Ad hæc Socrates ita infert: Si idem est potentius, validius, melius, atque multitudo validior est quàm unus, ergo & potentior atque melior. Multitudinis ergo leges cum potentioris meliorisq; sint, iustæ naturaliter erunt. At huius leges statuunt esse iustum servari inter omnes æqualitatem, atque esse turpius iniuriam inferre quàm pati. Quamobrem non solum lege turpius est facere iniuriam quàm pati, atque iustum est æquitatem servare, ut in superioribus dixerat Callicles, sed etiã ipsa natura. Præterea quia Callicles in superioribus potentiores illos esse putaverat, qui astitia, audacia, violentia, ceteros anteirent: Socrates paulatim hunc emendat, cogitq; fateri potentiorum esse, qui prudentior fortiorq; sit ad rempublicam gubernandam. Significat quoque inter hæc se eadem semper eisdem de rebus adducere, probans videlicet constantiam, improbens levisitatem. Iam verò Calliclem comatur ultra prudentiam fortitudinemq; ad temperantiam quoq; perducere. At hic quemadmodum supra Thrasymachum imitatus circa iustitiam potentiamq; erraverat, ita nunc sequutus Aristippum circa temperantiam similiter errat, eam appellans stupidam ingenij servilis ignaviam, atq; in fovendis ex-

plendisq;

plendiq; sensuum libidinibus virtutem asse-
rens felicitatemq; consistere. Socrates autem
mox ad demonstrandū sese accingit, tēperan-
tiam nō opinione humana, sed ordine nature
constare. Profecto naturalis ordo requirit vt
inferiores animæ partes superioribus pareāt,
totusq; animus cōsonans vndiq; sit & sanus
& pulcher, neq; agat frustra, sed finē propo-
situm cōsequatur, qualis est habitus vitæq; tē-
perati. Contrā verò in homine intemperato
ratio regina hominis seruii. seruit cōcupiscen-
tiæ, dissonat quoq; & læguet, opusq; inexplē-
bile molitur, incomparabiliq; molestia volan-
tem sequitur voluptatem. Id totum Socrates
Pythagoreorum præsertim Philolai & Em-
pedoclis sententijs explicat, duplici præcipuè
via, scilicet per fabulā & exemplum: in qui-
bus ipse considera, animam in hoc corpore o-
mnem quidem esse mortuam, intemperantem
præterea inferis deputari, irritò assiduoq; la-
bore miserabiliter agitatam, dum quodā per-
forato vase, id est deprauato fallaciq; iudicio
continuè machinatur perforatum quoq; vas
alterum, id est concupiscentiam inexplēbilem
fluentibus oblectamentis implere. Post hæc
quia Callicles non solum virtutem, sed etiam
felicitatem in assidua libidinum expletione
constituit, affirmatq; idem esse voluptatem

atque

atq; ipsum bonum, dolorem quoq; idem atq; malum, idcirco Socrates id pluribus rationibus confutat. Prima, constat voluptatem non esse ipsum bonum, cum saepe & turpissima sit, & turpissimis hominibus adsit. Secunda, bonum & malum utpote contraria in eodem simul esse non possunt. At voluptas & dolor in eodem sunt simul, quando videlicet quis sitiens bibit. tunc enim sitiendi molestia cum bibendi voluptate concurrat. Tertia, bonum & malum, sicuti cetera contraria solent, non simul abeunt ab eodem. Voluptas autem dolorq; tunc ab eodem simul abeunt, quando quis eodem in tempore dum bibit cessat simul & sitire pariter & delectari bibendo. Quarta, unusquisq; presentia quidem boni fit bonus, mali vero presentia fit malus. At neque presente voluptate boni fiunt homines dissoluti. neque dolore probi homines mali fiunt. Quinimò cum saepe aque gaudeant, aut doleant boni atque mali, & aliquando magis mali gaudeant, & boni magis doleant, certè si voluptas quidem in bonum esset, dolor verò malum, sequeretur ut frequenter tam boni quam mali pariter boni forent aut mali, ac nonnunquam boni magis mali quam ipsi mali, atque econverso. Inter hac animadvertite praeceptum Socratis observandum, scilicet non esse ad gra-

missima festinandum nisi leuiores prius fueris
 consequutus. Afferuntur deinde nonnulla ex
 quibus confirmare quis possit, voluptatē non
 esse ipsum per se bonum, propterea quod mul-
 ta reperiuntur voluptates male, noxia vide-
 licet & animo simul & corpori, nosq; à re-
 bus optimis diuertentes. quod si voluptas
 ipsum per se bonum esset, nulla esset mala vo-
 luptas. proinde distinguuntur iterum facul-
 tates, & quae velut artes ad bonū vtileq; cer-
 ta ratione procedunt, & quae tanquam adu-
 lationes, nulla veri boni adhibita ratione vo-
 luptatem solam aucupantur: quarum in nu-
 mero poësim & musicam, communemq; ora-
 toriā collocat. Tu verò inter differendū hanc
 nota sententiam. Virtutem corporis sanita-
 temq; in ordine quodam & ornatu consisten-
 re, similiterq; in ordine ornatuq; suo animi
 virtutem atq; sanitatē. Ex quo fit, vt quem-
 admodum virtus corporis vitiumq; non in
 opinione, sed in re ipsa vel natura consenta-
 nea vel opposita reperitur, sic virtus vitiumq;
 animi non ad humanam opinionem, sed ad
 naturae legem diiudicetur. Conclude tandem,
 quantum naturaliter praestat corpus habere
 sanum quàm egrotum, tantum praestare si-
 militer temperatum quàm intemperatū ani-
 mum possidere. Praeterea confirmatur in se-

quene

quentibus sententia Pythagorica, omnibus in
 rebus esse optimam temperantiam. Quae qui-
 dem prima omnium adolescentibus est traden-
 da, per quam praecedens pueritiae intemperan-
 tia corrigatur, totusq; animus temperetur,
 quam mox sequi ceteras virtutes existimat.
 Siquidem temperatus erga deum atque ho-
 mines agit decentia, pius est iustusq; & for-
 tis. Deinde concluditur in sola virtute felici-
 tatem, in sola improbitate esse miseriam:
 omniaq; humana ad virtutem velut ad si-
 gnum certissime referenda. Praeterea sicut ad
 beatitudinem necessaria virtus est, sic & vi-
 tiorum castigationem punctionemq; necessa-
 riam esse, quasi morborum animi medici-
 nam. Denique intemperatum neque homini-
 bus, neque deo, neq; sibi met amicum esse pos-
 se. Ut autem naturalem temperantiae excel-
 lentiam nobis ostendat, ex Pythagoreorum
 Orphicorumq; mente subiungit, uniuersum
 temperantia atque etiam concordia & iu-
 stitia, quae continentur in ipsa temperantia,
 contineri: ideoq; , quod & Pythagoras, in-
 quit, intemperantiam in omnibus tanquam
 perniciosissimam esse totis viribus fugiendam.
 Quoniam verò ad hanc simul atq; iustitiam
 aequalitas praecipue pertinet, aequalitatem in
 primis praecepit observari, quam asserit in diis

& hominibus valere quamplurimū. Aequalitatem, inquam, geometricā, per quam unicuique equalis ita fit distributio, ut pro capacitate meritisq; cuiusque aequaliter distribuatur, aequaliter, inquam, id est neque magis neque minus quam vel capacitas vel meritum exigere iudicetur. Aequalitas quidem geometrica in quadam congrua portione consistit. Arithmetica verò in numero utrinque pari. Neque verò eadem est hac & illa. Sanè excessus sex ad quatuor, itemq; excessus quatuor ad duo, apud arithmeticiū numeros considerantem, est equalis: per duo enim uterque perficitur. Verum apud geometrum portionis iudicem est inequalis. Nam senarius numerus quaternarium proportionē sesquialtera superat, in qua maior numerus minorem & semel continet totum, & insuper eius dimidium. Quaternarius verò binarium proportionē superat dupla. Eiusmodi verò equalitate quæ non numerantis more tantum ponderis uni tribuit quantum alteri, sed metientis ritu, neque magis neque minus quam cuique congruat tribuit unicuiq;, ait cuncta servari. in hac etenim & iustitia dei in operibus suis, & hominis ad homines continetur. Utrobique enim pro mensura capacitatis & meriti cuique distribuitur. His dictis asserit

theolog

theologica fundamēta morum firmissimis esse
 rationibus cōfirmata . precipuè peius esse in-
 iuriam facere quàm pati, omnium verò pes-
 simum cum iniuriam feceris, non dare pœnas,
 quibus quasi medicamentis ab omnium ma-
 ximo iniustitia morbo animus liberetur. Nul-
 lum enim detrimentum maius cogitari posse
 quàm quod animo infertur à vitio , adeo ut
 quemadmodum homini cum omninò egroto
 corpore non expedit vivere, ita neq; cum ani-
 mo vitijis agro . Item non multifaciendam esse
 vitam in corpore, sed virtutem: peiusq; esse se-
 ipsum flagitiosis hominibus ob morum simi-
 litudinem præstare persimilem , quàm ab il-
 lis interfici. Inter hac monet ne res vllas qua-
 rum ignari simus, tractandas aggrediamur,
 præsertim grauiore, maximè publicas. Omni-
 nò verò oratoriam paruis facit, si nullam pos-
 sit vel priuatim vel publicè salutem afferre
 animo, sed corpori dūtaxat, rebusq; ad ipsum
 pertinentibus consulat. Deridet & eos, qui
 cum diu Reipubl. tenuerint gubernacula, sem-
 per quidem ciuitatem externis bonis auxe-
 rint, animos verò ciuium temperantia &
 iustitia formare neglexerint: quod quidem
 solum sit legitimi gubernatoris officium. Con-
 cluditq; non modò non prodesse, sed obesse plu-
 rimum ciuitati gubernatores, qui fortuna po-
 - 3 - tius

tius quàm animi bonis proficiant. Præterea
 potentiam omnem sapientiamq; viri in eo
 consistere, vt animam à peccatis erga deum
 & homines conseruet intemeratam. Nam hu-
 ius quidem vitæ iacturam lenissimam esse,
 æternæ verò salutis esse grauissimam. Cate-
 rum vt quæ de futuris vel virtutum præmijs
 vel vitiorum supplicijs Flato affirmat, intel-
 ligas, scito Saturnum apud Platonem intelli-
 gi supernam intelligentiam, in qua sit vni-
 uersalis omnium lex atque providentia circa
 omnium essentias & vitas ordinesq; forma-
 rum. Huic autem subesse ordines tres præci-
 puos numinum, in quibus Saturnia provi-
 dentia in tria potissimum officia distribu-
 tur. Ex his quæ numina ad distribuendas
 essentias propriè subministrant, communis
 quodam Iouis nomine nuncupat. Quæ verò
 ad vitæ suggerendas conferunt, appellatio-
 ne Neptuni. Quæ ad formarum ordines dis-
 ponendos, nomine Plutonis appellat. Prome-
 theum verò numinum gradum hic aliquanto
 inferiorem, qui formalem ordinem naturæ
 duntaxat rationalis præsertim in hac vitæ
 distribuit. Denique tres Iouis filios, Asia, Eu-
 rope, Africa iudices, tria vult intelligi numi-
 na ad id maximè ministra Iouis atque Plu-
 tonis, vt formalis ordo iustitiæ in separatjs à
 corp

corporibus animis expleatur. His autem animaduerte diuinam legem delebiles vitiorum maculas certis temporibus puniendo diluere, indelebiles verò pœnis sempiternis affligere. Quod quidem transmigrationem animarum per corpora sempiternam improbare videtur. Quod autem dicit quondam errasse iudices in vixentibus iudicandis, duo nobis significat. Primum quidem non diuinū, sed humanum circa virtutes & vitia iudicium decipi. Secundum verò, diuinam providentiam in seipsa prævidisse iudicia fore falsa si à viventibus in hoc corpore vivi iudicarentur. Ideoq; non ex quodam tempore, ut verba sonant, sed ab eterno, iudicium post hanc vitam fieri statuisse. Interea memento animam vitiorum virtutumq; affectiones & habitus secum ferre. Denique Socratem hæc penitus affirmare, nihilq; aliud expauescere, nisi eiusmodi animæ detrimentum, iudicisq; diuini conspectum. Propterea concludit in nullo certamine nobis acrius quàm in hoc contendendum, ut purissimam iudici cuncta inspicienti animam offerre possimus: ceteraq; omnia quæ homines admirantur, esse penitus contemnenda, solaq; ex omnibus honoranda, quæ ad salutem animæ conferant sempiternam.

GORGIAS, VEL, DE RHETORICA.

CALLICLES, SOCRATES, CHÆ-
REPHO, GORGIAS, POLVS.

*Occasio
dialogi.
Prouer-
bium.
Post festū
venimus
tardius.*

Sic ad bellum & pugnam cum
itur o Socrates ferunt esse con-
stendum. s o c. Nunquid post
festum, ut dici solet, venimus
tardiores? c A L. Equidem post
festum mirè iocundum. multa enim & præ-
clara paulò antè Gorgias nobis exposuit.
s o c. Tarditatis huius causa hic Chærepho
o Callicles fuit: qui trahere nos moram in
foro coëgit. c H A E R. Nihil id quidem in-
commodi o Socrates fuerit. remediū enim
adhibeo, cum mihi amicus sit Gorgias, qui
siue nunc siue aliàs maus, nobis eadem de-
monstrabit. c A L. Quid o Chærepho? num
Socrates audire Gorgiam cupit? c H. Ob id
ipsum certè aderamus. c A L. Quādo igitur
cunq; vobis ad me libuerit ingredi, licebit:
apud me enim diuertit Gorgias, qui aperiet
quod cupitis & explicabit. s o c. Bene lo-
queris Callicles. Sed num vellet in præsen-
tia nobiscum differere? Cupio enim ab ipso
percontari, quæ nam artis suæ vis sit & po-
tentia,

tentia, quid' ve ipse profiteatur ac doceat. Cæterarum verò rerum quemadmodum dicis expositionem nobis aliàs afferat. C A L. Haud molesta erit interrogatio Socrates. nam id quoq; in sua demonstratione continebatur. Iussit ergo paulò antè omnes qui intus aderant, vt quam quisque vellet questionem induceret, se singulis responsurum promittens. S O C. Rem certè præclarā narras. Itaq; Chærepho interroga ipsum. C H. Quid' nam interrogem? S O C. Quis' nā ipse sit. C H. Quo' nam pacto dicis? S O C R. Veluti si artifex cakeorum foret, responderet certè se coriarium esse. an quod dico nondum etiam intelligis? O H. Intelligo sanè, & iam rogabo. Dic mihi ô Gorgia, num verè dicit Callicles te profiteri responsurum ad omnia, de quibus quilibet sciscitetur? G O R G. Verè ait ô Chærepho. Nempe modo id ipsum prædicabam, atq; adeo nihil noui à me quenquā multis annis percontatum esse dico. C H A E. Haud igitur difficulter respondes Gorgia. G O R. Licet huius rei Chærepho periculum facere. P O L. Licet per Iouem, sed commodius in me si velis ô Chærepho. nam Gorgias quidē iam in dicēdo defessus mihi videtur, vt qui multa paulò antè differuit. C H. Quid tu Pole? Num accuratius te quàm Gorgiam respon-

*Ad quācunq; in-
terroga-
tionem se
responsu-
rum pro-
fessus est
Gorgias.*

furum arbitraris ? P O L. Quidnam vter re-
 spondeat interest, dum modo satis tibi fiat?
 C H A E. Nihil, quoniam vis responde. P O L.
 Interroga. C H A E. Iam interrogo : si Gor-
 gias eius artis peritus esset, quam frater eius
 Herodicus callet, quo ipsum nomine rectis-
 simè nuncuparemus ? Nonne eodem quo
 illum ? P O L. Prorsus. C H A E R. Medicum
 ergo vocantes rectè vocaremus ? P O L. Ita.
 C H A E R. Si autem eam artem quam Ari-
 stopho filius Aglaophontis, aut frater eius,
 haberet perceptam, quem rectè ipsum ap-
 pellaremus ? P O L. Certè pictorem. C H A.
 Nunc autem cum artis alicuius peritus sit
 Gorgias, quem ipsum rectè vocabimur ?
 P O L. O Chærepho multæ quidem artes
 insunt hominibus ex peritia peritè adinueni-
 tæ. Peritia enim efficit ut via nostra per
 artem incidat : imperitia verò ut per fortu-
 nam temerè circumuagetur. Illarum artium
 alii alias & alias aliter atque aliter conse-
 quuntur, optimæ verò optimi, quorum ex
 numero hic est Gorgias, arte pulcherrima
 præditus. S O C R. Præclare quidem ô Gor-
 gia videtur Polus ad dicendum instructus.
 Veruntamen quod promisit Chærephon-
 ti, non præstat. G O R. Quidnam potissimū
 ô Socrates ? S O C R A. Ad interrogationem
 quidem non satis respōdisse mihi videtur.

*Peritiam
 ars, impe-
 ritia for-
 tuna se-
 quitur.*

G O R.

G O R G. At tu rursus si voles ipsum rogato.
 S O C. Quòd si tu Gorgia respondere mihi
 non dedigneris, à te ipso libentius quàm à
 Polo quærerem. Constat enim Polum per
 ea quæ modo respōdit, rhetoricæ quam vo-
 cant, magis quàm disserēdi arti operam de-
 disse. P O L. Quid ita ô Socrates? S O. Quia
 cum interrogasset Chærepho cuius artis
 peritus esset Gorgias, laudasti tu quidem ô
 Pole eius artem, quasi quis eam vituperat-
 set: quæ verò illa sit, non exposuisti. P O L.
 Nonne pulcherrimam esse respondi? S O C.
 Prorsus quidem, sed nemo qualis ea esset,
 quærebat: sed quænam, & quem oportere
 Gorgiam vocari: quemadmodū prius quo-
 dammodo à Chærephote fueras instructus,
 ac pulchrè breuiterq; illi tu respondebas.
 Nunc ergo eadem ratione dicas, quænam
 ars, & quænam Gorgia finis appellaturi. im-
 mo verò tu Gorgia nobis ostende quem
 nominari te deceat, & cuius artis peritum.
 G O R. Rhetoricæ ô Socrates. S O C. Rhe-
 torem ergo te appellare debemus? G O R G.
 Et bonum quidem, si me, quod iacto esse,
 ut ait Homerus, nominare velis. S O C. Vo-
 lo equidem. G O R. Nomina ergo. S O C. An
 dicemus alios quoq; te facere posse? G O R.
 Hæc equidem non apud vos solum, verum
 etiam apud omnes profiteor. S O. Sed nun-
 quid

quid velles Gorgia quemadmodum incepimus disputationem peragere: partim quidem interrogando, partim etiam respondendo, prolixitatem illam verborum qua vti cœperat Polus in aliud tempus reservans? Verum quod mihi promiseris observato, atq; ad interrogata quàm brevissimè respondeo. G O R. Sunt quidem ô Socrates quædam longioribus verbis necessariò exequenda, operam tamen dabo vt quàm brevissimè tibi respondeatur. Hoc ipsum nanq; ex his est quæ profiteor, neminè compendiosius me rem eandem explicare posse. S O C. Hac mihi Gorgia opus est brevitate, hancq; mihi commonstres oro: copiam verò aliud in tempus differto. G O R. Faciam equidem vt neminem dicas vnquam te audiuisse me breviorē. S O C. Age iam, rhetoricæ artis te habere sciētiam dicis, aliosq; posse rhetores facere: ipsa verò rhetorica circa aliquid versatur, veluti textoria circa vestium confectiōem. Non'ne? G O R. Ita. S O C. Non'ne & musica circa melodiæ perfectionem? G O R. Sanè. S O C. Per Iovem ô Gorgia responsiones hæ tuæ mirificè me oblectant, quando eas quàm brevissimis absoluis. G O R. Spero me tibi in hoc voto satisfacturum tuo. S O C. Rectè ais. Sed & de rhetorica similiter responde: quorumnam scient

*Musica
circa me
lodiæ per
fectionē
versatur.*

scientia sit. G O R. Sermonum. S O C. Quallium ô Gorgia sermonum? Num eorû qui ostendunt qua victus ratione ægrotantes, conualescere possint? G O R. Non. S O C R. Non igitur circa sermones omnes versatur rhetorica. G O R G. Nequaquam. S O C. Veruntamen circa eos qui dicendi facultatem præstant, G O R. Proculdubio. S O C. Nunquid rhetorica in quibus dicendi, in eisdem & intelligendi vim præbet? G O R G. Quid ni? S O C R. Non'ne medicina de qua modo dicebamus, efficit vt ægrotantium curationem & intelligere, & differere etiam de ea queamus? G O R. Necesse est. S O C. Et medicina igitur, vt apparet, circa sermones versatur. G O R. Sic est. S O C R. Eos videlicet qui ad morbos pertinent. G O R. Maximè. S O C. Non'ne & gymnastica circa sermones est de bona malâve corporû habitudine? G O R. Certè. S O C. Atqui & aliæ artes ô Gorgia eadem ratione se habent. Quælibet enim earum versatur circa sermones eos qui ea de re habentur, in qua ipsa occupari solet. G O R. Apparet. S O C. Cur ergo artes alias non appellas rhetoricas, cum circa sermones sint? siquidè hanc ipsam quæ sit circa sermones, rhetoricam constituis. G O R. Quia cæterarum quidem artium scientia omnis ô Socrates circa manuaria opera
action

actionesq; huiusmodi, vt ita dixerim, versatur. Rhetoricæ verò nullum est opus eiusmodi, sed omnis actio eius atq; potestas in dicendo consistit. Vnde rhetoricam esse artem circa sermones arbitror, idq; rectè dicere me affirmo. s o c. Intellico quam velis eam dicere, fortè verò clariùs cōprehendam. Sed responde: sunt nobis artes, an non? G O R. Sunt. s o c. Ex omnium numero artium alias esse arbitror, quæ in opere plurimum versantur, verbis autem parum admodum indigent: alias verò quæ nullis, sed etiam per silentiū perfici possunt: quemadmodum ars pingendi, & statuaria & aliæ multæ. Ex taliū numero negare videris esse rhetoricam. G O R. Rectè admodum Socrates accipis. s o c. Aliæ præterea artes sunt quæ verbis totum peragunt: opere verò aut nullo, vt ita dicā, aut certè perexiguo opus habent. Qualis est arithmetica, computatoria, geometria, & tessellarum talorumq; ludus, & aliæ multæ artes: quarū quædam verba actionibus fermè adæquant: plurimæ iis etiam superant, atq; omnino omnis earum actio ac vis in eiusmodi verbis cōsistit. Talem aliquam videris mihi rhetoricam dicere. G O R. Et verè videor. s o c. Attamen harū nullam arbitror te rhetoricā appellare, quamvis dixeris artem in dicendo vim habentem

bentem esse rhetoricam. Nam si quis cauillari vellet, sic argumentationem susciperet. Ergo arithmetica rhetoricam nuncupas? Non opinor tamen te vel arithmetica vel geometriam rhetoricam dicere. G O R. Verè putas Socrates, & rectè quæ dico capis. S O. Age nunc & tu responsionem quam petebam perfice: cum rhetorica sit ex earum numero artium quæ ut plurimum verbis utuntur, sint verò & aliæ tales, conare nobis exprimere, quænam ars & circa quid in dicendo vim præcipuam habeat rhetorica. Veluti si quis in artibus quas supra commemorabam, me interroget, quænam illarum dicetur arithmetica: responderè utiq; veluti tu modo aiebas, eam esse earum ex artium numero, quæ verbis plurimum assequuntur. Ac si rursus percontaretur, circa quid versatur, dicerem circa paris imparisq; cognitionem, quot utraq; sint. Quinetiam si requirat iterum, computatoriam verò artem quam appellem, respondebo hanc quoque inter eas artes connumerari, quæ totum verbis absolunt negocium. Rursus si roget circa quid vertetur, respondebo eorum more qui decreta conscribunt in populo: videlicet computatoriam per cætera quidem ab arithmetica nihil differre. Nempe circa idem utraq; par scilicet atq; impar versatur: sed in hoc dist-

miles,

miles, quoniam computatoria cōsideret par & impar, quam & ad se & inuicem quantitatis conficiant summā. Præterea si quis me dicente astronomiam in earum artium genere collocari quæ totum verbis absoluant, rursus percontaretur circa quid potissimum tendant astronomiæ verba: subiicerem circa astrorum motum solisq; & lunæ: qua inuicem ratione illorum se habeant cursus.

G O R. Rectè profecto ô Socrates responde-
res. S O C. Age iam & tu ô Gorgia. Profecto rhetorica ex illis est artibus quæ verbo tractant omnia & perficiūt. Non ne? G O R. Profecto. S O C. Dic ergo quid ex omnibus id sit potissimum, de quo hi termones habentur, quibus utitur rhetorica? G O R. Maxima & optima rerum humanarum negotia. S O C. Atqui & hoc quoque ambiguum est Gorgia, nec vllō modo clarū. Arbitror equidem te cantilenam illam quæ circum in conuiuiis canitur audiuisse; in qua cantores ita connumerant: Optimam rem esse omnium prosperam esse valetudinem, Secundo egregiam formam, Tertio diuitias, ut ipsius poetæ verbis utar, nulla fraude quæsitās. G O R G. Audiui sanè. sed quorsum hæc? S O C R. Quoniam subito tibi rerum quæ in ea cantilena laudantur, artifices occurrerent, medicus videlicet & pædo-

trines,

*Optimā
bene va-
lere. Se-
cūdū for-
mosum
esse. Ter-
tium ha-
bere di-
uitias nul-
la fraude
quæsitās.*

trives, & nummator. primusq; statim diceret medicus. Decipit te Gorgias ô Socrates. Non enim ars eius ad maximum hominum bonum spectat, sed mea. Vbi si ego ab eo quisnam sit ipse perquiram, diceret fortè esse se medicum. quid ais ergo? An tuæ artis opus maximum est bonum? Quid ni? responderet: cum opus eiusmodi sanitas sit, nihil verò sanitate sit præstantius. Post hæc forsitan pædotriues vehementer admiretur num plus inesse boni in tua quàm in ipsius arte comprobare possis. quem si ego rogarem: & tu quis es? quod tuum est opus? Pædotriues sum diceret: est autem meæ professionis corpora hominum formosa robustaq; reddere. Deinde verò nummator cæteros, ut puto, contemnens sic obiiciat. Animadvertite Socrates an diuitiis excellentius vllum esse bonum existimes, vel apud Gorgiam, vel apud alium quemlibet. cum ego in hunc modum rogarem, Tu'ne ergo tanti boni es autor? Esse verò se affirmaret. Quisnam es ergo? nummator sum. quid verò? putas'ne summum hominibus bonum esse diuitias? Quid ni putem? inquit. Ego verò ita subiiciam, Hic tamen Gorgias contendit artem suam maioris boni causam esse quàm tuā. Constat itaque eum post hæc interrogaturum, Quidn

Quidnam istud est bonū? demonstret ipsum Gorgias. Quamobrem age mi Gorgia, finge te & ab illis & à me sic esse interrogatum, atq; responde: quidnam est istud quod ipse maximum hominibus bonum esse censes, teq; autorem eius esse profiteris? G O R. Quod est ô Socrates maximum reuera bonum, & causa ut & ipsi liberi simus, & cæteris in nostra pascim Repub. dominemur. S O C. Quid ergo istud esse dicis? G O R G. Posse verbis persuadere, & in iudicio iudicibus, & in consilio consulētibus, & in concione concionantibus, atque in alia qualibet congregatione civili. Iam verò ob huiusmodi facultatem seruiet tibi medicus, seruiet pædotriues: quinetiam ipse nummator, non sibi sed alteri, id est tibi dicendi & vulgum persuadendi arte prædito, diuitias suas cumulauisse comperietur. S O C R. Nunc mihi videris quam artem iudicas esse rhetoricam proxime ostendisse. Ac si rectè te capio, artem persuasionis effectricem ais esse rhetoricam, eiusq; omnem diligentiam & summam in hoc finiri? An quicquam amplius habes, quod de artis istius facultate referre possis, quàm ut persuasionem audientium animis afferat? G O R. Nihil aliud habeo Socrates, sed abundè mihi definiisse videris. Hæc enim eius est summa. S O C R.

Audi

*Altera
definitio
Rhetorice
malæ*

Audi ô Gorgia: certum habeto, si quis alius cum alio disputet, volens id ipsum nosse de quo disseritur, me quoque vt mihimet persuadeo, esse talem. Iudico autem meritò te quoque ita affectum. G O R. Quorsum hæc? S O C R. Dicam nunc: haud equidem satis apertè cognosco quænam sit quibus' ve de rebus illa quam dicis à rhetorica proficisci persuasio. Et quamvis suspicer quam & de quibus ipse dicere constitueris, nihilominus abs te requiram, quam dicas persuasionem, & quibus de rebus à rhetorica fieri. sed & causam huius rei quæ sit quamvis iam ipse suspicer, nihilominus tamen à te petam, potius quàm ipse exprimam: profecto non tui causa sed sermonis ipsius, quo ita procedat, vt maximè nobis id de quo agitur, explicet. Attende itaque num iustè nrsus interrogare te videar. veluti si percontatus essem, quisnam pictorū sit Zeufis: tuq; respondisses animalia pingens: non' ne iustè peterem, qualia potissimum animalia & quo pacto pingat? G O R G. Iustè admodum. S O C. Num propterea quia & alii sunt pictores, alia similiter animalia multa pingentes? G O R. Ob hoc ipsum. S O C R. Quòd si alius nullus præter Zeufim pingeret, rectè vndique respondisses. G O R G. Quid ni? S O C R. Age iam & rhetorica di-

*Transla-
tio dispu-
tationis.*

cas vtrum sola hæc videatur persuadere, an
 aliæ quoq; artes. Eiusmodi verò quidpiam
 dico: quisquis aliquid docet, vtrum quod
 docet idem etiam persuadeat nec'ne? G O R.
 Persuadet profecto. S O C R. Rursus autem
 in eisdem artibus quas paulò antè com-
 morabamur, ita consideremus. Arithmetica
 non'ne quæcunque ad numerum pertinent,
 docet: arithmeticusq; similiter? G O R. Pro-
 culdubio. S O. Non'ne & persuadet? G O R.
 Certè. S O C. Ergo & arithmetica persua-
 sionem efficit. G O R. Apparet. S O C. Pro-
 inde si quis interrogauerit quam persua-
 sionem, & circa quid efficiat, respondebimus,
 præceptoriam videlicet circa par & impar,
 quot vtræq; sint. Poterimus similiter cæte-
 ras quoque artes quas modo referebamus,
 ostendere persuasionis effectrices esse & cu-
 ius & circa quid maximè, non'ne? G O R. Ita.
 S O C. Quamobrem non sola rhetorica per-
 suasionis est artifex. G O R G. Vera narras.
 S O C. Cum ergo non sola id faciat, sed &
 artes aliæ, haud iniuria, quod de pictore, si
 deinceps de rhetorica quoque percontare-
 mur: qualis persuasionis, & circa quid effe-
 catrix sit rhetorica, percontaremur, non'ne
 iusta tibi videtur interrogatio? G O R. Mihi
 quidem. S O C. Responde igitur ô Gorgia,
 quandoquidem tibi videtur. G O R. Huius
 equid

equidem ô Socrates magistram dico rhetoricam quæ in iudiciis cœtibusq; aliis ut paulò antè dicebam, atque de iustis & iniustis adducitur. s o c. Atqui & ipse persuasionem hanc te dicere suspicabar. sed ne admireris si deinceps tale aliquid te rursus interrogauerim. quod quamvis videatur esse perspicuum, tamē repetam. nam, ut dixi, non tui causa id requiro, sed ut disputatio suo quodam ordine peragatur: ne assuescamus subintelligendo ea inuicem quæ forent discutienda prænpere. G O R. Et rectè quidem facere mihi videris. s o c. Age verò & hoc consideremus. num vocas aliquid discere? G O R. VOCO. s o c R. Quid rursus? aliquid credere? G O R. Et hoc. s o c R. An igitur discere idē quod credere esse putas, idemq; disciplinam atque credulitatem, an aliud? G O R. Aliud equidem esse arbitror. s o c. Rectè quidem putas. Hinc verò cognoscēs: si quis enim percontetur estne credulitas quædā falsa & quædā vera, ut arbitror consentires. G O R. Certè. s o c R. Quid verò? scientia est vera & falsa? G O R. Nequaquam. s o c. Constat igitur non esse idem. G O R. Constat. s o c. Veruntamen & illis qui didicerūt, & illis qui crediderunt, iam est persuasum. G O R. Sic est. s o. Visne ergo duas persuasionis species esse ponamus, quarum

*Persuasio
duplex.
Cōcludi-
tur Rhe-
torica p-
suadere
solum nō
docere.*

rum altera quidem absq; scientia præstat fidem, altera verò scientiam? G O R. Prorsus. S O C. Vtram verò persuasionem affert rhetorica in iudiciis aliisq; cœtibus de iustis iniustis' ve rebus? Nū ex qua homines absq; scientia credant, an ex qua sciant? G O R. Perspicuum est ex qua audientes ad fidem adducantur. S O C. Itaq; , vt videtur, rhetorica persuasionis eius est artifex quæ credulitatem potius quàm doctrinā circa iustum vel iniustum præstat. G O R. Certè. S O C. Orator ergo nō docet in iudiciis aliisq; turbis iusta, et iniusta, sed fidem duntaxat inducit. Neq; enim posset turbam tantam res tam grandes tam breui tempore edocere. G O R. Non certè. S O C. Age iam quid de rhetorica dicendū sit, videamus. Ego enim nondū satis quid dicturus sim intelligere possum. quando enim publicè de medicorum electione tractabitur: aut de nauium aliarum' ve rerum opificibus eligendis, tunc fortè consultare ad oratorem non pertinebit. Patet enim in huiusmodi electionibus peritissimum quenq; eius artis eligēdum esse. neq; rursus cum de construendis muris, vel portuū dispositione, vel nauium apparatu consultabitur: oratoris officium erit consultare, sed architecti. Quinetiam neq; cū de eligendo imperatore, aut de exercitu aduersus

sus

fus hostes instruendo, aut de occupandis locis deliberabitur: sed ad duces exercitus consultatio pertinebit, ad oratores verò nequaquam. Quid ad hæc dicis Gorgia? Nempe cū & rhetor esse profitearis, & alios posse rhetores facere, præstat nimirū ea quæ tuæ artis sunt à teipso sciscitari atq; accipere. Et me quidem nūc rem tuā agere putato. Fortè enim inter eos qui intus sunt adest aliquis qui discipulus tuus esse cupiat: quales ego quosdam & quidem frequentes sentio: quos hæc à te quærere fortè deterret pudor. A me ergo rogatus ab illis quoq; hūc in modum interrogari existimato. Quidnā reportabimus si in tuam nos tradiderimus disciplinam? quibus de rebus Reip. consulerè poterimus? nunquid de iusto solum & iniusto? an præterea de his quæ modo Socrates adducebat? Da operam ergo Gorgia ut his respōdeas. G O R. Conabor equidem omnem tibi rhetoricæ facultatē planius explicare. ipse enim perbelle ad id nos deduxisti. Scis utiq; hæc naualia & moenia Athenarum portusq; dispositionē partim Themistoclis, partim Periclis non opificiū consilio esse constructa. S O C. Feruntur hæc à Gorgia de Themistocle. Pericleni verò ipse audiui de muro medio construendo civitati persuadentem. G O R. Præterea quoties

de electionibus quas tu modo referebas deliberatur, vides oratores ipsos cōsulere, eorumq; in his rebus præferri sentētias. **S O C.** Hæc equidem admirans iamdudum à te de rhetoricæ potestate perquiro. Nam hæc cogitanti mihi diuina quæda potestatis eius magnitudo videtur. **G O R.** O si cuncta eius artis perspecta essent tibi Socrates, cernas profecto hanc omnes, vt summarim dicam, sub se vires ac facultates cōplecti, cuius quidem rei magnum tibi afferam argumentū. Sæpe iam cum fratre meo aliisq; medicis ad aliquem ægrotatum ingressus, cum ille vel pharmacum nollet bibere, vel secandū vrendum' ve se medico non permetteret, neque persuaderi posset à medico: ego persuasi nō alia quàm rhetoricæ facultate. Quo magis assero, siquā vrbē rhetor accesserit atq; medicus, certeturq; inter eos verbis in concione vel in alio quouis cœtu, vter sit pro medico eligēdus, rhetor'ne an medicus, fore vt medicus quidē nusquā appareat: eligatur autē si modo velit, dicendi peritus. Eademq; ratione si aduersus aliū quemuis artificem rhetor decertet, obtinebit vt ipse potius quàm alius quicūq; tandem sit eligatur. Nihil enim est de quo no maiori cū persuasione rhetor quàm quisquā artificum vulgo loquatur. Potentia ergo artis huius
tanta

tanta est atq; talis. decet tamen ita rhetorica vti quemadmodū & omni alia facultate certandi. Neque enim is qui pugnis laceratis' ve & armis ita pugnare didicerit vt amicis & inimicis superior possit euadere, ob hoc aduersus omnes æque certare debet, vt amicos etiam percutiat, pungat, occidat: nec etiam per Iouem si quis palæstra exercitatus pugil corporis robur acquirat, deinde parentes aut aliquē alium domesticorū & amicorū pulset: propterea pædottuias & eos qui armis pugnare docent, odio habere, & ex vrbibus expellere decet. Illi enim hæc tradiderunt, vt hæc vbi didicissent, cōtra hostes & eos qui ferrēt iniuriā vterētur, auercentes videlicet nō inferētes. Nōnulli verò hæc peruertūt ac robore arteq; abutuntur: sed non propterea qui docuerunt improbi sunt iudicādi, neq; ars culpanda malaq; habenda, sed in eo quidem iudicio qui sinistre vtuntur: eadē quoq; de rhetorica ratio est. Potest enim aduersus omnes & qualibet de re orator dicere: adeo vt apud multitudinē facilē admodū de re qualibet persuadendo fiat superior. At verò si quispiā adeptus rhetoricā deinde iniuste parta facultate vtatur, non eū qui docuit odisse atq; vrbe expellere decet: vt qui ad iustū vsum tradiderit, hic verò in partē cōtrariā fit vsus. Qua-

A 4 * propter

*Aos So-
ratis in
disputa-
tione.*

propter eū qui abutitur odisse, in exilium mittere & interimere etiā par est: præceptorem verò nequaquā. s o c. Arbitror te Gorgia multis disputationibus interfuisse, idq; in eis iam cōpertū habere, eos videlicet qui inter se disputāt, haud faciliē posse cū discrepare coeperint, sic abire vt rem ipsam definiētes se inuicē solū doceant atq; discant: sed si de aliquo contendant, neq; cōcedant alter alteri, vt vel verē vel perspicuē loquantur, ex candescunt, & per inuidiam dictū putant, certantes simul, non autem quod erat propositū perquirentes. Nonnunquā verò tandem adeo turpiter discedūt cum iurgis mutuisq; maledictis, vt etiam poeniteat pigreatq; auscultantes quod eiusmodi homines audiēdos putauerint. Sed quorū sum hęc? dices. quoniā non mihi videris satis nunc cōsentanea & consona dicere his quæ prius de rhetorica protuleras. Vereor tamen arguere, ne me arbitreris nō tam rei declarandæ, quam tui gratia decertare. Quod si ex eorum numero es, ē quorū sum ego, libenter abs te quæ institui perquirā: sin minus, dimittam. Verum si quorū ego ex numero sum quæras, respōdebo ex iis qui libēter redargui patiuntur, si quid falsum ineptūve dicant, libenter etiā redarguunt, si quid ab alio minus verē dicatur, quibusq; nō minus repre-

repre

reprehendi quàm reprehédere gratum est. Tanto enim maius id esse bonū existimo, quanto maius bonū est maximo quodā liberari malo, quā alios liberasse. Nihil enim tam perniciosum hominib⁹ arbitror quàm opinionem falsam, in his videlicet rebus de quibus præiens à nobis sermo est institutus. Itaq; si & te esse talem affirmas, age disputemus: sin verò dimittendū cenies, dimittamus iam, coetumq; soluamus. G O R. Dico profecto ô Socrates me quoque eiusmodi esse, qualem modo describebas: sed fortè aliorū qui adsunt, ratio est habenda. Iam dudum enim antequā vos accederetis, his multa narravi. Et nūc fortè si disputare pergamus, mora lōgior protrahetur. Quamobrē cauendū est ne hos dum aliud facere quidpiam instituunt, detineamus. C H A E. Clamorem Gorgia & Socrates dissertationi huic interesse cupientiū auditis. mihi certe nullum negotium tanti sit vt disputationi huic à vobis institutæ quid aliud anteponam. C A L. Per Iouē ô Chærepho ego quoque cum multis disputationibus interfuerim, nescio an vnquā æque ac nunc fuerim delectatus: ideoq; etiam si diem totam disputando cōtriuerint erit mihi. per gratū. S O C. Atqui ô Callicles quantum ad me attinget, nihil, modò velit Gorgias, obstabit.

G O R.

G O R. Turpe quidē ō Socrates deinceps mihi fuerit, si disputationē detrectem: præsertim cum ab initio iusserim omnes de quo quisq; vellet interrogare. Itaq; si placet presentibus, disputa & quicquid libuerit percontare. s o c. Audi iam ō Gorgia quæ in tuis verbis admirer. Fortè enim cū tu rectè dicas, ego secus accipio. ais rhetorem posse te, siquis à te discere velit, efficere. G O R. Aio equidē. s o. Nō vt de omnibus in turba probabiliter dicere valeat docendo sed suadēdo. G O R. Ita prorsus. s o c. Addebas præterea rhetoricū de sanitate plus quàm medicum persuadere. G O R. Dixi profecto, sed in turba. s o. Idē est itaq; in turba, quod inter ignorantes? Nunquam enim apud eos qui sciunt, magis quàm medicus de sanitate persuaderet. G O R. Vera narras. s o c. Nō'ne ergo si plus quàm medicus persuadēdo valebit, sciētia etiam præditū persuasione superabit? G O R. Omnino. s o c. Iplē tamen non medicus. G O R. Non. s o c. Ac si non medicus, ergo & inscius eorū quæ intelligit medicus. G O R. Proculdubio. s o. Quare imperitus sciēte apud nescientes facilius persuadebit, quando rhetor medicum suadendo excellit. ita'ne sequitur? G O R. In his certe ita sequitur. s o c. Non'ne in cæteris quoq; artibus rhetor atq; rethorica se habet

bet similiter: vt ad rhetoris facultatem nihil attineat cuiusmodi res sit nosse, sed artem quandam sic ad persuadendum excogitare, vt apud imperitos magis scire quàm ipsi rerum singularum artifices appareat? G O R. Non'ne magna est hæc facultas? eos videlicet qui alias nunquam artes attigerint, sed hanc solam, nihil tamè aliis cognitiõe esse inferiores. S O C. Vtrum orator ob hanc vnā facultatē cæteros excellat vel superetur ipse, paulò post inquiremus, siquid conducere disputationi videbitur. Nunc autē hoc prius consideremus, an in iusto & iniusto, honesto & turpi, bono & malo, ita comparatus sit orator, quemadmodum in salubribus atq; aliis quæ ad alias artes attinent cæteri: vt scilicet vtrum bonum'ne an malum sit quidpiam ignoret, pulchrumq; vel turpe, aut iustum vel iniustum: persuasionem verò quandam ita de rebus huiusmodi machinetur, vt ignorans ipse inter imperitos scire magis quàm scientes videatur: an fortè necesse est hæc eum nosse, oportetq; hac facultate iam parta ad te proficisci qui sit futurus orator. Quòd si huiusmodi rerum scientiam nō afferat secum, tu quidem præceptor rhetoricæ talia nō docebis: nō enim tui id est officii hæc vt doceas: efficies autē vt vulgo rerum esse eiusmodi videatur pe-

ritus,

ritus, cum nesciat: appareatq; bonus cum sit minimè. An omnino rhetoricam docere non poteris, nisi prius horum veritatē fuerit consequutus? aut quo se modo hæc habent Gorgia? precor per Ionē ut quemadmodum paulò antè cœpisti rhetoricæ nobis tandē potestatē aperias. G O R. At enim si fortè quis ignoret, eū à me percepturum ea arbitror. S O C. Subsiste, rectè enim dicis: si quem tu rhetorē feceris, oportet eū iusta iniustaq; scire vel antequam ad te accedat, aut postea à te perdiscere. G O R. Omnino. S O C. Quid verò? qui ea quæ ad fabricam spectant didicerit, non'ne faber est? G O R. Est. S O C. Et qui musicā, musicus? G O R. Ita. S O C. Et qui ea quæ ad medicinā pertinet, medicus? Atq; in cæteris eodē pacto: quisquis didicerit aliquid, talis euadit, qualem cuiusq; scientia reddit? G O R. Omnino. S O C. Non'ne igitur per hanc rationem iustus erit quicūq; iusta didicerit? G O R. Maximè. S O C. Iustus autem iusta facit. G O R. Ita est. S O C. An non ergo necesse est rhetoricum esse iustum? iustum verò velle iusta agere? G O R. Apparet. S O C. Nunquam ergo volet iustus iniuriam facere. G O R. Nunquā. S O C. Rhetoricum quidē necesse est ex præcedēti ratione iustum esse. G O R. Necesse. S O C. Reminiscere te paulò antè dixisse non oportere

tere pædotriuas criminari atq; expellere: si quis pugil certamine pugilatorio malevatur inferatq; iniuriã: atq; eodẽ pacto, si quis orator iniustè vtatur rhetorica, non illum qui docuerit esse acculandũ & expellendũ, sed iniusta agentem, neque rhetorica rectè vtentẽ. Dicta ne hæc sunt, an nõ? G O R. Dicta. S O C. Nunc autẽ ipse orator nunquam videtur facturũ iniuriã. G O R. Nunquam. S O C. Atqui in superioribus dictũ est, circa sermones versari rhetoricam, non de pari quidem & impari, sed de iusto atq; iniusto. G O R. Certè. S O C. Ego igitur cum tu hæc diceres, rhetoricam nunquam esse rem iniustam existimaui: quæ semper de iustitia verba faceret. Postquàm verò paulò pòst dices, si orator iniustè rhetorica vteretur: statim admiratus, atq; ratus non esse consentanea inter se quæ abs te dicebantur, hunc protuli sermonem: vt si redargui non inutile fore putares, veluti ego puto, operæ precium foret vt differeremus: sin minus, dimitteremus. Deinde verò re propius perspiculata, vt te non latet, in confesso fuit, fieri non posse vt rhetor rhetorica vtatur iniustè, velitq; iniuriã inferre. Ad hæc autẽ satis qua ratione se habeant discernenda, per canem Gorgia non parua opus fuerit diligentia. P Q L. Etiã ne autẽ sic de rhetorica statu-

statuis, vt nunc ais, an aliter? an magis putas Gorgiā pudore quodā adductum concessisse tibi rhetorē iusta, honesta, & bona etiā nossetum si quis earū rerum imperitus ad ipsum accedat, eum se esse docturū? Ex qua forsitan concessione deinde contrariū aliquid in disputando sequutum est. Hoc tu quidem nimium studiose captas, ô Socrates, dū interrogando ad huiusmodi responsa perducis. Nam quē arbitraris negaturum fuisse tibi iusta se scire, aliosq; esse docturum? Verū magna rusticitas est ad hæc interrogando deducere. s o c. Ob hanc ipsam causam pulcherrime mi Pole amicos nobis & filios comparamus: vt si quando in senectute peccemus, iuniores vos præsentis vitam nostram & verbis & operibus corrigatis. Et nūc si quid me & Gorgiā in disputando fefellit, ipse præsens emēda. Sic enim debes, atq; ego lubēs tibi permitto, vt si quid eorum quæ cōcessa sunt, non rectè cōcessa putes, id tuo arbitratu permutes, dummodo mihi id vnum deuites. P O L. Quid hoc ô Socrates? s o c. Prolixitatem sermonis illam quam ab ipso disputationis initio inceperas. P O L. Quid ita? non ne mihi quantum voluero loqui licebit? P O L. Graui nimium iniuria afficeris ô Pole, si profectus Athenas vbi totius Græciæ maxima

est

est loquendi libertas, solus ipse hoc in loco potestatem loquendi pro arbitrio non haberes. At è diuerso, videlicet si te prolixè loquente, neq; volente ad interrogata respondere, non liceret abire mihi, teq; audire nolle: non'ne ego quoq; grauius paterer, si non abire mihi, tuæq; orationi auscultare nolle permittatur potestas? Verū si qua tibi disputationis huius est cura, eamq; corrigere voles, quemadmodū modo dicebā, retractans quod tibi retractandū videtur, rogansq; vicissim atq; respōdens, vt ego Gorgiasq; fecimus, redargue me, ac te redargui patiare. An autem te quoq; scire, quæ & Gorgias se scire profitetur, affirmas? P O L. Dico equidem. S O C. Et iubes vt de quo quisq; velit, à te quærat, tanquā ab homine qui respondere sciat? P O L. Certè. S O C. Nunc ergo alterutrum tuo arbitratu facias, vel quære, vel responde. P O L. Faciam equidem, atq; mihi responde ô Socrates: quando Gorgias circa rhetoricam tibi non satisfacit, tu ipsam quam esse dicis? S O C. Interrogas'ne quam artem esse putem? P O L. Id ipsum. S O C. Nul- lam ô Pole, vt vera tibi loquar. P O L. Quid igitur tibi videtur esse rhetorica? S O C. Res quam tu dicis fecisse artē in eo libro quem nuper legi. P O L. Quid'nam dicis? S O. Peritiam quandam. P O L. Peritia ergo tibi vi-

Rhetorica ars nulla est.

Rhetorica est peritia gratia quam dā voluntatemq; pariendā.

B detur

detur esse rhetorica? s o c. Mihi quidē, nisi
tu aliud dixeris. P o l. Cuius videtur rei pe-
ritia? s o c. Gratiā quandā voluptatemq;
pariendi. P o l. Non'ne igitur pulchrum
quiddam existimas esse rhetoricā, cum
apud homines cōparare gratiā possit? s o c.
Quid ō Pole? audiuiſti iam quid illam esse
dicam, quid deinceps interrogas vtrum pul-
chram esse putem? P o l. Non'ne te audiui
dicentē esse peritiā quādam? s o c. Vis'ne
igitur quandoquidem gratiā magnificis,
paulum quid mihi gratificari? P o l. Volo.
s o c. Interroga nē nunc, quam artem esse
coquinarīam putem? P o l. Ecce interro-
go: quæ'nam ars coquinarīa est? s o c. Nul-
la. P o l. At quid? s o c. Peritiā quandam
esse dico. P o l. Quæ'nam peritiā est? s o c.
Gratiā voluptatemq; pariendi. P o l. Idem'ne
est coquinarīa atque rhetorica? s o c. Nullo
pacto, sed eiusdem studii particula. P o l.
Cuius studii? s o c. Vereor vt sit durius ve-
ritatem dicere Gorgiæ causa, ne fortē me
suum vituperare studium arbitretur. Ego
enim vtrum hæc rhetorica sit quam Gor-
gias exercet, nescio: nam ex hac disputatio-
ne nihil nobis patefactū est, quid tandē ipse
putes. Sed quod ego appello rhetoricā, rei
cuiusdam particula est nequaquā honestæ.
G O R G. Cuius'nam Socrates? dic age, nihil

mea,

mea causa veritus. **S O C R.** Videtur mihi studium esse quoddam, non artificiosum quidem, sed sagacis animi aptiq; natura atque potentis ad humanam consuetudinem sibi conciliandam. Appello autem summam caputq; eius adulationem. Huius autem studii multa videntur mihi esse membra. Vnum quidem coquinarium, quæ quâvis esse ars videatur, meo tamen iudicio nulla est, sed peritia quædam vñu comperta. Eiusdem præterea particulam rhetoricam quoq; esse dico: & fucatoriam, quæ mangonica dicitur, & sophisticâ. Has vtiq; particulas quatuor, ad res quatuor pertinere. Si ergo Polus quærere vult, quærat. Nondû enim audiuit qualè adulationis particulam rhetoricâ esse dicam: nec animaduertit ad id me nondum respõdisse. Itaq; interrogat vtrum pulchrâ existimè, nec ne. Ego verò vtrum pulchrum aliquid vel turpe rhetoricam esse rear, non prius respõdebo, quàm quid ipsa sit, aperuerim. Non enim aliter respõdere decet Pole. Quod si audire voles, percontare, qualè adulationis particulam rhetoricam esse dicam. **P O.** Quæro iam abs te, qualis particula? **S O.** An me respõdente perdisces? Est, vt opinor, rhetorica particula civilis simulacrû. **P O.** Quid ergo? pulchrum ne, an turpe quiddâ ais esse? **S O C.** Turpe: siquidè mala esse tur-

studium
quoddam
inartificie
sum descr.
bitur.
Coquina-
ria, rhe-
torica, fu-
catoria,
sophistica
particulæ
sunt inarti-
ficiosi stu-
dii, cu-
ius caput
summa est
adulatio.

Rhetorica
particulæ
civilis si-
mulacrû.

pia dico,quādoquidem tibi, tanquā eorum
 quæ iam dico non ignaro, me respondere
 oportet. G O R. Per Iouem non satis quæ di
 cis, intelligo. S O C R. Nec iniuria quidem
 Gorgia, nondum enim satis expressi. Polus
 autem iste iuuenis est. G O R. At hunc mit
 te, mihi verò responde quo pacto dicas rhe
 toricā ciuilis particulæ simulacrū esse. S O.
 Conabor exprimere quid mihi videatur
 esse rhetorica. Sin verò aliter se habeat ne
 gotiū, Polus iste redarguat. Corpus appel
 las aliquid atq; animam? G O R G. Quid nū
 S O C R. Horum verò non ne putas aliquam
 vtriusq; bonam habitudinem? G O R. Puto
 equidem. S O C R. Præterea habitudinē ali
 quam apparere bonam, cum minimè sit? Di
 co autem nonnihil eiusmodi: multi corpus
 bene affectum habere videntur: quorū ma
 lam valetudinem habitudinēq; haud fa
 cilè quisquam præter medicū, gymnasiūq;
 magistrum deprehendat. G O R. Vera nar
 ras. S O C R. Tale quiddam & in corpore &
 in anima esse dico, quod quidem facit vt
 & corpus & anima rectè valere videantur,
 cum non bene se habeant. G O R. Ita est. S O.
 Age verò si potero, clarius quod dixi, expli
 cabo. Cum res duæ sint, artes esse geminas
 arbitror: & artem quidem ad animam per
 tinentem, ciuilem nuncupo: eam verò quæ
 ad

ad corpus, nomine vno nominare non possum: sed huius artis vnius quæ curat corpus, duas pono particulas: alteram quidem gymnasticam, alteram medicinam. In ciuilem verò nomotheticam, scilicet conditricem legum pono correspondentem gymnasticæ: & iustitiam scilicet iudiciariam, medicinam quodammodo referentem. Communicant verò inuicem, utpote quæ circa idem sunt, medicina atq; gymnastica, rursusq; iudiciaria atque legalis. Veruntamen inter se etiam differunt. Cum verò hæ quatuor sint, semperq; quod optimum curent, hæ quidem corpus, illæ animam: facultas adulatoria id sentiens, non cognoscens quidem, sed coniectans, se quadrifariam diuidit, singulasq; subit particulas, simulans id se esse quod subiit: & optimi quidem nullam habet curam, sed semper eo quod dulcissimum est, quasi hamo incautam illaqueat mentem, & usque adeo decipit, ut plurimi apud eam æstimanda videatur. Medicinam quidem coquinaria subiens, simulat optimos se cibos corpori adhibere. Quamobrem si vel inter pueros, vel viros admodum pueriles contendere oporteret coquum atq; medicum, vter eorum de bonis malisve cibis plus intelligat, medicus quidem fame periret. Id ergo adulationem voco, ac turpe, ô Pole, quid-

dam

dam existimo: Id enim aduersus te dico. Proptereaq; absq; vlla optimi ratione voluptatem aucupatur. Neq; artem eam esse dico, sed peritiam quandam: quoniam nullam eorum quæ affert qualia sint natura habet rationē: quo fit vt nullius rei causam possit afferre: quare artem non appello, quæ careat ratione. de quibus tamen si ambigis, rationem me tibi polliceor redditurum. Itaque medicinam, vt dixi, coquinaria adulatio subit: Gymnasticā verò similiter fucatoria, res noxia, fallax, ingenerosa, illiberalis, figuris, coloribus, lineamētis, sensu quodam ita decipiens, vt propter extrinsecū fucum propriam veramq; formam quæ fit per gymnasticam, negligamur. Cæterum ne sim prolixior, more geometrico dicam, sic enim fortè iam assequeris. Profectò quod fucatrix ad gymnasticam, id ad medicinam est coquinaria: inò verò sic. Quod fucatrix ad gymnasticam, hoc sophistica ad legalem: rursusq; quod coquinaria ad medicinam, id rhetorica est ad iudiciariam. Veruntamen, vt dicebam, ita natura distinguuntur: ac etiam tanquam propinquæ miscentur inuicem in eodem & circa eadem, sophistæ videlicet & rhetores: nec vtilitatem respiciūt aliquam, quam vel pro seipsis, vel pro aliis sequantur vnquam. Nam si animus corpori

non

non præflet, sed ipsum sibi: neq; ab eo percipiceretur, discernereturq; coquinaria & medicina, sed corpus ipsum gratia voluptateq; sua hæc perpenderet, illud Anaxagoræ prorsus accideret amice Pole, horum enim habes peritiā: omnia videlicet in eodem indiscreta commiscerentur, & quæ ad medicinam pertinet & salutem, & quæ ad coquinariam attingit. Audiuiſti iam quid ego rhetoricā eſſe dicam: rem videlicet coquinarie reſpōdentem, talemq; in anima qualis illa eſt in corpore. Fortaſſis abſurdè feci qui tibi prolixitatem prohibens, ſermonem ipſe longum extenderim: ubi tamen venia dignus ſum: quia ſi breuius eſſem loquutus, minimè percepiffes, neque reſponſio tibi mea ſatiſfeciffet: ſed expoſitione rursus indignuſſes. Si ergo nec ego te reſpondente aſſequi valeo, tu quoq; extende ſermonem. Si valeo, permitte me reſponſione tua vel mea (ſic enim æquum eſt) pro arbitrio uti. Et nunc quidem ſi quo pacto reſponſione hac opportunè uti poteſ, utere. **P O L.** Quid igitur aiſ? adulatio'ne tibi videtur eſſe rhetorica? **S O C R.** Equidem adulationis particulā eſſe dixi. Non meminifti Pole, quum ſis huius ætatis? quid fortè poſthac facieſ? **P O L.** An boni rhetores vidētur tibi quemadmodum adulatores in ciuitate cōtēnni?

s o c. Interrogationem hanc facis ? an orationem aliquam exordiris ? P O L. Interrogo equidem. s o c R. Nulla existimatione mihi digni videntur. P O L. Quomodo nulla ? non ne plurimū in ciuitatibus possunt ? s o c R. Minimè , si potentiam bonum aliquid esse dicis ei qui potest. P O L. Dico certè. s o c. Oratores ergo minimum omnium in repub. posse mihi videntur. P O L. Quid ais ? Non ne quemadmodū tyranni occidunt quem volunt, & expoliant patrimonio, pelluntq; ex vrbe ? s o c R. Per canem in singulis quæ dicis, ambigo, vtrum sententiam explices tuam, an quæras meam. P O L. Quæro equidem tuam. s o c R. Esto amice : deinde duo simul à me quæris. P O L. Quo nam pacto duo ? s o c. Non ne dicebas modo oratores occidere tyrannorum more quoscunque velint , & fortunæ bonis expoliare, atque etiam in exilium eiicere ? P O L. Equidem. s o c R. Dico itaq; tibi, has duas interrogationes esse, respōdeoq; ad vtraq;. Assero equidē tam rhetores quàm tyrannos minimam in ciuitatibus obtinere potentiam: quemadmodum paulò antè dicebam. Nihil enim, vt ita dixerim , facere ex his quæ volunt, facere tamen quod sibi opinantibus optimū videatur. P O L. Non ne hæc magna potentia ? s o c. Certè, vt ait Polus. P O. An

ego

ego non dico? Dico equidē certē. s o c. Per Iouem non dicis, quandoquidem magnam potētiam dixisti ei qui potest, esse bonum. P o. Id quidē dico. s o c. Bonum ne igitur esse ais, si quis ea fecerit quę sibi optima videantur mente capto, atq; id magnam dicis esse potentiam? P o l. Non certē. s o c r. Non ne igitur ostēdendum tibi est, oratores habere mentem, atq; rhetoricā non adulationē quidem esse, sed artem, quo me conuincas? Alioquin nisi id ostendens me arguas, oratores & tyranni faciētes quicquid faciendū sibi videtur in ciuitate, nullū propterea bonum consequentur. Siquidem potentiā habere, vt ipse ais, est bonum: Facere verò quicquid videatur absq; mēte, ipsemet confiteris esse malum. Non ne ita? P o. Ita certē. s o c. Quonam igitur pacto oratores vel tyranni magna in republ. possunt, nisi Socrates conuictus à Polo, illos quę volunt facere, fateatur? P o l. En vir. s o c. Nego eos facere quę volunt: tu verò me redargue. P o l. An non paulò antè confitebaris, quę sibi bona videntur eos facere? s o c. Et nunc rursus confiteor. P o l. An non ergo faciunt quę volunt? s o c r. Non, vt arbitror. P o l. Faciunt tamen quę sibi videntur? s o c r. Concedo. P o l. Molesta ô Socrates, & incredibilia dicis. s o. Ne me

accuses pulchrè Pole, vt appellem te secundum te. Verū siquid habes quod inquiras, errorem mecum redargue: sin minus, ipse responde. P O L. Sed respondere malo, vt quid dicas, intelligā. S O C. Vtrum ergo tibi videtur homines id velle quod vbiq; agūt? an potius illud cuius gratia agunt? veluti qui pharmaca à medicis accepta bibāt, vtrū tibi id videntur ipsum velle quod faciunt, videlicet pharmaci bibere, & asperitatē eius perferre: an sanitatē potius cuius gratia bibunt? P O L. Manifestum est eos fieri sanos velle, cuius gratia potionem sumunt. S O C. Non ne & qui nauigant, aut aliud negotiū lucri causa obeunt, non id volunt quod faciunt? quis enim nauigare, subire pericula, molestias habere velit? sed illud volunt, vt arbitror, cuius gratia nauigant. diuitias scilicet, harum enim gratia nauigāt. P O L. Maxime, S O C R. An non in omnibus quoq; similiter, quisquis aliquid alicuius agit gratia, nō id vult quod agit, sed illud cuius gratia agit? P O. Ita videtur. S O. An est ex omnibus aliquid, quod non aut bonū sit, aut malum, aut horum mediū, neq; bonū scilicet, neq; malum? P O L. Nihil omnino. S O C R. Non ne bonum quidē dicis sapientiā, sanitatē, diuitias, aliaq; generis ciuīdē? Mala verò horum contraria? P O L. Equidē. S O C R.

Quisquis
liquid ali
cuius gra
tia agit: nō
id vult qđ
git, sed il
ud cuius
ratia agit.

Quis

Quæ verò neq; bona sunt, neque mala, talia quædā dicis, quæ quandoq; boni, quādoq; mali participia sunt, quandoq; neutri: veluti sedere, ire, currere, navigare. Rursus veluti lapides, ligna, cæteraq; similia. Non'ne talia quædam esse dicis: quæ neq; bona appelles, neq; mala? P O L. Talia certè. S O C R. Vtrū igitur media hæc bonorū agunt gratia, quoties agūt? an bona gratia mediiorū? P O L. Media bonorū gratia. S O C. Ergo sequentes bonum, vadimus, præstare id existimantes: & vicissim quiescimus, quādocunque quiescimus, ob id ipsum bonū. Non'ne ita? P O L. Ita prorsus. S O C R. Præterea si quos occidimus, cuiusdē gratia occidimus: similiterq; expellimus, atq; rapimus, putantes præstare vt talia à nobis fiant. S O C. Proculdubio. S O C. Quamobrem boni gratia hæc faciunt omnia quæcunq; faciunt. P O L. Assentior. S O. An nō inter nos cōuenit, nō quæ alicuius gratia agimus, velle, sed illud cuius hæc gratia agimus? P O. Maximè. S O. Itaque non iugulare simpliciter omninoq; volumus, neque expellere, neq; pecunias rapere: verum si conducant hæc, facere volumus: si noceant, nolumus. Bona enim volumus, vt ipse ais. Quæ verò neq; bona, neque mala sunt, non propriè volumus, neq; mala. Videor'ne tibi Pole, vera loqui, an non?

Negatiua disiunctiva ponitur: vt queratur de aliquo quod forte non sit in disiunctiva.

Quid

Quid non respondes? P O L. Vera. **S O C R.**
Quamobrem si in his consentimus, si quis
 quempiam interfecerit, vel vrbe ciecerit, vel
 priuauerit patrimonio, siue tyrānus ille sit,
 siue orator, putans id melius sibi fore, cum
 tamē sit peius, is utiq; faciet quæ sibi viden-
 tur, non ne? **P O L.** Certè. **S O.** Nunquid etiā
 quæ vult, siquidem hæc sint mala? quid non
 respōdes? **P O L.** Non videtur mihi quæ vult
 facere. **S O.** Quānam igitur ratione vir ta-
 lis magnā habet in Repub. potestaté? siqui-
 dem magna potestas bonū quiddam est, vt
 ipse etiā confiteris. **P O L.** Nullo pacto. **S O.**
 Vera ergo dicebam, fieri posse vt sit qui in
 ciuitate quæ sibi videntur, efficiat, neque ta-
 men magnam potentiam habeat, neq; quæ
 velit, agat. **P O L.** Quasi verò tu non optes
 licentiam habere faciendi quicquid tibi vi-
 deatur in ciuitate potius quàm non habere,
 neq; affectes talis esse quales nonnullos vi-
 des, vel interficientes, vel expoliantes, vel
 coniicientes in vincula quoscunq; & quan-
 docunq; sibi videtur. **S O C.** Iuste ne dicis,
 an iniuste? **P O L.** Quomodocunq; id fiat,
 non ne vtrunq; optandum? **S O.** Bona verba
 quæso, ô Pole. **P O L.** Quid ita? **S O C.** Quo-
 niam non decet vel vitā minimè optabilem
 exoptare, vel miseram, imò potius misereri.
P O L. Quid verò? Ita ne se habere eos, de
 quib

quibus loquor, existimas? s o c. Quid mihi?
 P O L. Quicumq; igitur perimit quemcunq;
 opinatur iustè necandum, infelix tibi miserabilisq; videtur? s o c. Non mihi quidem, neque tamen conditio eius optanda. P O L. An non paulò antè miserum dicebas esse? s o c. Amice, dicebam equidem, sed iniustè occidentè, eundemq; insuper miserabilem. Eius verò qui iustè interficit, conditionem non esse optandam. P O L. An non qui iniustè occiditur, miserabilis est atque infelix? s o c. R. Minus quàm vel interfecto, vel is qui iustè necatur. P O L. Quid ita ô Socrates? s o c. Quoniam inferre iniuriam malorum omnium maximū est. P O L. Quo'nam pacto id maximum? Non'ne peius est iniuriam pati? s o c. Minimè. P O L. Ipse igitur, mallet'ne pati iniuriā quàm inferre? s o c. Equidem neutrum vellem. At si necesse foret, aut facere iniuriam, aut pati, accipere iniuriam, quàm inferre malim. P O L. Non ergo tyrannidē eligeres. s o c. Non, si tyrannidē similiter atq; ego definis. P O L. Ego verò id esse dico tyrannidē, quod paulò antè, videlicet licentiā in ciuitate habere quicquid videatur perpetrandi, siue interficere quempiam, siue expellere libeat, cæteraq; omnia pro libidine facere. s o c. Sed ô beate, quæ dicā, accipe. Si enim ego in foro ac frequēti homin-

*Inferre
iniuriam
maximū
malorū.*

hominū multitudine assumpto sub ala pugione, apud te gloriarer me potentiam tyrannidemq; mirabilem nuper esse nactum: nam siue aliquis istorum hominū quos cernis, mihi videatur occidēdus, subitò perimetur, siue alicuius frangendum caput, repente frangetur, siue discindenda vestis, subitò discindetur. tātū ego in hac ciuitate possum: proinde tibi minus id credenti ostenderem pugionem, fortè eo cōspecto, tu sic obiiceres: At isto ô Socrates, modo omnes magnam haberent potentiam, siquidē & quilibet domos incēdere, & Atheniensium naualia, & trirenes, cunctaq; nauigia, ac summam tam publica quā priuata quiuisset. Verum hæc non est magna potestas, quicquid tibi quomocūq; videatur facere, an tibi videtur? P O L. Certè non hoc pacto potentiam approbo. S O C. Potes'ne dicere quam ob causam eiusmodi non approbes potestatem? P O L. Possum equidē. S O. Cur ergo? dic iam. P O L. Quoniam necesse est cum qui ista perpetraverit pœnā luere. S O C. R. Pœnam verò dare, non ne malum? P O L. Omnino. S O C. Non ne igitur ô vir mirabilis, magnam rursus potētiam iudicas, si modo qui agit quæcunque sibi videntur, assequitur vt vtiliter agat, atque ita bonum consequitur, idq; est magna posse? Contrā

verè,

verò, malum id est, paruaq; potentia? Verum id quoq; cōsideremus. dicimus ne aliās prae-
stare ea facere quæ modo dicebamus, vide-
licet interficere, expellere, spoliare, aliās au-
tem minimè? P O L. Sic omnino. S O C. Hoc
iam mihi, vt videtur, tibiq; conuenit. Vtrum
igitur & quo pacto dicis ipse melius esse
hæc facere? dic age, quem terminū statuas.
P O L. Tu verò ô Socrates, id definias. S O C.
Ego igitur si à me audire manis, dicam, vi-
delicet cum quis hæc iustè facit, melius esse:
quando verò iniustè, peius. P O L. Quasi ve-
rò arduum sit te refellere, cum id puer etiam
quiuis possit. S O C. Magnam illi puero ha-
bebo gratiam, tibi quoque non minorem, si
me refutando ab errore eiusmodi liberaue-
ris. Te igitur oro, ne tibi molestum sit be-
neficium hoc in amicum conferre, sed iam
refelle. P O L. Atqui ô Socrates, nihil opus
est antiquis exemplis ad te cōfutandum,
si quidē recentibus atque adedò externis ma-
nifestè plerosque iniustos esse felices com-
probari possit. S O C. Quæ nam ista? P O L.
Archelaū Perdiccæ filium Macedoniæ im-
perare vides? S O C. Et si non video, saltem
audio. P O L. Felix ne igitur tibi an infelix
videtur? S O C. Nescio equidem Pole. nun-
quam enim illi sum cōuersatus. P O L. Quid
autem? si eius cōsuetudinē habuisses, iam

cogn

cognoscere? Aliunde verò felicitatem eius non deprehendis. s o c r. Non per Iouem. p o l. Constat igitur ô Socrates, similiter te dicturum ignorare vtrum magnus Persarum rex sit felix. s o c. Et vera quidem dicam, ignoro enim quo pacto, vel eruditione, vel iustitia sit instructus. p o l. Nunquid in hoc tota beatitudo consistit? s o c. Certè meo iudicio. assero enim honestum bonumq; virum & mulierem esse felicem : iniustum verò & turpem, esse miserum. p o l. Miser ergo iuxta tuum sermonem est Archelaus. s o c r. Nimirum, si iniustus. p o l. At verò quo nã pacto negari id potest? Is enim ex ancilla Alcetæ Perdiccæ fratris natus est: ideoq; Macedoniae regnū quod nunc possidet, ad eum minimè pertinebat : sed ipso iure Alcetæ seruus erat : eoq; si iusta agere voluisset, ipsi Alcetæ seruisset: atq; eo pacto ex ratione tua esset felix. Nunc verò quā mirabiliter ad miseriam tandē redactus est, postquam maximas intulit iniurias. Is enim primo hūc ipsum dominū patrumq; suum Alcetam accersitum ad se quasi regnū quod Perdiccas abstulerat redditurus, conuiuio vinoq; grauatum, ipsumq; & filium eius Alexandrum patruelē æqualemq; suum coniectos in plaustrum, nocteq; asportatos trucidauit atque deleuit. Nec tamen his perpetratis,

*Iustum
vir et be-
nus felix.
Iniustum
turpis &
miser.*

*Archelaus ex
ancilla
Alcetæ
ortus est.*

tratis, suam agnouit miseriam, nec id fecisse poenituit : sed paulò post fratrem suum legitimum Perdicæ filium, puerū annorum septem, ad quem pertinebat regnum, noluit ut felix viueret, iustè alere, atq; ipsi regnum tradere, sed in puteū precipitem dedit, atq; suffocauit. Cleopatraz verò eius matri nunciavit puerum dum persequeretur anserem, cecidisse in puteum, mortemq; obiisse. His ergo tam magnis iniuriis perpetratis, Macedonū omnium miserrimus est, an potius felicissimus? Num est ullus Atheniensium ut à te exordiamur Socrates, qui malit alius quisquam Macedonum esse quàm Archelaus? s o c. Et ab ipso disputationis exordio Pole, te tanquam bene instructum ad orandum laudaui, artem verò differendi dixi te neglexisse. At nunc, hæc ne illa ratio est, per quam quiuis etiam puer, ut ipse dicebas, me refellat? Atq; ego abs te, ut ipse iudicas, hac in præsentia ratione conuictus sum, qui dixerim iniuriantem beatum esse non posse? Vnde verò hæc bone vir? atqui nihil tibi horū quæ tu dicis, assentior. P O L. Neq; enim assentiri libet, quanquā tibi vera videantur. s o c. O beate, oratorum more conuincere me contendis, quemadmodum in iudicio fieri solet, vbi alii alios tum conuincere se opinātur, cum pro sua causa mul-

Iniuriantem beatum esse non posse.

e tos

tos celebresq; adducant testes : aduersarius
 verò, aut nullum, aut vnum aliquem produ-
 cat, cum eiusmodi probatio nullius ad veri-
 tatem sit momenti. Sæpe enim ob falsorum
 testium multitudinem, atque eorum etiam
 qui alicuius rei & precii esse videntur, quis
 iniuste opprimitur : atqui in præsentia si de
 his quæ dicis, velis contra me testes produ-
 cere, omnes fermè & Athenienses & pere-
 grini tecum sentient, me verò afferre falsa tibi
 attestabuntur : siue Niciam accersas Nicera-
 ri filium fratresq; eius secum, quorum sunt in
 Dionysio tripodes ordine quodam dispo-
 siti, siue Aristocratem Scellii filium, cuius
 in Pythio munus extat pulcherrimum, seu
 totam Periclis domum, seu aliam quamli-
 bet Atheniensium familiam velis in testimo-
 nium aduocare. At ego vnus tibi non assen-
 tior: non enim me rationibus cogis, sed fal-
 sis testibus contra me productis, ex ipsa ve-
 ritatis substantia deicere me moliris. Ego
 verò nisi te ipsum testem vnum adduxero
 mihi assentientem, nihil existimatione di-
 gnū in his quæ tractamus, perfecisse me ar-
 bitror. Nihil etiam te profecturū puto, nisi
 ego vnus solusq; tibi consentiā, tuq; dimissa
 aliorum testium multitudine, id ipsum effi-
 cias. Est igitur, vt dixi, vnus iste arguendi
 modus, quemadmodū tu aliiq; multi puta-
 cis.

*ocis a
 tib. &
 uenib.*

tis, est & alter quem ego puto. Eos igitur
 Inuicem comparantes, vtrum & quo pacto
 inter se discrepēt, diligenter consideremus.
 Non enim de rebus paruis instituta nobis
 est disputatio: sed de his quas & scire pul-
 cherrimum est, & nescire turpissimum. Ca-
 put enim & summa eorū quæ perquirimus,
 est vel cognoscere, vel ignorare quis beatus
 sit, quis miser. Principio quidem in iis quæ
 perquirimus, tu fieri posse existimas, vt qui
 iniuriam facit, iniustusq; est, sit beatus. si qui-
 dem Archelaum esse quidem iniustum con-
 fiteris, sed beatū. nunquid ita te opinari exi-
 stimare debemus? P O L. Omnino. s o. Ego
 verò id fieri non posse dico. Vnum igitur
 hoc est de quo ambigimus. Esto igitur, in-
 iustus autē crit'ne felix, si pœnas iniustitiæ
 dederit? P O L. Minimè quidē, imò miserri-
 mus. s o. At verò si iniustus pœnas effuge-
 rit, vt ipse ais, beatus crit. P O L. Aio equidē.
 s o. Secundū verò sententiā meam & Pole,
 qui iniuriatur iniustusq; est, omnino est an-
 te alios miser: miserior autem si iniuriarum
 pœnas nunquam luat: minus verò miser, si
 luat, suppliciumq; iustum diis hominibusq;
 reportet. P O L. Quam absurda dicere audes.
 s o. Dabo equidē operā amice, vt ipse quoq;
 mecum sentias: amicum enim esse te mihi
 puto. nunc ergo ea de quibus dissentimus,

ius esse eiusmodi sunt, attēde verò & tu. Dixi equi-
uriam dem in superioribus iniuriam inferre, peius
ferre esse quàm pati. P O L. Ita dixisti. S O C. Tu
uam pa verò contrà, pati peius esse quàm facere.
i. P O L. Proculdubio. S O C. Præterea eos qui
 iniuriam faciunt, ego miseros appellabam:
 atq; à te redargutus sum. P O L. Ita per Io-
 uem. S O. Tuo quidē iudicio. P O L. Ac for-
 tè vero. S O C. Tu verò iniuriantes tunc fe-
 lices esse dicebas, cum pœnas minimè da-
 rent. P O L. Et maximè quidem. S O C. Ego
 verò istos esse dico miserrimos: eos autem
 qui puniantur, miseros esse. Vis'ne id quoq;
 refellere? P O L. At istud difficilius altero ad
 redarguendum. S O C. Haud difficile istud,
 imò impossibile iudicare debes. quod enim
 verū est, refelli nunquā potest. P O L. Quid
 ais? Si quis tyrannidem per iniuriam moliri
 deprehensus fuerit, captusq; torqueatur, ex-
 carnificeturq;, eiq; inurantur oculi, aliisq;
 multis, variis, grauib; pœnis afficiatur: vi-
 deat præterea liberos & vxorē pati eadem,
 & tandem in crucem agatur, aut pice adhi-
 bita, comburatur: an hæc qui patietur, felix
 erit? vel potius si euadat, tyrannidemq; af-
 sequutus arbitrato viuat suo: adeò vt vitæ
 suæ status exoptandus, felixq; à ciuib; &
 peregrinis existimetur? Hæc'ne dicis con-
 futari non posse? S O C R. Perterrefacis me

nuac

nunc rursus generose Pole: non autem refellis: paulò verò antè attestabaris. Veruntamè redige mihi parumper in memoriam, an iniusta capeßere tyrannidem dixeris? P O L. Equidem. S O C. Neuter eorum felicior vnquam erit: neq; qui tyrannidem iniuste adeptus fuerit: neq; qui deprehensus poenas dederit. Nempe è duobus miseris neuter altero felicior est dicendus: miserior tamè qui potitus tyrāide supplicium deuitauerit. Quid rides? alia rursus hæc refellendi species est, cum quis aliquid dicat deridere, non autem arguere. P O L. At non putas refelli ô Socrates, cum talia dicas, qualia nullus vnquam mortaliū diceret? Quære ab istorū aliquo. S O C. O Pole, equidè non sum ex his qui in Repub. veriantur. Et superiori anno cum tribus mea prærogatiua haberet, ac fortè oporteret me computare suffragia, & ad consilium referre, concitauis risum, quia facere id nesciui. Noli ergo iubere vt ad cōsiliū præsentium referā. Cæterum nisi meliorem arguendi viam habes, quemadmodum modo dicebam: vicissim mihi concede, atq; experire qualem ego redargutionē esse arbitror oportere. Eorum enim quæ dico, vnū producere testem scio, illum ipsum qui cum mihi sermo est institutus: multitudinē autem missam facio: &

In senatu risum commouit Socrates, quod referre computū suū fragiori nesciret

Unius sententiā rogo, multitudinī verò ne verbum quidē facio. Vide igitur utrū mihi vicissim arguendi locū velis cōcedere, tuq; ad quæsitum respōdere. Arbitror equidem & me & te & alios homines existimare, peius esse facere iniuriam quā accipere, ac pœnas effugere quā subire. P O L. Ego autem neq; me, neq; aliū prorsus ullum: quandoquidem tu solus iniuriam perpeti malkes quā inferri. S O C. Imò vero & tu & cæteri omnes. P O L. Permultum abest: imò nec ego, nec tu, nec alius quisquam. S O. Vis ne respondere? P O L. Volo equidem: cupio enim quid tandem dicturus sis, intelligere.

*Proponitur disputandum
utrū deterius sit
facere iniuriā an
pati.*

S O C R. Responde itaq; mihi, vt intelligas, tanquā si à principio interrogē. Vtrum putas deterius esse? facere ne iniuriam, an perpeti? P O L. Perpeti. S O C. Vtrū verò turpius? responde quælo. P O L. Iniuriā facere. S O C. Non ne & peius, si turpius? P O L. Minimè. S O C. Intelligo iam. Nempe nō putas, vt videtur, idē esse pulchrum atq; bonū: idemq; turpe atq; malum. P O L. Non certè. S O C R.

Pulchra sunt quæcūq; aut

Quid autē pulchra omnia scilicet corpora, colores, figuras, voces, studia, nunquid ipse ad nihil respiciens, appellas pulchra, an ad aliquid? Vt ecce primo quidē corpora pulchra, non ne aut propter utilitatē dicis esse pulchra, atque ad id pulchra cuius vsui fer-

uiunt;

tunt: aut propter aliquam voluptatem, videlicet quod delectent aspicientes? An habes præterea quicquam aliud quod de corporis pulchritudine dici possit? P O L. Nihil aliud. S O C. Non'ne & alia similiter omnia siue figuras, siue colores, vel propter aliquam voluptatem, vel vtilitatem, aut vtraq; pulchra appellas? P O L. Ita prorsus. S O C R. Et voces præterea, & quæ ad musicam pertinent, cuncta similiter? P O L. Ita. S O C. Quin etiam statuta legum & studia nō ob aliam causam pulchra sunt, quàm quod aut conferunt, aut delectant, aut vtrunq; efficiunt. P O L. Ob aliam certe nullam. S O C. Denique de disciplinarum pulchritudine idem existimamus? P O L. Idem prorsus. & pulchrè quidem nunc definis, ô Socrates, pulchrum delectatione & conferente bono definiens. S O C R. Non'ne turpe cōtrario, scilicet dolore, ac malo id est detrimento definiendum? P O L. Necesse est. S O C. Quoties igitur è duobus pulchris alteri pulchrius est, vel altero illorum, aut ambobus excedens pulchrius est, scilicet aut delectatione, aut vtilitate, aut ambobus. P O L V S. Prorsus. S O C R. Rursus quando duorum turpius alterum turpius est, vel dolore, vel detrimento excedens est turpius. An non necesse est? P O L. Ita. S O C R. Age itaq; quomo-

*vtilitas
aut v
luptati
aut vir
que aff
runt.*

do paulò antè de inferèda accipiendaq; iniuria dicebatur? an nō dicebas pati iniuriam esse deterius: facere verò turpius? P O L. Dicebam equidē. S O C. Si ergo facere turpius est quàm pati: aut molestum quidem est, ac molestia superans turpius est, aut detrimento, aut vtrisq;, non'ne id etiā necessarium? P O L. Quid ni? S O C. Primo quidem consideremus an molestia superet: doleantq; magis qui inferunt, quàm qui patiuntur iniuriā. P O L. Nullo pacto. S O C. Quare non excedit dolore. P O L. Non apparet. S O C. Si non dolore, nec etiā ambobus. P O L. Non videtur. S O C. Ergo altero. P O L. Altero. S O C. Malo igitur atq; detrimento. P O L. Apparet. S O C. Quamobrem iniuriā facere excedens detrimento deterius erit quàm pati. P O L. Manifestū est. S O C. Non'ne & à multis hominibus, & abs te suprā concedebatur turpius esse inferre iniuriā quàm accipere? P O L. Ita. S O C. Nūc etiā apparuit esse deterius? P O L. Apparuit. S O C. Eligas'ne tu magis id quod deterius turpeq; est, quàm id quod minus? Ne pigeat respondere Pole: nihil enim obfuerit: sed te rationi tanquàm medico committas ingenuè: atq; respondendo aut concede quæ dico, aut nega. P O L. Nunquam, ô Socrates, istud eligerem. S O C. Alium verò quencquā id recepturum putas? P O L. Mihi quidem

quidē per hanc rationē non videtur. s o c.
 Quamobrē vera dicebam : neq; me, neq; te,
 neq; alium quenquā recepturum facere in-
 iuriam magis quā pati , vtpote quod sit
 deterius. P o l. Apparet. s o c r. Vides ergo
 Pole, facta argumentorū comparatione, ea
 inter se maximē discrepare. Nā tibi quidem
 alii prēter me omnes assentiuntur: mihi ve-
 rō solus ipse sufficis assentiendo atq; testi-
 ficando, cuius solius iussragiū sententiamq;
 rogavi, cēteros verō dimitto. Atq; id qui-
 dem sic habeto. Post hęc autē quod secun-
 do loco inter nos dubitabatur , iam consi-
 deremus: vtrum iniuriantē pœnas dare ma-
 ximum sit malorū, vt ipse putabas, an maius
 non dare, quæ mea erat sententia. Conside-
 remus autem hoc pacto. Dare pœnas iniu-
 riarum, atq; iustē puniri, num idē appellas?
 P o l. Idem. s o c. An potes negare iusta om-
 nia quatenus iusta sunt, esse pulchra? Et
 vide vt respōdeas providē. P o l. Mihi qui-
 dem æque ac tibi videtur. s o c. Id quoque
 animaduerte, an si quis agat quippiam, ne-
 cesse sit esse aliquid patiens ab ipso agente.
 P o l. Videtur. s o c r. An ergo & hoc pati
 oportet, quod agens agit : & tale insuper
 quale agit ipsum? Ceu si quis pulset, necesse
 est aliquid inde pulsari? P o l. Necesse. s o.
 Atq; si vehementer, aut velociter pulset, si-

*Vtrū si
 maxim
 malorū
 inferenti
 iniurias
 pœnas d
 re, an n
 dare.*

*Quale a-
liquid a-
gens agit,
tale quid
dam pati
patiens.*

militer pulsari pulsatum? P O L. Similiter.
S O C. Talis ergo passio inest pulsato qualē
efficit pulsans? P O L. Omnino. S O C R. Et si
quid comburat quis, oportet aliquid inde
comburī? P O L. Oportet. S O C R. At si vehe-
menter exurat, &, ut ita dixerim, acerbo cū
dolore, similiter & vri quod vritur, quem-
admodum vrit vrens? P O L. Prorsus. S O C.
Similiter si quis secat? Secatur enim aliquid.
P O L. Ita. S O C. Ac si lata vel profunda, do-
lorosa sit sectio, tali necesse est quod secat-
ur sectione secari, quali sector ipse secat?
P O L. Videtur. S O C. Cōsidera verò summa-
tim, an quod modo dicebā, in cunctis con-
fiteare: videlicet quale aliquid agens agit,
tale quiddam pati patiens. P O L. Cōfiteor.
S O C. His ergo concessis responde, nū pœ-
nas dare, sit pati aliquid, aut agere. P O L.
Pati. S O C. Nōne & à quodam agente? P O L.
Cōstat, ab ipso videlicet puniente. S O C. Qui
autē rectē punit, nō iustē punit? P O L. Iustē.
S O C. Iusta faciēs, nec'ne? P O L. Iusta. S O C.
Ergo qui punitur, dum iniustitiæ dat pœ-
nas, iusta patitur. P O L. Apparet. S O C. Iusta
verò dictum est esse pulchra. P O L. Prorsus.
S O C. Horū igitur alter quidē pulchra fa-
cit: alter verò, scilicet punitus, pulchra pati-
tur. P O L. Sic est. S O C. Quòd si pulchra, etiā
bona. Nam vel iocunda illa sunt, vel utilia.

P O L.

P O I. Necesse est. **S O C.** Boni ergo patitur
 quisquis iustè punitur. **P O L.** Videtur. **S O C.**
 Id ergo sibi prodest. **P O L.** Cōfert. **S O C.** An
 nō, vt quo pacto iudico explicē, meliorem
 reportat animum, si quidem iustè punitur?
P O L. Consentaneū est. **S O C.** Ergo qui luit
 pœnas, à prauitate animæ liberatur. **P O L.**
 Certè. **S O C.** Itaq; maximo liberatur malo.
 Eodem aut pacto considera : in pecuniarū
 collectiōe aliud'ne hominis malum videas
 quàm paupertatē? **P O L.** Hæc ipsam. **S O C.** In
 corpore autem malum dices imbecillitatē,
 morbū, deformitatem, cæteraq; eiusmodi?
P O L. Equidē. **S O C.** Nō'ne & in anima ma-
 lū aliquod esse censes? **P O L.** Quid nī? **S O C.**
 Id verò nōne vocas iniustitiā, incitiā, timi-
 ditatem:& alia generis eiusdem? **P O L.** Ma-
 ximè. **S O C.** Cum igitur hæc tria sint, pecu-
 nia, corpus, anima: tria horū esse dixisti ma-
 la : paupertatem, morbum, iniustitiā. **P O L.**
 Certè. **S O C.** Horū verò malorū quodnam
 turpissimum? Non'ne iniustitia? &, vt sum-
 matim dicam : animæ vitium? **P O L.** Maxi-
 mè. **S O C.** Quòd si vitium animi turpissimū
 est : ergo & pessimum. **P O L.** Qua ratione
 hoc ais, ō Socrates? **S O C. R.** Hac utiq;. sem-
 per quod turpissimū est, vel quia dolorem,
 vel quia detrimentum infert maximum, vel
 quia facit vtraq;, turpissimum est: quemad-
 modum

modum ex iis quæ in superioribus cōcessa sunt, apparet. P O L. Sanè. s o c. Turpissimū verò esse iniustitiā & omne animi vitium, non'ne nobis concedebatur? P O L. Certè. s o c. Quare aut quia molestissimū est, & molestia superans, iccirco horū turpissimū est: aut quia detrimentū affert, aut propter utrūq;. P O L. Sic oportet. s o. Nunquid molestius est iniustū esse, intemperatū, ignavū, imperitū, quàm paupertate morboq; premi? P O L. Non certe quantū ex his coniicitur. s o. Quoniam igitur incredibili quadam mirabiliq; magnitudine detrimētī atq; mali vitium animæ cetera superat mala, iccirco omnium est turpissimum: quādoquidē non dolore excedit, ut ipse ais. P O L. Sic apparet. s o c R. Iā verò quod maximo excedit damno, maximum omniū est malorum. P O L. Ita est. s o c. Quamobrē iniustitia, intemperantia, cæteraq; improbitas animæ, malum est omniū maximum. P O L. Videtur. s o c. Quænā ars à paupertate nos liberat? Nō'ne quæstuaria? P O L. Hæc ipsa. s o c. Quæ verò à morbo? an non medicina? P O L. Hęc sanè. s o c. At quænā à prauitate & iniustitia? Sin minus id tibi succurrit, ita considera: quonā, & ad quos potissimū ducimus morbis corporeis laborātes? P O L. Ad medicos Socrates. s o c. Quò autem iniuriantes atq;

diffolu

dissolutos? P O L. Ad iudices. s o c. Vt videlicet puniantur. P O L. Assentior. s o c. Nōne qui rectē puniunt, iustitia quadam freti puniunt? P O L. Proculdubio. s o c. Quæstuarια ergo pellit paupertatem: Medicina verò abigit morbos: Iudiciaria deniq; intemperantiam & iniustitiā amouet. P O L. Sic apparet. s o c. Quid ergo horū est pulcherrimum? P O L. Quorū dicis? s o c. Quæstuariarū. medicinæ. iudiciarīarū. P O L. Multò inter has excellit iudiciaria Socrates. s o c. R. Ergo vel voluptatē affert plurimā, vel vtilitatem, vel utrūq; siquidē pulcherrima est. P O L. Sic habet. s o c. An ergo curari à medico delectabile est? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi? P O L. Non apparet. s o c. Cōducit tamen. nōne? P O L. Confert. s o c. R. Quoniam videlicet magno liberantur malo. Quapropter vtile est tolerare dolorem, vt sanus euadas. P O L. Proculdubio. s o c. R. An ergo felicissimus quantum ad corpus attinet, is fuerit qui per medicinam curatus, conualescat: vel potius qui à principio nō ægrotauerit? P O L. Certē qui non ægrotarit. s o c. Nempē non in hoc cōsistere videtur felicitas vt liberemur à malis: sed vt ab ipso initio simus incolumes. P O L. Ita est. s o c. Cæterū si duo male vel corpore, vel animo affecti sint, vter horū

rum

rum miserior : num qui curatus liberatur à malo, an qui minimè? P O L. Qui non curatur. S O C. Non'ne in iudicio puniri, à maximo quodā malo, id est à prauitate liberatio erat? P O L. Erat certè. S O C. Quippe cū pœna iusta moderetur, iustioresq; efficiat tanquàm medicina quædā improbitatis. P O L. Ita est. S O C. Felicissimus ergo qui nō habet animi vitium : quandoquidē id maximum apparuit esse malum. P O L. Absque dubio. S O C. Deinde autē qui à malo eiusmodi liberatur. P O L. Apparet. S O C. Hic verò est qui correptus perterritusq; pœnas dederit. P O L. Is ipse. S O C. Pessimè ergo viuit qui iniustus est, nec ab iniustitia soluitur. P O L. Apparet. S O C. Non'ne hic est qui maximis perpetratis iniuriis, maximaq; vsus violentia, effecerit vt neq; corripatur, neq; puniatur, neq; persoluat pœnas: quæadmodū effecisse dicis Archelaū, aliosq; tyrānos & oratores atq; potētes? P O L. Apparet. S O C. Ferme enim eiusmodi homines vir optime, perinde faciūt, ac si quis morbo correptus grauissimo, det operam, ne vitiorū quæ in corpore sunt, sub medico pœnas reportet, neq; curetur: puerorū more vstionē atq; sectionem, tanquàm rem molestā formidans. Non'ne & tibi quoq; ita videtur? P O L. Mihi quidē. S O C. Quoniā videlicet quanti sit

sanitas

sanitas corporisq; virtus ignorant. Videntur autem per ea quę modo cōcessimus, tale quiddā facere ō Pole, illi qui iudiciū fugiunt: ad dolorem quidem eius aspicere: ad utilitatē verò cæci esse: atq; ignorare quanto miserius sit animo esse nō sano, sed fracto, iniusto, impio, quā aegrū corpus circumferre. itaq; dant operā ne iudiciū subeāt, ne v'e maximo soluantur malo. Ea q; de causa pecunias cumulant, comparant amicos, eloquentiæ student. At enim si vera inter nos sumus confessi, sentis quæ ex hac disputatione tandem sequantur? Ea ne vis ut singula ordine colligamus? P O L. Vt libet. S O. Non ne constitit maximū esse malum iniustitiam atq; iniuriā? P O L. Videtur. S O C R. Præterea mali huius solutionē esse pœnas luere? P O L. Apparuit. S O C. Eas verò effugere mali perleuerantiā? P O L. Certè. S O C. Igitur inter mala magnitudine secundum obtinet locum inferre iniuriā. Efficere autem ne iniuriarū subeat: ut pœna, omnium natura maximum est, primumq; malorum. P O L. Videtur. S O C. Hoc est igitur ō amice, de quo ambigebamus. Tu quidem Archelaum esse felicem affirmabas: qui cum maximas perpetrarit iniurias, nullas tamen pendit pœnas. Ego autem sentiebam diuersum: videlicet siue Archelaus, siue alius quisquam

quisquam mortalium iniuriarum supplicia non ferat, eū vel præcipuè esse miserum: ac semper eū qui intulit eo qui sustinet iniuriam, esse miseriorē. Deniq; illum qui non luat poenas, illo qui luat. An nō hęc erant quę à me dicebantur? P O L. Hęc ipsa. S O C. Non'ne demonstratum est verè hęc dicta fuisse? P O L. Apparet. S O C. Age igitur Pole, si vera hęc esse constat, quidnā opus est rhetorica? Nempe ex superioribus sequitur oportere diligētissimè obseruare nosipsos: primum quidē necui iniuriam inferamus, tanquā satis mali ob hoc ipsum habituros. nōne ita habet? P O L. Ita certe. S O C. Deinde verò siue per nos, siue per aliū quempiā nobis charū inferatur iniuria, sponte nostra iudici nos puniendos, tanquā medico festinanter offerre: ne antiquatus iniurię morbus, sic inficiat animum, vt insanabilē reddat. Quonam alio pacto dicemus ô Pole, si maneant priora illa inter nos concessa? Non'ne hęc ita illis necessariis cōsonant, nec secus habere possunt? P O L. Quid igitur porrò dicere possumus? S O C. Ad defendendū igitur aut excusandum iniustitiam nostram, vel parentū, vel amicorum, aut filiorum, aut patrię iniuriantis nihil vtilitatis nobis confert rhetorica. Nisi quis iudicet cōtrā oportere rhetoricā vti, ad accusandum

*Vult hic
Socrates,
vt amicos iniu-
ria accu-
semus, at-
que iudi-
ci detega-
mus.*

sandum videlicet: primo quidem nos ipsos,
 deinde domesticos familiaresq; & alios: si-
 quis eorū qui nobis chari sunt, iniurias per-
 petrauerit: ne lateant eorum crimina, sed
 producantur: vnde poenas illi perfoluant,
 saniq; euadant. Præterea ad compellendum
 seipsum & alios ne torpeant, ne ue expaue-
 scant: sed forti animo & quasi conuiuenti-
 bus oculis iudici tanquam medico secādos
 vrendosq; se tradant, bonum ipsum hone-
 stumq; sequentes dolore contempto. Itaq;
 si verberibus digna commiserit, verberan-
 dos sese tradant: si vinculis, vinciendos: si
 multa, multandos: si exilio, expellendos:
 si nece, necandos. Qua quidem in re vnus-
 quisq; sui ipsius sit suorumq; accusator atq;
 ad hoc oratoria facultate vtatur, vt patefa-
 ctis iniuriis à maximò iniustitiæ malo sol-
 uantur. Ita ne Pole, an aliter dicimus? P O L.
 Absurda quidem ista Socrates mihi viden-
 tur. Veruntamē tibi fortē superioribus con-
 sonant. S O C R. Nunquid aut superiora illa
 conuelli, aut hæc sequentia concedi necesse
 est? P O L. Ita se res habet. S O C R. Contrā
 verò reputando, si alicubi malefacere opor-
 tet siue inimico, siue alii cuiuspiam: id duntaxat
 cauendum est, ne ipse ab aduersario iniu-
 riam patiatur: ac si aliis iniuriā fecerit ini-
 micus, omni studio prouidendum est & ver-
 bis

bis & operibus, ne luat poenas, ne ve trahatur
 ad iudicē: verum ad eum si rapiatur, forte
 annitendum ut inimicus euadat, nec sumatur
 de ipso supplicium. Imò si aurum multum
 abstulerit, id ut ne restituat, sed possidens
 ipse in se, atq; suos iniuste impieq; profundat:
 sin morte digna commiserit, ne moriatur vnquā,
 si fieri potest, sed immortalis sit malus. Sin autē
 minus id fieri potest, saltem ut in ea prauitate
 plurimum temporis viuat. Ad hæc & huiusmodi mihi
 videtur Pole, conferre rhetorica. Illi verò qui non
 sit illaturus iniuriā, haud magno esse emolumento
 videtur: si modo vllum in ea est vel commodū,
 vel utilitas. Nam in his quæ superius dicta sunt,
 nihil eiusmodi prorsus apparebat. C A L. Dic mihi Cærephon,
 serio ne hæc loquitur Socrates, an iocatur?
 C H A E. Mihi quidem videtur Callicles mirum
 in modum loqui serio. haud tamē importunum
 fuerit ab ipso requirere. C A L. Cupio per deos
 scire Socrates, utrum te nunc serio loqui an
 iocari existimate debeamus. Nam si seria hæc
 sunt & vera quæ dicis: peruersa proculdubio nobis
 est vita, atq; omnia cōtrā quā decet, agimus. S O.
 O Callicles, nisi nobis inesset affectus, & si
 aliis quidē alius, tamen in plerisq; cōmunis,
 sed aliquis ē nobis propriam quandam singular

gular

gularemque; præter cæteros haberet affectionem: haudquaquam facile foret, quod in se quisque sentiret, aliis explicare. Quorsum hæc? Nempe animaduerto idem quoque nobis accidere: quumque duo simus duo quedam amare. Nam ego Alcibiadem & Cliniam, ac philosophiam amo: tu verò populum Atheniensem & Pyrilampum. Sentio itaque; si in concione tibi quamvis prudenti populus contradixerit, te consuevisse mutare sententiam, atque ea dicere quæ illi placere intelligas: nec ullo modo posse voluntati eius obistere. Quamobrem si quis illa quæ tu gratia populi dicis, admiratus, absurda esse obiecerit, respondebis forsitan, modo vera fateri velis, nisi is quem tu amas, populus mutet sententiam, nec unquam te mutaturum. Idem tibi forte contingat erga priuatum quendam, si quem vehementer ames. Arbitrari igitur talia à me quedam te audire, nec talia me dicere admireris, sed da operam ut philosophia quam amo, hæc velle desistat. Dicit enim illa, ô dulcis amice, semper quæ à me audis. Et si familiarium quidam aliàs mihi loquitur aliter, philosophia tamen semper eadem. Dicit autem quæ tu nunc admiraris: modo enim præsens audisti. Aut ergo illam, quod nuper dicebam, redargue: atque ostende iniuriam facere,

cere, nec dare poenas, non extremum esse malorum. Aut si hoc stare finis, prædico tibi ô Callicles, per canē Aegyptiorū deum, nunquam te Callicli consenturum, sed in omni vita repugnaturum. Atqui ego ô vir optime, præstare iudico: ut lyra mihi discordet & dissonet, chorusq; quem ducam, ac multi præterea homines contradicant, quàm ut ego vnus mihi met dissonem atq; repugnem. C A L. O Socrates, videtur hæc tua iuuenilis quædam in disputando iactantia, ac reuera vulgaris quidam appares concionator. & nunc quidē in his quoque concionatorem agis: quum Idem Polo euenerit, quod euenisse Gorgiæ paulò antè erga te accusabat. Nam Gorgiā quodam in loco à te interrogatum, si pergeret ad ipsum aliquis rhetoricam percepturus, sed iuris ignarus, an illum doceret: rubore adductum inquit Polus, affirmauisse illum se esse docturum: idq; ob ipsos hominum mores, qui grauitè ferrent, si quis talia non concederet. Ob huiusmodi deinde concessionem coactum esse Gorgiam fibinet contradicere, tibiq; id mirificè gratum esse. Quare te quidem iustè tunc meo iudicio irrisit, quòd huiusmodi ineptias sequereris. Nunc verò rursus Polo eadē contigerūt: quem in hoc minimè probo, quòd
tibi

tibi concesserit, iniuriam turpius esse facere quam pati : ob eam enim concessionem impeditus à te, quæ cogitauerat, explicare non potuit. Tu verò reuera ô Socrates, in scrupulos concionalesq; difficultates audientes adducis, dum veritatem sequi te profiteris. Affers utique in medium quæ natura quidem pulchra non sunt, sed lege. Plerumque verò accidit ut contraria sint inter se lex atque natura. si quis igitur rubore suffusus, non audeat quæ sint exprimere, contraria sibi met fateri compellitur. Tu verò id astutius animaduertens, insidiaris in verbis. Siquis enim secundum legem loquatur, tu deinceps secundum naturam interrogas. Si verò secundum naturam ille, ipse secundum legem : quemadmodum de inferenda, vel sustinenda iniuria modo fecisti. Cum enim Polus secundum legem inferre turpius esse diceret, ipse legem es persecutus. Natura enim quicquid peius est, idem & turpius, quale est iniuriam pati, lege verò inferre. Non enim viri est iniurias pati, sed mancipii cuiusdam, cui mortuum esse quam viuere præstet : quod quidem contumeliis iniuriisq; affectum, neque sibi, neque suis potest opitulari. Verum, ut ego arbitror, qui leges condunt, imbecilliores sunt plerique. Itaque utilitati consulentes

lentes suæ, leges, constituunt : præterea laudes vituperationesq; disponunt, metupotentiorum adducti, ne qua in re excedere eos possint. Itaque aiunt turpe iniustumq; esse aliis plus habere, idq; definiunt iniuriam facere : plus videlicet quam alii vt habeas, quærere. Satis enim sibi factum putant, si quum inferiores sint, æquam habeant portionem. Ob hanc igitur rationem lege quidem id iniustum turpeq; dicitur, quærere vt plus quam cæteri possideas : atq; hanc vulgo iniuriam nominat. Natura verò ipsa, veluti puto, demonstrat æquum esse, vt præstantiores potentioresq; omnia cæteris habeant superiora. Ostendit verò multis hæc modis, tum in cæteris animantibus, tum in cunctis ciuitatibus atque gentibus, apud quas iustum esse censetur, vt potentior infirmiori dominetur, plusq; possideat. Nam quo iure Xerxes aduersus Græcos duxit exercitum, vpl pater eius contra Scythas, aut innumerabiles alii, quos referre quis posset? Sed hi, vt arbitror, iuxta naturam iuris ipsius, ac per Iouem ipsius naturæ legem hæc agunt : non tamen fortassis iuxta leges has à nobis conditas, per quas præstantissimæ ac validissimæ indolis adolescentes ab incunabulis tanquam leones vincientes, quasi quibusdam magicis carminibus

bus fascinamus, seruiremque in modum sublimamus: dicentes æquitatem esse seruandam, idque pulchrum iustumque esse. At si quis præstantis naturæ vir insurgat, ac literas, fascinationes, incantationesque huiusmodi vestras pessundans atque discindens, legesque omnes quæ desciunt à natura, subuertens, cæteris dominetur, in eo iam naturæ ipsius ius effulgeret. Videtur autem mihi Pindarus hæc eadem in quodam cantu ostenderet ubi legem ait omnium esse reginam mortalium atque immortalium: eamque ius agere violenter præpotenti manu. Idque coniectare se dicit ex rebus gestis ab Hercule: qui etsi tamen ipsum haud satis memoriter teneo, memini tamen ipsum dicere: Herculem neque emptos, neque donatos Geryonis boues abegisse: utpote naturali ipso iure dictante, & boues, & cætera omnia quæ ab hominibus possidentur, illius qui præstantior sit atque valentior esse debere. Veritas igitur ita se habet. idque planè cognoscas, si ad maiora te iam dimissa philosophandi cura conuerteris: Nam philosophia quidè o Socrates, gratiosa res est, & venusta: si quis illam moduratè in adolescentiaque attingat. Sin autem supra modum tempus in ea contriuerit, hominū est corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura sit ingenio præditus, tamen

Oratio Calliclæ de philosophia. si diutius per ætatem iam prouectam philosophetur, necessariò omnium rerum imperitus euadet: quarum omninò clarum, bonum, excellètem virum habere peritiam oportet. nam & legum ciuilium, & verborum quibus in consuetudine coetuq; hominum tam publicè quàm priuatim vti decet, voluptatū præterea cupiditatumq; humanarum, &, vt breuiter comprehendam, morum prorsus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendā, vel publicam vel priuatā sese conferant, habentur ridiculi, quemadmodū & ciuiles viri, si in vestras exercitationes disputationesq; descēdant. Euenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quisq; est, ad eam properat: & dici partem illi plurimam impartit, vt ipse se superet. Vbi verò inferior sit, inde fugit, illudq; vituperat: aliud verò laudat, quadam sui ipsius beneuolentia existimans se ipsum ita laudare. Verum præstare arbitror amborum participem fieri, philosophiæ quidē quatenus disciplinæ gratia deceat. nec turpe quidem est adolescenti philosophari. sed cum grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est Socrates valde ridicula. Equidem similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operā, atque illos qui balbutiūt ac ludunt. Quoties enim aspicio puellum cui decorum adhuc est

est loqui ita balbutientem ludentemq; delector : festiuumq; & liberale mihi videtur, puerilemq; decere ætatem. Quoties verò puellum audio verba expeditius exprimentem, molestum quiddam mihi oboritur, auresq; offendit meas : atq; seruire quippiam præ se ferre videtur. Cæterum quum virum quis vel audit balbutiētem, vel videt ludentem, ridiculum id quidem, à viroq; alienū, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philosophantes mihi euenit. In adolescente enim philosophiam dum cerno, valde delector, decensq; iudico, atque ingenuum esse hominē hunc existimo : cum verò qui non philosophetur, illiberalem, nec vnquā præclarū aliquid ac generosum de seipso præstaturum. Sed quādo grandiorē natu philosophantem animaduërto, neq; dum studia eiusmodi deferentem : verberibus iam hunc virū Socrates indigere censeo. Quippe quod, quemadmodum modo dicebam, huic accadat homini, vt etiam si ingenæ indolis sit, tamē seruilis euadat. fugit enim mediā ciuitatem, forensesq; consuetudines, in quibus poëta inquit viros fieri præstantissimos : absconditq; sese cum tribus vel quatuor pueris, & in angulis susurrādo vitam ducit, nihil vnquam liberale aut magnificum prolaturus. Erga te autem Socra-

tes bene amice affectus sum. Itaq; idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cuius modo mentionem feci, accidit. talia enim nunc mihi quædam aduersus te dicere venit in mentem, qualia aduersus fratrem ille dicit. Profecto ea Socrates negligis, quæ curæ esse tibi conueniebat, atque adeo generosæ mentis præstantiam specie quadam puerili conformas, utpote qui nec in iudiciis consultationibusq; si vltus possit, verba rectè facere, neq; conueniens quicquam probabileq; eligere, nec aliis promptè consulere possis. Quare amice Socrates, ne mihi succedens. Benevolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nonne turpe dicis sic comparatum te esse, quemadmodum arbitrator, & te & alios omnes qui philosophiana diutius persequuntur? Nempe si te nunc quis, aut alium è cœtu vestro quempiam comprehendat, inq; carcerem trahat, atque te iniuriam quamvis nullam inferas, inferre tamen accuso: certe quid ageres, non haberes: sed vacillares oscitaresq; defensionis tute prorsus ignarus. proinde adductus in iudiciū, vel ab ignavo abiectioq; accusatore, vltimo supplicio, si modo illi placeret, afficereris. Iam verò quomodo id ad sapientia spectat o Socrates: si qua ars inge-

nue

nunt mentis nacta virum, reddit deteriore
 adeo ut nec ipse sibi opem ferre valeat: nec
 ex gravissimis periculis se, aut alium quen-
 quam servare, sed inimicorum raptorumque
 exponat iniuriis inglorium in civitate de-
 gentem? Iam vero eiusmodi virum, & si di-
 cto sit agrestius, licet super genam impunè
 pulsare. Quamobrem bone vir me audi, ac
 iam in vanis versari argutiis desine: docora-
 rerum gerendarum exerce officia, atque ea ex
 quibus sapere videaris: ista vero arguta, sine
 deliramenta appellari oportet, sine negas,
 unde vacue habitade tibi domus sunt, aliis
 relinque. denique imitare non eos qui hæc
 exigua captant, sed eos quibus victus & glo-
 ria, & alia bona adfunt coplurima. s o c. Si
 aurea mihi ò Callicles, anima foret, non ne
 arbitris me libenter reperturum aliquem ex his
 lapidibus, per quos probari aurum solet opti-
 mum, ad quem animam admoventis mecum, si
 ab ipso quasi rectè educta approbaretur,
 certo scirem me satis habere, nec probatio-
 ne ulterius alia indigere? C A L. Quorsum
 hæc ò Socrates? s o c. Dicam equidè. Non
 pe arbitror, cum te nactus fuerim, me iam
 pretiosum hunc lapidem esse nactum. C A L.
 Quam ob causam? s o c. R. Quoniam cer-
 to scio ea quæ tu mecum sciseris, in his quæ
 meus animus opinatur, fore proculdubio
 vera.

*Tria de-
bet habe-
re proba-
turus ani-
mā alen-
tius, scien-
tiā, bene-
volentiā,
audaciā.*

*Sentētia
Callicli
& ami-
corū: Non
esse ad ex-
actā phi-
losophiæ
diligentiā
cōtenden-
dum.*

vera. Censeo nanq; in eo qui alicuius pro-
baturus sit animā, vtrum illa quidē rectē in-
stituta sit, nec ne, tria potissimum requiri;
quæ in te sunt omnia: scientiā primò: dein-
de opinionē, prudentis scilicet atq; beneuo-
li: tertio audaciā. Nam multos equidem re-
perio qui me propterea recto examine pro-
bare non possunt, quòd sapientes non sunt,
quemadmodū tu esse videris. Alii verò sa-
pientes quidem sunt, sed veritatem mihi di-
cere nolunt, ex eo quod mei curam non ge-
rūt, vt tu geris. Peregrini verò isti, Gorgias
& Polus, sapientes quidem sunt, moq; dili-
gunt: verum deest eis audacia, verenturq;
ultrā quā oporteat. Quod quidē cui nam
dubium esse possit? Quippe cum eo vsque
processerint verecundiæ, vt vtriq; ob ipsam
verecundiam in præsencia multorū homi-
num ausi fuerint sibiipsis de rebus maximis
contradicere. Quibus omnibus quum alii
caveant, ipse habes. Principio es abundē li-
beraliter institutus: quod multi, si opus sit,
confirmarent Athenienses, mihiq; beneuo-
lus, quod qua coniectura intelligam, tibi di-
cam. Noui equidē Callicles quatuor vos in
sapientiæ studio socios: te scilicet & Thy-
sandrum Aphidnæum, & Andronē Andro-
tionis, Nausicidemq; Cholargeum: atque
cum aliquādo inter vos agitaretur, quousq;
sapient

sapientiz studendum foret, eiusmodi apud vos vicisse sententiam audiuit non esse ad exactam philosophiz diligentiam contendendum, sed cauendū ne ultra quā debeat, sapientes facti clām vosipsos deprauaretis. Quam igitur audio idē te mihi dare consilium, quod amicisimis tuis, abundē magnū argumentum est veri amoris erga me tui. Postremō quod non defuit audacia, nec te pudor impediāt, & tū ipse affirmas, & oratio quam paulō antē hic habuisti, testatur. Cum hæc igitur ita se habeāt, siquid tu mihi in disputando concesseris, satis iam nobis probatum erit: neque oportebit ad examen aliud id referre: alioquin tu nunquā id mihi concessisses, vel sapientiz defectu, vel verecūdia adductus, vel decipiēdi causa. Amicus enim mihi es, ut ipse ais. Reuera igitur mea tuaq; confessio finem iam veritatis habebit. Harum verō consideratio rerum in quibus me ipse corripuisti, omniū Callicles pulcherrima est: qualem esse virum deceat: quidq; , & quousq; tam in iuuentute quā in senectute exercere conueniat. Ego verō siquid in vita mea minus rectē ago, certum habeto me non sponte mea, sed incitia potius aberrare, quamobrē tu quemadmodum admonere cœpisti, perge quēio, planeq; mihi demonstra quidnam sit istud, & qua via

Quarum rerū consideratio pulcherrima.

conf

consequi valeam, quod mihi querendum arbitraris. Quod si me consentientē tibi nunc habebis, postea verò quæ assensus fuerim, minus præstare deprehendas, socordem omnino ignavumq; me putato, neq; ulterius in me admonendo quasi omnino perditò operam perdas. Resume verò mihi ab initio, quemadmodum tu & Pindarus dicebas, iustum id esse natura, potentiorē per vim auferre ea quæ imbecilliorū sunt, & dominari meliorem deteriori, plusq; habere eum qui præstatiō sit, quàm qui abiectior. Nunquid aliud dicis esse iustum? an rectē meminī? C A L. Hæc & tunc dicebam, & nunc dico. S O C R. Vtrum verò meliorem vocas eundem atq; potentiorē? Neque enim tunc planē quid dicerēs intelligere potui: num validiores appellas potentiores: oportetq; validioribus infirmiores obtemperare? Quemadmodum tunc videris demonstravisse, cum dicerēs magnas ciuitates aduersus parvas naturali iure insurgere, propterea quod potentiores atq; validiores essent: quasi idem sit potentius validiusq;, & melius. An fieri potest ut aliquis melior quidem sit, inferior tamen atq; imbecillior? Similiterq; ut potentior sit, deterior tamen? Vel eadē melioris atq; potentioris est definitio? Hoc ipsum mihi apertius explica,

idem

idem ne an aliud sit potētius, & melius, atq;
 valentius. C A L. Equidem manifestè tibi
 assero idem esse. S O C. Non ne multitudo
 ipsa natura vna potentior est? quæ quidem
 leges constituit super vnū, quemadmodum
 nuper ipse dicebas. C A L. Quid ni? S O C.
 Multitudinis ergo leges potentiorū sunt.
 C A L. Ommīno. S O C. R. Non ne igitur &
 meliorum? Qui enim potentiores sunt, vt
 ipse ais, multo sunt meliores. C A L. Sic cer-
 tē. S O C. Non ne horum institutiones na-
 tura sunt rectæ, cum potentiores sint? C A L.
 Sic affirmo, S O. Non ne multitudo statuit,
 quemadmodū nuper ipse dicebas, iustū esse
 seruari inter omnes æqualitatem: atque esse
 turpius iniuriā inferri quā pati? Est ne ita
 an aliter? Ac vide ne hic tu quoque ob ve-
 recundiam capiaris. Constituit multitudo
 ista nec ne: videlicet iustū esse seruari æqui-
 tatem, non autem alium alio plus habere:
 atq; turpius esse facere iniuriam quā acci-
 pere? Nullate Callicles invidia quæso quo-
 minus ad hæc respondeas detineat: vt si me-
 cum sentias, abs te confirmet tanquam viro
 ad iudicandum abundè sufficiente. C A L.
 Sic vtrique statuit multitudo. S O C. R. Non
 ergo lege sola, & turpius est facere iniuriam
 quā pati, & iustum est æquitatem seruare:
 sed etiam ipsa natura. Quapropter videris

in

in superioribus non verè dixisse, neque me rectè accusauisse : cum contrarias inter se esse legem atque naturam affirmares, meq; hæc animaduertentem tollere in verbis insidiari : atque si quis secundum naturam loquatur, ad legem : si quis verò secundum legem, ad naturam deducere. C A L. Hic vir nunquam desinet in nugis versari. Dic mihi Socrates non'ne te pudet, tam grandem natu, venari nomina ? Atque si quis verbo excidat, tanquam id tibi lucro veniat, impen- se captare ? Putas me aliud dicere potentiores esse quàm meliores ? Non'ne dudum dico idem esse melius atq; potentius ? An putas me dicere, si fex seruorum hominumq; vndiq; vilissimorum in vnum confluat, hos præterquam fortasse corporis viribus esse potentiores : & quæ hi statuunt esse iura ? S O C R. Agedum ô sapientissime Callicles, ita'ne dicis ? C A L. Et maximè quidem. S O. At ego beate vir iamdudum coniecto tale aliquid te potentius appellare : atque interrogo cupiens quid velis apertè cognoscere. Non'ne enim duos meliores esse vno iudicas ? neque seruos tuos te meliores, quia videlicet robustiores sint ? Verum rursus à principio dicas quos tandem velis esse meliores, quando non validiores : & vide precor ô vir mirifice, yt nutius me doceas ne à

schol

scholis tuis aufugiam. C A L. Ironicè loqueris. S O C. Non per Zethum Callicles, quo tu fretus multa vsus aduersus me nunc es ironia. Verum dic age, quos nam meliores appellas? C A L. Præstantiores equidem. S O C. Vides ergo, te nomina duntaxat dicere: ostendere verò nihil? non aperis meliores potentioresq; , vtrum prudentiores an alios quosdam esse dicas. C A L. Per Iouem hos dico, & maximè quidem. S O C R. Sæpe igitur vnus prudens compluribus imprudentibus iuxta sermonem tuum potentior est: atque hunc par est dominari, cæteros verò subesse, plusq; habere eum his quibus imperat. Hoc enim dicere mihi velle videris (neque verba aucupor) si quidem vnus sit multis potentior. C A L. At hæc ipsa sunt quæ dico. Hoc enim arbitror ius esse natura: eum videlicet qui melior prudentiorq; sit, imperare, atque plus inferioribus possidere. S O C R. Siste parumper. quid tandem sentias si hoc in loco, vt nunc, congregati essemus multi: forentq; nobis communia esculenta, & poculenta complurima: nos verò ex variis hominum generibus essemus conflati, partim quidem validi, partim verò imbecilles: vnus autem nostrum omnium circa hæc prudentissimus, fortasse medicus: ac foret hic, vt consentaneum est, aliis quidem

dem robustior, aliis verò debiliior : nonne hic prudentior, præterea melior quantum ad hæc pertinet, & potentior erit? C A L L. Omnino. S O C. Vtrum verò horum esculentorum propterea plus illum quàm nos, quia sit melior, capere decet? An potius ob eius præstantiam omnia distribuere debet, neque in distribuendo pro se plus retinere: alioquin multum standus sit: sed aliis plus, aliis minus habere: ac si omnium debilissimus sit, minimum sibi quamvis optimo tribuendum est Callicles? nonne ita bonum est dicendum? C A L. De esculentis, & poculentis & medicis atq; huiusmodi nugis verba facis: ego verò non de his loquor. S O C R. Vtrum igitur prudentiorem esse meliorem dicis, necne? Responde. C A L. Equidem. S O C. At non oportet, vt melior plus accipiat? C A L L. Non, de cibis atque potionibus. S O C R. Intellego. fortè enim de vestibus. atque oportet eum qui sit in conficiendis vestibus peritissimus, magnam habere tunicam, ac multis preciosisq; ornatum incedere vestibus. C A L. Quas tu vestes mihi narras? S O C R. At forsitan in calceis oportet eum plus accipere qui in eis prudentior sit, & melior: ac forsitan ipse coriarius maximos pluresq; habere debet calceos, multosq; suis pedibus circumferre. C A L. De quibus

bus calceis nunc deliras? s o c. Quòd si non talia, saltem eiusmodi quædam dicis, ceu virum in colendis agris prudentem, honestumq; & bonum, debere plus reportare seminis, plurimoq; in suis agris uti. C A L L. Quàm semper eadē dicis ô Socrates! s o c. Non solum eadem Callicles, sed eisdē quoque de rebus. C A L. Per deos semper tu cerdones, coriarios, fullones, coquos, medicos habes in ore, quasi de his instituta nobis disputatio fuerit. s o c. Nonne ergo ipse dicis aliquando, quibus in rebus potentior atq; prudentior iultè possidere plus debeat? Vel neque me permittes dicere, neq; ipse dicere? C A L. At ego id iamdiu dico: primo quidem qui potentiores sint. non enim cerdones dico neq; coquos, sed eos qui in administranda Repub. sint prudentes: neque prudentes solum, verumetiam fortes, qui ad ea quæ excogitauerūt perficienda aptissimi sint, neque animi molliæ vlla succumbant. s o c. Aduertisne Callicles non de eisdem me abs te, atq; vicissim te à me accusari? Tu quidem me accusas quasi semper eadem repetam: ego verò te contrà tanquam de rebus eisdem nunquam eadem afferentem. si quidem aliàs meliores atq; potentiores esse definis validiores, aliàs autem prudentiores. Nunc præterea aliud quiddam affers.

Fortiores enim nunc quidam abs te potentiores melioresq; nominantur. Verum age tandem explica, quos potissimū & ad quid meliores potentioresq; appellas. C A L. Iam dixi, prudentes videlicet in rebus publicis atq; fortes. Hos enim decet ciuitatibus imperare : idq; iustum est, vt plus aliis habeant dominantes videlicet subiectis. S O C. Quid verò ? sibi ne ipsis vlla ratione dominari, siue parere decet ? C A L. Quemadmodum dicis ? S O C. Dico num sibi quisque debeat imperare : an nihil opus sit, vt sibi quidem imperet, sed aliis duntaxat. C A L. Quomodo sibi met imperare dicis ? S O C. Nihil obscurum dico, sed quemadmodū dicunt multi, temperatum, & sui ipsius compotem, voluptatibus suis cupiditatibusq; imperantem. C A L. Quàm festiuus es Socrates ! stupidos homines nominas temperatos. S O C. Quid ais ? nemo est quin norit me id minimè dicere. C A L. Immo valde quidem ô Socrates. nam quomodo beatus esse potest qui alicui seruiat ? Cæterum hoc est natura iustum atque pulchrum, quòd tibi nunc audeo dico, oportere illum qui rectè vitam acturus sit, permittere cupiditates suas summo opere augeri, nec eas vlllo modo cohibere : atq; his quammaximis quicquid petunt subministrare ob fortitudinem atq; prudentiam.

tiam: & quemlibet earum affectum prorsus explere. Quod quidem quia multi consequi nequeunt, eos vituperant qui id assequuntur, ob verecundiam suam impotentiam abscondentes: feruntq; intemperantiam esse turpem, quemadmodum in superioribus ipse dicebam. Præterea in servilem habitum deducunt melioris naturæ homines: ipsiq; cum libidines suas explere nequeant, temperantiam atque iustitiam probant propter ignaviam. Verum si is à principio contigisset, ut vel regum essent filii, vel ipsis natura sufficeret ad imperium, aut tyrannidem, aut potestatem aliquam sibi comparandam, profecto turpius peiusq; esset, ut huiusmodi temperantia uterentur: qui cum liceret ipsis frui bonis, nec impedirentur ab ullo, ipsi sibi dominam præfecerint multitudinis legem sermonemq;, & vituperationem. Quo enim modo non miseri sint? Siquidem propter quandam iustitiæ, temperantiæq; honestatem, nihil plus amicis quam inimicis tribuerent, etiam dum in ciuitate sua dominarentur. Cæterum & Socrates veritas ipsa quam te sequi affirmas, ita se habet: luxuria, intemperantia, libertas, modo facultas suppetat, virtus est, atque felicitas. Cætera verò isthæc speciosa præter naturam adiuuenta, hominum deli-

ramenta sunt, & nugæ penitus contemnen-
 da. s o c. Non ingenerosè ô Callicles au-
 daciavîus in disputâdo procedis. Sanè aper-
 tē nunc ea dicta sunt abs te, que alii cogi-
 tant quidem, dicere tamē nolunt : quamob-
 rem te vt nullo modo desistas obsecro, vt
 reuera certiores efficiamur, qua sit ratione
 viuendū. Dic ergo mihi, cupiditates ais nō
 esse coercendas : si quis optet esse talis, qua-
 lem oportet esse : immo permittēdum illas
 suminopere augeri, atq; earum expletionem
 aliundē comparandam : idq; ais esse virtu-
 tem? c a l. Aio equidē. s o c. Si ita esset,
 non rectē dicerentur beati, qui nullius indi-
 geant. Alioquin, lapides & mortui felicissi-
 mi forēt. Veruntamen & illa quam tu dicis,
 grauis est vita. Neq; admirarer si ea de re ve-
 rum Euripidis dictū, Quis nouit vtrū viue-
 re quidem mori sit : mori autem viuere? Et
 nūc fortē reuera mortui sumus. Audiui iam
 equidem à sapiente quodam nos nunc mor-
 tuos esse, corpusque nostrum sepulcrum
 esse nobis : partemq; illam animæ in qua
 cupiditates sunt, perinde se habere ac si per-
 suadendo vicissimq; dissuadendo, sursum
 deorsumq; agitur. Itaque elegans quidam
 vir Sículus fortasse vel Italus in his confa-
 bulatus hanc animi partem propter suasio-
 nem credulitatemq; lubricā alludens nomi-

*Euripi-
 des de vi-
 ta et mor-
 te.*

iii,

ni, dolum appellavit: Dementes verò prophanos atq; damnatos. Horum autem hanc animi partē quæ libidinibus agitur, tanquā futilem ob incontinentiam inexplēbile perforatum esse doliū, inquit. Quamobrem hic vir contrariū tibi ostendit: eorum qui apud obscuros sunt inferos, eos esse miserimos, qui tanquam omnino prophani damnati sunt, atq; aquam in vas perforatum alio etiā perforato vase inferre coguntur. Esse autem hoc aliud vas, siue cribellum, ut dicebat is qui me docuit, dementium animum. quē ideo perforato vasi assimilavit, quòd propter invidā affectionem obliuionemq; nequeat insutum aliquid continere. Videbuntur hæc alicui quodammodo mirra: demōstrant tamen quod volo, si qua ratione valeā, persuadere tibi, ut pro inexplēbili & incōtinenti vitā moderatam presentibusq; semper cōtētā rebus eligas. Sed utrū per hæc tibi aliquid persuadeo? ut mutata sententia beatiores qui tēperatē viuunt quā qui intemperatē putes? an nihil etiam proficio? atq; licet multa simili ratione contabuler, nihilo magis es sententiā mutaturus?

C A L. Hoc ō Socrates verius subiunxisti.

S O C. Agedum tibi similitudinem aliquam ex eodē gymnasio adducam. Attende utrū perinde de vtriusq; vita, temperati scilicet

atque intēperati statuas, ac de duobus qui multa haberent vasa : & alter quidem integra atque plena partim vini , partim mellis, partim lactis, aliaq; similiter aliorū sint verò singuli hi liquores rari quidem, & inuentu difficiles, multisq; & grauib; laboribus comparati. Is ergo cui plena sunt vasa nihil superinfundere omnino curet: sed quantum ad hæc attinet quietē agat. Alteri verò liquores sint quemadmodū alteri : qui cōparari quidem, sed tamen cū difficultate possint: vasa verò perforata atque fracta, ac die nocteq; continuè illa implere cogatur, aut extremis molestiis agitetur. Quare cū talis sit vtriusq; vita, temperati ne an intemperati beatiorē esse ais? An persuadeo tibi his verbis, vt vitam hominis moderati meliorem esse immoderati concedas? vel nondū persuadeo? C A L. Nequaquam ō Socrates. Nam illi cui plena sunt omnia, nulla amplius est voluptas: sed quemadmodū modo dicebam, quasi lapis viuit, postquam semel impleuerit: neq; voluptatem sentit amplius neq; molestiam. Dulcedo autē vitæ in multa continuaq; infusione consistit. S O C. An non necesse est si multum influat, multum vicissim effluere? lataq; effluxui patere foramina? C A L. Prorūsus. S O. Charadrii avis. id est voraginis cuiusdā tu rursus vitam dicis?

cis: non autem mortui aut lapidis: atq; mihi responde, num tale aliquid dicas velut esurire atq; esurientem comedere. C A L. Dico equidem. S O C. Et sitire sitientemq; bibere. C A L. Dico equidem: atq; reliquis similiter cupiditatibus affectū esse, explereq; eas posse cum voluptate, beatam esse vitā affirmo. S O C. Euge virorum optime, perge, ut coepisti: nec te pudeat. Oportet autem, ut videtur, me quoq; pudore nō detineri. ac primum mihi dicas vtrum scabiosum qui sese fricet, idq; continuē facere queat, beatē vivere putandum sit. C A L. Quām ineptus es ō Socrates, ac reuera vulgaris cōcionator! S O C. Profectō ō Callicles Polum quidem & Gorgiam conterrui: & erubescere compuli. Tu verō caue ne terrearis, neq; pudore impediri: Fortis nāq; es, sed duntaxat responde. C A L. Dico vtiq; fricantem quoq; voluptuosē vivere. S O C R. Non'ne si voluptuosē, etiam beatē? C A L. Proculdubio. S O C R. Vtrum si caput duntaxat fricet, vel amplius aliquid, à te quero. Vide quid respondeas Callicles, si quis te deinceps quæ consequuntur interroget: atq; his quasi capitibus concessis cinædorum istorum vita nequaquam grauis, turpis, infelix, dicenda erit: an ipse audebis eos beatos dicere si ad votum his, quæ cupiunt, potiantur? C A L.

An non te pudet ô Socrates ad ista sermo-
nem deducere? s o c R. Ego'ne ô generose
vir deduco? an ille potius qui adeo impu-
denter asserit eos qui oblectantur, quocūq;
modo oblectentur, esse beatos: neq; distin-
guit quæ voluptatū bonæ sint, & quæ ma-
læ? Verum nūc saltem dic, vtrum idem esse
asseras voluptatem atq; bonum: an esse ali-
quid voluptuarium quod non sit bonum.

C A L. Vt mihi procuidubio ratus sit ser-
mo, si aliud esse dixerō, idem esse dico. s o.
Peruertis Callicles illa quæ prius dicta sunt:
nec amplius idoneus es ad illa quæ perscru-
tamur inuestiganda, si quidem aliter quàm
tibi videtur es responsurus. C A L. Enimue-
rò tu quoq; Socrates. s o c. Atqui neq; ego
rectè facio, si id facio: neq; tu. Sed ô beate
vide ne hoc sit bonum omnino gaudere:
alioquin quæ nunc subducta sunt, inulta &
turpia atq; aliā insuper quamplurima cue-
nire videntur, si hoc ita se habeat. C A L. Vt
tu quidem putas? ô Socrates. s o c R. Tu au-
tem reuera hæc affirmas? C A L. Affirmo e-
quidem. s o c R. Vis ergo quasi te serio lo-
quente, disputationem aggrediamur? C A L.
Volo certè. s o c. Age iam cum huiusmodi
sententiæ sis, distinctè ad hæc mihi respon-
de. Vocas'ne aliquid sciētiam? C A L. Voco.

s o c. Non'ne fortitudinem quandam pen-
sās?

Id est an

Id autē cum scientia esse dicebas? C A L. Dicebam sanē. S O C. Nunquid aliud fortitudinem, quā scientiā, quasi duo hæc sint, dicebas esse? C A L. Maximē. S O C. Voluptatem verō atq; scientiam, idem ne an aliud esse? C A L. Aliud sapiētissime vir dicebam. S O C. Num & fortitudinē à voluptate differre? C A L. Quid ni? S O C. Age itaq; ut hæc meminerimus. Callicles quidē Acharneus voluptatem bonumq; idem esse dixit: sed scientiam, & fortitudinē tum inter se, tum à bono differre. Socrates autem Alopecetes ista non concedit. C A L. An non concedit? S O C. Arbitror autem neq; Calliclem talia concessurum, vbi seipsum rectē considerauerit. Dic mihi felices, & infelices non ne contrario modo affici putas? C A L. Puto equidem. S O C. An nō si contraria hæc eorumq; affectiones inuicem sunt, necesse est ea ita se habere quemadmodum sanitas atq; morbus? non enim aliquis sanus simul est atq; ægrotat, neq; simul cessat sanitas atque morbus. C A L. Quo pacto dicis? S O C. Assumpto toto si vis corpore ita considera, ægrotant ne alicuius oculi eo morbo, qui ophthalmia nominatur? C A L. Esto. S O C. Nunquid simul sani sunt? C A L. Non. S O C. Quādo verō eo morbo quis liberatur, nunquid tunc sanitas oculorū cessat? & tandem

morbus

morbus simul sanitasq; discedūt? C A L. Mi-
 nimè. S O C. Mirum nanque, vt arbitror, ab-
 surdumq; id foret. C A L. Nimium quidem.
 S O C. Sed, vt puto, vicissim capit, & amittit
 utrūq;. C A L. Assentior. S O C. Robur quoq;
 imbecillitatemq; similiter. C A L. Certe simi-
 liter. S O R. Velocitatē rursus, & tarditatem.
 C A L. Certè. S O C. Non'ne & bona felicitatē
 atq; miseriam, per vices accipit vtraq;, per
 vices amittit? C A L. Omnino. S O C. Si qua
 ergo reperiamus à quibus aliquis liberatur
 simul & habet: nimirum hæc non ita se ha-
 bent, vt alterum quidem eorum bonum sit,
 alterum verò malum. hæc'ne confitemur?
 Quid responsurus sis considera diligenter.
 C A L. Fateor proculdubio. S O C. Age utiq;
 ad illa quæ prius concessimus reuertamur.
 Esurire voluptuarium dixisti esse an mo-
 lestum? De famē ipsa interrogo. C A L. Mo-
 lestum equidem: attamen famescentem co-
 medere, voluptarium. S O C. Ego quoque
 intelligo. at verò fames ipsa molesta est, an
 non? C A L. Molesta. S O C. Non'ne & sitis?
 C A L. Vehementer. S O C. Vtrum ergo am-
 plius à me quæri vis? an confiteris indigen-
 tiam omnem atq; cupiditatem doloris esse
 participem? C A L. Confiteor: ne ultra quæ-
 ras. S O C. R. Esto. Sitientem verò bibere vo-
 luptua

luptuarium esse dicis? C A L. Dico. s o c. Ex
hoc ergo quòd ais sitientem quidem esse,
dolorosum est. C A L. Est. s o c. Bibere verò
expletio est indigentiae atq; voluptas. C A L.
Ita. s o c. Nunquid ergo qua ratione bibit,
gaudere dicis? C A L. Maxime. s o c. Quate-
nus verò sitit, dolere? C A L. Certè. s o c. Sen-
tis igitur quid sequatur? videlicet fateri te
dolentem gaudere simul, quando sitientem
dicis bibere? An non simul id cucnit eodem
in loco atq; tēpore? siue animam, siue cor-
pus respicias. Nihil enim refert, vt arbitror.
Ita'ne est an aliter? C A L. Ita. s o c. Verunta-
men felicem esse simul & infelicem, impos-
sibile esse dixisti. C A L. Equidem. s o c. At
verò dolentem gaudere posse confessus es.
C A L. Apparet. s o c. Quapropter gaudere
non idem est atq; esse felicem: neq; dolere
idem quòd infelicem esse. Ideoq; aliud vo-
luptas est quàm bonum. C A L. Nescio quid
commenteris. s o c R. Immo scis, sed fateri
non libet: at perge quæso respondendo, vl-
trò enim deliras: vt quàm sapiens sis agno-
scas qui me castigas. Non'ne vnusquisq; no-
strum sitire desinit, atq; simul gaudere pro-
pter potū? C A L. Nescio quid dicas. G O R.
Nequaquam ita ô Callicles: Imò responde
nostri gratia, vt disputatio concludatur.
C A L. At enim semper talis est Socrates.

Exigua

Exigua enim, & nullius momenti perquirat atq; redarguit. G O R. Quid tua refert? Non enim hoc tuum officium est, fed permitte vt arguat arbitratu suo. C A L. Quære igitur Socrates de angustis ac vilibus istis quando id Gorgiæ placet. S O C. Siccine beatus es, vt magna cōsecutus mysteria sis prius quàm parua? Ego verò id fas esse non iudicabam. Sed iam resumens vbi reliquisti responde. An non simul definit quis sitire atq; gaudere? C A L. Concedo. S O C. Nōne & famescere aliasq; cupiditates habere simul atq; voluptates definit? C A L. Ita est. S O C. An non ergo dolores, & voluptates simul animi? C A L. Ita. S O C. Veruntamen à bonis, & à malis non simul cessat? vt tu modo fatebaris. Nunc verò non confiteris. C A L. Equidem. Sed quid tum? S O C. Nempe non eadem sunt ō amice bona, & voluptuaria: neq; mala eadem atq; molesta. Ab his enim quis simul cessat: ab illis verò nequaquam, vtpote aliis. Quanam igitur ratione voluptuaria eadem sint atq; bona? vel molesta eadem atque mala? Iam verò si vis hoc rursus pacto considera. Arbitror enim nec per hunc modum tibi consentiri. Attende igitur: bonos viros nonne bonorum præsencia bonos vocas? quemadmodū pulchros eos quibus pulchritudo adsit appel-

las.

las. C A L. Equidem. S O C. Quid verò? bonos viros appellas dementes, & timidos non certe paulò antè, immò fortes prudentesq; dicebas. Non'ne hos ipsos nuncupas bonos? C A L. Omnino equidem. S O C. Dementem autem puerum vidisti vnquam voluptate perfundi? C A L. Vidi. S O C. Virum autem dementē vidisti aliquando affici voluptate? C A L. Opinor me vidisse. Sed quorsum hæc? S O C. Nihil refert: sed responde. C A L. Vidi. S O C. Quid verò? sanæ mentis virum dolentem vidisti atq; gaudentem? C A L. Certè. S O C. Vtri verò magis gaudet atq; dolent: prudentes'ne, an imprudentes? C A L. Haud multū differre arbitror. S O C. Satis est istud. In bello autem vidisti'ne vnquam virū timidum? C A L. Quid ni? S O C. Quid verò cum recederent hostes: vtri videbantur tibi magis gaudere: timidi'ne, an fortes? C A L. Vtrique mihi magis gaudere, vel saltem propè. S O C R. Nihil refert. gaudent igitur & timidi. C A L. Magnopere. S O C R. Et dementes, vt apparet. C A L. Et isti. S O C. Cum verò hostes aduentant, soli'ne dolent timidi, an etiam fortes? C A L. Vtriq;. S O C R. Num similiter? C A L. Fortè magis timidi. S O C R. A. Abcuntibus autem non'ne magis gaudent? C A L. Fortè. S O C. Nō igitur dolent atq; gaudent imprudentes

tes atq; prudētes, timidiq; & fortes similiter, vt ipse ais: magistamē timidi quā fortes? C A L. Aio equidē. S O C R. Veruntamen prudentes quidē, & fortes boni sunt: timidi verò atque imprudentes mali. C A L. Ita est. S O C. Quamobrē æque gaudent atq; dolēt, & boni, & mali. C A L. Assentior. S O C. An ergo æque boni maliq; sunt hi qui boni sunt, & qui mali? an potius boni duntaxat qui boni sunt, mali verò qui mali? C A. Per Iouē nescio quid inuoluas. S O C. An ignoras dixisse te bonorū præsētia esse bonos: malos verò malorū? Bona autē voluptates esse mala verò dolores? C A L. Equidē. S O C. Non'ne igitur his qui oblectantur adsunt bona, videlicet voluptates? siquidem oblectantur. C A L. Quid prohibet? S O C. Num præsētib; bonis boni sunt qui delectantur? C A L. Sunt. S O C. Et dolentibus assunt mala, scilicet ipsi dolores? C A L. Assunt. S O. Malorū verò copia malos esse dicis qui mali sunt. non'ne adhuc dicis? C A L. Equidem. S O C. Boni ergo sunt qui gaudent: mali verò qui dolent. C A L. Maximē. S O C. Et qui magis nimirum magis: qui'ue minus, & hi minus, & qui pariter, æque. C A L. Ita. S O C. Nunquid ais ita gaudere atq; dolore prudentes vt imprudētes: rursusq; timidos atq; fortes? an magis etiam timidos? C A L. Aio.

S O C.

S O C R. Reputa igitur vnâ mecum quid no-
 bis ex his quæ concessa sunt eueniat. Bis *Bis atque*
 enim atq; ter pulchrū esse ferunt ea quæ pul- *ter pul-*
 chra sunt dicere atque considerare. Bonum *chrū esse*
 quidem esse prudentem fortemq; diximus: *ferunt ea*
 nec ne? C A L. Diximus. S O C. Malum verò *que pul-*
 imprudentem & timidum? C A L. Prorsus. *chra sunt*
 S O C. Bonum autem rursus eum qui gau- *dicere.*
 deat? C A L. Ita. S O C. Malum verò eum qui
 dolcat? C A L. Necesse est. S O C R. Dolere
 verò atq; lætari bonum malumq; similiter:
 fortè etiam magis malū? C A L. Certè. S O.
 Similiter ergo quis bonus fit, & malus bo-
 no, vel potius ipse malus fit bonus, an non
 hæc, & superiora illa sequuntur, si quis volu-
 ptaria eadē esse dixerit atq; bona? An non
 necessariò hæc sequuntur Callicles? C A L.
 Iamdudū te ausculto Socrates tibiq; conce-
 do, obseruans si quis vel ioco aliquid tibi
 dederit, id puerorū more libentius te arri-
 pere: quasi verò existimare debeas, vel me
 vel aliū quenquā non arbitrari alias volu-
 ptates esse meliores: alias verò deteriores.
 S O. Vhi vhi ô Callicles quàm astutus es! me
 quasi puerum ludis, quādoq; in hunc modū
 rem habere asserens, quādoq; aliter, me de-
 cipis. atqui non arbitrabar ab initio vltro
 deceptū iri abs te, cum sis amicus. Nunc au-
 tem nimium me fefellisti: atq;, vt videtur,
 quem

*Prover-
bium.*

quemadmodum vetus habet proverbiū, ne-
cessariò adducor vt præsentī sorte pro vi-
ribus bene vtar : & quod tu das accipiā. Est
autem, ni fallor, quod nunc affers, eiūs mo-
di : Voluptatum alias quidem bonas esse,
alias verò malas. nunquid? C A L. Proculdu-
bio. S O C R. Bonæ verò non ne quæ vtilēs?
Malæ autem quæ noxiæ? C A L L. Ita certè.
S O C. Vtilēs autem quæ boni aliquid affe-
runt. Noxiæ verò quæ mali nonnihil? C A L.
Assentior. S O C. Num igitur tales dicis, ve-
lut in corpore quas modo dicebamus, eden-
di bibendiq; voluptates? Nunquid enim ex
his illæ quæ valetudinem præstant corpo-
ri, aut robur, aut aliam quandam corporis
virtutem, bonæ sunt : quæ contrariæ, malæ?
C A L. Prorsus. S O C R. Et dolores eodem
pactō alii boni sunt, alii mali? C A L. Nihil
prohibet. S O C R. Bonas quidem volupta-
tes, & dolores bonos eligere oportet, &
prosequi. C A L. Prorsus. S O C. Contrà ve-
rò nequaquam. C A L. Manifestum est. S O.
Nempe bonorum gratia agēda esse omnia
ego & Polus consensimus, an meministi?
& tibi similiter videtur, hic esse finis omniū
actionū : ipsum scilicet bonum, eiusq; gra-
tia cætera omnia facienda, non autē ipsum
gratia reliquorum? An tertius in hanc sen-
tentiam nobis accedis? C A L L. Equidem.

S O C.

S O C R. Quamobrē bonorum gratia oportet & alia, & voluptates sequi, non autē bona gratia voluptatum. C A L. Prosius. S O. An ergo cuiusque viri est eligere quāenam ex rebus quæ delectant bonæ sunt, quæ' ve malæ? An potius artificiosi viri opus est vtrunque? C A L. Artificiosi. S O C. Recordemur ergo illorum quæ ad Polum Gorgiamq; dixi. Nam si meministi, esse facultates qualdam præparatrices dicebam: alias quidem vsque ad voluptatē duntaxat, quid melius deterius' ve sit ignorantes, alias verò quid bonum malum' ve sit cognoscentes. Ponebam præterea earum quæ circa voluptates versantur, coquinariam circa corpus peritiam, sed non artem: earum verò quæ ad bonum intēdunt, medendi artem. Et per Iouem amicabilem precor ô Callicles, ne aduersus me ioceris: neq; quicquid tibi occurrit respondeas, neque etiam rursus hæc à me veluti iocum accipias. Vides enim ea de re nobis esse sermonem, qua nihil magis nosse vir sanæ mentis contendat: quemadmodum videlicet sit viuendū: vtrum quemadmodum tu hortaris, illa agendo quæ viri dicis esse officia: versantem in populo atq; orantem: rem præterea publicam gubernantem, ceu vos in præsentia gubernatis: an potius vita sit hæc philosophica capeffenda,

da, & qua in re hæc vita differt ab illa. Fortè verò operæpretium est, quemadmodum inceperam paulò antè, distinguere: atq; deinde cum nobis de distinctione cōuenerit, si hæc duplex vita est, considerare quid intersit, & qua potius viuendum. Sed fortassis nondū quid dicam intelligis. C A L. Nondū certè. S O C R. At planius dicam. postquam confelsi vterq; sumus, esse quidem aliquid bonum, esse quoq; aliquid voluptarium: sed aliud voluptarium esse, quàm bonum: atq; vtriusq; horum studium, & præparationem quandā esse ad ea comparanda: alterā videlicet venationem boni, alteram voluptatis: hoc ipsum primo antequam vltius procedam, assentiris mihi nec'ne? C A L. Assentior. S O C. Age & illa quæ ad hos dicebam mihi assentire, si modo vera tunc loqui tibi sum visus. Cōstanter enim affirmabam non videri mihi coquinariam esse artem, sed peritiam quandam. Medicinā verò esse artem, propterea quòd medicinæ facultas illius quod curat naturam, & causam eorum quæ agit expendit: ac horum cuiusque reddere rationem potest. Altera verò voluptatis facultas ad ipsam voluptatem circa quam totum eius versatur studiū, omnino absq; arte procedit, neq; voluptatis ipsius naturā considerans neque causam: temeraria prorsus,

*Quare
medicina
sit ars.*

*Vide quæ
sint in
ipsa periti-*

VC

ut ita dixerim, neq; penſi habēs quicquam, ſed vſu quodam atq; experientia, & memoria eius quod accidere cōſueuerit ſolum freta, voluptates ſtudioſè parat. Hæc ergo primum perpende, num ſufficienter tibi dicta videantur. Nunquid præterea eſſe putes tales quaſdam circa animam facultates, alias quidem artificioſas, videlicet eius quod ſit animæ optimum curam gerentes: alias verò id negligētes, dum ſolum cogitāt quemadmodum & de corpore diximus, quo pacto oblectare animum queant. Quæ quidē vtrum melior an deterior ſit voluptas, minimè cogitant: neq; aliud quicquā curant, quàm vt oblectēt, ſiue melius id ſit, ſiue deterius. Mihi quidem videntur eſſe tales aliquæ facultates, vniuerſumq; id miniſterium adulationem eſſe duco, tam circa animam quàm circa corpus: & omnino circa aliud quodlibet, cuius voluptatem quis affectat, nulla proriſ melioris deterioris ve adhibita ratione. Tu verò vtrum in eandē nobiſcum ſententiā conuenis, an diſſentis? C A L. Minimè quidē, imò conſentio, vt tibi quandoq; diſputatio concludatur, & huic Gorgiæ gratificer. S O. Nunquid hoc circa vñā quidem eſt animam? Circa verò duas, vel plures non eſt? C A L. Non ita, ſed & circa duas, & circa multas. S O C. Non ne & mul-

tis in vnum cōuenientibus , gratificari quis potest absq; vlla eius quod est optimum ratione? C A L. Sic arbitror. s o c. Potes'ne dicere quæ studia sint quæ hoc efficiant? Imò si vis me quærente , eam quidem quæ talis tibi videtur, concede esse talem. Quæ verò non talis, nega. Principio tibi cinarum confideremus , an non tibi hæc videtur esse talis , vt aliud nihil quàm aures delectare curet? C A L. Mihi quidem. s o c. Num & aliæ omnes eiusmodi qualis citharistica qua in certaminibus vtuntur? C A. Certè. s o. Quid doctrina chori dithyrorumque poësis, non'ne eiusmodi tibi esse videtur? An putas CineSIam Meletis filium, vt tale aliquid dicat , vnde audientes meliores reddantur, spectare? Vel potius vnde theatriali turbæ placere possit? C A L. Manifestum quidem hoc est o Socrates, de CineSia. s o c. Pater verò eius Meles , an ad id quod optimum esset, prospicere videbatur, cum ad citharā caneret? Vel ipse profectò ne ad voluptatē quidem? nam molestus audientibus erat. Verum considera , non'ne citharœdica facultas omnis, dithyrāborumq; poësis oblectandi gratia tibi videtur inuenta? C A L L. Mihi quidē. s o. Quid autem præclara hæc tragoedia atq; admiranda poësis molitur? Nunquid studiū eius conatusq; ad audien-

tium

tium voluptatem solum tendit? vel si quid voluptuariū quidem atq; gratum sit, sed tamen malum, id cauebit ne vnquam dicat? Contrā verò, si quid molestū, attamen vtile fuerit, id & dicet, & canet, oblectētur, nec ne audientes? Sed quid nam tragicæ dorū poësis elaborare maximè tibi videtur? C A L. Constat eam ad voluptatē gratiamq; spectantiū potius declinare. S O C R. Hoc ipsum paulò antè adulationem esse diximus. C A L. Planè. S O C. Age utiq; , si quis auferat ex tota poësi concentum, & rhythmum, atq; mensuram, aliud ne quicquam præter sermones quosdam supererit? C A L. Id ipsum. S O C R. Profectò ad turbā populūq; hi sermones habentur. C A L. Proculdubio. S O C. Popularis ergo oratio quædam est poësis. C A L. Apparet. S O C. Non ne rhetorica quoq; popularis est oratio? An non rhetorica in theatris uti poëtæ tibi videntur? C A. Mihi quidem. S O C. Nunc ergo inuenimus rhetoricam quandam ad populum talem, qualis est puerorum simul, & mulierum virorumq; & seruorum atq; liberorum. Quam quidem haud valde probamus. quippe cum adulatoriam eam esse confessi sumus. C A L. Sic est profectò. S O. Agedū, quid de ea dicemus rhetorica, qua ad Atheniensem aliarumq; ciuitatū populos ex viris liberis con-

Poësis sine concentu & mensura, non aliud est quam sermo popularis. Ostenditur rhetorica adlatio.

flatos vtuntur? Qualis ea est? Vtrum tibi videntur oratores ad id semper quod optimū sit, verba dirigere: id duntaxat spectantes, qua oratione ciues quāmoptimi ex eorum orationibus euadant? an potius hi quoque gratiam auditorum aucupantur boni duntaxat proprii gratia, publico interim neglecto commodo? Nam perinde atque pueros, populum tractant, intenti duntaxat ad gratiam: nihil verò curantes, vtrū ob hoc meliores aut deteriores reddantur. C A L. Haud simplex id est quod interrogas. Sunt enim qui in orādo vtilitati ciuiū consulunt: sunt & alii tales quales ipse narras. S O C R. Satis est. Si enim & hoc est duplex, alterum quidem eius membrum adulatio erit, turpisq; concionatio: alterum verò pulchrum, studere videlicet, vt animi ciuium quāmoptimi fiant, semper pro audientium vtilitate certando, siue placeant, siue displiceant quæ dicuntur. Verum tu certè oratoriam eiusmodi vidisti nunquam. Quòd si inter oratores talem quēpiā habes, cur non & eum mihi ostendisti? C A L. Per Iouem ex oratoribus qui nunc sunt, talem habeo nullum. S O C. Num autem inter veteres aliquem indicare potes, per quem Atheniēses facti aliquando sint meliores, postquam ille orare cœperit, cum prauī antea fuerint? Ego enim

quis

quis sit talis, ignoro. C A L. Quid verò The-
 mustoclem non audis virum bonum fuisse?
 & Cimonem, & Milciadem, atq; Periclem
 hunc nuper vita functum? quem ipse quo-
 que orantem audisti. S O C. Siquidem est ô
 Callicles, vera virtus quam in superioribus
 ipse dicebas, cupiditates videlicet suas, alio-
 rumq; explere. At si id aliter habet, atq; ve-
 luti postea in disputando fateri compulsi
 sumus, cupiditates illas quæ meliorem effi-
 ciunt virum exequi oportet, alias verò mi-
 nimè, atque huius rei cum ars quædam ex-
 tet, artificem ne eius aliquem demonstrare
 mihi potes? C A L. Non habeo equidè quid
 dicam. S O C. R. At verò si ritè quæsiueris,
 inuenies. Videamus iam sic planè conside-
 rātes, num aliquis horum talis extiterit. Dic
 age. bonus vir atque ad id quod optimum
 sit, verba faciēs, non temerè dicet, sed ad ali-
 quid certè prospiciet. quemadmodū & alii
 omnes artifices, quorum suum quisq; opus
 obseruat, nec casu quod ad vsum opus con-
 ferat, eligit, sed quemadmodum ad proposi-
 tum sibi exemplar opus speciem aliquā con-
 sequatur. Veluti si intueri placet pictores,
 & architectos, & fabros nauium, aliosq;
 omnes artifices: quiuvis eorum in ordinem
 quendā singula vbiq; disponit, cogitq; alia
 aliis cōuenire atq; congruere, donec totum
 const

constituatur quodam ordine exornatum. Id
 ergo omnes agunt artifices, atque hi quos
 in superioribus dicebamus pædotriaræ &
 medici similiter faciūt circa corpus. Ornant
 enim ipsum atque componunt. Confitemur
 id ita se habere, nec ne? c A L. Sit ita. s O C R.
 Domus igitur ornatum & ordinem affecu-
 ta, bona erit: si minus, mala. c A L. Assen-
 tior. s O C R. Et nauigium eodem pacto.
 c A L. Eodem. s O C. Atqui & corpora no-
 stra similiter. c A L. Similiter. s O C. Quid ve-
 rò animus, si ordinis fuerit expers, num bo-
 nus erit? an potius si ordinis ornamentiq;
 compos? c A L. Necessariū est ex superiori-
 bus hoc quoq; fateri. s O C. Quod ergo no-
 men est ei quod in corpore ex ordine or-
 natuq; efficitur? c A L. Sanitatē, & vires for-
 tasse dicis. s O. Dico equidē. quod verò no-
 men ei quod in animo ex ordine fit atque
 ornatu, conare inuenire atq; exprimere, hu-
 ius quemadmodū & illius. c A L. Cur non
 ipse dicis Socrates? s O C. Si ita tibi placet,
 dicā: tu verò si vera loqui videbor, cōcedi-
 to: sin minus, reprobato: nec vllō modo
 condonato. Mihi quidē videtur ordinatio-
 ni corporis nomen esse sanū, ex quo in ipso
 fit sanitas, aliaq; corporis virtus. Ita ne est
 an aliter? c A. Ita. s O. Animi verò ordina-
 tioni atq; ornatui, legitimū lexq; esse no-

*Sanū in
 ordinatio-
 ne corpo-
 ris.*

*Legiti-
 mū et lex
 in ordina-
 tione ani-
 mi, que
 iustitia et
 tēperan-
 tia est.*

men

men, unde legitimi fiunt homines atq; decori. hæc verò sunt iustitia atq; temperantia. Assentiris, nec'ne? C A L. Esto. S O C R. An nō igitur ad hæc artificiosus ille rhetor bonus respiciens, verba sua hominum animis adhibebit: actionesq; omnes, & quicquid vel concedet aliquando, vel negabit, ad id semper intēdet, vt civiū animis iustitia quidem insit, iniustitia verò absit: rursus adsit temperantia, intemperantia verò eiiciatur, cæteræq; virtutes colantur, prauitas expellatur? Concedis, nec'ne? C A L L. Concedo equidem. S O C. Quidnam confert ô Callicles, corpori ægrotati maleq; affecto, cibos multos suauissimosq; præbere, aut potū, aut aliud quippiam quod non sit profuturum? hoc est plus vel minus, vel cōtrarium quàm iusta dictat ratio. Sunt hæc, vel non? C A L. Sint. S O C. Non enim prodesse arbitror homini in afflicto corpore viuere. Sic enim necesse est viuere male, non'ne ita est? C A L. Ita. S O C. Non'ne cupiditatibus satisfacere, veluti esurientem comedere quantum vult, vel sitientem bibere quatenus placet, sanum quidem hominem medici plerunq; permittunt: ægrotantem verò nunquam, vt ita dixerim, appetitus suos implere permittunt? Concedis hoc & ipse? C A L. Concedo. S O. Ad animum quod attinet, an non eadem est ratio?

ratio? Quatenus enim prauus sit & demēs,
 atq; intemperans iniustusq; & impius, coer-
 cendus nimirū est à cupiditatibus, neq; per-
 mittendus alia facere quàm illa ex quibus
 euadat melior. Consentis nec'ne? C A. Con-
 sentio. S O C. Ita enim ipsi animo expedit.
 C A L. Profus. S O. Non'ne coërcere, est ab
 his quæ cupit, continere? C A L. Est. S O C R.
 Continentia igitur melior est animo quàm
 incontinentia, quemadmodum ipse modo
 statuebas. C A L. Nescio quid dicas Socra-
 tes. itaq; alium quemuis interroga. S O C R.
 Hic non sustinet, vt ipsi quod vtile sit, affe-
 ratur, atq; eam de qua nunc sermo habetur,
 continentiam consequatur. C A L L. Nulla
 omnino tuorum mihi verborum cura est, ô
 Socrates, atq; hætenus Gorgiæ gratia tibi
 respondi. S O. En quid ergo agemus? nun-
 quid sermonē medium abrumpemus? C A L.
 Ipse videris. S O C. At nefas esse aiunt, man-
 cas dimittere fabulas, imò colophonem im-
 ponendum esse, ne absque capite oberrent.
 Respōde ergo ad reliqua, vt sermo hic no-
 ster caput sortiatur. C A L. Quàm violentus
 es ô Socrates! Profecto si mihi credis, hanc
 disputationem iam dimittes, vel cum alio
 disputabis. S O C R. Quis'nam vult alius, ne
 imperfectum relinquamus sermonē? C A L.
 An non ipse sermonem potes percurrere, vel

*Prouer-
 sum.
 nefas est
 vacas di-
 mittere
 fabulas.*

enarr

enarrando, vel tibimet respondendo? s o c.
 Ne mihi Epicharmi illud accidat, quæ prius
 narrabant duo, nunc ad illa vnus sufficiam.
 Veruntamen videtur sic omnino necessa-
 rium esse. Si tamen id faciemus, puto equi-
 dem oportere nos omnes certatim ad id
 contendere, vt quid in his quæ dicimus ve-
 rum, quid vè falsum sit, cognoscatur. Com-
 mune enim est hoc in omnibus bonum, vt
 hic vnicuiq; constet: prosequor igitur ego
 ipse sermonē, quo pacto se habere videtur.
 Quòd sicui vestrū fortè mihi ipsi quæ vera
 non sint, videbor concedere, vestrum erit
 obiiicere atque redarguere. neque enim tan-
 quam sciens dico illa, sed verum vobiscum
 communiter indagans. Quapropter siquid
 rectè dicere videbitur qui me reprehende-
 rit, ego primus assentiar. Hæc tamē ea men-
 te dico, si modo sermonē perficiendum esse
 putatis. Sin minus, omittamus iam atq; ab-
 eamus. G O R. At enim nondum mihi ab-
 eundum videtur, imò disputationē à te esse
 perficiendam. Puto autem cæteris quoque
 idem videri, & ipse percipio reliqua ex te
 ipso audire. s o c. Atqui ô Gorgia libenter
 adhuc cum Callicle disputarem, donec pro
 Zethi Amphionis dictū illi redderem. Sed
 quando tu Callicles disputationem recusas
 perficere mecū, saltem ausculta atq; argue,

siquid

siquid minus rectè dicere tibi videbor: quòd si me conuiceris, haud infestus ero tibi quemadmodum mihi tu, sed pro maximo beneficio id adscribā. C A L. Dic tu ipse bone vir, & quod instituisti absolue. S O C. Audi me igitur disputationem ab initio repetentem. An idem est voluptas atque bonum? certè non idem, vt ego & Callicles confèssi sumus. An voluptatem boni gratia, vel bonū gratia voluptatis sequi debemus? voluptatem certè, gratia boni. Est autē voluptas qua præsente gaudemus. Bonum verò quo præsente boni sumus. Prorsus. Boni verò sumus, & nos & quæcūq; alia ob præsentem virtutem quandam. Sic enim ô Callicles, necessarium esse mihi videtur. At virtus cuiusque siue instrumenti, siue corporis, siue animæ, non temere utiq; adest, sed ordine rectitudineq; & arte quæ horum cuiq; tradita sit. Nunquid hæc ita se habent? Mihi quidem sic se habere videntur. Quamobrem ordine ordinatum ornatumq; esse est cuiusq; virtus. Nempe sic ego faterer. Itaq; ornatus quidam proprius unicuiq; insitus, quodlibet efficit bonum. Mihi quidem sic apparet. Quapropter anima quæ proprium habet ornatum, melior est illa quæ ornatus est expers. Necessè est. Iam verò quæ habet ornatum, ornata est atq; modesta. Quid nī?

Talis

Talis verò est & temperans. Necessè est omnino. Quæ verò temperans, est & bona. Equidem ô amice Callicles, quo pacto aliter dicam, non inuenio. Tu verò siquid habes aliud, doce. C A L. Dic tu bone vir. S O. Dico igitur, si téperatus animus bonus est, consequi ut qui cōtrà atq; temperatus affectus est, sit malus. Est verò talis intemperatus animus & incontinens. Sic est omnino. Temperatus autem agit decentia erga deos atq; homines. Non enim temperatus esset, nisi decorum seruaret. Necessè est sic esse. Proinde qui decentia inter homines agit, iustè agit: & agens similiter erga deos, agit piè. Eum verò qui iusta piaq; agit, necessè est esse iustum atq; pium. Sic veritas habet. Præterea fortem hunc esse necessè est. Non enim temperati viri est, vel prosequi, vel fugere aliter quàm decet. imò oportet & res singulas & homines ipsos & voluptates atq; molestias tum fugere, tum prosequi, tum etiam tolerare ubi sit opus. Quamobrem omnino necessarium est temperatum virum, cum, ut diximus, iustus & fortis sit & pius, esse perfectè bonum. Bonum verò bene honesteq; agere quicquid agat. Eum autè qui bene agit, felicem esse atq; beatum. Improbum verò ac male agentem esse miserum. Talis autem est qui aliter est affectus quàm

temp

temperatus : videlicet qui intemperatus est, quem ipse laudabas. Ego igitur hæc ita statuo, & esse vera sentio. Quamobrem si ita se res habet, quicumque optat beatus fore, temperantiã sequi exercereq; debet : intemperantiam verò fugere, quantum cuiusque nostrum pedes valent : atque ita sese comparare vt non indigeat castigatione atque poena : si verò indigeat vel ipse, vel alius cuius familiarium, siue priuatus, siue ciuitas, adhibita poena coërcendus est, si modo futurus sit beatus. Hoc mihi videtur esse signum ad quod prospiciētes dirigere vitam debemus, omnia tam publica quàm priuata ad hoc referentes, vt iustitia & temperantia illi adsit qui futurus sit felix : non autem cupiditatibus omnia permittenda sunt : quas explere conari, inexplabile malū est, latronisq; more vitam agere. Neque enim cuiquam hominum is qui eiusmodi est, charus vnquam erit, neque deo : quippe cui societas cum aliis nulla esse possit. Cui verò non sit societas, ei nec amicitia etiam vnquam constabit. Tradunt autem sapientes, coelum & terram, deosq; & homines societate quadam & amicitia, modestoq; ornatu, & temperantia & iustitia contineri : atque id vniuersum præterea mundū ornatumq; appellant, non immunditiam, neque intemperantiam.

tiam. Quæ tu quamvis sapiens, mihi videris animaduertisse nunquã. Nam te latuit geometricam æqualitatem in deis atq; hominibus valere quamplurimum. At verò tu in rebus omnibus prærogatiuã exercendam putas : Geometriam nanque contemnis. Age itaque, vel refellendus est sermo ille noster, quasi non iustitiæ temperantiæq; possessione beati fiant quicunque beati, prauitatis verò miseri : vel si verus est, considerandum est quid sequatur. Nempe priora illa consequentur omnia, in quibus à me an serio loquerer, inquirebas. Ego verò accusandum esse & seipsum & filium & amicum, siquid iniuste fuerit perpetratum, atque ad id vtendum esse rhetorica, assereram. Et quæ tu Polum verecundia adductum putabas concessisse, vera, vtique erant : videlicet iniuriam facere, quanto turpius est quàm sustinere, tanto esse etiam deterius : atque eum qui rectus futurus sit orator, oportere iustum esse, & quæ iusta sunt, scire. Quod quidem rursus Gorgiam ob verecundiam concessisse Polus ait. Cum verò hæc ita se habeant, consideremus quæ sunt illa in quibus me ipse vituperas : num rectè dicatur, nec ne : me videlicet non posse vel mihi, vel amicis atque domesticis opem ferre, neque ex maximis periculis liberare, at esse me in

G potest

potestate libidineq; cuiusque quemadmodum abiectissimi quique solent, siue pulsare velit quis, ut tu iactabundus dicebas, super genam, siue pecunias rapere, siue vrbe expellere, siue ultro supplicio afficere. Ita verò comparatum esse, rem turpissimam omnium esse dicebas. Mea verò sententia iam sapius dicta, atque rursus nihilo prohibente dicenda, contrà se habet: videlicet non esse turpissimum iniuste genam percuti, vel corpus marsupiumve cædi, sed percutere iniuste atque cædere mihi meisq; turpius atque deterius. Item furari, & in servitutem adducere, murosq; suffodere, atque summam quamlibet iniuriam facere, esse ei qui facit deterius simul & turpius quàm accipere. Hæc superius à nobis concessa, ut ego assero, continentur atque vinciuntur, et si dictu rusticius est, ferreis adamantinisq; rationibus, quibus, ut ita sentiam, adducor. Quas nisi tu aut aliquis te robustior dissolvat, fieri non potest ut aliter quàm ut nunc ipse dico, rectè dicatur. Nam mihi quidem semper idem permanet sermo: me videlicet hæc nescire quo pacto se habeant: attamen nullum eorum qui cum hætenus loquutus sum, quemadmodum modo vobiscum, potuisse vnquam aliter dicendo non ridiculum apparere. Quamobrem hæc iterum statuo
ita

ita se habere. Quòd si ita se habcant, atque iniuria maximū qui eam facit est malorum: illud insuper maius est iudicandum, videlicet ipsū qui fecerit, nunquam dare pœnas: quod tantē auxilium erit illud, quod quisquis cum sibimet asferre non possit, reuera sit contemnendus? Non ne hoc quidē maximum à nobis amoveat detrimentū? Profecto necesse est hoc esse turpissimum, non posse auxilium eiusmodi præstare sibi ipsi, amicisq; ac propinquis. Secundum verò auxilium aduersus malum secundum: tertium contra tertium, cæteraq; similiter, prout cuiusque mali magnitudo se habet. ita vt pulchrum est opem asferre posse, & turpe non posse. Nunquid aliter quàm sic se res habet Callicles? C A L. Certè non aliter. S O C R. Cum igitur hæc duo sint, facere iniuriam, ac pati: maius utiq; malum esse dicimus inferre, minus autē pati. Quodnam igitur auxilium sibi comparans aliquis vtrunque potissimum consequeretur, vt neq; inferat iniuriam, neq; accipiat? vtrum potentiam an voluntatem? Sic autem dico, vtrum si nolit pati, iniuriam non patietur: an si potentiam sibi comparauerit, ita duntaxat non patietur? Constat certè si potentiā. Quid autem in inferendo? vtrum si quis iniuriari nolit, satis erit remedii? Neque enim iniuriam in-

feret. An ad hoc insuper potentia quædam & ars est comparanda, quam nisi quis didicerit atque exercuerit, iniuriam faciet? Cur non mihi ad id saltem respondes Callicles? vtrum ego atque Polus tibi videmur rectè superioribus coacti rationibus fuisse necne? quando confessi sumus, neminè volentem iniuriam facere, sed inuitos hanc inferre quicumq; inferant. C A L. Esto tibi id ita Socrates, vt disputationem hanc concludas. S O C. Ad hoc itaq; potentia quædam & ars comparanda videtur, ne cui faciamus iniuriam? Omnino quidem. Quænam igitur ars est ad facultatem comparandam, per quam vel nullam quis, vel minimam iniuriam patiatur? Considera vtrum tibi idem videatur quod & mihi. Mihi quidem ita videtur, vel oportere principatū in Repub. obtinere, vel vlturpare tyrannidē, vel cum præsentī gubernatione habere commercium. C A L. Vides ō Socrates, quàm paratus sim, siquid rectè dixeris, comprobare. Profecto id mihi rectè nimium abs te dictum fuisse videtur. S O C. Considera præterea hoc, si rectè dicere tibi videor. Amicus mihi videtur quisque esse cuiq; maximè, quemadmodū antiqui sapientesq; tradunt, vt maximè similis est. nonne & tibi? C A L. Mihi quidem. S O C. Nonne vbi tyrānus ferus rudis q; dominatur, siquis

ea in vrbe multò melior sit, tyrannus hunc formidat, atque huic nunquam tota mente amicus esse poterit? C A L. Sic accidit. S O. Neq; si multò sit deterior? cōtemnet enim eum tyrannus, neq; vnquam tanquam erga amicum afficietur. C A L. Vera narras. S O C. Solus ergo amicus huic esse poterit apud eum existimatione dignus, qui cum moribus similis sit, eademq; laudet atq; vituperet, subesse velit domino & parēre. Hic nimirū magnam in ea ciuitate habebit potentiam: hunc iniuria impunè nullus afficiet. non'ne ita se res habet? C A L. Ita. S O C. Siquis ergo in hac vrbe ex ipsa iuuentute cogitet, qua potissimum ratione magnam comparare potentiā valeat: adeò vt nullus iniuriā sibi queat inferre: hæc ipsa, vt videtur, illi via est: statim ab adolescentia seipsum assuefacere, vt eisdem gaudeat atq; doleat, quibus & dominus: atq; ita se comparare vt illi sit quammaximè similis. non'ne ita? C A L. Ita. S O C. Hic ergo, vt præsens sermo significat, assequetur, vt iniuria inferri sibi non possit, magnamq; habeat in ciuitate potentiam. C A L. Prorsus. S O C. Nunquid etiam assequetur vt iniuriā inferat nemini? an potius multū abest? siquidē iniusto principi similis crit, magnæq; autoritatis apud eum. Verum puto eiusmodi vitæ statū huic ad id ac-

commodissimū esse, vt quāmaximè facere iniurias possit, poenasq; iniuriarū penitus deuitare. nonne ita? C A L. Apparet. S O C R. An nō hic malo occupabitur maximo, cum flagitiosus sit, animumq; infectum habeat ob imitationem domini similemq; potentiā? C A L. Nescio quomodo sermonē ō Socrates, sursum deorsumq; vertas. An nescis eum qui sic imitatur, posse eum qui nō imitatur, occidere, modo velit, patrimonioq; expoliare? S O C. Scio equidē ō bone Callicles, nisi surdus sim: cum non solū abs te, verum etiam à Polo nuper, & à cæteris fermè omnibus in ciuitate idem frequenter audiuerim. at ipse me audi. profecto interficiet, modo velit: sed malus honestum atq; bonum. C A L. At hoc ipsum grauitè est ferendum. S O C. Non certè viro mente ac ratione prædito, vt & tuus sermo significat. An putas in hoc ipso multum ab homine laborādum, vt quā diutissimè viuatur, easq; artes meditetur, quæ nos seruare semper à periculis possint, qualis rhetorica est, ad quā tu me capeffendā exhortaris: eo quòd in iudiciis nos sæpe seruet? C A L. Per Iouē tibi rectè cōsulo. S O C. Quid verò vir optime? nandi peritia præclara tibi videtur? C A L. Non per Iouem. S O C. Attamen seruat hæc homines ab interitu, quotiens illuc
incide

Inciderint vbi eiusmodi arte sit opus. Quòd si hæc tibi videtur exigua, ego maiore hæc adducam, gubernatoriã scilicet, quæ nõ solum vitam, verumetiã corpora & pecunias ab extremis seruat periculis, nõ secus quàm rhetorica. atq; hæc tamen humilis est atq; modesta, non iactabuunda, neq; anpullosa, quasi mirabile aliquid consecuta. Sed cum eadem efficiat quæ rhetorica, si ab Aegina hucusque nos seruet, duos duntaxat exigit nummos. Si verò ex Aegypto, vel Ponto, salua reduxerit quæ modo dicebam, nos & filios vxoresq; & diuitias, duas drachmas expostulat: atque ipse hac arte præditus, qui'ue hæc perfecerit, descēdens, in littoreq; secus mare nauēq; deambulans, nequaquã se effert, neq; inflatur. Animaduertit enim, vñ arbitror, incertũ esse vtrũ profuerit vel obfuerit illis quos seruauit, ne fluctibus mergerentur: intelligens se nihilo vel corpore, vel animo meliores reduxisse illos quã acceperit ab initio nauē ingredientiẽs. Cogitat ergo si quis magnis insanabilibusq; morbis corporis pressus in mari non pereat, hũc ideo miserum esse, quia non periit, nec vllã ab ipso suscepisse vtilitatem. Siquis aut animo qui corpore preciosior est, multos insanabilesq; habet morbos: nunquid huic viuendum est: eiq; vtilitatem afferret, siue ex mari,

uari, siue ex iudicio, siue aliunde quis ipsum seruet? Sed profecto nouit, flagitioso homini ut uiuat non expedire. Necesse est enim ut male uiuat. Quamobrem nulla extat lex per quam gubernator quamuis nos seruet, gloriari possit, atque in honore haberi. Cæterum ipse machinarum faber, qui nedum gubernatore, sed etiam exercitus duce, vel quouis alio non minus interdum seruare potest, eod quod ciuitatibus interdum toris salutem præstet, nunquid caufidico æquiparandus esse uidetur? Qui si vellet hic quemadmodum vos rem suam extollere, nimirum vos verbis obrueret, exhortans omnes ut fabri machinarum efficiantur: quasi nullius momenti sint cætera. Non enim sibi deesset materia. Verum tamen hunc ipse artemque eius nihilominus contemneres, ac velut per contumeliam machinarium vocitares, nec eius filio collocare in matrimoniū filiam tuam velles, neque etiam filiam tuam eius ducere. Quamuis ex quibusnam rationibus facultatem tuam laudas? quonam pacto vel machinarium, vel alios quos paulo antè commemorauimus, iuste poteris aspernari? Dicturum te arbitror, meliorem esse te, atque ex melioribus ortum. Ipsum verò quod melius dicitur, si non est id quod ego dico: sed hoc ipsum virtus est, seruare seipsum qualescunque sit, atque sua: certe ridicula tibi vituperatio

Peratio est aduersus machinariū , vel medi-
cum, alias' ve artes, quotcunq; salutis gratia
sunt inuentæ. Cæterū ō beate, vide ne aliud
sit generosum atq; bonū, quā seruare atq;
seruari. Neq; enim viuere hic quantūcunq;
tempus, optandum est viro qui verè sit vir:
neq; vita hæc amāda est, sed hæc Deo cura
relinquenda: mulieribusq; adhibenda fides,
quæ dicunt neminē vitare posse fatum: id in
primis cōsideret quisq;, qua ratiōe hoc ipso
tempore quo vita fungitur, quā optime vi-
uat. Non'ne id fiat si ciuibus quibus cū vi-
uit, persimilem se præstet? & nūquid opor-
teat te tunc similitimum euadere Athenien-
sium populo, si amicus huic sis futurus, ma-
gnæq; inter illū autoritatis? Cōsidera igi-
tur vtrum id tibi mihiq; expediat, nec'ne.
Ne' ve id nobis, ō beate vir, eueniat, quod
Thessalicis mulieribus deducenibus lunā
euenire tradunt, cū amicissimis optio no-
bis sit huius potentia. Si autem ipse putas
quempiā hominum artem quandā ciuino-
di traditurū, per quam in ciuitate hac potēs
efficiaris, quamuis gubernationi publicæ
sis dissimilis, siue melior, siue deterior,
haudquaquā rectè, vt mihi videtur, ō Cal-
licles, cogitas. Non enim imitatorē, verum
ipla natura persimilē esse iis oportet, si ma-
gnū aliquid ad beneuolentiā Atheniensis
populi

717
 populi comparandam sis consecutus, ac per
 Iouem insuper Pyrilampi. Quisquis te his
 efficiet similē, is faciet quemadmodum cu-
 pis, vt ciuilis sis, atq; rhetoricus. Nempe o-
 mnes iis verbis quæ suis moribus cōsentā-
 nea sunt, delectantur, diuersisq; turbantur,
 Nisi tu fortē, ô lepidū caput, aliud afferas.
 Dicemus ne aliquid ad hæc Callicles? CAL.
 Nescio quomodo bene dicere mihi videris
 ô Socrates. Euenit mihi tamen, quod mul-
 tis accidere aliis consuevit: nā haud magnā
 tibi habeo fidē. s o. Amor populi ô Calli-
 cles, tuo insitus animo, restitit mihi: verū si
 sæpius meliusq; hæc eadē cōsiderauerimus,
 tibi fortē probabilia videbuntur. Recordare
 igitur duas à nobis narratas esse præpa-
 rationes tam ad corpus quàm ad animum
 pertinentes. Quarū altera quidē tendat ad
 voluptatem, altera verò ad id quod melius
 est, nō gratificans, sed repugnās. Nōne hæc
 in superioribus definiuimus? c A L. Prorsus.
 s o c. Et quæ declinat ad voluptatē, seruilis:
 neq; quicquā aliud quàm adulatio est. nōne
 ita? c A L. Esto. siquidē ita tibi placet. s o c.
 Altera verò studet vt quàm optimū fiat, si-
 ue anima sit, siue corpus id quod curamus.
 c A L. Omnino. s o c. Igitur sic reip. ciuiūq;
 capeienda nobis est cura, vt ciues ipsos bo-
 nosefficiamus. Alioquin quēadmodū supe-
 rius

rius meminimus, nihil prodest beneficium aliud cōferre, nisi honesta & bona sit mens eorū qui accepturi sunt vel pecunias multas, vel imperiū, vel aliam quamlibet potestaté. Ponimus sic esse, nec'ne? C A L. Prorsus, si tibi placet. S O C. Si ergo nos inuicē & Callicles, cohortaremur, publicē ciuilia pertractantes ad murorū, vel naualium, vel templorū ingētia ædificia: nunquid necesse considerare nos ipsos atq; dispicere: primū quidem an eius artis peritiā habeamus, nec'ne: & à quo didicerimus? an ita oporteret id fieri aut minus? C A L. Prorsus. S O C. Secundo verò, si quando priuatim nobis vel amicis, aliquod construximus ædificium: ad'ne pulchrum sit vel turpe. Quòd si inuenimus magistros nobis bonos præstātesq; fuisse, multaq; ædificia atq; præclara, tū vnā cum magistris, tum à nobis ipsis ædificata: tunc demum rationi cōsentaneum esset ad publica nos cōferre. At si neq; magistrum nostrū possimus ostendere: ædificia quoq; aut nulla, aut non bene constructa: stultum certe foret, opera aggredi publica, nosq; ad ipsa inuicem cohortari. Fatemur rectē hæc dici, nec'ne? C A L. Prorsus. S O C. Non'ne similiter & in cæteris omnibus, atq; si in ciuiliū rerū tractatione inuicem cohorte-
mur, quasi idonei simus medici, examinare

nos

pro-
uer-
um.

nos mutuo hunc in modū conueniet : Age
per deos, ipse Socrates, quonam pacto affe-
ctum ad sanitatē corpus habet, vel quisnam
alius Socratis opera euasit, à morbo siue li-
ber, siue seruus ? Me quoq; de te eadem ra-
tione iudicare deceret : atq; nisi aliquē per
nos vel peregrinorū, vel ciuium, siue virum,
siue mulierem sanatum esse comperiamus,
per Iouem valde ridiculū foret cō amentiaē
prouchi, vt nullis priuatim tētatis, nullisq;
perfectis rebus, necdū arte exercitata, figu-
lariā, vt dici solet, in ipso vase discere aggre-
diamur, & ipsi ad rempub. accedentes, & ad
eam alios prouocantes. Non'ne id conari
stulti hominis esse putares ? c A L. Nimirum.
s o c. At ô virorū optime, cū nuper admi-
nistrare rempub. cœperis, ac me insuper ex-
horteris, quod' ve id nō faciam, reprehēdas :
non'ne ita inter nos cōsiderare debemus ?
Agedū Callicles, quēnam suorum ciuium
reddidit meliorē ? Est'ne quisquam, qui cū
antea improbus & iniustus & incontinens
atq; imprudens esset, tandem verò Calliclis
opera honestus bonusq; euaserit, siue pere-
grinus, siue ciuis, siue seruus, siue liber ? Dic
si quis id abs te exigat, quidnam sis respon-
surus ? quem adduces aliquando factum tua
consuetudine meliorē ? An exponere piget
si aliquod eiusmodi est opus priuatim à te
confectū

confectum prius, quàm ad rempub. te conferres? C A L. Cōtentiosus es Socrates. s o c. At non contentionis causa id requiro, sed reuera cupiditate discendi quemadmodum administranda nobis publica censeas: an alia curanda sunt rempub. aduentibus quàm vt optimi ciues efficiantur: an non sæpius iam confessi sumus id esse ciuili homini faciendum? Num cōfessi sumus? Respōde quæso. profecto confessi sumus, vt ego pro te respondeam. Si igitur ad id in sua ciuitate virum bonū incumbere decet, nūc in memoriam reuocans mihi dicas velim, nunquid illi quos in superioribus cōmemorasti, adhuc tibi viri boni fuisse videātur, Pericles, Cimon, Milciades, Themistocles. C A L. Mihi quidem. s o c. Non'ne si viri fuere boni, vnusquisq; illorū ciues ex deterioribus reddidit meliores? Non'ne ita? C A L. Ita. s o c. Si ita est: ergo quando Pericles primo orare coepit ad populū, deteriores erant Athenienses, quàm cum postremam ad eos habuit orationem. C A L. Forsitan. s o c. Non licet vir optime dicere forsitan. Nam ex his quæ concessimus necessariò sequitur: siquidem bonus ille ciuis fuit. C A L. Quid tum? s o c. Nihil. verum ad hæc id mihi dicas: nunquid dicantur Athenienses Periclis opera meliores esse redditi, aut omnino cō-

trā

trà ab illo corrupti. Sanè Periclem audio Athenienses fecisse pigros, timidos, loquaces, avaros: primumq; mercenaria stipendia induxisse. C A L. Ab his qui fractas habent aures hæc audis ô Socrates. S O C R. At hæc non amplius audio, sed apertissimè scimus uterq;: videlicet Periclem ab initio magno in precio fuisse habitum. neq; turpem sententiam aduersus eum vllam tulisse Athenienses, dum prauī erant: postquā verò honesti & boni ab ipso facti sunt, in extremo eius vitæ furti ipsum condemnauisse: parumq; abfuisse quin vltimo supplicio quasi malum virum afficerent. C A L. Quid tum? malus ne propterea Pericles vir extitit? S O. Talis quidem afinorum curator & equorū atq; boum malus videtur: si cum eos acceperit, neque calcitrosos, neq; cornupetentes, neq; mordaces, effecerit vt hæc ob feritatem habeant vitia. An non tibi videtur ille cuiuslibet animalis malus esse curator, qui cum acceperit māluetum, magis ferum reddiderit quàm accepit? Videtur tibi nec ne? C A L. Concedo equidem vt tibi gratum faciam. S O C R. In hoc præterea gratificare mihi, respondens vtrum homo vnum sit animalium nec ne. C A L. Quid rogas? S O C. Non ne hominum curam Pericles habebat? C A L. Habebat. S O C R. Quid ergo? an non oportet

oportebat ipsos quemadmodū modo consensimus, iustiores ex iustioribus ab illo fuisse factos? siquidem ille qui curabat eos in rebus ciuilibus peritus erat. C A L. Prorsus. S O C. Non'ne iusti mansueti sunt, vt ait Homerus? tu verò quid ais? non'ne similiter? C A L. Aio. S O C R. Veruntamen feros magis ipsos reddidit quàm acceperat: idq; aduersus seipsum, quod quidem minimè voluisset. C A L. Vis'ne tibi assentiar? S O C R. Si videor tibi vera loqui. C A L. Sūt ista S O C. Proinde si magis feros, ergo iniustiores atq; deteriores. C A L. Esto. S O C R. Quamobrem non bonus ad rempub. administrandam ciuis Pericles erat, vt ratio hæc ostendit. C A L. Non, vt ipse ais. S O C. Per Iouem neq; vt tu inquis, per ea quæ confiteris. Rursum autem mihi de Cimone dicas: non'ne relegauerunt eum illi quos ipse curauerat, vt vocem eius decennio nō audirent? Præterea aduersus Themistoclem idem fecerunt, atque exilio insuper damnauere. Milciadem verò qui in Marathone pugnavit, in carceris barathrum detrudere decreuerunt: ac nisi obstitisset magistratus, proculdubio incidisset. At verò si boni, vt tu ais, hi fuissent viri, talia nunquam perpessi fuissent. Etenim aurigæ boni, non ab initio quidem non excidūt postquam verò equos curauere

curauerint, eiusq; artis fuerint peritiores, tum excidunt. id enim neque in aurigaria, neq; in alio quouis opere accidere solet: tibi videtur? C A L. Minimè. S O C. Vera igitur erant quæ à nobis in superioribus dicebantur, nullum videlicet in hac ciuitate nos virum scire extitisse, qui in rep. bonus ciuis esset habendus. Tu verò confessus es nullum ex his qui nunc sunt, esse talem: ex his autem qui præcesserunt, extitisse nonnullos, atq; inter eos quidē hos viros præcæteris elegisti. Hi verò non aliter se habere hac in re quàm qui nunc sunt apparuerunt. Quapropter si hi oratores fuerūt, neq; vera rhetorica vñ sunt, alioquin nunquam cecidissent, neq; adulatoria. C A L. Multum tamen abest ô Socrates vt quisquam eorum qui nunc sunt talia gesserit, qualia istorum quiuis gessit. S O C. O beate, nec ego, quantum ad ciuitatis administrationē pertinet, istos vitupero. immò verò hac in re mihi videntur diligentiores quàm hi nostri fuisse, aptioresq; ad illa conficienda, quæ ciuitas cupiebat. Verum in eo quòd castigare ciuium cupiditates oporteat, neque illis obsecundare, sed & persuadendo & cogendo ad hoc ipsum perducere vnde meliores redantur ciues: nihil, vt ita loquar, inter hos atque illos interest. quod quidem solum est

boni

boni ciuis officium. At tamen tibi confiteor illos his aptiores fuisse ad naues, naualia, mœnia, aliaq; eiusmodi multa reip. comparanda. in rem ergo ridiculam disputando reuoluti sumus: siquidem in omni hac disputatione in idem assiduè circumferimur, quid dicamus ignari. Ego enim te sæpius cōcessisse arbitror, atq; cognouisse geminā hanc esse facultatem circa corpus & circa animā curatricē. Et alteram quidem ministrā, per quam quæ corpus cupiat, cōparentur: veluti si famelcat, cibi: si sitiat, potus: si frigeat, vestes, stramenta, calcei, cæteraq; quæ ad vsum corporis exiguntur. Et profectò dedita opera easdē per imagines tibi loquor, vt facilius intelligas, horum esse paratorem, vel cauponem, vel mercatorē aut opificem alicuius istorum: videlicet pistorē, aut coquum, aut textorem, aut calceorum sutorē, infectoremq; coriorum, nec mirum est eum qui talis sit, videri corporis curatorem, tam sibi quàm aliis imperitis, esse præterea artem quandam gymnasticam atque medicinam, in quibus curatio corporis reuera consistit. Quam decet huiusmodi artibus imperare, earumq; operibus vti, propterea quod scientiam habeat boni atq; mali quantū ad corporis pertinet alimenta atq; valetudinē: quod quidem ab his aliis omnibus ignora-

H

tur.

tur. Quam ob causam dicendum est, hæc quidē serviles ministrasq; & illiberales esse circa corporis cultum: gymnasticam verò & medicinam his mērito dominari. Hæc igitur eadem esse etiam circa animum videris mihi interdū cognoscere: mihiq; concedis tanquā quid dicam intelligas. Verum paulò post adducis in medium viros præclaros & bonos in hac ciuitate quondā fuisse: atq; me querente qui nam isti fuerint, videris similimos proferre homines circa rempub. ac si me percontante qui nam fuerint aut sint boni circa gymnasticam corporum curatores, responderes mox idq; serio, Thearion pistior, & Mithecus qui de Siculoꝝ arte coquinaria scripsit, & Sarambus caupo: quasi hi mirabiles corporum cultores extiterint: quorū hic suaues panes, ille epulas, ille vinum præparabat. Fortasse igitur indignè ferres, si gymnasticā te non intelligere diecrem. Nam ministros in mediū affers, cupiditatumq; assertores: qui quid honestum bonūve sit in his, nequaquam diiudicant, sed vtcunq; contingit corpora hominum implent eaq; saginant. Hi laudantur ab ipsis, cum tamen ob nimiam impletionē carnes illas veteres absumplerint. Atque postea cum ingruunt morbi, qui ita nutriti sunt, eos quidem qui deinceps consuluer

fuluerunt ob ignorantiam accusant: eos verò qui ad libidinem nutriuere, nequaquam. Cum, inquam, repletio talis tanquā immoderata tandem infert morbum, tunc præsentes consultores criminantur & improbant, atq; iniuria insuper si queant afficiunt: priores verò illos qui causam morbi dedere, laudibus efferunt. Et tu nunc ô Callicles similitimū quiddā facis, dum eos laudas qui hos nutriuere, atq; his rebus quarum cupido incesserat, implere, quos aiunt magnā effecisse ciuitatē. quòd autem tumens & intus malè sana iam sit ob antiquos illos, non sentiunt. Absq; enim temperantia & iustitia, portibus, naualibus, moenibus, tributis, vectigalibus, & huiusmodi nugis ciuitatē hanc impluerūt. Quando igitur morbos erūpit, tunc illi qui in præsentia gubernant remp. improbātur. Themistocles verò ipse & Cimmo & Pericles qui malorū causa fuere, laudantur. Quamobrē tu forsità nisi caueas capieris, & amicus meus Alcibiades, quando præter illa quę acquisita erant, vetera quoq; fuerint amissa, quāuis malorū causavos non sitis, sed viā cum cæteris causa. Atqui ego rem stultam & nunc cerno & de antiquis illis audio. Sentio enim quando ciuitas aliquem ex his qui in repub. versantur iniustitiæ damnare aggreditur, grauiter eos ferre

N 2

atq;

atq; discruciari animo, quasi iniqua patiantur qui beneficia in remp. multa cōtulerint. Nempe aiunt iniuste se ab illa dānari. Quod omninò falsum est. Nunquam enim reip. gubernator iniuste damnatur ab ea cui præest ciuitate. Videtur autē idem euenire his qui in repub. versantur, atq; sophistis. Sophistæ enim quāuis in cæteris sapientes, in hoc tamen vno absurdè se gerunt: quod cum se docere virtutes affirmant, sæpe tamen discipulos velut ingratos accusant atq; iniustos, qui cum bona ab eis reportarint, mercedem tamen nullam aut gratiā referant. Quo quidem sermone nihil à ratione est alienius, quod videlicet viri boni iustiq; facti, & ab iniustitia præceptoris opéra remoti, atque iustitia præditi, iniurias ea ipsa iniustitia quam non habent præceptoribus inferant. an non videtur tibi ô amice id absurdum? Reuera cōcionari me coëgisti, dum respondere recusas. C A L. Tu verò per teipsum dicere non potes nisi quis tibi respōdeat? S O. Videor equidem, & nunc frequētes iam extendo sermones, dum ipse mihi non respondere dignaris. Sed ô bone vir per Iouē amabilem mihi dicas, an non præter rationē tibi videtur, vt is qui dicat se bonum aliquē reddidisse, de eodē conqueratur, quasi qui bonus ab ipso factus est, sit & malus? C A L.

Mihi

Mihi quidem videtur. s o c. Non'ne audis illos qui docere virtutem profitentur, talia conqueri? c a l. Equidem, sed quid'nam de hominibus nullius pretii dicere potes? s o. Quid verò de illis diceres qui reipub. præesse se aiunt, atq; vt illa quàm optima sit diligenter excogitare: rursusq; ipsam accusant prout accidit, tanquam pessimam? putas'ne hos ab illis differre? Idem profectò est sophista ac rhetor, vel propinquū aliquid atq; simile: quemadmodū ad Polum dicebam. Tu autem propter ignorantiam præclarum quiddam putas esse rhetoricā, sophisticam verò cōtemnis. Sed reuera pulchrior est sophistica quàm rhetorica: quo & pulchrior est conditrix legum quàm iudiciaria, & gymnastica quàm medicina. Solis autē concionatoribus & sophistis minimè arbitror concedendum, vt de eo quod ipsi docent, quasi sibi sit malum, conquerātur. Alioquin in eadem ipsa accusatione seipso pariter criminantur, quasi nihil eis profecerint quibus vtilitatem attulisse se dicunt. non'ne ita se res habet? c a l. Ita prorsus. s o c r. Et contulisse beneficium absque mercede, vt consentaneum est, solis istis conueniebat, siquidem vera dicerent. Nam alia quidem beneficia cum quis acceperit, veluti per gymnasii magistrū celer factus, fortè utiq;

H 3

grat

gratiam non referret, nisi cauere ut mercedem solueret quàm primum celer satis euaserit. Non enim tarditate, ut arbitror, homines sed iniustitia iniuriam faciunt. Non'ne? C A L. Ita. S O C. Siquis igitur hoc ipsum auferat, scilicet iniustitiam, discrimen iam iniuriæ deuitauerit. Verum per id solū in tuto collocari beneficium potest, si quis eos quibus confert, bonos reuera possit efficere. Non'ne? C A L. Consentio. S O C R A. Propterea ut videtur in aliis contractibus turpe non est sibi cauere, veluti pro ædificiis cæterisq; artificiis. C A L. Apparet. S O. Pro hac autem facultate, scilicet ut bonus quis fiat, optimeq; familiam suam gubernet atque rempubl. turpe existimatur nihil prius velle docere, quàm de pecunia caueatur. Non'ne? C A L. Certè. S O C. Constat enim hanc esse causam: quia solum hoc ex aliis beneficiis eum qui acceperit facit referendæ gratiæ cupidū. Quapropter præclarū videtur esse argumentum, si is qui officiū eiusmodi præstiterit, vicissim ipse recipiat: contra verò nequaquam. Num hæc ita se habent? C A L. Ita. S O C. Ad vtram igitur me cohortaris ciuitatis curam? age mihi definias. ad eam'ne per quam Atheniensibus repugnem, cōtendamq; ut quàm optimi fiant tanquam medicis; an ad eam per quam tan-

quam

quam minifter voluptatis illorū gratia ſtudeam? Et mihi vera dic ô Callicles. decet enim te quemadmodum incepifti audaciter proſequi, mihi liberè exprimendo quæ ſentis. Et nunc ergo bene generoſeq; reſponde. C A L. Ad miniſterium proſectò te exhortor. S O C R. Ad adulationem ergo me ô vir generoſiſs. prouocas. C A L. Si maioris ô Socrates Myſſion vocari, vocaberis vti que, niſi mihi credideris. S O C R. Ne obicias mihi nunc quod iam ſæpius obieciſti, videlicet interficiet te ô Socrates, quicumq; voluerit, ne ego iterum ita reſpondeam: at malus bonum, neq; iterum dicas: auferet tibi ô Socrates quilibet ſiquid habes, ne ego quoq; reſpondeam: at verò qui auferet, neſciat illis tanquā ſibi vtilibus vti, ſed quemadmodū iniuſtè à me abſtulerit. ſic ipſe vte- tur iniuſtè. quod ſi iniuſtè, ergo & turpiter. deniq; ſi turpiter, malè. C A L. Videris mihi opinari, nihil eiufmodi accidere tibi poſſet: perinde ac ſi procul hinc habites, neque deduci poſſe in iudicium putas ab ignauifſimo quoq; nulliusq; pretii homine. S O C R. Amens certè forem ô Callicles niſi putarem: in hac ciuitate vnumquēq; quodlibet eiufmodi pati poſſe. Hoc tamen certo ſcio, ſi in iudicium venero periclitans ob ea quæ tu affers, improbum fore qui me acculauerit.

Alusbo Nullus enim bonus hominem accusat in-
is accu fontem. Profectò nihil mirum foret si mor-
inson- te damnarer. vis tibi dicam quam ob cau-
n. sam hæc expectem? c A L. Volo equidem.
 s o c. Arbitror equidem me vnà cum pau-
 cis Atheniensibus, ne dicam solum, ciuilem
 disciplinam reuera tractare, meq; solum ex
 omnibus qui nunc sunt ciuilia exercere: vt-
 pote qui non ad gratiã verba facio, quæ &
 frequentissimè facio, sed ad id potius quod
 optimũ sit quàm quod dulcissimũ: neque ea
 ad quæ quasi præclara quædã tu nunc mo-
 nendo exhortaris, recipio me facturũ, nimi-
 rum quod potissimũ iudicio dicam, non ha-
 beo. Et nunc quidẽ recurrit mihi rursus in
 mentẽ quod ad Polum dixerã. Ita enim de
 me iudicaretur, quemadmodũ inter pueros
 de medico quem accusauerit coquus. Cõsi-
 dera enim qua se ratione defenderet medi-
 cus, dic sibi apud pueros dicta, si quis eum
 his verbis accuset. Vir iste ô pueri, multa vo-
 bis intulit mala. Nam & vos & minores etiã
 vestros secando vrendoq; cõtortuet, & at-
 tenuans suffocansq; afflictat. præterea ama-
 rissimos præbet potus, & ad famem sitimq;
 vos vrget. Ego verò contrà multa & varia
 suauiaq; vobis paro. Si hæc, inquam, coquus
 deferat accusator, quid nam censes hoc cir-
 cūuentum malo medicum responsurum? an
 fortè

fortè vera fatebitur dicens: Hæc equidem ô pueri, sanitatis vestræ gratia feci? At enim quàm vehementer putas iudices eiusmodi reclamatu-
 ros? C A L. Vehementer fortasse putandū est. S O C. Non ne igitur in maxima eum ambiguitate inopiaq; suæ defensionis tunc detineri existimas? C A L. Prorsus. S O C. Idem mihi scio, si in iudiciū traheretur, eueniret: neq; enim voluptates vllas à me ad eorum libidinē inuentas cōmemorare possem, quas ipsi beneficii vtilitatisq; loco existimāt: ego verò nequaquā. Nec ministros quidē earum probo, neq; eos ob id quibus præbentur, feliciores existimo. Præterea si quis me dicat vel corrūpere iuuentutē in ambiguitatē inopiamq; deducendo, vel improbare seniores mordacibus quibusdam verbis vel priuatè, vel publicè, nō dabitur mihi veri dicendi facultas: me videlicet iustè hæc omnia dicere, eorumq; ipsorum duntaxat vtilitati cōsultere: neq; aliud quicquā afferre facile potero. Quamobrè forsitan nihil est quod aduersus me nō decerneretur. C A. Videtur ergo tibi bene se habere qui in ciuitate talis sit, vt sibiipsū nequeat præsidio esse? S O C. Modo hoc fit in ipso ô Callicles, quod tu sæpius cōsensisti, vt sibi met id auxilii præstare possit, quo neq; aduersus homines, neq; aduersus deos iniustè

h s aliq

aliquid fecerit, aut dixerit. Hoc enim auxilii genus præstare sibi, sæpius iam consensimus optimū esse. Si quis igitur me conuincat, eiusmodi auxiliū mihi vel aliis afferre non posse, proculdubio erubescere siue inter multos, siue inter paucos, siue solus à solo fuerim redargutus. Itaq; si propter hanc impotentiā morerer, grauiter ferre. Sin autē ob adulatoriæ rhetoriæ defectum vltimo supplicio afficerer, certo scio me mortē per facile ferentē te perspecturū. Nam mori quidem nullus formidat, nisi omninō rationis expers atq; ignauus, iniuste autē agere veretur. Multis enim peccatis refertā animā ad inferos descendere, extremū omniū est malorum. Proinde si quamobrem sic se res habeat, cognoscere cupis, rationē tibi exhibebo. C A L. Imō verō cum cætera perfeceris, hoc etiam perface. S O C R. Audi igitur, ut aiunt, pulcherrimū sermonem, quem te arbitrator fabulam putaturum: ego verō non fabulam, sed sermonē. Nam tanquā vera quæ dicturus sum, tibi narrabo. Profectō quemadmodū ait Homerus, Iupiter, Neptunus & Pluto, regnum quod acceperūt à patre, inter se diuiserunt. Extabat autem lex de hominibus sub Saturno, & semper, & nunc etiam extat apud deos: ut quicūq; homines iuste pieq; vitam egissent, cum è vita mi-

grat

grarēt, ad beatorū insulas profecti, in omni felicitate viuerent, à malis longè seiuncti: qui verò iniuste impieq; vixissent, in punitionis iustiq; supplicii carcerem, quod appellant Tartarum, irent. Horum verò iudices sub Saturno, atq; etiam sub ipso Ioue regnare nuper incipiente, viuentes erant atq; viuentium, atque eadem die qua mortem quis obiturus fuerat, iudicabant. quapropter iniuste iudicabatur. Igitur Pluto atque beatarum curatores insularū Iouem aduētes retulerunt, indignos ad eos vtrinq; homines deuenire. Ad quos sic, inquit Iupiter: At ego remedium adhibebo. Nunc enim propterea iudicatur iniquè, quòd vestiti atque circumdati singuli iudicantur, quoniam ante obitum iudicantur. Itaque multi prauas circumferentes animas circumdati sunt corporis forma, & genere atq; diuitiis. Preterea quando iudicium iniminet, confluunt multitudo testium asserentium eos iuste vixisse. Quo fit vt iudices ob hæc obstupescant. Accedit quòd & ipsi vestiti atque circumdati iudicant, oculos & aures & totum corpus quasi animæ velamen habētes. Hæc enim omnia illis obstacula sunt, videlicet tam sui quidam quàm eorum qui iudicantur, amictus. Principio prouidendum est, inquit, ne homines mortem suam præsen-

tiant

tiant: nunc enim prævident, & mandatum est Prometheo, ne eos præsentire permittat. Deinde nudi his omnibus sunt iudicandi. Sunt enim iudicandi post obitum. Iudicem quoq; ipsum esse nudum oportet, mortuum videlicet: & ipso duntaxat animo animum ipsum inspicientem statim post insperatum cuiusq; obitum, animū inquam, à suis omnibus desertum, omnemq; ornatū exteriorem relinquentē in terra, ut iudicium iustè procedat. Ego igitur utpote qui ante vos hæc præviderem, constitui iam meos filios iudices, duos quidem ex Asia, Minoem videlicet, & Rhadamāthum: vnum verò ex Europa Aeacum. Hi ergo postquā mortui fuerint, iudicabunt in præto quodā, ibiq; in triuiō, ex quo geminæ tendūt viæ: altera quidem ad tartarum, altera verò ad insulas beatorum. Et Asiaticos quidem Rhadamāthus: eos verò qui ab Europa venient, Aeacus iudicabit. Minoi autem id munus iniungam ut ipse diiudicet si quid aliis ambiguum fuerit, ut iustissimè, recteq; de transmissione animarum iudicetur. Hæc sunt ô Callicles quæ audiui, veraq; esse credo, atque ex his sermonibus adductus ita mecum reputo. Mors quidē est ut mihi videtur nihil aliud quàm rerum duarum, animæ scilicet atque corporis, à se inuicem dissolutio. Cum verò
duo

duo hæc disiuncta sunt inuicem, non multum abest quin vtrunq; ipsorum habitum seruet eundem quem viuentem hominem possidebat. Principio corpus tam naturam suam quam culturam passionemq; præfert. Veluti si magnum erat alicui corpus vel natura, vel alimonia, vel vtrisque dum vivebat: mortuo etiam homine erit magnū. Item si crassum fuerat, erit & crassū: ceteraq; similiter. Præterea si comædi studiosus homo fuerat, seruabit comam. Rursus si quis erat verbero, multa q; plagarum vestigia corpori habebat impressa vel à verberibus, vel à vulneribus dum viueret: huius quoque mortui corpus eadem retinere videmus. Et si qua in parte fractum erat aut distortum, eo quoq; mortuo eadem hæc apparent: atque vt summum dicam, quaecumq; viuentis erat corpus, talia ipsius mortui omnia vel plurima ad tempus apparent. Idem quoq; mihi videtur Callicles de anima sentiendum: cuncta enim apparent in anima cum corpus exuerit, tam quæ ex natura, quam quæ ex affectibus inerant, quæ ob rei cuiusq; studiū in eam homo contraxit. Cum igitur ad iudicem perueniunt, Asiatici quidem ad Rhadamanthum, Rhadamanthus eos sistens vniuscuiusq; animam intuetur, cuius tamen anima illa fuerit non animaduertit. Sed plerunque magni

Persar

Persarum regis aut alterius regis siue poten-
 tis obuium animum contemplatus nihil in
 eo reperit sani : sed periuriis atque iniustitia
 quasi quibusdā verberibus cicatricibusq; in-
 fectū, qualia cuiusq; actio contraxit impres-
 sitq; animo, omniaq; obtorta mēdaciis atq;
 vanitate, nihilq; recti habentē, quia sine ve-
 ritate fuerat educatus : præterea ob peccan-
 candi licentiam & petulantiam mollemq;
 lasciuiam & in actionibus singulis intem-
 perantiam, in compositū penitus atq; turpē.
 Animū igitur contemplatus sic affectū, sta-
 tim ignominiosè extra custodiā illuc tran-
 smittit, vbi meritas subire pœnas oportet.
 Conuenit autem omnem qui ab aliquo re-
 ctè punitur, vel ipsum fieri meliorem vtili-
 tatemq; percipere, vel cæteris exempla dare,
 vt alii pœnas eius conspiciētes meliores ob
 timorē efficiantur. Qui verò apud deos &
 homines ita dant pœnas vt vtilitatem inde
 aliquam referant : hi sunt qui peccata sana-
 bilia commiserūt, quibus dolor cruciatusq;
 prodest & apud homines & apud inferos.
 Non enim aliter quis potest ab iniustitia li-
 berari. Qui autem extrema iniustitia deti-
 nentur, ac propter eiusmodi delicta sunt in-
 sanabiles, ex his exēpla sumuntur, ipsiq; nul-
 lam amplius vtilitatē inde reportant, vtpote
 qui sanari non possint : sed prosunt dunta-
 xat

at aliis per exemplum, qui eos intuentur propter flagitia maximis acerbissimisq; & terribilissimis poenis omni tempore cruciatos, tanquam exemplum monumentumq; & spectaculū apud inferos in carcere præbentes iniustis omnibus qui ad ea loca descendunt. Quorum vnum dico fore Archelaum, si vera narrat Polus, & alium quicumque tyrannus talis extiterit. Arbitror autem in eorum numero qui solū exempla tradunt, plurimos esse tyrannos, reges, potentes, ciuitatum gubernatores. Quippe cum hi ob ipsam peccandi licentiam grauissima prophanissimaq; peccata committant. Attestatur autem nobis Homerus, qui reges & potētes inducit apud inferos omni tempore cruciatos, ceu Tantalum, Sisyphum, & Tityum. Therfitem verò & si quis alius priuatim fuit malus, nullus vnquā velut inianabilem magnis fecit poenis torqueri, quippe cum licentiam, vt arbitror, non habuerit: quamobrem felicior erat illis, quibus licentia sceleris perpetrādi dabatur. Profecto Callicles ex his qui potentiam licentiamq; habent, sunt qui nimium prauī fuerunt. Nihil tamen prohibet inter hos etiā bonos quosdam esse viros: & certē qui talis fuerit, mirificē est colendus. Nempe arduum est o Callicles ingentiq; laude dignū, vt quis in magna peccandi

licent

licentia, constitutus iustam transigat vitam: pauciq; tales reperiuntur. Fuere tamē & hīc & alibi, atq; vt arbitror, erūt nonnulli præclari boniq; viri, hac videlicet virtute præditi, per quam ea quorum sibi concessa est autoritas, iusta tractarēt. Vnus autem Græcorū omnium probatissimus Aristides Lysimachi filius extitit. Plures autē ō vir optimē potentum improbi sunt. Quamobrem vt dicebam quando Rhadamāthus aliquem eiusmodi deprehendit, nihil aliud in ipso nouit, neque quisnam sit, neq; ex quibus ortus, sed vtrum sit malus: cumq; id comperit, dimittit in Tartarum, obsignās vtrum sanabilis vel insanabilis videatur. Ille verò illuc transmissus meritis subit poenas. Interdum verò alium intuitus animū vel priuati, vel alicuius alterius qui piē atq; integrē vixerit: quod quidē philoſophis potissimum contingere arbitror, rem suam agentibus neque multis se negociis implicantibus: applaudit huic, transmittit ad insulas beatorum. Hæc eadem Aeacus efficit. Vterq; verò ipsorum virgam tenet, dum iudicat. Minos autem considerans sedet solus, aureum habens sceptrum, quemadmodum de hoc apud Homerum inquit Vlysses, videlicet illum vidisse sceptrum aureum tenentem, iuraq; mortuis dantem. Ego igitur, ō Callides

cles, ab huiusmodi sermonibus flector, & iam considero qua ratione iudici sanissimū animum ostendere possim. Quamobrem omnes populi spernens honores, veritatemq; considerans, conabor reuera, quā maxime potero bonus viuere atque mori. Cohortor autem & cæteros omnes quantum possum. Te quoq; ad huiusmodi vitam reuoco atq; certamen: quod equidem assero præ aliis certaminibus in hac vita esse homini subeundū. Quapropter & te obiurgo qui non poteris tibiipsi opem ferre quando de te iudicabitur, instabitq; sententia quam modo dicebam. Sed cum perueneris ad iudicem Aeginæ filium, illeq; te apprehensum ducet: oscitabis vacillabisq; illic non minus quā ego hīc apud iudices vestros. Ibi forsitan percutiet te aliquis turpiter super genam, & contumelia iniuriaq; prorsus afficiet. Hæc forsitan auilis quædam fabula tibi videtur, & quæ dicta sunt contemnis: sed profecto nihil mirabile foret hæc spernere, siquo pacto perquirentes meliora his & veriora inuenire possemus. Nunc verò vides, cum tres viri sitis omnium qui nunc sunt Græcorum sapientissimi, tu scilicet, & Polus, & Gorgias, non posse vos tamē ostendere alia esse ratione viuendum, quā ea quæ illuc quoq; conducere videatur. Immo verò in tot ser-

monib

monibus cum cæteri redarguti fuerint, solus hic remanet firmus: scilicet caueudum esse iniuriam facere magis quàm pati: idq; viro præ cæteris omnibus meditandum, non vt bonus quidem videatur, sed vt reuera sit bonus publicè atque priuatim: Si quis autem malus quodã modo fuerit, esse puniendum. Idq; secundo loco bonum esse, post id quod est esse iustum, videlicet fieri castigatione bonum, potnasq; iniustitiæ luere: omnem præterea adulationem circa seipsum, & alios, siue paucos, siue multos fugiendam esse: Rhetorica denique omniq; alio actionis genere pro iustitia duntaxat vtendum. Quas ob res mihi credens, sequere me illuc, quò cum perueneris, & viuens & mortuus beatus eris, quemadmodum tuus quoq; sermo significat. Atque permitte vt aliquis te contemnat vt stultum, iniuriisq; si libet afficiat, ne ue cures, si ignominiosè percutiaris. Nihil enim graue patieris si reuera honestus bonusq; sis, virtutèq; exerceas. Postquam verò sic vnà exercitati fuerimus, tunc si tibi operæprociū esse videbitur, ad publica iam nos negocia conferemus, aut ad quodcunq; nobis deliberantibus tum, quando melius deliberare poterimus, visum fuerit. Turpe enim est cum tales simus, quales nunc esse videmur, iactare se verbis quasi

aliquid

aliquid simus: quibus nunquam de rebus
eisdem & quidem maximis eadem iudican-
tur, in tantum processimus ruditatis. Hanc
igitur rationem, quæ nunc nobis innotuit,
tanquam ducem sequamur, ostendentē no-
bis, hunc optimum esse viuendi modum, ut
iustitiam cæterasq; virtutes per totam vi-
tam exerceamus. Huic igitur obtempre-
mus, aliosq; ad hanc adhortemur. Non au-
tem pareamus illi, qua tu cōfissus ad eandem
me exhortaris. Nullius enim est precii.

ARG. MARSILII FICINI IN.
Menonem de virtute.

Quatuor esse argumentationum genera,
quibus Plato utitur, exemplum, indu-
ctionem, ratiocinationem, & enthymema, &
quo pacto fiant, satis in Alcinoi compendio,
quod & nostraduximus, declaratur. Vbi T
etiam tres Platoniorum dialogorum species. B
inuenimus, & quibus argumentationibus in
vnaquaque dialogi specie uti soleat. Aut enim
solum inquirat, falsa'ue confutat dialogus,
aut solū vera exponit ac docet, aut in utroq;
uersatur. Primus inquisitiuus & contentio-
sus. Expositiuus alter. Postremus mixtus est
dictus, Meno autem licet mixtus sit, maiori
tamen ex parte contendit & confutat, &

omnes argumentationes attingit : vt nisi quæ ex alijs Platonis dialogis, qui ad expositionem magis quàm ad disceptationem pertinent, sensa colligat, et Menoni huic adiiciat, difficile summam disputationis huius elicere possit, est autem hæc, quid virtus sit, & quomodo nobis adsit, inquirere. Id Socrates efficit, dum quatuor Menonis, Aristippi, Gorgia, & Prodicæ de virtute definitiones confutat, & definitionem suam post illas inductam geminis objectionibus retractat. Veritas quippe ex redargutione falsitatis elucet. Est autem hominis virtus affectio siue habitus animæ, quo potentia naturalis eius quàm optimè suum opus exercet quæ definitio in libris de Repub. traditur. Opus cuiusq; potentiæ tunc optimè exercetur, cum ad finem suum dirigitur. Quod ad finem confert, vtile dicitur. Merito igitur in hac disputatione cõmune virtutis officiũ id esse traditur, vt & actiones & ea quibus agẽdo utimur, vtilia reddat. Illa itaque definitio huic dialogo cõsonat, cunctiq; virtutibus est communis. Virtutum profecto species plures sunt, pro viriũ animæ & actũ diuersitate, in quibus vna tamen quæ dicta est cõmunis virtutis ratio semper inspicitur. Prima vis animæ mens est, cuius actus est perpetua contemplatio veritatis. Secunda ratio, cuius actus veritatis inuult

res ani-
e cogni-
z.

investigatio. Tertia phantasia, cuius actus collectio eorum quæ sensus eius nuncijs porrigunt, perq; illa discursus. Atq; hæ sunt vires animæ, quæ cognitivæ dicuntur. Restant tres aliæ, quas appetitus vocat: Voluntas, & irascendi vis, & concupiscendi. Voluntatis actus, appetere quæ mens & ratio porrigit. Irascibilis, aggredi quæ ratio & phantasia proponit. Concupiscibilis actus, adsciscere quæ phantasia sensusq; obijciunt. Sex insuper istis duæ subiunguntur, movendi & nutriendi vigor, sed hæ cum superioribus, aut nihil, aut vix, & parvum admodum in virtute communicant. Affectio mentis quæ contemplationem perficit, sapientia est: quæ rationis indaginem, scientia atque prudentia. Scientia quidem indagationem eorum quæ natura facit, prudentia consultationem in ijs quæ nos agimus. Quæ phantasiæ discursus opinio recta, quam sagacitatem quidam vocant. Iustitia voluntatem & liberalitas. Irascibilem fortitudo eiusq; pedissequæ. Concupiscibilem continentia simul & temperantia. His omnibus id est commune, ut qualibet earum sit affectio actum potentie naturalis perficiens, dum decorum reddit & utilem ad finem ultimum consequendum. Variæ verò virtutes diverso modo habentur. Sapientia quidem natura: est enim æterna rationum omnium in mente com-

plexio, perpetuūq; veritatis intuitus. Scientia per doctrinam philosophia quæ reminiscen-
tiam præstat, acquiritur, dum ratio quæ
pennas olim abiicit, ad mentē conuersa remi-
niscendo iterū alas recuperat. Prudentia do-
ctrina simul & longo usu rerū aduenit. Re-
cta opinio exemplis, autoritate, inductione,
forte. Iustitia fortitudoq; & tēperantia, ca-
eteraq; morales virtutes prudentia rectaq; opi-
nionis legibus & exercitatione legitima per-
ficiuntur. Vnde duo hæc moralium virtutum
principia Plato posuit, prudentiā & rectam
opinionē. Quamobrem prudentia sæpenume-
ro totius moralis virtutis apud Platonem no-
men usurpat. Est & virtus quedā ad rectā
opinionem attinens, qua legitimi principes ac
ciues, in agendo honesti, cōtemplationis tamē
experies bonum publicum curant quam ciui-
lem peritiā nominant. Eamq; Plato facul-
tatem, & in Theage, & in præsentī Menone,
haud aliter quā sorte diuina, dari ciuilibus
hominibus disputat. Hæc igitur summula
quis mentem Platonis in Menone colliget, &
huiusmodi præmissa distinctione contradi-
ctiones renuet, obiectionesq; vitabit. Dispu-
tationem verò illam de reminiscencia geome-
tricisq; figuris in argumento tractare idcirco
non placuit. quoniam non vō principalis, sed
ut accedat

ut accessoria est inserta. Argumentum autem summam rei caputq; requirit. Singula quippe discutere non argumenti, sed commentarij potius est officium.

MENO, VEL, DE VIRTUTE.

MENO, SOCRATES,
PER ANYTUS.

PROTES'ne mihi ostendere Socrates, doceri virtus possit, nec'ne, an exercitatione potius acquiratur? Aut num fortasse nec doctrina, nec viū hominibus cōparetur, sed ipsa natura, vel alio quopiam modo hominibus insit? s o c. Haftenus ō Meno Thessalici homines inter Græcos illustres, tum equestri facultate, tum etiam diuitiis habiti sunt. Nūc autē, ut mihi videtur, sapientiæ quoq; gloriam cōsequenter, præsertim amici tui Aristippi Larissæi conciuēs. Atq; eius quidem rei autor vobis Gorgias extitit, qui in urbem vestram profectus amicos sibi ob sapientiā comparauit cum reliquos Thessaliorum optimates, tum maxime Aleuada- rum familiam, ex qua amicus tuus Aristip-
pus

pus originem ducit. Quamobrem sic vos Gorgias assuefecit, ut intrepidè & alto animo interrogantibus respōdeatis, quemadmodum scientes decet. quippe & ipse cōcedebat Græcorum cuique rogare quicquid quisq; vellet, ac singulis etiam respōdebat. Nobis verò ô amice Meno contrariū contigit: siquidem sapientia nostra quodammodo iam exaruit, atq; ex iis locis ad vos diuertisse videtur. Itaq; si quem nostrorum hominum hoc pacto percoteris, nemo erit qui non rideat. O hospes fortè tibi beatus quidam videor, quem nosse existimas, utrū doctrina, an alia quadam ratiōe virtus hominibus cōparetur. Ego verò vsq; adeo ab hac cognitione absum, ut nec quid ipsa sit virtus intelligā. Atqui ipse quoq; ô Meno sic affectus sum: in eadem quippe paupertate animi qua & cōciues mei, versor, ac me ipsum sæpe accuso, utpote quid sit virtus penitus ignorās. Cum verò quid sit nesciā, quonam pacto qualis sit norim? Num tibi fieri posse videtur, ut qui nullo modo quis Meno sit norit, utrum bonus, diues, generosus, an cōtrā sit norit? M E. Mihi quidem nequaquam. At verò ipse reuera ô Socrates, quid sit virtus ignoras? Ista de te domi renunciabimus? S O C. Nō id quæso solum Meno domi dices, verum etiam quod nulum

Ium vnquam, vt mihi quidē videtur, isthuc scientem nactus sum. M E. Nunquā'ne igitur Gorgiam cum hic cōmoraretur cōuenisti? S O C. Equidem. M E. An hæc ignorare tibi visus est? S O C. Haud satis ō Meno meminī, ideoq; quid tum mihi visum fuerit, in præsētia referre nequeo. Sed fortē & ille nouit, & tu quid ille docuerit, tenes : quare si placet, ipse dicas. Nā tibi forsitan cum illo conuenit. M E. Conuenit equidē. S O C. Eum igitur cū absit, omittamus : ipse verō ō Meno, dic per deos obsecro quid esse virtutem existimes: dic inquam, nec inuideas, vt fortunati cuiusdā mendacii redarguar, siquidem tu & Gorgias id nosse videamini, ego verō nemini vnquā hoc scienti occurrisse dicam. M E. At ō Socrates nequaquam difficile est id dicere : & primo quidem si lubet quæ viri sit virtus. hæc planē est, ad ciuiliū rerum administrationem sufficientem esse, iisq; tractādis amicos iuuare, inimicos lædere, necnon diligenter cauere ne quid ipse tale aliquando patiatur. Quod si vltius quæ sit mulieris virtus nosse requiris, neq; id arduum erit. Est enim mulieris virtus, domum rectē gubernare, dum curat domestica, viroq; obedit. Alia quoq; virtus est pueri foeminæq; & masculi, & viri iā ætate grauis : nec non liberi, si velis, alia, & alia

*Prima
virtutis
definitio
mala.*

Confu-
ratio ex
ductio-
ne.

serui. Atque aliæ permultæ virtutes sunt. Quamobré haud deest, quid de virtute dicamus. Enimuero in vnaqua; actione atq; ætate ad vnumquodque opus singulis hominibus virtus adest. Totidem præterea & de vitio ô Socrates, vt arbitror, dici possent. s o c. Non parû in hac venatione fortunatus sum ô Meno: siquidem vnam virtutem inuestigans, examen quoddam virtutû apud te habitantium repperi. Veruntamen ô Meno, si eadem examinis similitudine percontanti mihi quæ sit apis substantia, multiplices earum esse substantias respondisses, ego verò iterum te rogem, nunquid hoc quo apes sunt, an alio quopiam veluti pulchritudine, vel magnitudine, aut alio quopiam huiusmodi apum substantias diuersas esse dicis, quid inquam, sic interroganti potissimum responderes? M E. Quòd eo quòd apes sunt, minimè differunt. s o c. Et si ego post hæc rogem, quid ergo est ô Meno, quo nihil inter se differût, sed idem sunt cunctæ? habes quòd respondeas? M E. Habeo profecto. s o c. Eadem itaq; ratione virtutes quanquã multæ atque variæ sunt, vnam tamen speciem quandam in omnibus eandem habêt qua virtutes existunt, in quâ respicere decet eum qui responsurus sit interroganti cuiquam quid virtus sit. Tenes quid-

quid dicam? M E. Intelligere videor, nondū tamen vt vellem quòd quæris planè comprehendo. S O C. Verum verò circa virtutem id solū ō Meno, tibi videtur, aliam quidem viri esse, aliam mulieris, & aliam reliquorum, an etiam circa sanitatem magnitudinemq; & robur eodem modo, vt alia quidem viri sanitas sit, mulieris alia? an potius eadem vbiq; sanitatis species est, si quidem sanitas sit, seu viro, siue mulieri, siue alteri cuiusq; adsit? M E. Eadem mihi sanitas & viri simul & mulieris esse videtur. S O C R. Non ne igitur si quidem robusta sit foemina, eadem specie roboris robusta erit? Cum verò eandem dico, quā nihil differt, quā robur vt robur sit intelligo, seu viro, seu mulieri insit: num tibi differre quicquam videtur? M E. Minimè. S O C. Ergo & virtus, vt virtus sit, differt ita iuuenem, aut senem, aut virum, aut foeminam ornet? M E. Mihi quidem ō Soerates, hoc cæterorum simile nequaquam esse videtur. S O C. Non ne viri virtutem dixisti, rectè Rempub. gubernare, mulieris verò domum? M E N O. Dixi equidem. S O C R. An potest quisquam ciuitatem, vel domum, aut aliquid aliud rectè disponere, nisi tēperatè siue prudenter ac iustè disponat? M E. Non certè. S O C. Non ne si temperatè iusteq; instituunt, temperatā iustitiāq; institu-

Secunda
definitio
nala.
Cōfuta-
tio.

instituent. M E. Necesse est. s o c R. Vtrisque
igitur tam vir quàm mulier indiget, si boni
futuri sint, temperantia scilicet atq; iustitia.
M E. Apparet. s o c. Quid verò puer ac se-
nex quatenus intemperati & iniusti sunt,
num boni fient? M E. Nequaquã. s o c R. At
dum temperati & iusti. M E. Ita. s o c. Vni-
uersi igitur homines eadem ratione boni
sunt, nam eorundem participatione boni
semper efficiuntur. M E. Videtur. soc. Nun-
quam eadem ratione boni sint, ni illorum
virtus sit eadem? M E. Nunquam. s o c R. A.
Quoniam ergo eadem virtus est omnium,
conare, in memoriam reducere, quidnam
hoc esse Gorgias dixerit, ac tu vna consen-
seris. M E. Quidnã aliud quàm præesse ho-
minibus posse? siquid vnũ in omnibus exi-
gis. s o c. Requiro equidẽ, attamẽ eadem-
ne pueri & serui virtus erit ò Meno, præesse
posse domino, ac videtur tibi etiam tum
seruus esse cum imperat? M E. Haud certe mi-
hi videtur ò Socrates. s o c R. Neque enim
isthuc optime vir fas esset. sed hoc rursus
confidera, vtrum dominari posse aliquem
putas, si iustè præesse dicamus iniustè verò,
nequaquam. M E. Puto equidem, iustitia
enim virtus est. s o c. Vtrum virtus ò Me-
no, an virtus quædam? M E. Quo pacto id
ais? s o c. Quemadmodum de quou. s alio.

ut esse

ut ecce de rotunditate figuram quandā esse
 dicerem, non simpliciter figuram, ob eam
 sanè causam ita loquerer, quia aliæ quoq;
 figuræ præter rotunditatem sunt. M E. Re-
 ctè inquis. Atqui & ipse non iustitiam tan-
 tum, verùm alias quoq; virtutes esse dicto.
 S O C. At quas dicis alias, explica obsecro.
 Equidem si me de aliis figuris interroga-
 ses, utiq; respōdissem, itaq; tu quæ sint aliæ
 virtutes ostende. M E. Fortitudo, temperan-
 tia, sapientia, magnificentia, cæteræq; per-
 multæ. S O C. In idē recidimus. Multas rur-
 sum virtutes, dum quærimus vnā, inueni-
 mus, sed alio pacto: vnā verò quæ per om-
 nes diffunditur, reperire nequimus. M E.
 Nondum quæo ô Socrates, quod quæris,
 vnā in omnibus virtutē quemadmodum
 in cæteris assequi. S O C. Non ab re quidem:
 at ego si modo potuero, perducere nos co-
 nabor. Vides ne sic in cunctis contingere,
 si quis à te petat idem quod modo dicebā,
 quid figura sit, ac tu quod sit rotunditas
 responderes, & ille tibi quæ & ego inferret,
 vtrum rotunditas sit figura, an figura quæ-
 datn, an non illi diceres figuram quandam
 esse? M E. Prorsus. S O C. Non ne ob id quòd
 aliæ quoq; figuræ sunt? M E. Ita. S O C. Quòd
 si quales illæ sint quærat, euestigio respon-
 debis? M E. Equidem. S O C. R. Quinetiam si
 de

Transfer-
 tur dispu-
 tatio ad
 figuram,
 ut ad eui-
 dentius.

de colore similiter quid sit querat, & tu
quod albedo sit dicas, ac ille sic deinde ro-
get, vtrum albedo color sit, an color qui-
dam, inferres ne colorem quendam ob hoc
esse, quod alii quoq; colores reperiantur?
M E. Maxime. s o c. Si iterum colores cete-
ros referre iusserit, narrabis vtique & alios
multos, qui nihilo minus quam albedo co-
lores sint? M E. Narrabo. s o c. Quid si ille
sic, vt ego nunc, sermone progrediatur, di-
catque quod in multa semper recidamus,
quod ille fieri nequaquam permittat: cumq;
hæc multa vno nomine nuncupes, dicasq;
omnia figuram esse, inter se contraria sint
licet: hoc autem quod non minus rotundū
contineat quam rectum, quam quidem fi-
guram nominas, & nihilo magis rotūdum
quam rectum figuram esse tu dicis, an sic
dicis? M E. Sic plane. s o c. R. Cum ita dicas,
inquam, nunquid rotundū magis rotundū
quam rectum, aut rectum magis rectum
quam rotundum esse dicis? M E. Non certē
ē Socrates. s o c. Verumtamen asseris rotun-
dum nihil magis figurā esse quam rectum,
neque rectum magis quam rotundum. M E.
Vera narras. s o c. Quid igitur est, cui figu-
ra competit? declarare enitere. Si itaque sic
percontāti de figura siue colore, te nequa-
quam intelligere quid ipse velit, respōdeas,

vehe

vehementer admiretur arbitror, ac dicat, an non intelligis quod in iis omnibus idem quero? Non habebas ô Meno, quod dicas, si quis quærat quid in rotundo sit ac recto, et cæteris? quas figuras appellas, in omnibus idem? Explica quæso, ut hoc pacto ad disputationem virtutis te pares. M E. Nequaquã, sed ipse ô Socrates, edissere. S O C. Vis ne tibi gratificer? M E. Omnino. S O C. Vis tu contrã virtutis quæstionem deinde solvere? M E. Equidem. S O C. Expediendum iam est, decet enim. M E. Et maximè quidem. S O C. Age experiamur quid figura sit exprimere, & vide vtrum istud admittas. Esto itaque id nobis figura, quod solum ex omnibus semper colorem sequitur. Satis ne tibi hoc est, an forte aliud exigis? Ego enim sat habeam, si mihi posthac virtutẽ ipsam ostendas. M E. At istud absurdum quiddam est ô Socrates. S O C. Quamobrẽ? M E. Quoniam figura secundum rationem tuam est, quæ semper colorem sequitur. Si ergo colorem quis nosse negaret, eodem modo quo circa figuram dubitans, quid illi potissimum responderes? S O C R. Vera equidem. Nam si qui rogat sapientum illorum & contentiosorum, ac litigantium, aliquis sit, respondeam utique me dixisse. quod si minus rectè dixi, ad te nunc attinet respondere, ac

mca

Modus disputandi dialecticus mi-

tis.
Huius definitionis collectio quia est ab interrogatis, est dialectica: nam si esset à sensibilibus esset analytica. Definitio dialectica, figura est solidi terminus.

mea dicta refutare. Sin autem quemadmodum nos sumus, illi amici sint, velintque tantum disputare, decet profecto mitius, & magis dialectico more respondere. est autem dialecticum magis non modo verum proferre, sed iis illud rationibus approbare, quas & ille qui rogat, planè se nosse fateatur. Hoc itaque more nunc tecum dissendendo uti conabor. Dic ergo, num finem appellas terminum quendam, atque extremum? Hæc enim omnia velut idem profero, fortè verò Prodicus iis tanquam differentibus vteretur. Tu autem nun dicis terminari aliquid atque finire? nihil quippe diuersum iis verbis intelligo. M E. Dico sanè, & quodais, intelligere arbitror. S O C R. Et planum aliquid vocas, & solidum aliud, cuiusmodi quæ in Geometria tractantur? M E. Voco equidem. S O C R. Iam igitur quid figuram esse dicam, ex iis percipies: in omni quippe figura id assero, figuram esse id in quod solidum definit. Atque ut summam dicam, figuram appello solidi terminum. M E. Colorem verò quid vocas ô Socrates? S O. Procax nimium es ô Meno: homini iam seni onus imponis, ac respondere tibi iubes: ipse autem memor quid Gorgias virtutem esse dixerit, definire minimè vis. M E. At postquam tu mihi hoc declaraueris ô Socrates,

crates, tibi illud referā. s o c. Etiam absconditus hic aliquis, & loquentem tantummodo te audiēs, intelligat, pulchrum esse te & amatoribus non carentem. m e n. Quid ita? s o c r. Quod nihil quā continuō in sermone imperitas, quod facere delicati isti & formæ fiducia adhuc tyrannidē exercentes solent. Simul ita de me statuis forsitan, inferiorem elegantibus illis esse: gratificabor itaq; tibi, & respōdebo. m e. Gratificare obsecro. s o c. Vis'ne tibi secundum Gorgiam respondeam? sic maximē assentieris? m e. Quid nī velim? s o. Non'ne defluxus quidā secundum Empedoclem à rebus manare dicuntur? m e. Et maximē quidem. s o c. Ac pori, id est meatus in quos & per quos etiā defluxus huiusmodi manant? m e. Omnino. s o c r. Ex defluxibus autem quosdam poris quibusdam congruere, quosdā minores, aut maiores esse? m e. Sic est. s o. Nunquid & vitium aliquid vocas? m e n. Voco. s o c r. Ex iis iam quid velim, ut ait Pindarus, accipe. Est enim color defluxus quidam rerum, visui congruens atq; sensibilis. m e. Optimē mihi ō Socrates, respondisse videris. s o c r. Fortē quia quæ solitus es audire, nunc responsum est tibi, & simul advertis, quod ex hac respōsione facile etiam definire queas, quid sapor, quid vox, quid
odor

odor sit, cæteraq; huiusmodi plurima. M E.
Prorsus. S O C. Atqui tragica ô Meno, ista
responsio est: ideoq; tibi magis quàm figu-
ræ definitio placet. M E. Mihi verò. S O C R.

*Illis me-
sor quòd
analytica
vicinior.* At mihi quidem ô Alexidemi fili, minimè
persuadeo: est enim illa altera melior, ac pu-
to neque tibi ista placebit, nisi forsan quod
heri dicebas, mysteriis nondum absolutis
abire vis: sed mane, atq; hîc mysteriis initia-
re. M E. Manerem ô Socrates, si huiusmodi
multa inculcares. S O C. Nihil vtiq; præter-
mittam, quin talia quædam & tui simul &
mei gratia dicam. Vereor tamen ne minus
possim huiusmodi plurima dicere. Cæterū
iam ad promissa seruanda nobis accingere,
ac in cōmune quid virtus sit, exprime, nec vt
fecisti hactenus, vnum in multa discerpas,
quod iaci in eos solet, qui idem vbiq; incul-
cant: sed integram atq; sanam: dic tandem
quid virtus sit. exempla verò loquēdi à me

*Tertia
virtutis
definitio
mala.* accepisti. M E. Videtur mihi ô Socrates, vir-
tus esse, vt Poëta inquit, gaudere honestis
ac posse. Atq; ego id ipsum virtutem voco,
honesti quidē appetere, eaq; cōsequi posse.

*Quarta
definitio.* S O C R. Num honesta cupientem, bona cu-
pere dicis? M E N. Omnino. S O C. Nunquid
ita loqueris quasi sint nonnulli qui bona
cupiant, quidam verò qui mala? M E. Imò.
S O. Non omnes igitur ô optimè vir, bona
tibi

tibi appetere videntur? M B N. Mihi nequaquam. S O. Quidnam itaq; mala? M P. Ita. S O C R. An ita dicis, quasi quæ mala sint, bona esse opinetur, aut etiam noscentes quod mala sint, nihilominus illa cupiant? M B N. Vtrumq; aio. S O C R. An censes aliquem cognoscentem mala quod mala sint, illa tamē appetere? M E. Arbitror. S O C R. Quid autē exoptare hunc dicis? Num hæc sibi adesse? M B N. Adesse sanè. nam quid aliud optet? S O C R. Vtrum qui mala desiderat, mala esse cognoscens, prodesse cum adsint, existimat? an vnumquodque potius sua præsentia lædere? M B. Sunt certè qui mala prodesse putent, nec desunt qui obesse cognoscant. S O. Videntur tibi mala nosse quod mala sint, qui mala prodesse cuiquam opinantur? M B. Hand sanè id mihi videtur. S O C R. Ex iis igitur patet eos non appetere mala, qui illa minimè norint, sed illa potius quæ bona esse putauerint, cum tamen mala sint. Quapropter ignorantes illa, bonaq; existimantes, perspicuum est bona potius exoptare. An non? M B N. Sic isti se habere videntur. S O C R. At verò qui mala quidem affectât, ut ipse inquis: eaq; cuiusq; accidunt, obesse censent: norunt ne quod illorū præsentia læduntur? M E. Necessariò sequitur. S O. Quid verò læsos homines, non ne isti misce-

E 2 ROS

ros esse quatenus læsi sunt, opinantur? M E. Hoc quoq; necessarium. S O C R. Miseros autem nonne infelices? M E. Reor equidem. S O C. Estne aliquis qui miser & infelix esse velit? M E. Non videtur. S O C. Nemo igitur mala vult, siquidem talis esse minimè velit. Nam quid aliud est esse miserum, quàm cupere mala, in eaq; incurrere? M E. Vera loqui videris ò Socrates: nemo enim vult mala. S O C R. Nonne paulò antè dixisti virtutem esse bona velle, ac posse? M E. Dixi equidè. S O C. An non ex eo quod dictū est, volūtas quidè ipsa omnibus adest, atq; hac ratione alius aliò melior non est? M E N. Apparet. S O C R. Ergo si quidè est alius aliò melior, nec id secundū voluntatē, sequitur vt secundum potentiā sit melior. M E. Sequitur. S O. Secundū igitur rationē tuam hoc est virtus, bonorum comparandorū potestas. M E. Sic prius se habere videtur; vt nunc accipis. S O C. Animaduertamus posthac, utrū id verè asseras necne: fortè enim bene loqueris. Dic igitur, bona vèdicare posse virtutē esse dicis? M E N. Isthuc ipsum. S O C. Bona verò nonne hæc vocas, ceu sanitatem, diuitias, aurumq; & argentū plurimū possidere, honoribus præterea & magistratibus in Re- pub. fungi? num alia quædā præter ista bona nuncupas? M E. Nequaquā, sed omnia bo-
na

*Quamē-
dia sunt
inter ma-
la & bo-
na, ea nō
esse bona,
nisi vir-
tus adsit.*

na huiusmodi esse dico. s o c. Eia aurū atq;
 argentū acquirere virtus est, vt inquit Me-
 no, magni regis patrius hospes. Vtrum verò
 addis huic lucro ô Meno, iustè ac sanctè lu-
 crari an nihil interest, sed etsi iniustè quis
 ista possidet, nihilominus quæstū huiusmo-
 di virtutē vocas? M E. Nequaquā ô Socrates;
 sed vitium. s o c. R. Omnino igitur, vt vi-
 detur, huic possessioni, iustitiæ; vel tempe-
 rantia, vel sanctitatis, aut alterius virtutis
 præsentia opus est. Alioquin virtus minimè
 erit, quanuis bona sibi vendicet. M E. N. Qui
 enim sine iis virtus existat? s o. At non sup-
 peditare aurum & argentū, quādo minimè
 iustum sit, aut sibi, aut alteri, neq; etiā virtus
 est hæc egestas? M E. Videtur. s o c. Nihilo
 magis igitur horum bonorum copia virtus
 erit quā inopia. Verum vt videtur, quod-
 cunq; cum iustitia sit, virtus est. quod autē
 absq; illa eiusq; similibus, prauitas. M E. Vi-
 detur mihi necessariū esse quod dicis. s o c.
 Non'ne vnumquodque horum paulò antè
 virtutis partē esse diximus, iustitiam & tem-
 perantiā, cæteraq; huiusmodi? M E. N. Dixi-
 mus planè. s o c. Siccinè ô Meno, me delu-
 dis? M E. Quorsum hæc ô Socrates? s o c.
 Quoniam cum te orassem ne amplius vir-
 tutē discerperes, & exempla respōdendi de-
 dissem, hoc neglecto virtutē esse dicis, bo-

na cum iustitia comparare posse, iustitiā verò virtutis partē esse confessus es. M E. Sic est. s o. Non'ne efficitur ex iis quæ iam concessisti, virtutē esse agere cum parte virtutis quicquid agitur? Iustitiā enim & huiusmodi singula virtutis particulas confiteris. M E. Quid tum? s o. Quia cum rogassem vt totam ipsam virtutē ostenderes, quid ipsa sit, nullo modo explicuisti: omnē verò actionem quæcunq; cum parte virtutis fit, virtutem esse dixisti, quasi quid tota virtus sit, summam prædixeris, atq; ipse intelligere tum queam, si abs te in particulas diuidatur. Eadem igitur quæstio rursus ô Meno, tibi suboritur, quid virtus sit, si quidem omnis actio cum virtutis parte fit virtus. Id namq; tunc dicitur, cum omnis actio cum iustitia virtus esse definitur. An non eadem iterum quæstione opus esse vides? Num putas quēpiam virtutis partem aliquam nosse, qui totius naturam minimè norit? M E N. Non videtur. s o c. Si enim memineris quæ in superioribus de figura tibi respōdi, reiecimus utiq; responsionē illam quæ per ea fit quibus vltiori probatione opus est, nec dum rata habentur. M E. Et meritò quidē reiecimus. s o. Neque tu igitur ô vir optimè, cum queritur, quid ipsa in vniuersum, ac tota sit virtus, partes respondens eam querentibus pateas

patefacias, neq; aliud quicquā eodem modo respondens, sed rursus eadem interrogatione opus erit, quid' nā virtus sit, qua subiecta ista dicis. Num aliquid tibi dicere videor?

ME. Mihi quidē probè loqui videris. **S O C.** Responde itaq; iterū à principio, quid esse virtutem & tu & amicus ille tuus asseritis.

ME. Audierā equidem ō Socrates, antequā te alloquerer, morem esse tuum nihil aliud quā dubitare, & aliis scrupulos dubitationum iniicere. Et nunc quidē vt mihi videris, me prestigiis, & veneficiis incantationibusq; perturbas, adeò vt ambiguitatis simplex. Ac mihi videris omnino, si tamen te iocando mordere aliquantulū decet, quā similimus esse tum forma, tum cæteris omnibus latissimo illi pisci marino qui Torpedo dicitur: ille siquidē hominē sibi propinquantē, tangentemq; stupidū reddit. Tu quoq; nunc me stupefacis. Reuera enim & animū simul & os stupidū habeo, hæsi oq;, nec quid tibi respondeā, inuenio, quāquam decies millies iam de virtute & multa & aduersus quā plurimos, vt mihi visus sum quam optimè disputavi. At in præsentia nec etiā quid ipsa sit virtus proferre vllō pacto valeo. Itaq; cautè tibi consuluisse te censeo, quod nunquā aliò peregrinaris. Nam si advena in aliena vrbe hæc ageres, vtpote præ-

stigiator quidam atque veneficus, supplicio
 forsitan afficereris. s o c. Callidus es ô Me-
 no, ac me propemodû nunc decepisti. M E.
 Quamobrè ô Socrates? s o c. Video enim
 iam quam ob causam hac imagine me de-
 pingas: qua alia de causa, nisi vt ipse quoq;
 te contrâ depingam? Viri enim honesti ha-
 bitu præditi cum effinguntur, delectari so-
 lent, illud quippe conducit. honestorû enim
 honestę sunt & imagines. At ego personam
 tuam minimè effingam. Equidem si piscis
 ille stupidus ipse alios reddit stâpidos, et
 sum persimilis, secus autem minimè. Neque
 enim foecundus ipse, cæteros titubare com-
 pello, sed maximè omnium dubitans ego,
 dubitare alios quoq; facio. Etenim in præ-
 sentia, quid virtus sit, haud certè noui, tu ta-
 men fortè priusquam mihi occurrebas, no-
 ueras, nunc verò stûpido mihi similis eua-
 listi. Veruntamen vnâ tecum rem discutere
 hanc institui, quid' ve sit virtus inuestigare.
 M E. At quò tramite id inuestigabis ô So-
 crates, quod quidè omninò quid sit igno-
 ras? Quale enî tibi proponens, id quod
 ignoras inquires? Aut etiam si in illud inci-
 das, quo'nâ signo id quod ignoraueras, esse
 illud agnosces? s o c. Intelligo quid velis ô
 Meno. At tu animaduertis ne, quàm perui-
 cacem argumentationem in medium addu-
 xisti?

*Menonis
 ambigui-
 tas circa
 inuestiga-
 tionē eius
 quod ne-
 scitur.*

xisti? quòd videlicet homo, neq; quod nouit, neq; quod ignorat, inquirat. Nam si nescit, nulla inquisitione opus est. Sed neque quod nescit inuestigabit: non enim nouit quid quærat. M E N. Non'ne rectè induci ô Socrates hanc rationē existimas? s o c. Nequaquā. M E. Potes dicere cur tibi non placeat? s o c. Possum. id enim à viris ac mulieribus diuinarum rerum peritis quandoq; percepi. M E. Quis istorū sermo? s o c. Verus, vt mihi videtur, atq; præclarus? M E N. Quis inquā iste? & quoniam testantur? s o c. Qui hoc asserunt, sancti viri sunt, ac sanctæ etiā mulieres, quibuscūq; cura extitit, vt eorum quæ profitentur rationē reddere possent. Tradit præterea Pindarus, & cæteri quicunq; Poëtarum diuini sunt, talia quædam: quæ aduerte quæso, num vera tibi videantur. Ferunt enim hominis animum immortalem esse, cumq; tum decedere, quod quidē mori vocant, tum iterum redire, interire verò nunquā. Quam ob causam vitā quā sanctissimè agere monent. Quicunq; enim pœnas antiquæ miseriz, Proserpinæ iam dederunt, iis illa ad supernum solem non anno rursus animam reddit, quousq; in reges gloria, sagacitate, sapientiāq; præstantes euadant. Reliquum autem tempus sancti heroës inter homines vocantur. Cum

*Pindarus
& diuini
poëtarū
sententia
de anima
immortalitate.*

K 1

ergo

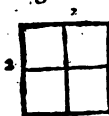
ergo animus immortalis sit, ac sæpius in hanc vitā redierit, videritq; persæpe & quæ in hac, & quæ in alia vita sunt, omniaq; perceperit, nihil vtiq; restat, quin ipse didicerit. Quamobrē nihil mirum est, si eorū quæ ad virtutē & ad alia pertinet, reminisci possit: quippe cum olim illa cognouerit. Cum enim tota natura cognata sit, ac sibi met cōsona, & animus cuncta didicerit, nihil prohibet hominē vnius cuiusdā reminiscētem, quam disciplinā vocant, reliqua omnia recuperare, si quis adeo constans sit, vt quærendo minimē fatigetur. Quærere igitur ac discere reminiscētia est. Quapropter litigiosæ illi argumētationi nequaquā credere decet, pigros enim nos quodammodo redderet. Ea quoq; mollioribus hominibus mirificē placet. Ratio autem nostra solertes rerum inuestigatores efficit, qua ipse vtpote vera fretus, vnā tecum quid sit virtus perferutari desidero. M E N O. Imò ō Socrates. sed num absolutē id asseris, nos minimē discere? quam disciplinam vocamus reminiscētia esse? potes ne hoc ita esse me docere? s o c. In superioribus quoq; ō Meno te callidum esse dixi, & nunc rogas utrū docere te possim, cum antē nullam esse disciplinā, sed reminiscētiā asseruerim, vt euestigio mihi ipsi repugnare videar. M E N O. Per lo-

Quæ disciplina secundū illos.

Quæ reminiscētia est.

ucm

nem ô Socrates non hoc instituebâ, sed consuetudine potius quadam ita locutus sum. Quod si qua ratione illud mihi ostendere potes, ostende obsecro. S O C. Haudquaquâ facîle est, tui tamen gratia conabor. Verum huc ad me vnum aliquem istorum qui te sequuntur, accerse, vt in eo demonstratione hanc experiamur. M E N. Libenter. heus tu huc ades. S O C R. Græcus'ne est? & Græce loquitur? M E N. Et Græcus est, & in domo mea genitus atque educatus. S O C R. Attende igitur num illi in memoriam reducam,

an doceâ. M E. Attendam certè. S O C. Dic agè ô puer, cognoscis'ne hoc tale spatium quadrângulum esse? P V. Equidem. S O C R. Habet'ne quadrangulus has omnes quatuor lineas æquales? P V B R. Habet. S O C R A T. An non & istas quæ per medium protrahuntur, æquales habet? P V. Et istas. S O C R A. Non'ne & maior & minor esse potest? P V B R. Po-

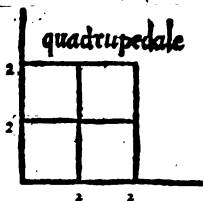
test. S O C R A. Si ergo sit hoc latus duorum pedum, & istud quoque duorum, quot pedum totum ipsum erit? Sic autè considera, si latus hoc duorum esset pedum, illud verò vnius, esset'ne plusquâ semel duorū pedū hoc spatium? P V. Semel. S O C R. Quoniam verò al-

*Ostensio
Socratis,
discipulo-
nam effe-
remini-
scientiâ.*

terum

terum quoq; latus duorum pedum est; num
 aliud quàm bis duorū pedum fit? P V. Istiuc
 ipsum. S O C. Duorum ergo bis pedum effi-
 citur. P V. Ita. S O. Quot nam sunt bis duo
 pedes? computa. P V. Quatuor. S O C R. An
 non fieri potest spatium aliud ad hoc du-
 plum, habēs similiter omnes æquales lineas
 quemadmodū istud habere vides? P V. Pro-
 rius. S O C R. Quot pedum erit? P V. Octo.
 S O. Age iam conare mihi dicere, qualis est
 quælibet illius linea: huius siquidem duo-
 rum pedum. linea verò illius dupli, qualis?
 P V. Patet ô Socrates esse duplam. S O C R.
 Cernis ô Meno, me nihil ex his docere, sed
 singula potius interrogare? Et nunc iste
 nosse se putat, qualis ea sit à qua spatium
 octo pedum conficitur. An non tibi vide-
 tur? M E. Mihi quidem. S O C. Novit igitur?
 M E. Minimè. S O C R. Putat autem à dupla.
 M E. Ita. S O C. Aspice deinceps hunc per or-
 dinem vt oportet reminiscens. Tu autem
 dic amabo à dupla linea duplum spatium
 nasci fateris? tale profecto dico, quod non
 hac longum, illa breue, sed æquale vndique
 quemadmodum istud: duplum verò istius;
 octo pedum. sed inspicere an tibi adhuc à du-
 pla fieri videatur. P V. Mihi planè, S O C R.
 Nonne huius dupla hæc fit, si aliam æqua-
 lem huic adiiciamus? P V. Procius. S O C R.

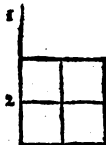
Ab

Ab hac fore dicis
o^{cto} pedum spa-
tium, siquidē qua-
tuor huic æquales
efficiātur. P. V. Aio.
s o c r. Describa-
mus iterū igitur ab
hac æquales qua-

tuor, aliud'ne quā quod o^{cto} pedum vo-
cas, suborietur? P. V. Hoc ipsum. s o. Non-
ne in ipso sunt hæc quatuor, quorū quod-
libet isti quadrupedali æquale est? P. V. Cer-
tè. s o c. Quantum itaque fit? an non qua-
ter tantum? P. V. Quid nī? s o c. Num du-
plum est id quod quater tantum? P. V. Non
per Iouem. s o c. At quotuplum? P. V. Qua-
druplum. s o c. A dupla ergo o Puer non
duplum, sed quadruplum spatium procrea-
tur. P. V. Vera loqueris. s o c. Quater enim
quatuor sex & decem complent, non'ne?
P. V. Sic est. s o c. O^{cto} pedum autem spa-
tium à qua linea? non'ne ab hac quadru-
plum? P. V. Fateor. s o c r. Quantum verò
hoc ab hac dimidia? P. V. Ita. s o c r. Age
igitur o^{cto} pedum non'ne huius duplum
est, illius verò dimidium? P. V. Imò. s o c r.
An non erit ergo à maiori linea quā hæc
tanta, & à minori quā illa tanta? P. V. Mi-
hi quidem videtur. s o c r. Sic utique rectè
loque

loqueris: quod enim tibi videtur, id responde, at mihi dicas, hæc ne duorum pedum, illa quatuor? P V. Ita. S O C R. Oportet itaq; octo pedum spatii lineam maiorem esse linea spatii bipedalis, minorem verò quadrupedalis linea. P V. Oportet. S O C R. Annittere vt nobis qualis sit dicas. P V. Tripedalis. S O C R. Non ne si tripedalis est, dimidium huius assumemus, eritq; tripedalis?

Duo nanque ii, is autem vnus: & hinc eodem modo, duo quidem isti, iste autem vnus: fitq; hoc quod ais spatium. P V. Ita. S O C.

Non ne si hæc trium est & illa trium, totum utique spatium ter trium pedum conficitur? P V. Apparet. S O C R. Ter verò tres, quot pedes sunt? P V. Nouem. S O C R. Duplum autem quot pedum esse supra oportuit? P V. Octo. S O C R. Non ergo à tripedali spatium octo pedum exoritur. P V. Non profecto. S O C R. A quali igitur conare nobis liquido exprimere: quod nisi numerare velis, saltem à quali demonstra. P V. Per Iouem, ô Socrates haud noui. S O C R. Adnertis iterum ô Meno quò sit reminiscendo iam progressus. Nam ab ipso principio disputandi nequaquam nouerat quæ sit octo pedum

pedum spatii linea, quemadmodum nec in
præsentia nouit: verum tunc se nosse illam
opinabatur, & audacter nimium quasi sciens
respondebat, nec deesse sibi quicquam puta-
bat: nunc autem egere se iam existimat, &
vt ignorat, sic se ignorare fatetur. M B N.

1

2

3

4

5

Vera dicis. S O C. Non ne rectius
nunc ad id quod ignorat affe-
ctus est? M B. Hoc quoque arbi-
tror. S O C. Cum ergo ambigere
ipsum compulerim, & piscis il-
lius more stupidū fecerim, num
aliquid obfuit? M B. Non vt mi-
hi videtur. S O C R. Operæpre-
cium itaque fecimus ad verita-
tem inueniendam: nunc enim
vt pote ignorantie suæ conscius
libenter & sponte perquirere: at
tunc sine controuersia, & sæpe,
& aduersus quàm plurimos lo-
qui se rectè arbitrabatur, dum
spatium duplum, duplam longi-
tudine lineam habere oportere
profiteretur. M B. Videtur. S O.
Num censes ipsum studuisse vn-
quam: vt id vel inueniret, vel di-
sceret, quòd cū ignoraret, nosse
rebat: priusquam in hanc am-
biguitatē incideret, qua & suam
ignor

ignorantiam reprehendit, & scientiam
 appetere cœpit? M E. Nequaquam ô Socra-
 tes. S O C. Profuît igitur sibi stupor eiusmodi.
 M E. Videtur. S O C R. Considera itaque
 ex hac ambiguitate, quod iste vnâ mecum
 inuestigans nihil me docête, sed potius in-
 terrogante reperiet. Obserua obsecro dili-
 genter, num hunc docere aut ei demonstra-
 re quicquam videar potius quàm eiusmodi
 opiniones per singula cliccre. Tu enim dic,
 hoc'ne spatiû quadrupedale est. Intellexit?
 P V. Equidem. S O C R. Num & hoc aliud
 æquale isti apponere licet? P V. Licet. S O C.
 Et tertium istud vtrique istorum æquale?
 P V. Et istud. S O C R. Non'ne hoc quod in
 angulo est complere licet? P V. Prorîus. S O.
 Hæc inde æqualia spatia quatuor nâsceren-
 tur? P V. Ita. S O C. Totum igitur hoc quo-
 tuplum ad istud efficitur? P V. Quadruplû.
 S O C. Oportebat autem duplum nobis con-
 tingere, num recordaris? P V. Maximè. S O.
 Non'ne hæc linea ab angulo in angulum
 aliquem porrecta, in duo vtrunque spatium
 diuidit? P V. Ita. S O C R. Ergo quatuor hæ
 lineæ æquales sunt, id spatium comprehen-
 dentes? P V. Fiunt. S O C. Considera itaque
 quale est id spatiû. P V. Haud intelligo. S O.
 Non'ne cum hæc quatuor sint, dimidiû cu-
 iusq; linea quæq; secat intrinsecus? P V. Se-
 cat.

est. s o c. Quot igitur tanta in hoc sunt?
 p. v. Quatuor. s o. Quot autem in isto? p v.
 Duo. s o c r. At quatuor ad duo quotupla
 sunt? p v. Dupla. s o. Hoc itaq; quot pedū
 fit? p v. Octo. s o. A qua potissimum linea?
 p. v. Ab hac: s o. Ab ea'ne, quæ quatuor pe-
 dū est, ab angulo protracta in angulum?
 p v. Ita. s o. Hanc verò diametrū sophistæ
 nuncupant: & si huic nomen est diameter,
 à diametro, ut ipse als ô Puer, duplū spatium
 nasceretur. p v. Prorsus ô Socrates. s o c r.
 Quid tibi Meno videtur? respondit'ne hic
 vniquā ex alterius quā sui ipsius opinione?
 m. e. Nunquā, sed ex propria semper. s o c.
 Veruntamō haud nouit, ut paulò antè con-
 fessi sumus. m. e. Vera loqueris. s o. Inerant
 igitur huic opiniones huiusmodi. m. e. In-
 erant. s o c. Huic igitur ignoranti opinio-
 nes de iis quæ ignorat veræ insunt. m. e. n.
 Apparet. s o c r. Nunc igitur huic opinio-
 nes tales quasi per somnium suscitatae sunt,
 quod si quis interroget hunc talia quædam
 sæpe & multa, certo scies hunc ista, si quis
 alius nouit, perfectè cogniturum. m. e. Vi-
 detur. s o c. Non'ne igitur nemine prorsus
 docente, sed interrogāte potius ista sciet ex
 seipso scientiam ad se reuocans? m. e. Sic est.
 s o c. Recuperare verò scientiam in seipso,
 an non reminisci dicitur? m. e. Prorsus. s o.

L

At

At verò scientiam quam hic nunc habet, aut accepit aliquando, aut semper habuit. M. S. Verum. S. O. C. R. Etsi habuit semper, sciens semper extitit, sin quandoque percepit, hæc in vita nequaquam. nemo enim hunc geometrica docuit, cum in cæteris omnibus quæcunque vel ad geometriam, vel ad alias disciplinas pertinent, hæc eadem sit facturus. Est ne aliquis à quo hic illa omnia didicerit? Verisimile est te illum cognoscere, præsertim cum penes te & natus & nutritus fuerit. M. S. Ego verò certus sum quod hunc quidem nemo docuit vnquam. S. O. C. Has ne opiniones habet? M. S. Necessarium ô Socrates id apparet. S. O. C. Sin autem vtpote in præsentī vitā minimè adeptus, haud nouit, patet cum alio quodam in tempore habuisse, atq; didicisse. M. S. Apparet. S. O. C. An non tempus iam fuit, cum nondum homo hic erat? M. S. Isthuc ipsum. S. O. C. Ergo si quando tempus sit in quo homo non sit, inierunt tamen ipsi opiniones veræ, quæ sci-scitando expergefæctæ, scientiæ fiunt, certè per omne tēpus hæc hominis animus sciet. nam omne per tempus, aut est, aut non est homo. M. S. Videtur. S. O. Non ne igitur si semper rerū omniū veritas in animo est, immortalis extitit? Quamobrem audacter & magna fiducia oportet, quæ in præsentia

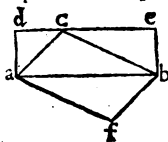
*Monstra-
tur ani-
mus im-
mortalis
esse.*

mini

minimè scimus, hoc est minimè recordamur, vt reminiscamur inquirere. M E. Bene mihi nescio quo modo ô Socrates loqui videris. S O C. Mihi quoq; ô Meno. atq; cætera non admodum contendo, quòd autè qui quæ nesciunt inquirenda putant, meliores arrectioresq;, & pigri ad vestigandum minus sint, quàm qui quæ nesciunt, etiam non quæri posse putant, isthuc verò & verbis, etsi queam, re ipsa contendam. M E. Hoc quoq; rectè dicere videris ô Socrates. S O C. Vis'ne igitur postquam cõfessi sumus ignota perscrutari licere, quid virtus sit, communiter vestigemus? M E. Quammaximè: gratius tamè mihi esset audire prius, quod in principio disputationis interrogavi, quomodo virtuti incumbendum sit, veluti ei quæ doctrina percipiatur, vel quæ natura potius insit, vel quæ alio quopiam pacto hominibus paratur. S O. Atqui si tibi ô Meno quemadmodum mihi ipsi imperarem, haud prius vtrum doceatur nec'ne virtus perscrutemur, quàm quid ipsa sit indagassemus. Postquam verò nec tute tibi dominari contēdis vt liber viuas, ac me vt tuo arbitratu respondeam obsecras, iam utiq; respondebo. Videtur igitur considerandū esse, quale sit, quod nondū quid est cognouimus. Attamen paulisper à proposito tuo declina, idq; ex sup-

polit

positione considerare permittit, doctrina ne
in alio pacto virtus possideatur. Ex permis-
su autem sic dico, quemadmodum geometræ
sæpe discutiunt, postquam illos quis interro-

gavit: veluti de spatio,
ut possit ne in hoc circu-
lo triquetrum hoc spatium
expādi: vbi si quis dixe-
rit, nondum se nosse an
hoc huiusmodi sit, per-

missione arbitror talem conducere. Si enim
est hoc spatium tale, ut quod ad positam eius
lineam protendis ab eo tanto spatio defi-
ciat, quantum ipsum est protensum, aliud
quiddam euenturum puto: & aliud idem si
taliter quædam pati nequeat. Ex permissione
igitur disputare decreui de iis quæ contin-
gunt circa expansionem illius in circulum,
an fieri possit nec ne. Sic & nos de virtute,
quoniam nec quid, nec quale sit nouimus;
permisso hoc, utrum doceri possit in hunc
modum quæramus: Si virtus est aliquid eo-
rum quæ circa animum versantur, doceri
potest, an non? Principio si aliud est quam
scientia, num doceri poterit an non? vel
potius, ut modo diximus, memoria reuo-
cari? nihil referat apud nos utro nomine
utamur, sed an doceri poterit? an id omni-
bus manifestum, quod præter scientiam ni-

hil

hil homo docetur? M E N. Mihi sanè videtur. S O C R. Sin autem scientia quædam virtus est, doctrina percipitur. M E. Quid ni? S O C. Hoc ergo statim expediuimus : nam si talis sit, docetur : si non talis, nequaquam. M E. Prorsus. S O C R. Posthac inuestigandum censeo vtrum virtus scientia, aut aliud quiddam sit. M E N. Mihi quoq; idem querendum esse videtur. S O C R. An virtutem aliud quàm bonum esse dicimus? & hæc nobis positio stabilis permanet, virtutem scilicet esse bonum? M E. Valde. S O C. Siquidem est aliquod seorsum à scientia bonum, non'ne virtus forsitan scientia nulla erit? sin autem nullum bonum est quin scientia comprehendatur, scientiam esse virtutem suspicantes, rectè utique suspicabimur? M E N. Sunt hæc vera. S O C R. Quin etiam virtute boni sumus? M E N. Sumus. S O C R. Etsi boni, vtilis? omnia quippe bona, vtilia. M E N. Sic est. S O C R. Ergo & virtus vtile quiddam. M E. Ex iis quæ confessi sumus, necessariò sequitur. S O C R. Consideremus rursus in singulis qualia sint quæ nobis prosunt : sanitas'ne & robur, formaq; atque diuitiæ, cæteraq; huiusmodi conferre dicuntur? M E N. Ita. S O C R. Eadem hæc aliquando nocere fatemur. An tu aliter sentis? M E. Sic certè sentio. S O C.

An virtus doctrinæ coparetur: ac primo ostenditur comparari qua scientia esse creditur, nec etiã natura consistere.

Vide itaque quo duce hæc obsint, quo've
 profint, non'ne cum rectus vsus præest,
 iuuant, contrà verò nocent? M E. Prorsus.
 S O C R. Præterea quæ circa animum ver-
 santur consideremus. Temperantiam ali-
 quid vocas, & iustitiam, & fortitudinem,
 docilitatemq; , & memoriam, magnificen-
 tiam, & huiusmodi reliqua? M E. Equidem.
 S O C R. Aduerte quæso, quæcunque ex iis
 scientiæ nequaquam esse videntur, sed aliud
 quiddam præter scientiam, non'ne inter-
 dum iuuant, interdum lædunt, veluti forti-
 tudo remota prudentia? num fortitudo
 aliud est quàm audacia quædam: cumq; ra-
 tione quisquã audet, iuuatur: cum absq; ra-
 tione, læditur? M E. Sic est. S O. Temperan-
 tia quoq; docilitas eodem modo, cum ra-
 tione quidem percepta atq; condita emolu-
 mento sunt, contrà autem detrimento? M E.
 Quàm maximè. S O C. Vt ergo summam
 dicā, omnes animæ impetus, atq; omnes de-
 clinationes ducente prudentia ad beatitudi-
 nem tendunt, imprudentia verò ad contra-
 rium. M E. Videtur. S O. Quapropter si vir-
 tus aliquid est eorū quæ consistūt in animo
 necessarioq; utilis est, prudentiam hanc esse
 oportet: quippe cum omnia quæ sunt circa
 animum, ipsa quidem secundum seipsa, nec
 cōmoda, nec in cōmoda sint: adiuncta verò
 prud

prudētia, vel imprudētia, statim aut vti-
lia, aut noxia fiant. Hac itaq; ratione virtu-
tem cū maximè omnium conferat, pruden-
tiam quandam esse constat. M E. Mihi sanè
videtur. S O C. Quinetiā in aliis quæ modo
dicebamus, opulentiā atq; similia, tum vti-
lia esse, tum noxia: nōne quemadmodum
prudētiæ cæteris animi viribus & officiis
præsiciens vtilia reddit, imprudētia verò
contraria, sic & illis animus rectè vtes atq;
ducens bona efficit, non rectè autem malat.
M E. Prorsus. S O C. Rectè autem ducit ani-
mus prudens, imprudens verò abducit. M E.
Sunt hæc vera. S O C. Quamobrem omnino
asserendum est cætera quidem humana o-
mnia referri ad animum: quæ verò in ani-
mo sunt, ad prudētiā, si modo bona fu-
tura sunt: atq; ratione prudētia ipsum vti-
le erit, virtutem verò vtilem esse dudum di-
ximus. M E. Omnino. S O C. Ergo prudētia
virtus est, aut vniuersa, aut pars aliqua vir-
tutis. M E. Rectè mihi hæc omnia dici vi-
dentur. S O C. Nonne si hæc ita se habent,
haud natura boni homines erūt? M E. Haud
mihi videntur. S O C. Id præterea contin-
geret, si natura boni fierent, adessent profe-
cto nobis qui filios nostros natura bonos
dignoscerent, eosq; nos illorum iudiciis
selectos in arce quadā conseruarem, mul-

*Pruden-
tiam, a
virtute,
totā a
partē v-
tutis est*

to magis quàm aurum custoditos, ne quis
corrumperet, mox ubi adoleuerint, vtilis es-
sent Reipub. ciues. M E. Consentaneum hoc
ô Socrates. s o c. Cum verò natura boni mi-
nimè sint, num forsitan disciplina? M E. Ne-
cessarium id apparet. Ac secūdū sententiam
nostram sequitur, vt si virtus est scientia,
doctrina percipitur. s o c. Fortassis Her-
cle, vercor tamen ne id temere cōfessi fue-
rimus. M E. In superioribus planè id rectè
dici visum est. s o c. At nō in præterito so-
lum, sed in præsentī etiam & futuro tem-
pore tale videri debet, siquid in eo sinceri
futurum est. M E. Quidnam igitur est quòd
respiciens suspicaris ac diffidis, ne virtus
scientia non sit? s o c R. Dicam tibi ô Me-
no, virtutem quidem doceri posse, siqui-
dem scientia est, nequaquàm reiicio quasi
minus rectè sit dictum? quòd verò scientia
sit, vide an non merito diffidam. Age, id
mihi responde. Si quid doceri potest, non
de virtute solum, sed de quolibet alio lo-
quor, an non illius præceptores, discipu-
losq; esse aliquos necesse est? M E. Mihi qui-
dem videtur. s o c R. At contrà, cuius nec
doctores extant, nec auditores, si id doceri
non posse coniiciamus, nonne probabili-
ter coniectabimus? M E. Sic est. sed num vir-
tutis præceptores nullos esse censes? s o c.

Sapientia

Sæpenumero, si qui huius magistri essent omni studio inuestigavi, nec vnquam inueni, & si vnâ cum cæteris pluribus, atq; iis, vt videbatur, huius facultatis peritis id quæsiui. Et nûc quidem opportunè ô Meno, iste nobis assedit, quē disputationis huius participem faciamus. Ac meritò ad id socium adhibebimus. Est enim diuite primum & sapiente patre Anthemione natus, qui profecto non casu quodâ, aut muneribus opulentus euasit, quemadmodum nuper Thebanus Ismenias Polycratis pecunias nactus, sed prudentia vigilantiaq; sua rem auxit. Præterea nec superbus ciuis, neque inflatus aut difficilis, verum modestus, & frugi, facilisq; vir extitit. Deinde hunc bene eduxit erudiuitq;, cuius rei testis est omnis Atheniensis populus, qui ad summos hunc eligit magistratus. Nâ cum viris huiusmodi sint ne virtutis magistri aliqui, & qui sint, inuestigare maximè decet. Ergo age ô Anyte, quære mecum vnâq; cum hospite tuo Menone, quinâ huius rei præceptores sint, & in hunc modum considera: si vellemus Menonem hunc optimum fieri medicum, ad quos potissimum doctores perduceremus? nonne ad medicos? A N Y. Prorsus. S O C. Et si cerdonem optimum fieri cuperemus, an non ad cerdones? A N Y. Ita. S O C.

*Non esse
præcepto
res virtu-
tis tradi
de.*

Et in

Et in aliis eodem modo? A N Y. Omnino.
 s o c. Sic iterū de medicis mihi dicas : cum
 diximus mittendū hunc esse ad medicos, si
 medicum fore velimus, an non id sentieba-
 mus, vt sisti debeat apud eos duntaxat, qui
 artem illam profitentur, ac mercedē pro eo
 palām ab auditoribus capiunt, hoc ipso se
 esse qui volentes docere possint ostenden-
 tes? Non ne huius ratio habēda est, si modo
 illū prudenter locaturi simus? A N Y. Sic est,
 s o c. Et de tibiariū sono, ac cæteris omni-
 bus similiter iudicandū. Neq; enim medio-
 cris inscitia esset, dū studeremus quempiam
 tībicinem fieri, cōmendare iis nolle qui fa-
 cultatem hāc pollicentur, mercedēq; repor-
 tant, sed hoc onus illis imponere, qui nec
 doctrinā sibi vendicant, nec habent vllū in
 hac arte discipulum, qua instrui hunc quem
 mittimus, desideramus. An non isthuc pro-
 cul à ratione sit? A N Y. Per Iouem nō mo-
 do absq; ratione, verū etiam demētia quæ-
 dam. s o c. Probè loqueris. Nunc itaq; licet
 tibi cōmuniter vnā mecum de hoc hospite
 tuo Menone deliberare: hic enim ô Anyte,
 iam pridē mihi dixit, se hanc sapientiā vir-
 tutemq; appetere, qua ciuitates & domus
 rectè gubernantur, liberi quān optimè edū-
 cantur, ciues & hospites tum admittuntur,
 tum dimittuntur scitè, & vt bono viro di-
 gnum

gnum est. Meditare igitur ad quem potissimum huius cōparandæ virtutis gratia hūc mittere debeat. An ex his quæ modo diximus, patet: cōmittendum his esse, qui se docturos talia pollicentur. seq; palàm cuique Græcorū discere volenti semper exponit, huius disciplinæ præscriptū preciū capientes? A N Y. At quos dicis ô Socrates? S O C. Nosti credo & ipse hos esse qui publicè sophistæ vocantur. A N Y. Hercle bona verba quæso ô Socrates. Absit vt quisquam vel cognatorum, vel familiarium, vel amicorum, vel ciuium, vel hospitū in tantam insaniam incidat, vt istus adhærens, perdi se patiatur: eorū quippe consuetudo certa illorum qui sectantur, pestis est. S O C. Cur ita dicis Anyte? num ii soli ex omni hominū genere cū prodesse hominibus profiteantur, aded cæteris deteriores sunt, vt non modo non iuuent, quemadmodum alii, quod ipsis traditum sit, verum contrā corrumpant, atq; huius gratia vulgò mercedē exigat? Equidem nō video qua ratione fidem tibi adhibeam. Noui enim virum vnū Protagorā, qui plures ob hanc sapientiā pecunias cumulauit, quàm aut Phidias ille, cuius tam conspicua pulchraq; opera extant, aut decem alii sculptores. Atqui absurdū fit, si qui calceos veteres cōsumunt, vestesq; resarciunt, latere non possint

Carpuntur sophistæ, atque sterni relaxantur dissolutio.

*Protago-
ram do-
misſe plus
quam an-
nos qua-
dragin-
ta.*

poſſint dies triginta, ſi veſtes calceos' ve re-
ſtituant deteriores redditos: ſed ſi talia fa-
cerent, breui fame perirent: Protagoras au-
tem vniuerſam Græciam annos pluſquàm
quadraginta ſefellit familiares ſuos peruer-
tens, deterioresq; quàm accepit reddens.
Nam reor illū vita deceſſiſſe, natum annos
penè ſeptuaginta: quadraginta verò in hac
arte verſatum. Ac per omne illud tēpus vſq;
in hanc diem clarus extitit. neq; Protago-
ras tantum, ſed alii quoq; permulti, partim
piores illo, partim etiam nunc vitam agen-
tes. Vtrum enim iuxta ſententiam tuam di-
cemus eos conſcios decipere, & lædere iu-
venes conari: an ſeiſpos quoq; fallunt, & in-
ſaniunt ex eo, quia nōnulli ſunt qui ſapien-
tiſſimos eos eſſe mortalium dicunt? A N Y.
Longè abeſt vt inſanire dicantur ō Socra-
tes: ſed multo magis iuvenes qui illis argen-
tum tradunt. Atq; his etiā deteriores ſunt,
ſi qui illos quorum ad ſe cura pertinet, iis
committant. Omnium poſtremò inſaniſſi-
mæ ſunt Reſpub. quæ illos recipiunt, neq;
expellunt, ſeu aduena, ſeu ciuis talem rem
conetur. s o c. Num aliquis te ſophiſtarum
ō Anyte, iniuria vnquam affecit? vel quid
illis ita ſuccēſes? A N Y. Nulla mihi vnquam
cum aliquo illorum conſuetudo fuit, neq;
meorum aliquē illis vtī permitterem. s o c.

Nunqu

Nunquam ergo illorū mores expertus es
 A N T. Vtinam verò ne experiar. s o c. Qua-
 nam ratione dignosces bonum an malum
 sit, cuius nullum fecisti periculū? A N T.
 Liquidò istos noui quales sunt: siue exper-
 tus sim, siue non. s o c. Vates forsitan es d
 Anyte: hoc enim te alia ratione nouisse, ex
 iis quæ modo dixisti, mirum sit. Verū nos
 eos quærimus, ad quos profectus Meno in-
 ficiatur: hi nanque si vis sophistæ sint. Sed
 opem patrio feras amico ostēdasq; cui nam
 adhærens eorum qui tam amplam urbē co-
 lunt, eam quam narrauimus virtutem ad-
 piscatur. A N T. Cur ipse non indicas? s o c.
 At quos ego magistros existimaucram, in
 medium iam produxi: verum iuxta senten-
 tiam tuam nihil omnino profeci. ac fortè
 vera loqueris. Itaq; tu quoque iam parten-
 tuam huius muneris exple. Ostende ad qui
 Atheniensium proficiscatur. profer cuius-
 cunq; vis nomen. A N T. Quid opus est ho-
 minis vnus nomen audire? quemcunq;
 Atheniensium nactus fuerit ex bonis cla-
 risq; hominibus, melior illius familiarita-
 te, si modo paruerit, euadet quàm consue-
 tudine sophistarum. s o c R. Vtrum verò i
 præclari boniq; viri ex seipsis nullo inti-
 tuente, tales effecti sunt, eaq; docere cæte-
 ros possunt, ipsi licet à nullo didicerint

A N T.

A N T. A senioribus viris præclaris atq; bonis percepisse arbitror. An non tibi videntur in hac ciuitate multi insignes & optimi homines extitisse? **S O C.** Mihi quidē ō Anyte, esse hic viros ciuilis administratiōis peritos, nec pauciores olim fuisse videtur. Sed num præceptores idonei virtutis illius fuere? hoc enim est de quo nunc disseritur, non vtrū sint aut fuerint hic viri boni, sed vtrum virtus doceri possit: & ob hoc vtrum viri boni siue veteres illi, siue qui nunc viuunt, virtutem eam qua præditi quiq; sunt ipsi tradere alteri norint: an fortē, nec tradi alteri, nec recipi virtus possit. Id inquā est, quod dudum ego ac Meno inquirimus. Sic autē ex ipsa tua oratione rem considerato. Num Themistoclem virum bonum fuisse fateris? **A N T.** Maximē omnium. **S O C R.** Et præceptorem virtutis suæ bonum, si quis omnino virtutis magister fuit, Themistoclem extitisse? **A N T.** Reor equidem, dummodo voluisset. **S O C R.** Num censes ipsam noluisse alios quoq; bonos fieri? filiū suum præsertim? an putas inuidisse filio, & de industria virtutem partam minimē communicasse? Audisti quod Themistocles filiū Cleophantum in equestri facultate strenuum reddidit, ad eō vt equis ille rectus infisteret, rectusq; ex equo iacularetur, ceteraq;

raq; per multa stupenda faceret, in quibus
 illum diligenter parens erudit, sapienteq;
 in singulis quæ præceptoribus præcipua
 sunt, reddidit? hæc à maioribus accepisti?
 A N T. Accepi. S O C. Nemo igitur naturam
 filii utpotè malam culpaerit. A N T. Ne-
 mo arbitrator. S O C R. Quid verò ad hoc? au-
 disti'ne ab aliquo seniore aut iuniore, Cleo-
 phantum Themistoclis filium, bonum ac
 sapientem in quibus pater fuerat, extitisse?
 A N T. Nunquam. S O C R. Num Themisto-
 clem arbitramur alienis artibus imbuere fi-
 lium voluisse, paterna verò virtute nihilo
 vicinis suis præstantiorem reddere cura-
 visse, siquidem doceri virtus vlllo pacto pos-
 set? A N T. Fortassis per Iouem minimè.
 S O C R. Talis igitur hic virtutis magister
 fuit, quem ipse vnus ex antiquis optimum
 afferis. Consideremus iam & alium, Aristi-
 dem Lyfimachi filium. non'ne hunc quoq;
 bonum fuisse censes? A N T. Et maximè qui-
 dem. S O C R. An non & iste filium suum
 Lyfimachum in omnibus quæ à præcepto-
 ribus præcipiuntur, optimè Atheniensium
 omnium eruditum euadere cum voluisset,
 num quoquam alio meliorem fecit? hunc
 etiam allocutus es, & qualis sit, optimè
 nosti. Præterea si vis Periclem virum ma-
 gnopere sapientem, considera: duos hic,
 quod

quod te minimè præterit, filios educavit, Paralum & Xanthipponem. **AN Y.** Noui equidem. **S O C.** Hos ut nosti, tū arte equestri, & musica, tum etiā athletice præ cæteris Atheniensibus instruxit. Ac demiq; in nullo eorum quæ arte percipiuntur, inferiores aliis esse voluit, boni autem ut euaderent, an cupiebat? cupiuisse quidem existimo, sed id doceri minimè potuisse. Ne autem paucos putes quosdam ignobilissimosq; Atheniensem id assequi non potuisse, Thucydidem vide: duos hic filios Melissam atq; Stephanum educavit, quos & cætera diligenter edocuit, & palæstrā in primis, ut in ea Athenienses reliquos facile superarent, unū quidem Xanthiæ, Eudoro alterum commendans: atque hi quidem palæstra cæteris omnibus illis temporibus præcellere putabantur. nō'ne meministi? **AN Y.** Audiui equidem. **S O.** Neq; verò iste quum quæ sumptu maximo discebantur, filios callere voluerit, virtutem solam quam absque pecuniis tradere potuit, si modo doceri potuisset, doceri noluisse putandus. An fortè Thucydides ignobilis vir erat, nec amicos plurimos tam ciues quàm commilitones & socios habebat? Quinimò & ampla familia ortus, & summæ cuiusdam autoritatis tum apud conciues suos, tum etiam apud omnes

omnes cæteros Græcos erat. Ideoq; si per doctrinam comparari bonitas potuisset, inuenisset saltem vel ciuem aliquem, vel peregrinū, qui filios eius bonos effecisset, si ipsi ad id docendum à Reipublicæ negociis ocium decrat. Sed vide ô amice Anyte, ne forte virtus doceri nequeat. ANY. O Socrates liberius quàm decet, homines mihi vituperare videris. Itaq; tibi consulo, si modo parere vis, vt tibi caueas: forte enim alia in vrbe leue est, vel iniuria, vel beneficio ciues afficere, in hac autem graue nimium ac periculosum, neque id te fugere arbitror. S O C. O Meno Anytus hic succensere mihi videtur, neq; id miror. primum quia hos me viros vituperare censet, deinde se vnum ex iis arbitratur. Verum hîc si quando didicerit quid sit hominibus detrahere, haud vltius successebit, in præsentia verò ignorat. At ipse mihi dicas vtrum apud nos clari, ac boni viri sint. M B. Sunt certè. S O C R. Volunt ne isti iuuenibus seipso præceptores exponere? atque id profiteri? vel virtutem doceri posse fatentur? M B. Non per Iouem ô Socrates, sed nunc ab illis doceri posse virtutē, nunc non posse audies. S O C. An hos dicimus huius rei magistros, inter quos nondū id conuenit? M B. Nequaquam mihi videtur ô Socrates. S O C. Quid verò

M nunt

num sophistas, siquidem ii soli id prædicant,
magistros virtutis existimas? M E. Gorgiam
in hoc vehementer admiror & amo, quod
nunquam illum hoc pollicentē audias. Imò
& alios ridet, quoties polliceri sentit: putat
autem hoc duntaxat promittendum esse,
cloquentes posse scilicet vehementesq; di-
cendo homines reddi. S O C. Non ergo so-
phistæ huius rei præceptores esse tibi vi-
dentur. M E. Nescio quid dicam ô Socra-
tes. nam mihi hoc idem quod plurimis ac-
cidit: nunc posse puto, nunc posse nego.
S O C. Nec soli tibi cæterisve ciuibus eue-
nit, vè interdum doceri virtutem credatis,
interdum verò negetis, verum etiam poëtæ
Theognidi, cadē enim omnino dicit. M E.
Quibus nam carminibus? S O C R. Elegis in
hunc modum. Hos prope bibe & comede,
cum iis vnà sedeto, iis obsequere, quorum
magna potestas. à bonis enim bona perdi-
scesi. Quod si malis adhæseris, quam habes
mentē proculdubio perdes. Vides iam quod
in iis ita loquitur, quasi virtus disci possit?
M E. Apparet. S O C. At verò paulò post sic
inquit, Si sana mens homini tradi posset,
multam sanè magnamq; mercedem qui id
efficerent, reportarent, neque bono ex patre
filius malus esset prudentibus monitis im-
butus: verum docendo nunquam ex malo
bonum

heogni
s præ-
pta di-
ta co-
ntu.

bonum hominem facies. Cernis hunc circa eadem contraria sibiipſi ſtatueret? M E. Videtur. S O C R. Potes igitur indicare mihi ſent, quamvisq; tandem, cuius qui ſe doctores ſcribunt, haud aliarum tamen doctores eſſe, aut eam rem tenere, ſed prauos nullosq; in eo cuius profeſſores ſunt, eſſe ſe fateantur: aut ſi ſe fateantur eſſe aliquos, re tamen eam percipi poſſe, nunc quidem affirmant, nunc negent: an tu qui quacunq; in re ita ancipites ſunt, eius rei doctores recte voces? M E. Minimè. S O C. Ergo ſi neque ſophiſtæ, neq; boni clarique viri huius rei doctores ſunt, multo minus cæteri erunt. M E. Certè. S O C. Si non ſunt præceptores, neq; diſcipuli etiam. M E. Sic, ut ais, mihi videtur. S O C. An non confeſſi ſumus, illud cuius nec magiſtri neq; diſcipuli ſunt, doceri minimè poſſe? M E. Confeſſi ſumus. S O C. Et virtutis nuſquam præceptores reperiuntur? M E. Nuſquam. S O C. Si non præceptores, neque diſcipuli etiam. M E. Sic apparet. S O C. Virtus ergo doceri nequit. M E. Sic videtur, ſi quidē nos rectè diiudicauimus. Quamobrem vehementer admiror ô Socrates, bonos viſos inter homines reperiiri, & quæ ſit ratio qua boni ſunt ambigo. S O C R. Videtur ô Meno ego ſimul & tu malè eſſe videtur Gorgias quoque te, ac me

*rodigus
race -
tor So -
ratis.*

Prodicus haud satis erudiſſe. Itaq; maxi-
mè omnium reuocanda nobis mens eſt no-
ſtra, quærenduſq; aliquis, qui hoc vno mo-
do meliores nos efficiat. Hæc autem dico
ad ſuperiorem inquisitionem reſpiciens.
Num. iſthuc perridicule à nobis præteritū
eſt, quòd non ſolum ſcientia duce, recta ne-
gocia hominibus procedunt, quòd quidem
niſi concedatur, eſſe ſcilicet præter illam
aliud quiddam, fortasſe nulla extet ratio,
quia viri boni fiant. M E. Quo pacto id ais
o Socrates? s o c. Sic, quòd quidem bonos
viros vtiles eſſe oporteat, probè conſeſſi ſu-
mus, cum nunquam ſe res aliter habeat,
nónne? M E. Ita. s o c. Et quòd vtiles futuri
ſint, ſi rectè agendis rebus præſint, etiā pro-
bè inter nos conuenit. M E. Probè. s o c. R.
Quòd verò nullus rectè præſſe poſſit, niſi
ſit prudens, haud ſatis rectè ab utroq; aſſe-
ueratum eſſe conſtat. M E. Quomodo rectè
dicis? s o. Dicam, qui iter vel Lariffam, vel
aliò quouis nouit, & eò vel ipſe proficiſca-
tur, vel alios ducat, nónne rectè atque bene
perducet? M E. Proſus. s o c. Quid verò ſi
quis rectè opinatur quæ via ſerat Lariffam,
nunquam tamen profectus ſit, neq; ſciuerit,
nónne iſte quoq; rectè duceret? M E. Valde.
s o c. Et donec rectam de iſdem rebus opi-
nionem habet, de quibus alter ſcientiā, dux
erit

erit nihilo deterior, existimans quidem vera, sciēs verò minimè, quàm is qui ista pernouit? M E. Nihilo certè. S O. Vera ergo opinio ad rectè agendum nihilo minus quàm prudentia valet. Atq; id est quod in consideratione virtutis in supericribus prætermisimus, dum solam prudentiam rectè agendi ducem assereremus, hæc autem erat opinio vera. M E. Videtur. S O C. Num igitur nihilo minus recta opinio quàm scientia confert? M E. Hoc utiq; minus confert. Socrates, quod quicumq; scientiam habet, semper assequitur: qui verò rectam opinionem interdum quidem consequitur, nonnunquam verò fallitur. M E. Quid ais? qui recta opinione incedit, nonne quandiu opinatur rectè, semper voti compos efficitur? M E. Necessarium apparet. Quam ob rem miror, quare cum ita sit, scientia tamen longè admodum præstantior habeatur quàm recta opinio, & cur utraq; illarum aliud quiddam sit? dubito. S O. Nostin quam ob causam id mireris? an ipse vis tibi dicam? M E. Dic prorsus. S O C. Quia Dædali statuas nunquam considerasti, forte verò neq; apud vos extāt. M E. Quorsum hæc? S O C. Quoniam hæc nisi ligentur, discedunt atq; aufugiūt, ligatæ permanent. M E. Quid tum? S O C. Ex eius operibus quod solutum est, haud magni fit in-

Recta opinio & scientia.

*lecta o-
pinio est
emini-
centia.*

star fugitivi hominis: neq; enim permanet:
ligatum verò admiratione dignū, pulcher-
rima enim opera sunt. Cuius hæc gratia di-
co? Verarum opinionum gratia: hæc quippe
quousq; stabiles perseverant: pulchra quæ-
dam opera sunt, omniaq; bona perficiunt.
At tamen diu consistere nolunt, sed ex ho-
minis animo confestim aufugiunt, quapro-
pter non multi precii sunt, donec quis illas
ratiocinatione à causis ducta liget. hæc ve-
rò amice Meno reminiscencia est, ut suprà
inter nos convenit. Postquam verò ligatæ
sunt, primo quidem sciëntiæ sunt, deinde
perseverantes, proptereaq; sciëntia recta opi-
nionē præstantior est, ab eaq; vinculo quo-
dam discrepat. M E. Per Iovem, ô Socrates,
congrua comparatio. S O C. Quinetiam ipse
non tanquam sciens, sed ut cōiectans ita lo-
quor. Quod verò est aliud quiddam vera
opinio quàm sciëntia, haud omnino placet
mihi conicere videor. Sed & si quicquam
aliud me scire fatrer, quæ sanè pauca sunt,
vnum hoc. His quæ scio, adnumerem. M E.
Probè ô Socrates, loqueris. S O C. Quid ve-
rò? nōne hoc quoq; rectè, quod vera opi-
nio opus quodlibet ducens, nihilo peius
quàm sciëntia illud assequitur? M E. Hoc quo-
que verum. S O C. Nihil igitur vera opinio
quàm sciëntia deterior, nec minus ad actio-

nes utilis est, ut neq; vir verā opinionē ha-
 bens quā scintia prāditus. M E. Ita est.
 S O. Quinetiam virum bonum vtilem esse
 conueniebat. M E. Conuenit. S O C. Si igitur
 homines non per ipsam sciētiam solam bo-
 ni atq; vtilis ciuitatibus essent, si modo in-
 uenirentur, sed etiam per opinionem rectā:
 horū verò neutrum natura hominibus inest,
 neq; scintia, neq; vera opinio, neq; etiam
 aduentitia hæc sunt: num videtur istorum
 aliquod natura inesse? M E. Mihi nequaquā.
 S O C. Nōne postquam natura non insunt,
 neq; boni etiam viri natura erunt? M E. Nō
 sane. S O C. Quoniam verò nequaquam na-
 tura, utrū doctrina cōsiderabamus? M E. Ita.
 S O C. Et doctrina cōparabilis visa est, si sit
 prudentia virtus? M E. Est. S O. Et si compa-
 rabilis per doctrinam prudentia quoq; visa
 est? M E. Proflus. S O C. Ac si prāceptores es-
 sent, doceri posse: si non, minimè? M E. Sic
 est. S O C. Et prāceptores eius esse commu-
 ni consensu negauimus. M E. Negauimus.
 S O C. Conclufimus itaq; neq; doceri illam,
 neque prudentiam esse? M E. Conclufimus.
 Prāterea bonum ipsam esse concessimus.
 M E. Concessimus. S O C. Bonum autem &
 vtile esse quod rectè ducit. M E. Maximè.
 S O C. Rectè deniq; ducunt duo hæc sola,
 vera opinio atque scintia, quibus homo

*Duo re-
stè du-
unt, ve-
ra opinio
etq; sci-
entia.*

præditus dux esse aliis verè potest. Quæ enim fortuna contingunt, imperio hominis nequaquam fiunt: quibus autem homo ad rectum dux est, duo hæc sunt, opinio vera atque scientia. M E. Idem mihi videtur. S O. Igitur cum virtus doctrina percipi nequeat, nequaquam scientia est. M E. Non apparet. S O C. Cum ergo duo sint bona atque vtilia, alterum illorum reiicitur, scientia scilicet, neq; illa in actione civili principatum tenet. M E. Non ut mihi videtur. S O C. Non ergo sapientia quadam, neq; ut sapientes civiles isti homines rempublicam administrant: cuiusmodi qui Themistoclis temporibus, & quos paulò antè Anytus retulit, extiterunt. Vnde nec cæteros tales quales ipsi sunt reddere possunt, quippe qui scientia nulla huiusmodi sint præditi. M E. Ita ut ais esse videtur ô Socrates. S O C. Si non scientia, restat ut opinione recta utentes civiles viri civitates gubernent, ac haud secus ad prudentiam se habeant quàm vates diuinoq; furore correpti. Etenim hi vera quamplurima nunciant, nihil tamen eorum quæ loquuntur intelligunt. M E. Sic esse videtur. S O C. Nónne igitur ô Meno diuinos huiusmodi viros appellare decet, qui mente nequaquã utentes multa tamen ac magna faciunt, & agendo & dicendo disponunt? M E. Proflus.

S O C.

s o c. Quamobrem merito diuinos vocabimus, quos modo prædiximus vates furentesq; ac poeticos homines vniuersos, ciuilesq; homines non minus quàm reliquos diuinos existimabimus diuino afflato numine deoq; penitus occupatos, quandoquidem remp. dirigunt, multa maximaq; dicentes, quæ nequaquam intelligunt. M E. Maxime. s o c. Mulieres quonq; ô Meno bonos viros diuinos nūcupāt. Et Laconici quoties bonum quendam virum commendare volūt. Diuinus hic vir aiunt. M E. Et rectè quidem loqui videntur ô Socrates, quanquam Anytus hic tibi forte talia loquenti succenset. s o c. Haudquaquam mihi curæ est: cum hoc enim ô Meno rursus differemus. Si autē nos in omni hac disputatione rectè perscrutati sumus, virtus utiq; nec doctrina neque natura nobis aderit, verum diuina forte absq; mente in eum qui illam sortitus fuerit, influet: nisi forte quis ex ciuilibus talis existat, ut alium quoq; ciuilem efficere possit. Quod si exriterit, talis hic inter viuentes erit, qualem Homerus ait Tiresiam inter mortuos esse, sic dicens, Inter eos qui apud inferos sunt solus sapit, ceteri verò vmbrae volitant. Similiter & ciuis hic ad alios tanquam ad vmbrae se haberet. Vera enim res si virtutem species, esset. M E. Opti-

Qui bonus vir est, is diuinus appellatur.

Vnde ad sit virtus.

me mihi dicere videris ô Socrates. s o c. Ex
hac itaq; ratione ô Meno diuina sorte vir-
tus adesse cuicûq; adsit apparet. Veritatem
tamen de hoc perspicuam tam deniq; com-
prehendemus, cum antequam quo pacto
virtus adsit quærat, quid ipsa secundum
scipsam sit, inuestigare tentemus. Nunc
autem hora iam est, vt hinc aliò
abeam. Ipse verò quod tibi per-
suasum est, Anyto huic ho-
spiti tuo vicissim persuade
quo mitior sit. Nā si
ei hoc persuaseris,
Athenienses
quoq; iu-
uabis.

F I N I S.

